

REIZE
VAN
ZUID-AMERIKA

TEWEEDE DEEL

REIZE

NAAR DE

OOST- EN WESTKRUST

VAN

ZUID-AMERIKA,

EN, VAN DAAR, NAAR DE

**SANDWICHS- EN PHILIPPIJNSCHE
EILANDEN, CHINA ENZ.,**

gedaan, in de jaren 1826, 1827, 1828 en 1829,

MET HET KOOPVAARDIJSCHIP :

WILHELMINA EN MARIA;

DOOR

J. BOELEN, JONK.

destijds Luitenant ter zee, 1^e Klasse, en Ridder
der Militaire Willems-Orde, 4^e Klasse,
thans Kapitein-Luitenant.

TWEEDE DEEL.

Met Platen en eene Kaart.

R E I Z E.

REIZE

NAAR DE

OOST-ENWESTKUST VAN ZUID-AMERIKA,

EN, VAN DAAR, NAAR DE

SANDWICHS-EN PHILIPPIJNSCHE EILANDEN, CHINA ENZ.

gedaan, in de jaren 1826, 1827, 1828 en 1829.

MET HET KOOPVAARDIJSCHIP:

WILHELMINA EN MARIA;

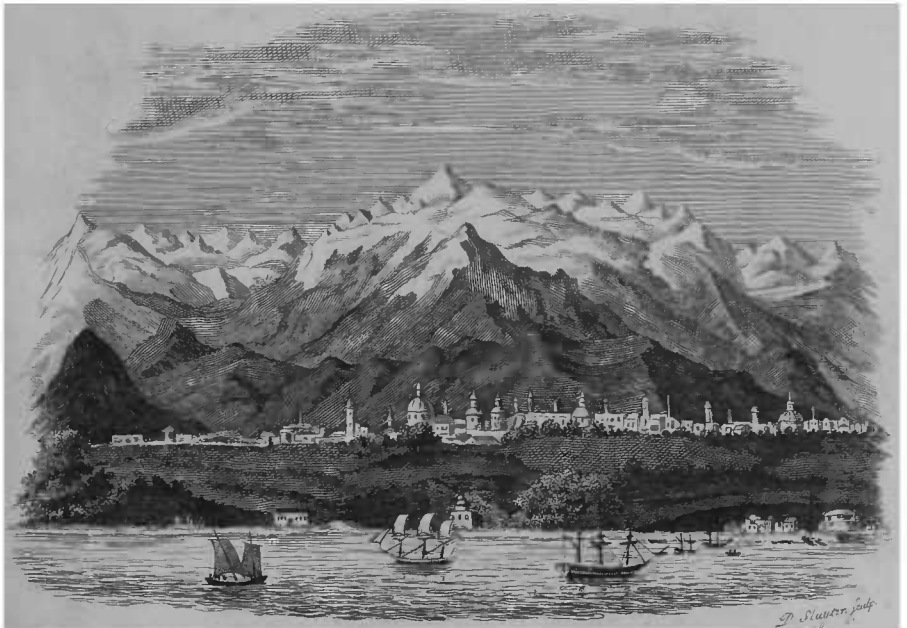
DOOR

J. BOELEN, JOH. ZOON.

destijds Luitenant ter zee, 1^e klasse en Ridder der Militaire
Willems-orde 4^e klasse, thans Kapitein Luitenant.

TWEEDE DEEL.

MET PLATEN EN EENE KAART.

DE STAD LIMA GEZIEN VAN DE REEDE VAN CALLAO.

Te AMSTERDAM, bij
TEN BRINK & DE VRIES.

MDCCCXXXV.

I N H O U D.

TIENDE HOOFDSTUK.

De kapitein vaart, met den kommandant, naar land. De *Alcalde* verzekert, er zijn geene loodsen. Bezoek bij *Doña roca*. Ontvangen eenige opheldering, wegens de gesteldheid te *Guayaquil*. Aanhaling omtrent de revolutie van *Carracas* in 1826. Korte vermelding van de bedrijven mijner ingescheepte Columbiaansche militairen, in *Peru* en *Bolivia*. De kommandant zendt eenen officier naar *Guayaquil*. Komt terug met verontrustende tijding. Invloed hiervan aan boord. De brik *Colombiano*, met ontvlugte officieren. Het schip gaat naar *Machala*. Moeijelijkheden met de loodsen, en ontscheping der militairen. Het schip komt op de rivier van *Machala*. Het landen der troepen. Onwil der inwoners van *Machala*, omtrent het ontvangen der militairen. De kapitein vertrekt naar *Machala*. Wraaklust der burgers. Het schip vertrekt zonder loods. Ontmoeten den brik *Guadaloupe*. Ankeren voor *la Puna*. Gevaarlijke stroom.

. . . . . Bladz. 1.

ELFDE HOOFDSTUK.

De twee oorlogsbrikken *el Chimborazo* en *el Congreso* voor *la Puna*. De kapitein vertrekt met de groote boot naar de stad *Guayaquil*. Onderhoud met den generaal LA MAR. Het schip komt voor de stad ten anker. Speelrejs naar *la Puna*. De *Payta-balsas*. Ontmoeting met roovers. Een zeededrocht op eene zonderlinge wijze gevangen. Herinnering omtrent eenen zeeduivel in de baai van *Porto Praya*. Een monsterachtige schorpioen. Voortgang der revolutie te *Guayaquil*. Het leger van *Guayaquil* vertrekt naar *Daule*. Wordt door den generaal FLORES geslagen. Vlucht der ingezetenen. Het schip vertrekt van de stad, met een aantal vlugtelingen. De broeder van *Don ROCA*. Wapenen der vrouwen van *Guayaquil*. Gebeurtenis met roovers. De rivier *Balao*. Bijeenkomst van *Guayaquileners* aan boord van het schip. Vertrekt naar *Payta*. Bladz. 39.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

De golf van *Guayaquil*. De Peruaansche brik *el Congreso*. De generaal LA MAR, als president, naar *Peru*. De klip *Amortajado*. Het eiland *Puna*. Aankomst en verovering door de Spanjaarden. Het dorp *Puna*. Deszelfs inwoners. Hunne bedrijven. De rivier *Guayaquil*. *Punta Arena*. Gezigt op de stad *Guayaquil*. Stichting dier stad. Beschrijving derzelve. Verwoestingen. De huizen. Het inwendige der vertrekken. *Don VERDA*. De hangmatten. Wijze van derzelve gebruik. De vrouwen van *Guayaquil*. Vermakelijkheden. De *balsa*. Besturing van dezelve op de rivier en in zee. Beschrijving der *balsa*. De *Guayaquilsche* markt. Voortbrengselen. Scheepstimmerwerf. Luchts-

gesteldheid. Gevaarlijke boomvloten voor ten anker liggende schepen. *El Chandui*. Insekten. Kruipe gedierte. De plant *Huaco* als tegengif. Bladz. 67.

DE TIENDE HOOFDSTUK.

De *Lagartos* of Kaymans. De *Cougouar*. *Jaguar*. *Perico Ligero*. *Iguanos*. Apen. Vogels. Cacao. Tabak. Houtgewassen. Producten. Handel. Het gebergte. Deszelfs voortbrengselen, luchtgesteldheid en rivieren. Aanteekening volgens de Parijsche *Annuaire* van 1833. De *Chimboraso*. *Cayamba Urcu*. De *Antisana*. De *Cotopaxi*. De *Calungoung* op *Java*. De volkaan op *Ternate*. Bladz. 121.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Aankomst op de reede van *Payta*. De haven. Bestemming der Spaansche galjoenen. De stad *Payta*. De Admiraal ANSON. Lord COCHRANE. Moord, door schippers van *Payta* gepleegd. *Payta* als smokkelplaats. Leefwijze te *Payta*. Koophandel. Vertrek naar *Callao*. *Sechura*. *Piura*. *Lambayeque*. *Pacasmayo*. *Guanachaco*. *Truxillo*. Vervolg van de vaart langs de kust. Aankomst te *Callao*. Bladz. 185.

VIJFTIENDE HOOFDSTUK.

Uitlevering der behoeften voor de troepen. *Callao*. Deszelfs forten. Tolhuizen en beambten. Inwoners. De generaal RODIL. *Bellavista*. Aardbevingen. Postwagen naar *Lima*. Weg naar *Lima*. Onveilig door roovers. Aankomst te *Lima*. Stichting van *Lima*. De vallei van *Rimac*. Ligging van *Lima*. Beschrijving van de stad. Derzelver Kerken. Kloosters en andere voorname gebouwen. Bladz. 221.

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Schouwburg van *Lima*. Stieren- en hanengevechten. Geneigdheid tot het spel. Wandelwegen. Baden. Prachtige aanleg door den Onderkoning AMAT. *Las Lomas*. Rijtuigen. Omstreken van *Lima*. De familie AMPUERO. Beschouwing omtrent het hedendaagsche *Lima*. Inwoners. De vrouwen. Gewoonten en leefwijze. De markten van *Lima*. Voortbrengselen. Vruchten. Feestvieringen bij het inhuldigen van den nieuwen President LA MAR. Gouvernementsbal. Bladz. 268.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Luchtgesteldheid te *Lima*. Ziekten. Fabrieken. *Lima* als handelaarsplaats beschouwd. De krijgsmagt van *Peru*. Vertrek naar *Valparaiso*. De eilanden *Mas Afuera* en *Juan Fernandez*. Admiraal ANSON op *Juan Fernandez*. Aankomst te *Valparaiso*. Treurig geval aan boord van eenen zuidzevisscher. Beschouwingen dien ten gevolge. Vertrek naar *Arica*. Gebeurtenis met eenen scheepsjongen. Aankomst te *Arica*. Reis naar *Tacna*. Bladz. 305.

ACHTTIENDE HOOFDSTUK.

De rijkdom van *Peru*. Groeikracht van het goud en zilver. De goudmijnen van Spaansch Zuid-Amerika. Het *capot* goud. Het goud bij de rivier *Tumbez*. Waarde van het goud in Zuid-Amerika. Zilvermijnen. Kwik, koper, tin en meer andere voortbrengselen der mijnen. Het bewerken der goudmijnen. Prijs van het goud. Het bewerken der zilvermijnen. De *Plata Pina*. Bedrog met het zilver. Verschil in waarde der

zilvermijnen. Verval der mijnen. Onderneming dien ten gevolge der vreemdelingen. Handel in goudbaren ten behoeve der expeditie van het schip. De omstreken van *Tacna*. Gereedheid tot vertrek. Haringvangst. Bladz. 325.

NEGENTIENDE HOOFDSTUK.

Vertrek van *Arica*. Vaart langs de kust. Verwoesting door aardbeving, vermeld door het Amsterdamsch Handelsblad. Vervolg van de vaart langs de kust. *Ilo*. *Moquegua*. Derzelver voortbrengselen. *Mollendo*. Aankomst te *Ilay*. Het bezeilen van die haven. *Ilay* als *puerto Abilitado*. Beschrijving van *Ilay*. Inwoners. Tolbeambten. Beschrijving van de haven van *Ilay*. Wat *Guano* is. *Guany*-vogel. Mest der *Guano*. Wordt in menigte op de eilanden langs de kust gevonden. Beweegredenen tot de reis naar *Arequipa*. *Vuictor*. *Pampa adentro*. *Chorrera*. *Las Lomas*. *Cactussen*. *Giganton*. Twee bergkloven in de bergengte. *Medanos*. Aankomst te *Vuictor*. DON ANDREA. *Altos*. *Segundo*. *Altos primero*. Reizigers naar de Zeebaden te *Ilay*. Indiaansche hut in de woestijn. Weg naar *Arequipa*. Aankomst aldaar. Bladz. 345.

TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Stichting van *Arequipa*. Deszelfs ligging. Beschrijving van de stad. Vermakelijkheden. Onlusten. Willekeur dien ten gevolge. Dolle honden. De honden van *Zuid-Amerika*. Vertrek naar *Ilay*, met den Kolonel ALTHAUSE. De reizigers verdwalen in de woestijn. Hoedanig dezelve te regt komen. Ontmoeting van badgasten. Aanleiding tot des kapiteins tweede reis naar *Arequipa*. Ontvangst bij Indianen. Men keert van

Victor terug. Aanleiding tot des kapiteins derde reis naar *Arequipa*. Reis door *Pampa adentro*. Mist in de woestijn. Aankomst te *Arequipa*. Misleiding. Terugreis. Dooltocht naar het dorp *Mollendo*. Aankomst te *Ilay*. De heer P**. Uitklaring van het schip. Hetzelve wordt aangehouden. Men komt door toedoen van eenen passagier in bedenkelijke on-gelegenheden. Vlucht met het schip uit de haven van *Ilay*. . . . . Bladz. 381.

TIENDE HOOFDSTUK.

De kapitein vaart, met den kommandant, naar land. De Alcalde verzekert, er zijn geene loods- sen. Bezoek bij Doña ROCA. Ontvangen eenige opheldering, wegens de gesteldheid te Guayaquil. Aanhaling omtrent de revolutie van Caracas in 1826. Korte vermelding van de bedrijven mijner ingescheepte Columbiaansche militairen, in Peru en Bolivia. De kommandant zendt eenen officier naar Guayaquil. Komt terug met veront- rustende tijding. Invloed hiervan aan boord. De brik Colombiano, met ontvlugte officieren. Het schip gaat naar Machala. Moeijelijkheden met de loods- en ontscheping der militairen. Het schip komt op de rivier van Machala. Het landen der troepen. Onwil der inwoners van Machala, omtrent het ontvangen der militairen. De kapitein vertrekt naar Machala. Wraaklust der burgers. Het schip vertrekt zonder loods. Ontmoeten den brik Guadeloupe. Ankeren voor la Puna. Gevaarlijke stroom.

De eenigzins uiteenlopende berigten en de nieuwstijdingen, welke de luitenant en mijn eerste stuurman, van *la Puna*, aan boord bragten, waren,

zoo wel voor mij als voor den kommandant, even verontrustend als gewichtig. Ik noodigde derhalve *Don ANSUOTIJO* uit, met mij naar land te varen, ten einde aldaar te kunnen onderzoeken, wat wij eigenlijk van de gesteldheid der zaken hadden te denken, en hoedanig deze met den onwil der *practicos*, ten aanzien van het loodsen van ons schip, in verband stond.

Zoodra wij aan wal kwamen, begaven wij ons bij den *Alcalde* (Burgemeester,) die, als eenige reden, waarom wij geenen loods konden krijgen, voorgaf, dat er geene voorhanden waren: waarmede wij ons, voor het oogenblik, natuurlijk tevreden moesten stellen.

Wij wandelden inmiddels het dorp door, tot het inkoopen van eenige ververschingen, en werden, volgens gastvrije gewoonte van het land, door den *Alcalde* hier en daar bij de inwoners binnengeleid, welke ons overal met gulle vriendelijkheid ontvingen. Zoo ook bragt ons die heer in zijne eigen woning, waarvan het grootste gedeelte verhuurd was aan eene dame van *Guayaquil*, die, met hare zuster en kinderen, eenige maanden, tot herstel harer gezondheid, op *la Puna* doorbragt: waartoe deze plaats dan ook veelal werd gekozen.

Het huis, dat wij intraden, was een houten gebouw, welks wanden van binnen bekleed waren met bamboes, en de vloeren bedekt met matten. Dé dames, gezeten op sofas, noodigden ons, gebruik te maken van de in het vertrek aanwezige *hamacas* (hangmatten;) op welk ameublement, benevens het

gebruik van hetzelfde, ik nader zal terugkomen. — Ik moet bekennen, dat ik, door het aanschouwen der drie schoone vrouwen, welke ik hier nu reeds ontmoette, in de daad was getroffen. Bijzonder eerstgemelde dame, *Dona ROCA* geheeten, en zijnde de echtgenoot van een Columbiaansch koopman, muntte onder dezelve uit door hare meer dan bevallige — en men mag zeggen: sierlijke en vorstelijke — houding. Zij was lieleblank en waarlijk tot bewondering schoon; had prachtig zwart hair, hetwelk, van het achterhoofd, in twee lange, gevlochtene tressen, over den boezem ahang: terwijl hare grootte, zwarte, levendige oogen met eene uitdrukking van zachtheid in het gelaat waren verbonden, die, wanneer men haar hoorde spreken; een beminnelijk karakter scheen aan te duiden; waarbij zij dan, in manieren, tevens eene welstandigheid ontwikkelde, die niet minder bekoren, dan met eerbied moest vervullen. Hare zuster, een jeugdig meisje, was niet minder schoon en aanminnig; terwijl de dochter van den *Alcalde*, hier mede tegenwoordig, meer de bewondering van onzen kommandant trok. — Langs de geheele kust van *Zuid-Amerika* had ik reeds hooren spreken van de vele bij uitstek schoone vrouwen, waardoor bijzonder *Guayaquil* zich onderscheidt, en deze plaats in dit opzigt hooren roemen als de kroon van onzen aardbol. Men kan denken, welk eene verwachting een vreemdeling, die zoodanig algemeen gerucht, bij den eersten aanblik op een afgelegen dorp en eiland, reeds zoo zeer ziet bevestigd, zich bijzonder zal moeten vormen van de

ceirkels der jonge dames en van de gezelschappen in de stad.

Door *Doña* ROCA vooral kregen wij, in den loop der gesprekken, te weten, dat er te *Guayaquil* wezenlijk eene omwenteling uitgebarsten, en geheel *Columbia* met de constitutie ontevreden was en eene nieuwe wilde daarstellen; terwijl het opperbewind dier republiek, hetwelk in *Bogota*, als de hoofdstad, was gevestigd, in vereeniging met BOLIVAR verlangde, dat de bestaande en voor een tijdvak van tien jaren aangenomene grondwet, van welken er eerst zes om waren, ook dien overigen tijd nog zou doorloopen. *Guayaquil* inzonderheid had, behalve dien, nog zijne eigen bezwaren, en wilde, als provincie, eenen voor zich zelven onafhankelijken staat vormen. Men had den generaal LA MAR, inboorling van *Lima*, tot provisionelen regent gekozen, en deze zich verbonden, de burgers van *Guayaquil* te leiden en te verdedigen. Intusschen was de president van het gewest, waartoe *Guayaquil* behoorde, en die te *Quito* resideerde, met het Uitvoerend Bewind van gevoelen, dat men eerstgezegde plaats aan de wetten en constitutie had te doen gehoorzamen; waarom dezelve den generaal FLORES, met eene toereikende magt, hadden afgezonden, ten einde *Guayaquil* te dwingen en de oproerlingen te straffen. De generaal LA MAR had, op de boodschap desaangaande, doen antwoorden, dat hij de nadering eener magt tot de stad niet zou dulden, voordat het te *Bogota* vergaderde congres deswege bevel gaf; en zóó stonden dan nu de zaken, toen ik hier aankwam.

Doña ROCA wist nog, dat het in *Guayaquil* droevig gesteld was: de gevangenen waren volgepropt met slagtoffers der partij, en verscheidene moorden reeds gepleegd, inzonderheid onder de officieren bij den militairen stand.

Het zal mogelijk niet ongepast zijn, hier met een enkel woord te gewagen van de, juist een jaar vroeger voorgevallene, omwenteling in de provincie *Caracas*, gelegen, in *Noord-Columbia*, aan de *Caribische zee*, en dit misschien kunnen dienen tot eenige opheldering, ten aanzien van den waren stand van zaken, gelijk ik dien te *Guayaquil* aantrof, en welke met de opgave van *Doña* ROCA overeenkwam.

De republiek *Columbia*, zamengesteld uit de provincien *Cundinamarca*, *Quito*, *Venezuela* en Spaansch-*Guiana*, was niet, gelijk *Mexico*, georganiseerd geworden naar het bondgenootschappelijk stelsel, maar maakte éénen geheel en ondeelbaren staat uit; waarvan het gevolg was, dat vele inwoners, van *Venezuela* bijzonder, een ijverzuchtig oog sloegen op den invloed en de voorregten, waarin die van *Nieuw Grenada* hen vooruit waren, als in welk laatstgezegd gewest de hoofdstad *Bogota* was gelegen. De generaal PAEZ, destijds militaire kommandant over de provincie *Venezuela*, werd, door den senaat der republiek, naar gezegde hoofdstad ontboden, ten einde zich te verantwoorden, opzigtelijk zekere willekeurige handelwijze bij de ligting der *miliciens*, hem ten laste gelegd, en de generaal ESCALONA tevens afgezonden, om hem te vervangen. PAEZ echter had de krijgslieden weten te winnen,

en deze verklaarden, alleen in hem en *el Libertador* (den bevrijder,) zoo als de generaal BOLIVAR in geheel Zuid-Amerika, en vooral in *Columbia*, genoemd werd, derzelve gebieders te willen erkennen. De afgunst en zucht naar de voldoening van onregmatige en overspannen begeerten vonden, zoo als zulks gewoonlijk het geval is, al spoedig redenen tot klagten tegen het opperbewind, welke bij den rustigen en billijkdenkenden burger geheel onbekend waren. Het kwam dan nu ook welras, en bijna gelijktijdig met gemeld opontbod van den generaal PAEZ, tot woelen en schreeuwen tegen het in *Bogata* gevestigd gezag; en de muitzucht werd, door gelukzoekers, dermate aangevuurd, dat, op den negen en twintigsten April, een opstand, schier op hetzelfde oogenblik, uitbarstte te *Valence* en te *Puerto bello*: waarbij ESCALONA, benevens zijne officieren, gevangen genomen, en verscheidene baldadigheden, mishandelingen en moorden gepleegd werden. Nu trok men op *Carracas* aan, waar almede het volk, door de burgerlijke overheid aangemoedigd, de militaire magt spoedig wist te overweldigen; en *Don JOSÉ ANTONIO PAEZ* werd als kommandant generaal van het departement van *Venezuela* uitgeroepen, en in deze waardigheid, den negentienden Mei, onder een uitbundig vreugdegejuich gehuldigd.

BOLIVAR bevond zich, te dier tijd, in *Peru*. PAEZ zond, onder kennisgeving van het voorval-lene, hem tevens verantwoording, wegens zijn gehouden gedrag. Ook het bewind in *Bogota* vaardigde, van zijnen kant, eenen officier aan *el*

Libertador af, met de missie, van aan dezen den opstand onder PAEZ te berigten, en hem uit te noodigen, zoo spoedig mogelijk naar *Columbia* terug te keeren; waaraan dan ook door BOLIVAR voldaan werd. Naauwelijks echter waren nu de zaken in *Carracas* en *Venezuela* tot schikkingen gekomen, of de provincie *Guayaquil* volgde derzelve voorbeeld: — zoo dat men zich thans, in het algemeen, een denkbeeld zal kunnen vormen van den geest der omwenteling, die wij ontmoetten, en tevens eenigzins in staat zijn, de regtmatigheid te beoordeelen van het gezag, door den generaal LA MAR, als president en chef der militaire magt, hier thans geoefend.

De troepen, die ik scheid had, waren altemaal Columbianen, die, — in het jaar 1824, onder den generaal BOLIVAR, naar *Peru* getrokken, — door hunne roemrijk behaalde overwinningen op de Spanjaarden, de onafhankelijkheid dezer republiek hadden helpen bevestigen. De over eene veel grootere en veelmeer geoefende magt meermaals door hen behaalde zege getuigt, wat eensgezinde geestdrift en moed vermogen. Inzonderheid was het op de *pampus* (vlakte) van *Jauja*, — alwaar het leger van BOLIVAR zich, achtereenvolgend, tot groote krijgsbedrijven verzamelde, — dat de Columbiaansche ruitery, ofschoon in allen deele gebrekkig uitgerust, en minder in getal, dan de volledig geëquipeerde Spaansche kavallerie onder bevel van den geduchten generaal CANTARAC, met eene woede werd aangevalen, welke de wederzijdsche verbittering kenmerkte; maar het was ook dàar, dat de onverschrokken

generaal NICOCHEA, met zijne patriotten, den vijand te gemoet rende, en hierdoor eene botsing deed ontstaan, die allerverschrikkelijkst was, en, wederzijds, door eene moorddadige slagting gevolgd werd, in welke echter de vrijheidsgczinden, van hunne zijde, hardnekkig stand hielden. CANTARAC en zijne ruitery werden overhoop geworpen, en tot in de gelederen van het Spaansche leger teruggeslagen; welk laatste, met minder dan een derde van deszelfs aangevoerde kavallerie, ijlings naar *Jauja* vlugtte, latende circa twee honderd vijftig man van dezelve op het slagveld. Bij dit gedenkwaardige wapenfeit der patriotten vielen hun van de Spanjaarden in handen meer dan drie honderd getuigde paarden, eene menigte wapenrustingen en verdere krijgsbehoeften, waarmede de vlakte als bezaaid lag. — Eveneens hadden deze zelfde benden den dag van den vier en twintigsten November 1824, voor geheel *Zuid-Amerika* en wel inzonderheid voor *Peru*, helpen vereeuwigen, toen de merkwaardige slag van *Ayachucho* het laatste zegel op de volle onafhankelijkheid van genoemde republiek drukte, en *Spanje*, in de *Zuid-Amerikaansche Staten*, eene nederlaag leed, welke te eenen maal alle uitzigt benam, van deze zoo schoone, uitgestrekte en rijke bezittingen voor de kroon te behouden.

Het was een lust, mijne krijgslieden elkander te hooren herinneren, hoe het Spaansche leger, door den vice-koning LA SERNA in persoon aangevoerd, met overmagt en geoefende soldaten dat der patriotten, hetwelk uit onbedrevene schutters bestond, had

aangegrepen; hoedanig hun groote veldheer, *el Libertador*, de overwinning behaalde; hoe LA SERNA werd gewond en gevangen genomen, en het overige van het Spaansche leger, onder CANTARAC, met de vrijheidsgezinden, onder den generaal SUCRE, capituleerde! Ook hadden zich hunne krijgsbedrijven niet hiertoe bepaald. Het waren deze zelfde wakere Columbianen, die, na de zoo belangrijke omwenteling van *Peru* voltooid te hebben, zich naar het tegenwoordige gemeenebest *Bolivia* begaven, hetwelk zij mede van de Spaansche kroon bevrijdden, en tevens in die vrijheid hielpen handhaven.

Bolivia, namelijk, of zoogenaamd *alto Peru* (hoog *Peru*) bevat de hoofdprovincien: *Potosi*, *Charcas*, *La Paz*, *Chochabamba*, *Los Moxos* en *Chiquitos*; welke laatste de oostelijkste is en grenst aan het rijk van *Brazilie*, waarvan het westelijkste distrikt, *Xarages*, tegen het land van *Chiquitos* aanligt. De Brazilianen, die zich de in *Peru* nog altijd niet geheel herstelde rust dachten ten nutte te maken, trokken, gewapenderhand, binnen de grenzen van *Chiquitos*, terwijl de aanvoerder van dit leger aan den oppergebieder in *Bolivia*, den generaal SUCRE, deed boodschappen, dat hij van *Chiquitos*, op aanzoek der inwoners, in naam des keizers bezit had genomen; waarbij hij tevens eenen brief zond aan den militairen kommandant te *Santa Cruz de la Sierre*, ten naasten bij van den volgenden inhoud: » ik zend » u dezen, opdat gij weten zult, wat er geschied is; » waarbij ik u op mijn woord verzeker, dat, wan- » neer eenige aanleiding tot vredebreuk gegeven

» wordt, ik tegen u optrekken zal, om uwe geheele
» krijgsmagt en stad *Santa Cruz* te verdelgen, waar-
» van ik ter naauwer nood iets zichtbaar zal laten,
» hetwelk tot een gedenkteeken dezer verwoesting
» kan strekken.” De generaal *SUCRE* gaf hierop ten
antwoord, dat de provincie *Chiquitos* tot *Peru* be-
hoorde; dat het gouvernement dezer republiek den
vrede wenschte, maar den oorlog niet vreesde, en
dat, wanneer de Braziliaansche troepen niet on-
verwijld het grondgebied van *Chiquitos* ontruimden,
Peru dan tegen hen optrekken, en in hun land zou
dringen, om er al die verwoestingen aan te rigten,
waarmede men, van hunnen kant, bedreigd werd,
of welke men, tot wraakoefening, noodig zou oor-
deelen. Ook hiervan hadden zich dan de bij mij
ingescheepte militairen met roem gekweten. De pro-
vincie *Chiquitos* was van de Brazilianen gezuiverd,
en onbelemmerd aan de republiek *Bolivia* hergeven.
Het was van hier, dat zij thans terugkeerden, heb-
bende hunnen weg genomen, van *Santa Cruz*, over
la Paz en *Tacna* naar *Arica*, om van daar, voor
rekening der republiek van *Peru*, gelijk vroeger
gezegd is, verder te worden overgescheept naar
Columbia. Men zal dus gemakkelijk kunnen
beseffen, dat deze troepen zich geen denkbeeld
konden maken van den geest der partijen te *Guaya-
quil*, en dat zij, als getrouwe dienaren der repu-
bliek, het eenmaal gevestigde opperbewind bleven
erkennen en gehoorzamen; waarbij vooral hunne
achting ongekwetst bleef jegens hunnen oppergeneraal,
aan wien zij, als *el Libertador* der republieken

Columbia en *Peru*, onbepaald verknocht waren.

Te *la Puna* was men tegen het gouvernement van *Bogata* en ook tegen BOLIVAR niet minder ingenomen, dan te *Guayaquil*; en uit dien hoofde durfden dan nu de loodsen, om hunne levenszekerheid, het schip met de troepen, (van welke bovendien te voorzien was, dat zij te *Guayaquil* niet geduld zouden worden,) even min op te brengen, als zelfs maar aan ons boord te komen. Men kan zich de woede der officieren niet voorstellen, die thans niets dan lust ademden, hunnen generaal BOLIVAR, welken zij nu, als met verhoogde geestdrift, nimmer anders dan *el Libertador* noemden, te wreken. De kommandant en de officieren begrepen, ééner der te *Guayaquil* meest bekenden hunner derwaarts te zenden, die, des nachts, heimelijk aan de kaai zou landen, en aldus, vermomd, bij eenen zijner vertrouwde vrienden den staat van zaken gaan opnemen. Te dien einde werd er eene kano onvoorziens geprest, waar de gekozene officier, met ééner uit de manschap, welgewapend instapte, en met welke hij de rivier opvoer.

Den zeventienden vernamen wij, dat de aankomst van mijn schip met krijgsvolk voor *la Puna*, in *Guayaquil*, zulk eenen ernstigen indruk gemaakt en eene dusdanige opschudding had veroorzaakt, dat de tamboers en pijpers der burgerij aanstonds door de stad waren rondgezonden, om alles te wapen te doen snellen. De woede der partijschap was daarbij tot eene uitbarsting gekomen, die weder aan verscheidene officieren het leven gekost had. Wij voorspelden

» wordt, ik tegen u optrekken zal, om uwe geheele
» krijgsmagt en stad *Santa Cruz* te verdelgen, waar-
» van ik ter naauwer nood iets zichtbaar zal laten,
» hetwelk tot een gedenkteeken dezer verwoesting
» kan strekken.” De generaal *SUCRE* gaf hierop ten
antwoord, dat de provincie *Chiquitos* tot *Peru* be-
hoorde; dat het gouvernement dezer republiek den
vrede wenschte, maar den oorlog niet vreesde, en
dat, wanneer de Braziliaansche troepen niet on-
verwijld het grondgebied van *Chiquitos* ontruimden,
Peru dan tegen hen optrekken, en in hun land zou
dringen, om er al die verwoestingen aan te rigten,
waarmede men, van hunnen kant, bedreigd werd,
of welke men, tot wraakoefening, noodig zou oor-
deelen. Ook hiervan hadden zich dan de bij mij
ingescheepte militairen met roem gekweten. De pro-
vincie *Chiquitos* was van de Brazilianen gezuiverd,
en onbelemmerd aan de republiek *Bolivia* hergeven.
Het was van hier, dat zij thans terugkeerden, heb-
bende hunnen weg genomen, van *Santa Cruz*, over
la Paz en *Tacna* naar *Arica*, om van daar, voor
rekening der republiek van *Peru*, gelijk vroeger
gezegd is, verder te worden overgescheept naar
Columbia. Men zal dus gemakkelijk kunnen
beseffen, dat deze troepen zich geen denkbeeld
konden maken van den geest der partijen te *Guaya-
quil*, en dat zij, als getrouwe dienaren der repu-
bliek, het eenmaal gevestigde opperbewind bleven
erkennen en gehoorzamen; waarbij vooral hunne
achting ongekwetst bleef jegens hunnen oppergeneraal,
aan wien zij, als *el Libertador* der republieken

Columbia en *Peru* . onbepaald verknocht waren.

Te *la Puna* was men tegen het gouvernement van *Bogata* en ook tegen BOLIVAR niet minder ingenomen, dan te *Guayaquil*; en uit dien hoofde durfden dan nu de loodsen, om hunne levenszekerheid, het schip met de troepen, (van welke bovendien te voorzien was, dat zij te *Guayaquil* niet geduld zouden worden,) even min op te brengen, als zelfs maar aan ons boord te komen. Men kan zich de woede der officieren niet voorstellen, die thans niets dan lust ademden, hunnen generaal BOLIVAR, welken zij nu, als met verhoogde geestdrift, nimmer anders dan *el Libertador* noemden, te wreken. De kommandant en de officieren begrepen, éénen der te *Guayaquil* meest bekenden hunner derwaarts te zenden, die, des nachts, heimelijk aan de kaai zou landen, en aldus, vermomd, bij eenen zijner vertrouwde vrienden den staat van zaken gaan opnemen. Te dien einde werd er eene kano onvoorziens geprest, waar de gekozene officier, met éénen uit de manschap, welgewapend instapte, en met welke hij de rivier opvoer.

Den zeventienden vernamen wij, dat de aankomst van mijn schip met krijgsvolk voor *la Puna*, in *Guayaquil*, zulk eenen ernstigen indruk gemaakt en eene dusdanige opschudding had veroorzaakt, dat de tamboers en pijpers der burgerij aanstonds door de stad waren rondgezonden, om alles te wapen te doen snellen. De woede der partijschap was daarbij tot eene uitbarsting gekomen, die weder aan verscheidene officieren het leven gekost had. Wij voorspelden

magt had, mij te gebieden, en dat ik dan natuurlijk alles zou moeten toelaten, waartegen ik mij niet kon verzetten.

De kommandant, die hierover eenigzins gebelgd scheen, gaf mij daarop, onder bedreiging, met verstaanbare woorden, — en later, op mijn aanzoek, ook schriftelijk, — bevel, al het kruid en de patronen, die scheep waren, aan hem af te staan, en ter zijner beschikking te stellen, zoo wel als het geschut en laadgereedschap. En nu herkende ik dan ook dadelijk, in de bij mij scheep zijnde militairen, opregte krijgslieden, die zich met veel vuur en geestdrift tot den strijd gereed maakten. Allen, die kanonnières waren, werden verdeeld bij de stukken; het geschut werd geladen; de soldaten werden gerangeerd in strijdenden en reserve, — welke laatste, gedeeltelijk tusschendecks, gedeeltelijk middenscheeps, als pilaren tegen elkander staan moesten; — de geweren werden geladen, schildwachten vóór- en achterop, en mannen om uit te kijken op de bramzaling, geplaatst; — in het kort: alles toonde aan, dat men tot eenen hardnekkigen tegenweer gestemd was. Ook in den daarop volgende nacht was het schip, geheel in het rond, met schildwachten bezet: doch er viel niets bijzonders voor. — Des anderen daags werd er niets anders gedaan, dan geraasd en gevloekt, zoo wel van de officieren als ook onder het volk, over de ontdankbaarheid der republiek, en de wensch geuit, van zijnen wraaklust te kunnen bekoelen: maar de kanonneerbooten kwamen niet afzakken. — Intuschen drong ik er bij den kommandant op aan, tot

iets te besluiten en over te gaan tot handelen, vermits wij in deze gesteltenis niet lang konden blijven, en ook, door het wachten, schaarste aan levensmiddelen stonden te krijgen, — gelijk reeds een groot gedeelte van dezelve, b. v. het gedroogde vleesch en de beschuit, bedorven was, — terwijl er, binnen drie dagen, tevens gebrek aan water en brandhout zijn zou. De kommandant beraadslaagde dan ook ten laatste met de officieren, wat hun, in de voorhandene omstandigheden, te doen stond: maar de gemoederen waren nu te zeer opgewonden en verbitterd, dan dat niet allen eenparig besloten zouden hebben, in dezen nood het uiterste te wagen; en mij werd dus gelast, met het schip voor de stad te zeilen, waar men, met de troepen, de proef wilde nemen, welke partij het sterkst was. Ik beantwoordde deze order met te zeggen, dat ik aanstonds tot opvaren gereed was, mits men voor eenen loods wilde zorgen; — waarop een paar officieren, vergezeld door een detachement gewapende soldaten, naar den wal vertrok, om, met geweld, de *practicos*, die men mogt vinden, aan boord te halen: doch men moest onverrichter zake terugkeeren, vermits de *Alcalde* geene loodsen kon of wilde aanwijzen, en deze ook, bovendien, allen gevlugt waren.

In den achtermiddag kwam er eene kano de rivier af, welke den kommandant eenen brief van den generaal LA MAR bragt. Na dien gelezen en hierop met de officieren gesproken te hebben, — vooral met dien, die naar *Guayaquil* geweest was, —

barstte de kommandant in verwenschingen tegen de Guayaquileners uit; bezwerende, dat hij thans zien wilde, wat het lot der wapenen stond te beslissen. Wij vertrokken weder naar den wal, ten einde om te zien naar eenen loods; en ditmaal gaf *Don ANSUOTIJO* aan den *Alcalde* den van den generaal LA MAR ontvangen' brief over: waarop de *Alcalde*, na dien gelezen te hebben, oogenblikkelijk last gaf, dat de eerste loods, die met een schip van boven of uit zee kwam, dadelijk moest gezonden worden aan mijn boord. Van den kommandant kon ik, omtrent het raadselachtige, dat hierin voor mij was, voor het oogenblik geene opheldering krijgen; want de man was, van wege zijne gramstorigheid, bijna niet te genaken. Ik vraagde dus den *Alcalde*, » of dan » nu alles in orde was, en de troepen met gerustheid » naar de stad konden opvaren?" waarop hij mij antwoordde, dat hij, volgens het schrijven van den generaal LA MAR, niet beter wist, of de officieren zoo wel als soldaten zouden te *Guayaquil* welkom zijn. En in de daad, toen hij ook mij den brief liet lezen, kon ik mede niets anders daaruit zien; want de generaal schreef, dat het schip met de militairen zou opkomen, en dat men intusschen toebereidselen tot huune inkwartiering maakte. Toen ik den kommandant, ten einde hem ter neder te zetten en te bezadigen, hierop opmerkzaam maakte, viel hij mij in de rede: » ik weet het beter; want ik kan u » verzekeren, dat de oorlogsbrik *el Chimboraso* zich » tevens te *Guayaquil* gereed maakte, om op ons af » te komen, en ons het wederuitzeilen te beletten;"

(welke bijberigten misschien wel mede, op de eene of andere wijze, door de kano mogten zijn medegebragt :) » maar ik zal hun toonen, dat ik mij, » tegen zulk een verraderlijk gedrag, weet te » handhaven, en dat ik getrouw blijf aan de repu- » bliek en *el Libertador*.”

Tegen zonnenondergang zagen wij een groot schip van boven komen; en, dewijl men vermoedde, dat dit de oorlogsbrik *el Chimboraso* zijn zou, werd alles, tot tegenweer en gevecht, in gereedheid gebragt. Inmiddels naderde dit vaartuig, en kwam, tegen half zeven ure, bij ons ten anker. Het was een lange, fraaije, voor een oorlogsvaartuig gebouwde brik; maar ik verzekerde den kommandant, dat, wanneer het een oorlogschip ware, de equipage, blijkens de trage en onhandige *manoeuvres*, die men met hetzelfde maakte, slechts uit weinig zeevolk bestaan kon: gelijk ik opmerkte, dat de bramzeilen slordig geborgen, en de marszeilen één voor één vastgemaakt werden. Niettemin zagen wij, dat het dek rijkelijk vol volk stond; en, ofschoon het reeds duister werd, konden wij zeer wel onderscheiden, dat het eerder militairen, dan zeelieden, waren. Ik stelde den kommandant voor, mijne sloep, met eenen stuurman, daar naar boord te zenden, met de vraag, » of men eenen *practico* had, » die ons schip konde opbrengen?” doch vooral om, tevens, ongemerkt te verkennen, welke brik en met wat oogmerk die bij ons was geankerd? Maar onbeschrijfelijk was de blijdschap van den kommandant en de officieren, toen de stuurman de

boodschap terugbragt, dat het de gewezene oorlogsbrik *el Colombiano* was, welke, door het gouvernement verkocht zijnde, thans als koopvaarder voer, en van *Guayaquil* kwam, met een aantal officieren, die gelegenheid hadden gevonden, uit de gevangenis te ontsnappen, en met den brik de vlugt namen. *Don ANSUOTIJO* was mij dadelijk aan, hem naar dit schip te vergezellen; en, naauwelijks waren wij hetzelfde genaderd, of eenige officieren, die den kommandant reeds herkenden, riepen met vreugde uit: » *Don ANSUOTIJO!*” terwijl deze, bij het overstappen, door allen met ondubbelzinnige hartelijkheid werd ontvangen. Onder de officieren, die allen warme vrienden van *el Libertador BOLIVAR* waren, bevonden er zich verscheidenen van hoogen rang, met welke *Don ANSUOTIJO* in de kajuit ging en een geheim gesprek hield; waarna hij, weder op het dek komende, mij de hand drukte, en met een verblijd gelaat uitriep: » *Amigo capitan! ahora misma, vame-*
» *nos con la fragate para Guayaquil.* (Vriend kapi-

» tein! op dit oogenblik zullen wij met het fregat
» naar *Guayaquil* vertrekken.)” — Toen ik hierop aanmerkte, dat wij niet vroeger zouden kunnen zeil maken, dan wanneer het vloedgetij doorkwam, zeide hij, met zekere haastigheid en als willende mij het voortspreken beletten: » *calle, hombre! calle, siempre*
» *vamenos!* (zwijg, man! zwijg maar, laat ons
» voortmaken!)” Wij sprongen hierop in de sloep; de kommandant verzekerde mij nu, in zijne opgetogenheid, mij borg te staan, dat reeds morgen de soldaten van mijn schip zouden debarqueren. Ik be-

greep lichtelijk, dat het in de sloep geene plaats en geen oogenblik was, te vragen, wat ik uit dit een en ander verstaan moest? maar, toen wij aan boord in mijne kamer waren, verhaalde hij mij in vertrouwen, dat wij zoo spoedig mogelijk moesten maken weg te komen, dewijl wij op morgen, zonder twijfel, door de beide oorlogsbrikken *el Chimboraso* en *el Congreso* zouden worden overvallen, die zich van het transport wilden meester maken; dat de brik *el Colombiano*, met de gevlugte officieren, zoo straks, de rivier af, naar *Machala* onder zeil ging, en dat wij dan, in plaats van naar *Guayaquil* te stevenen, spoedig moesten volgen. Terwijl wij hierover spraken, werd er van het dek gepraaid, dat ons een schip passeerde, hetwelk de rivier afzakte. Oogenblikkelijk gaf ik, op bevel van den kommandant, last, het te praaijen van ten anker te komen; doch het vaartuig wilde daaraan niet voldoen: waarop wij dadelijk met het kanon vuur gaven, dat echter evenmin verstaan werd.

De *Alcalde*, die juist met zijne kano aan boord was, begaf zich, op verzoek van den kommandant, naar boord van het vaartuig, om er den loods van te pressen; doch ik raadde *Don ANSUOTIJO*, dat, als hij zeker van zijne zaak wilde zijn; hij dan, met den meesten spoed, eene gewapende sloep moest afzenden, dewijl anders het schip, in de duisternis, ons ligt zou ontzeilen. Hieraan werd dan ook oogenblikkelijk voldaan, en de kommandant zelf, benevens nog twee officieren, ging mede hierop uit; doch het was niet voor twaalf ure te middernacht,

dat zij met de sloep weder aan boord kwamen, medebrengeude, tot mijne vreugde, eenen loods, dien zij van het afzeilende schip geprest hadden. Inmiddels had ik reeds alles doen gereed maken, om te kunnen onder zeil gaan. Den *Alcalde* gaf men intusschen te kennen, dat wij met het schip buiten de golf van *Guayaquil*, en dan noordwaarts naar *Monte Christi*, zouden zeilen: waardoor men zich zeker wilde stellen, dat de oorlogsbrikken *el Chimboraso* en *el Congreso* ons niet naar *Rio Salado* of de rivier van *Machala* zouden komen vervolgen. De loods echter, die niet beter wist, of wij moesten naar *Guayaquil*, merkte aan, dat wij eerst den vloed dienden af te wachten; en, toen de kommandant hem gelastte, den bodem op de rivier van *Machala* binnen te brengen, verklaarde hij, tot mijne spijt, op deze stroomen niet bekend te zijn, en het schip niet verder te kunnen brengen, dan tot voor de monding. — Doch thans deed zich voor mij eene onaangenaamheid op, die ik liefst niet zou willen vermelden: — de scheepsequipe weigerde namelijk, het schip onder zeil te brengen. Het laat zich beseffen, dat deze menschen de lastige volte en steeds vermeerderende onreinheid, die de overgrootte massa der ingescheepte militairen bij ons aan boord aanbragt, ten laatste moede werden. Allen van mijn volk hadden zich dan ook, tot heden, in de daad zoodanig gedragen, dat ik hunnen ijver en geduld niet genoeg zou kunnen roemen; doch, toen zij bemerkten, dat wij weder de rivier zouden afzakken, was er bijna geen mijner onderhoorigen, die niet den moed

geheel liet zinken, als stonden zware rampen ons te wachten. Men vindt maar zelden menschen, die, bij voortdoring, eenen anders reeds betoonden moed en tevredenheid blijven behouden, als reeds benarde omstandigheden, die men weldra te boven scheen te wezen, zich in eenen verergerden graad beginnen te vertoonen, en het ligchaam, bovendien, door inspanning en ontbering eindelijk afgemat raakt: dit ondervond ik meermaals, en ook nu weder bij mijn volk; maar het kon niet baten — wij moesten onder zeil, en ik zal hiervan derhalve niets meer zeggen, dan dat mijne bedreigingen het gewenschte uitwerksel hadden, van alle verdere dadelijkheden overtollig te maken. — In het scheepsjournaal, en ook in dat van mij zelve, staat vermeld, dat ik, door dreigementen van den kommandant, gedrongen werd, onder zeil te gaan. Dit is overeenkomstig de waarheid; terwijl nog een sterk schriftelijk bevel daar bijkwam. *Don ANSUOTIJO* echter dacht wel te redelijk, om al deze formaliteiten niet noodig te achten tot mijne verantwoording; en dezelve maakten ook dien goeden indruk op mijne equipage, van zich te eer aan onze wezenlijk onaangename dienst te onderwerpen. — Dus gingen wij te middernacht dan onder zeil, en werkten de rivier af, volgens de begeerte van den loods; de wind was Z. W., westhalve wij, ten zeven ure des morgens, wegens den invallenden vloed ten anker kwamen, om tij te stoppen. De brik *Colombiano*, die vroeger onder zeil was gegaan en ongemeen snel liep, lag toen reeds, meer dan twee mijlen te loefwaart van ons,

ten anker. Ten één ure in den achtermiddag, met de ebbe, gingen wij weder onder zeil, en werkten met het schip de rivier af; de brik *Colombiano* raakte uit het gezicht, en des avonds, ten zes ure, kwamen wij voor de rivier van *Machala* ten anker.

Des anderen daags, den twintigsten Mei, ligten wij, des morgens ten vijf ure, weder anker, en zeilden tot op anderhalve Duitsche mijl van gezegde rivier; moesten hier echter andermaal ten anker komen, vermits de loods het niet nader aan de banken durfde wagen, en veel minder het schip dadelijk op de rivier brengen, — waaromtrent hij als reden voorgaf, dat hij niet genoegzaam met het vaarwater bekend, dat de passage te naauw was, en het schip te diep ging. Van den brik *Colombiano*, die de rivier reeds was binnengeloopen, zagen wij niets meer. De loods verzekerde inmiddels, dat ik de troepen aan land konde zetten op het, ten westen van de rivier gelegene, zandstrand: toen ik echter nader onderzoek deed naar de gemeenschap van hetzelfde met de naaste plaats, van waar men menschen of huizen zou kunnen genaken, werd ik gewaar, dat gemeld strand tot een eiland behoorde, hetwelk circa twee en eene halve mijl van de reede of ankerplaats voor de schepen aflag, en dat de rivier, van hier af, eene menigte armen en takken had, wier oevers overal even sterk met digte bosschen begroeid waren, zoo dat de naaste landingsplaats voor sloepen of kleine vaartuigen zeker niet naderbij te vinden kon wezen, dan, van voornoemde reede te rekenen, drie mijlen hooger de rivier op. Ik zag dus spoedig

de moeilijkheid in, van mijn transport hier ontscheept te krijgen, en dat mijne sloepen, iederen dag, hoogstens ééne bezending zouden kunnen aan land brengen. — Wat stond mij intusschen te doen, dan met het débarqueren te beginnen? — De groote boot werd uitgezet, en deze, benevens mijne twee andere sloepen, met militairen geladen. Ik gebruikte de voorzigtigheid, den kommandant te verzoeken, dat hij, voor de eerste reis, de meest vertrouwde en geschiktste officieren zoude medegeven. Mijn tweede stuurman vertrok met de beide sloepen, en ik zelf met de groote boot, als willende in persoon opnemen, hoedanig de gelegenheid tot het landen was, en hoe dit dus het best geregeld kon worden; maar wij waren naauwelijks eenen kabel lengte van het schip verwijderd, of wij werden, met een algemeen geschreeuw, weder teruggeroepen, vermits er eene sloep uit de rivier kwam, die naar het schip scheen te roeijen, en waarin men met eene witte vlag, aan eenen stok gebonden, gestadig wenkte. Daar wij volkomene windstille hadden, en de vloed met kracht de rivier binnentrok, was het onmogelijk, met de volgeladene boot tegen het getij op te roeijen: eenigen der militairen, welke zich hiervan geen begrip konden vormen, hielden dit voor een voorwendsel, en werden daardoor zóó kwaadaardig, dat één hunner, een serjant, die bij den mast der boot was gezeten, met zijn geweer op mij aanlegde, onder bedreiging, van mij ter neder te zullen schieten, indien ik niet dadelijk weder naar het schip terugkeerde. Ofschoon men nu reeds, op mijne order,

bezig was, de dreg te laten vallen, werd ik dan toch zoo verbitterd, dat ik naar het geweer van den naast bij mij zijnde soldaat greep, om dien razenden de hersens in te branden; maar de officier en eenigen der soldaten grepen zoo wel het wapen van den serjant, als dat, welk ik reeds in handen had. De boot tornde toen juist voor het dreggetouw op; waardoor het domme volk, opmerkende, dat wij reeds ten anker lagen, tot bedaren kwam: ik begeerde echter, dat men den serjant zijn geweer zou ontnemen; waaraan men gereedelijk voldeed, onder bedreiging, van hem over boord te zullen werpen, indien hij zich thans niet stil hield. Aan boord zag men intusschen, wat er bij ons in de groote boot plaats had; waarom mijn stuurman, zoo spoedig mogelijk, de gig, welke achter aan het schip hing, deed strijken en naar mij toezond. Ik stapte met den kapitein der militairen in dezelve, en roeide naar boord, om af te wachten, wat de sloep met de witte vlag ons zou komen boodschappen.

Dezelve kwam spoedig daarna aan boord, met twee officieren van den brik *Colombiano*, welke met ons onder zeil gegaan was, en reeds hoog op de rivier ten anker lag. Zij bragten den loods van den brik mede, die aannam mijn schip naar binnen op de reede te brengen. Tevens berigttten de officieren, dat hunne overige kameraden reeds, met sloepen, naar *Machala* waren opgevaren, ten einde al de Indiaansche vaartuigen en kanoos, die zij zouden ontmoeten, te pressen en dan naar mijn schip af te zenden, om er de militairen in te ontschepen; ten

gevolge waarvan er reeds twee zoodanige vaartuigen in den mond der rivier gereed lagen, waarop wij het volk uit de sloepen konden bergen. Wegens het gebeurde met den serjant echter, bleef ik te meer bij mijn gevoelen, van het eerste transport, in allen geval, zelf te willen wegbrengen; waarom ik met de gig weder naar de groote boot vertrok, de dreg deed ligten, en met de boot de rivier opzeilde. Wij vonden werkelijk de vermelde twee vaartuigen binnen de banken ten anker; doch dezelve konden ter naauwer nood de manschap der groote boot bevatten, zoo dat de tweede stuurman met de beide sloepen naar binnen moest roeijen en een goed heenkomen zoeken. Nadat ik het volk nogtans in de twee aanwezige vaartuigen afgescheept had, ging ik met de groote boot weder naar boord; en mijn tweede stuurman, welken ik dien dag niet terugverwacht had, — daar hij met de troepen naar de landingsplaats moest varen, — kwam, tot mijne vreugde, ten één ure, met de sloepen mede weder scheep. Hij verhaalde, dat hij de soldaten op den brik *Colombiano* afgezet en men hen hier allen van amunitie voorzien had; waarna zij met inlandsche vaartuigen, die zich omstreeks den brik bevonden en geprest werden, eenen tak der rivier waren opgevaren, welks strekking hij, door de kronkelingen en bosschen, niet had kunnen nagaan. Ik was blijde, dat mijn volk altemaal weder scheep was; waarop wij dadelijk anker ligten, en met het schip naar binnen zeilden.

Wij stuurden iets lager om de zuid, de rivier

af, totdat wij een wit zandstrand genoegzaam Z. O. van ons hadden; toen stuurden wij naar den wal, tot dicht bij gemeld strand, en vervolgden hierop, langs den wal, om de noord naar binnen, totdat wij eenen hoek aan den zuideroever der rivier geheel naar buiten gezeild hadden. Wij haalden nu, bij den wind, om de oost, en stuurden dus voort, totdat de tweede kreek aan den noordwal open was; waarop wij, scherp bij den wind, onder den loefwal liepen, en ten zeven ure, des avonds, ten anker kwamen. Deze legplaats voor het schip verkoos ik, ten einde te loefwaart in het vaarwater te zijn, opdat wij met den zeewind zouden kunnen onder zeil komen, en tevens minder in het oog vallen voor de oorlogschepen, in geval zij zich voor de rivier vertoonden, om ons op te zoeken.

Zoodra de zeilen vast waren, begonnen wij weder, met de groote boot en de twee sloepen vol militairen te laden. Het was echter, toen dit transport van boord ging, reeds laat in den avond; mijn eerste stuurman vertrok met de groote boot, en mijn tweede met de beide sloepen; terwijl ik, — daar wij, volgens verzekering van de officieren van den *Colombiano*, vaartuigen te wachten hadden, die men zou pressen, — aan de toppen der drie masten brandende lantaarnen deed hijschen, opdat men, in de duisternis, mijn schip van het zware geboomte zou kunnen onderscheiden. — De sloepen waren naanwelijks van boord, toen reeds de gepreste vaartuigen op zijde van het schip kwamen; en nu begonnen wij, met allen ijver, de militairen verder af

te schepen. Met het laatste vaartuig, daar te lande *boenkes* genaamd, vertrokken de kommandant en zijne vrouw, (van welke dame ik nog geen gewag maakte.) Het ontschepen ging nu met zoo veel spoed en de kommandant maakte daarbij zulken haast, dat hij den tijd niet gunde tot het medenemen van eenige victualie voor de militairen; ofschoon nog een aanzienlijk gedeelte daarvan sloop was, hetwelk men gemakkelijk in de *boenkes* hadde kunnen bergen. Evenmin werd er gedacht aan de zieken. Die geene kracht meer hadden, zelve van boord op de vaartuigen te komen, zouden gewisselijk zijn achtergebleven, hadde ik deze ongelukkigen niet, door mijn volk, op de *boenkes* onder het dek doen brengen. — *Don ANSUOTIJO* vertrok met te zeggen, dat hij, om de victualie en al het verder achtergeblevene, wel zou zenden, met dezelfde vaartuigen, welke men, tot het landen der troepen, verstrekt had.

Ten elf ure, des avonds van den twintigsten Mei, waren wij, tot onzer aller vreugde, van onze passagiers bevrijd. Het was dus juist veertien dagen, dat ik deze militairen sloop had; van welken wij er vijf op de rivier vertoefden. Ik moet erkennen, dat wij, bij dat al, meer geluks hadden, dan de brik *Guadeloupe*, welke alsnog niet was komen opdagen.

Den een en twintigsten Mei, des nachts ten twee ure, hoorden wij aan het gekletter der riemen en de stemmen van ons volk, dat mijne sloepen het schip naderden; het was de tweede stuurman, die met de beide sloepen weder aan boord kwam, doch, tot

mijn leedwezen, nog volgeladen met al de militairen. Circa twee mijlen had hij eene rivier opgeroeid, welke, door het digte, zware geboomte, dermate donker begroeid was, dat men, in den nacht, geene hand voor oogen had kunnen onderkennen. De soldaten waren ongeduldig en van meening geworden, dat zij verdwaalden; weshalve de kommanderende onderofficier, onder bedreiging alweder met het geladene geweer, van den tweeden stuurman geeischt had, dat hij dadelijk naar het schip zou terugkeeren: waarop zij toen, tot twee maal toe, telkens diep in eene kreek van den weg geraakt waren. Dit maakte mij ongerust voor den eersten stuurman, die om half drie ure nog niet aan boord was; waarom ik twee vuurpijlen afstak, hopende, dat die, boven het geboomte, mijn volk in het oog zouden vallen, en de rigting aanwijzen, waarin het schip lag. Ten drie ure deed ik andermaal eene vuurpijl opgaan, en, om het kwartier, een blikvuur. — Het was circa ten half vier ure, toen de eerste stuurman met de groote boot aan boord terugkwam; hij had de landingsplaats gevonden, en zijn transport ont-scheept. Ik had hem gezegd, den loods mede te nemen, om de drie vaartuigen, welke bij elkander moesten blijven, het vaarwater aan te wijzen; de groote boot was, onder den noordwal, nagenoeg eene halve mijl de rivier opgeroeid, en toen, boven eenen hoek van het land, dien zij aan bakboord hadden laten liggen, naar den zuidwal overgestoken, zijnde hierop, links, eenen noordelijk strekkenden arm der rivier binnengeloopen en nagenoeg

drie mijlen hoog opgevaren , totdat zij eene kreek aan stuurboord waren ingegaan , aan welker einde de landingsplaats was , waar het transport militairen aan wal gestapt en dadelijk , uit de met den brik *Colombiano* aangebrachte amunitie , van scherpe patronen voorzien was geworden , doch nu verder moest wachten , totdat het geheele detachement , met den kommandant aan het hoofd , zich hier had verzameld. De tweede stuurman , die , met de sloepen van boord gaande , dadelijk te veel den noordwal was genaderd , had , van wege den fellen stroom , den zoo even gemelden hoek van het land niet te boven kunnen komen. Door de dikke duisternis hadden zij elkander , bovendien , al spoedig verloren , — te meer daar de boot buiten stroom oproeide , terwijl de sloepen , met den stroom op stuurboordsboeg , meer naar de bogt onder het dikke geboomte gezet werden , alwaar zij nu eene andere rivier waren binnengeloopen ; waardoor zij den bewusten hoek aan stuur , in plaats van aan bakboord , hadden laten liggen.

Toen de dag aanbrak , deed ik de soldaten , van de twee sloepen , in de groote boot overstappen , en begaf mij zelve met dit transport op weg. — En nu zag ik , welke moeilijkheden het bevaren dezer rivier met sloepen , bij nachttijd , voor onbekenden kan opleveren. Wij passeerden ettelijke mondingen van andere rivierarmen , die men , in aanmerking genomen derzelve betrekkelijke breedte , gevoegd bij de menigvuldige kronkelingen der hoofdrivier , gemakkelijk voor het vaarwater der laatste zou kunnen nemen. De oevers , ter wederzijde , waren overal

even sterk bezet met zware bosschen, waarvan het meeste geboomte mij zeer geschikt voor timmerhout toescheen. Met den vloed stonden die bosschen, een goed eind landwaartsin, onder water, zoo dat men, aan de boorden der rivier, uit hoofde van den moerassigen grond en het opslaande kreupelhout, niet kon landen. — De morgenstond was allerverrukkelijkst: het was doodstil, en men hoorde niets anders, dan het gedurige afvallen van boomtakken; een geluid, dat, verschillend in kracht, door het bosch rondklaterde. Bij den hoek eener diepe kreek zagen wij twee monstreus groote kaaimannen of krokodillen, en, op eenigen afstand, ook nog eenen derden, die te water ging van uit het geboomte: zoo dat men met regt mag zeggen, dat de oevers van dezen stroom in geenen deele geroemd kunnen worden wegens derzelve gastvrije bewoners voor de menschen; te minder daar het geboomte van kruipend gedierte en insecten, en de bosschen van slangen krielen: waarvan ik nog nader iets zal zeggen. — Doordien wij den vloed medehadden, kwamen wij ten negen ure aan de landingsplaats. De kommandant was, met zijne militairen, reeds naar *Machala* opgetrokken, en had eene wacht van vijf man achtergelaten bij de bagaadje. Men kon duidelijk bespeuren, dat de troepen, ook te *Machala*, niet bij hunne vrienden waren aangeland, daar zij, dadelijk na hunne aankomst, eenige boomstammen, tot verhuksel als eene barricade, omvergekapt hadden, ten einde zich, tegen overvallig, te beveiligen, totdat allen zich bijeen bevonden. De inwoners van *Ma-*

chala waren bij hoopen te wapen gesneld, en hadden, tegen het inrukken der krijgslieden, zich willen verzetten; doch, met hen in onderhandeling gekomen, was de kommandant met de zijnen de stad binnengetrokken.

Machala was een groot half uur gaans van de landingsplaats; en ik begaf mij dus derwaarts, vermits ik van den braven kommandant niet wilde scheiden, zonder hem mijnen afscheidsgroet gebragt te hebben. — In mijn oog had dit anders armoedige dorp iets uitlokkends, door de met smaak gebouwde, ruime huizen, welke meerendeels van elkander afgezonderd staan, en, even als aan *la Puna*, op hooge, zware palen of houten pilaren gesticht was; hetwelk men beweert, dat voor het ongedierte, en voornamelijk voor de slangen, zijn zou. De soldaten waren allen bij de burgers in kwartier, en de officieren gezamenlijk gelogeed in een groot gebouw, mede gezet zijnde op hooge palen, en hetwelk enkel een dak had, doch geene wanden, maar voorts in het rond eene breede gaanderij, die, voorzien van eene balustrade, tot eene wandelplaats diende in de koelte van den avond. Dit gebouw stond, hoog uitstekende, op het midden van een groot plein, dat met de voornaamste huizen omgeven, en bovendien bezet was met kokos- en andere vruchtboomén van het land; welk geheel een even eigenaardig als schilderachtig vertoon maakte. — Dewijl ik den kommandant, wegens zijne drukke bemoeijingen, in de eerste oogenblikken niet kon spreken, nam ik dien tijd waar tot het bezigtigen

der stad, en trad eene *fonda* (herberg) binnen, om iets te gebruiken. De *Mesonera*, gelijk zij verhaalde in *Spanje* geboren, viel mij, als ware het, dadelijk met eene menigte vragen op het lijf, en vestigde daarbij eenen blik op mij, die mij weldra moest doen bemerken, dat men zich hier een geheel verkeerd denkbeeld van mijne betrekking tot het transport vormde; waarbij de ledige omstanders, die zich allengs om ons verzamelden, met niet minder krachtige woorden en dreigende gebaren mij ondervraagden: » waarvandaan ik het krijgsvolk gebragt, en wat ik met hetzelfde voorhad?» hetgene mij welras deed bemerken, dat deze onnoozelen niet beter begrepen, of ik, als kapitein van het schip, moest deelen in de partijschap der troepen. Ik antwoordde dan ook zoo kort en zakelijk, als mij zulks gelukken wilde, en vond goed, voor alsnog de *fonda* te verlaten en de stad rond te wandelen, totdat de *Mesonera* met mijn diné gereed was. En, hoezeer ik wel wil bekennen, dat ik niet veel lust had, mij andermaal aan zulk onbescheid bloot te stellen, drong mij echter eindelijk de appetijt, mijne restauratie weder op te zoeken. Men zette mij een paar schotels voor, waarvan ik met smaak gebruikte, hoe onzindelijk en onoogelijk het een zoo wel als het ander in dit spijsvertrek, hetwelk niet meer, dan eene Indiaansche hut was, zich voordeed. Allerehande slag van volk kwam hier intusschen nu ook weder binnengeloopen; en ik zag al te duidelijk, dat men, — zoo dikwerf ik de vraag aan den intredende beantwoordde: » of ik de kapitein van het

» schip was , welke de militairen aanbragt? ” — met geene goede oogen mij beschouwde. Ik betaalde daarom spoedig mijne vertering , en liep het huis uit. Ook in de straten ging het mij niet veel beter. Ik werd door onderscheidenen aangeropen , in te komen , en zelfs , voor één huis , door twee karels bijna naar binnen gedrongen. Gelukkig voor mij , dat ik hun ontworstelen konde , en bij het grootte gebouw op het plein kwam ; waar ik den kommandant en de officieren aantrof. — *Don ANSUOTIJO* was verwonderd , mij te zien. Ik zeide hem , dat ik , in de eerste plaats , hem kwam verzoeken , mij de besprokene vaartuigen te zenden , ten einde de aan boord geblevene victualie af te halen , en hem voorts mijnen afscheidsgroet wilde brengen. Hij antwoordde mij : » van de victualie wil ik niets : die moogt gij » behouden ; maar , in 's hemels naam ! maak , dat » gij wegkomt : want , met den avond , is uw leven » hier niet zeker ; en , wanneer gij langer met uw » schip op de rivier blijft liggen , hebt gij kans , door » de oorlogsbrikken , indien die van *Monte Christi* » terugkomen , te worden gevonden. ” Hij gaf mij een eskorte mede , om mij tot buiten de stad te geleiden ; wij namen een hartelijk afscheid van elkander , en nu vertrok ik , met een paar mijner matrozen , ook dadelijk naar de boot. Wij troffen het , dat de vloed reeds voorbij was , zoo dat wij voorspoedig de rivier afzakten , en , ten half vier ure , weder aan boord kwamen.

Mijne achtergeblevene equipage had intusschen den tijd besteed , met het schip schoon te maken ,

en daarbij, tusschendeks, nog eenen der militairen gevonden, die, in eenen allerellendigsten staat, was achtergelaten. Daar mij nu tevens eene onder den wal liggende, overdekte kano in het oog viel, zeilde ik dan ook dadelijk met de groote boot daarnaartoe, en preste die, mede naar boord te gaan; schreef toen eenen brief aan *Don ANSUOTIJO*, met berigt, dat ik hem eenen zieke zond, en gelastte hierop den eigenaar der kano, den lijder naar den *Alcalde* van *Machala* te vervoeren. De zieke was reeds dermate door melaatschheid aangetast, dat wij hem op eenen rooster moesten leggen en aldus in de kano strijken; waarbij wij ons waarlijk verbeeldden, dat hem de beenen van het lijf zouden vallen. — Bij mijne terugkomst op de reede, zag ik tevens, dat de brik *Colombiano*, met de marszeilen in top, gereed lag, onder zeil te gaan. Met de kentering van het getij en windstiltè, had men denzelfden, van zijne ankerplaats boven den hoek der binnenrivier van *Machala*, tot op de reede geboegseerd, waar mijn schip lag; en toen was hij, aar lij van mij, ten anker gekomen.

Zoodra ik aan boord was, vraagde ik den loods, „of hij nu kans zag, mijnen bodem naar buiten te brengen?” doch de jonge mensch antwoordde, dat hij, geene mogelijkheid gezien hebbende, het schip, met eenen ruimen wind, naar binnen te zeilen, nog minder in staat was, hetzelve thans naar buiten te laveren; terwijl hij bovendien niet bij mij aan boord durfde blijven, maar, met den brik *Colombiano*, naar *la Puna* wilde; uit vrees, dat, als mijn schip door de oorlogschepen ontmoet werd, zijn

leven niet veilig zijn zou. Ik liet den onnoozelen hals naar de *Colombiano* vertrekken, en ging zelf daar aan boord den loods, die mijn schip had binnengebragt, vragen, dat hij eerst mijnen bodem, en dan den brik, naar buiten zou brengen, waarvoor ik hem dubbel loodsgeld aanbod; doch deze antwoordde mede, dat hij met mijn schip volstrekt niets te doen wilde hebben, vermits hij, indien men te *Guayaquil* te weten kwam, dat hij hetzelfde met troepen had binnengebragt, zonder twijfel den kop kwijt zijn zou, als waaromtrent hij zich nu nog kon verantwoorden, dewijl hij daartoe door de officieren van de *Colombiano* gedwongen geweest was: doch niet zoo men hem op mijn schip thans nog ontmoette. Ik beloofde, dat ik, zoodra het schip buiten was, hem dadelijk weêr van boord zou doen brengen; maar niets kon éénen van beiden bewegen, het schip te loodsen. — Een en ander kwam mij zoo vreemd voor, dat ik niet wist, of ik over de domheid der karels mij ergeren, dan wel hen moest verdenken van sluwheid en boosaardigen toeleg.

Hierop een oogenblik stilgestaan hebbende, wenschte ik beiden eene goede reis, en vertrok naar boord. Ik gelastte onmiddellijk, het spil klaar te maken; zette toen tot bovenbramzeilen in top; bragt het schip onder zeil, dat gelukkig over stuurboord slaags viel; liep boven den brik *Colombiano* langs, en laveerde, tusschen de naauwte en banken, naar buiten. Het was eene fraaije, frissche koelte, zoo dat het schip, bij den wind, in het slechte water

tot bij de zeven knopen liep. Wij hadden er het grootzeil ook opstaan, dat, iedere keer, met de wending prompt bijkwam; en mijne geheele equipage, slechts uit twee en twintig man bestaande, was hierbij zoo vigilant en vlug, alsof wij met zestig man aan boord werkten. Het schip weigerde nimmer, maar zoog ééne keer, — toen echter gelukkig de voorzeilen reeds goed op den mast lagen en de achterzeilen omgehaald waren, — aan de bank den grond: ik had het ditmaal bijna te dicht laten aanloopen; doch wij laveerden, met eene vliegende eb, behouden naar buiten. — Aan den kant van de bank ging ik op drie à drie en eenen halven vadem over stag; en aan den oever van het witte zandstrand liep ik tot op zeven à zes vadem. Men kan dien wal zoo na nemen, dat het achterschip, na de wending, niet meer, dan veertig voet afstands, van den wal is verwijderd. — Wij verloren den brik *Colombiano*, met zijne twee loodsen, achter den hoek van het land uit het gezigt: dezelve lag toen nog, met zijne marszeilen in top, gelijk wij hem verlaten hadden, ten anker; blijkende het, dat hij te veel naar den lager geboegseerd was, om, met de eb, te kunnen onder zeil gaan. Bij dit ons uitwerken van de rivier overviel ons de avond; doch wij kwamen ten acht ure, zonder verderen tegenspoed ontmoet te hebben, op circa eene mijl van de monding der rivier, in acht vadem, ten anker: want, van den anderen kant ook, wilde ik, ditmaal, in den nacht niet opvaren naar *la Puna*, — eensdeels daar ons nu toch geene oorlogschepen meer blokkeren konden, en voorts dewijl wij

allen, door in twee dagen en nachten niet de minste rust te hebben genoten, ten uiterste afgemat waren, terwijl ik mijne equipage, in dit warme gewest, sparen wilde. Wij maakten dus de zeilen vast; zé-ten uitkijken, en hielden goede wacht.

Des morgens van den twee en twintigsten Mei passeerde ons de brik *Colombiano*, die, met den landwind, onder zeil was gegaan. Ten zes ure, met het laatste van de ebbe, zagen wij eenen brik de rivier van *Guayaquil* komen opzetten: dadelijk ligten wij anker; maakten kracht van zeil, en stuurden bij den wind op, om te loefwaart te komen van dat vaartuig. Duidelijk genoeg zag ik, dat het geen oorlogschip was; maar vermoedde, dat het de Peruaansche brik *Guadeloupe* zijn konde, welke nu reeds zeven dagen langer reis had, dan wij. Dit deed mij tevens vreezen, dat er aan alles gebrek zou heerschen; en ik oordeelde het uit dien hoofde raadzaam, — hoe ook genegen tot hulp en bijstand met al, wat ik kon verleenen, — op mijne hoede te zijn, dat men, door groote behoefte gedreven, ons niet kwame overvallen of aan boord loopen, ten einde zich van de levensmiddelen enz. meester te maken: weshalve ik zorg droeg, van eerst te loefwaart te zijn, alvorens ik, op het seinen en wenen, bijdraaide.

Het was wezenlijk de brik *Guadeloupe*, in eenen treurigen staat omtrent zeilen en tuigaadje; zoo dat er dan ook dadelijk eene sloep, met twee officieren, bij mij aan boord kwam, welke mij naar een en ander vraagden, en verhaalden, dat het hun aan alles ontbrak. Ik berigtte hun, waar ik mijn

transport ontscheept had, en gaf hun eenige zakken brood, rijst en eenig gedroogd vleesch, met de verzekering, dat, als zij dezen voorraad naar boord gebragt hadden, ik andermaal hunne sloep met victualie zou vullen. Zij kwamen nog eens daar om terug, met den kapitein bij zich, die mij in Gods naam bad, hem eenen van mijn volk af te staan tot loods: doch tot dit laatste kon ik niet besluiten, te minder dewijl niemand zich daartoe bekwaam gevoelde; maar ik gaf hem eene duidelijke aanwijzing, hoe de rivier binnen te zeilen en de landingsplaats te vinden, alsmede verslag, hoe ik met het afscheppen had gehandeld. Hierop, na nu rijkelijk van victualie voorzien te zijn, stuurde de brik naar de rivier *Machala*; en wij vervolgden onzen koers naar de rivier van *Guayaquil*, alwaar wij ten zes ure, des avonds, iets beneden het dorpje *la Puna* weder ten anker kwamen, in acht vadem water. De gemeenschap met den brik *Guadeloupe* en het afgeven der victualie had mij echter dermate opgehouden, dat er nu reeds eene vliegende eb liep. Nadat wij ten anker lagen, wilde ik naar den wal, tot het inwinnen van eenige tijding, betreffende de Colombiaansche oorlogschepen: maar de krachtige stroom veroorzaakte, bij den hoek van *Centinela*, zulk eene kokende, kabbelige raveling, dat de gig in een oogenblik vol water raakte, en dreigde, om te slaan; zoo dat ik met moeite weêr aan boord kwam. Bij zoodanige maling van het getij moet men zich, op deze rivier, met een klein vaartuig wel wachten.

ELFDE HOOFDSTUK.

De twee oorlogsbrikken el Chimboraso en el Congreso voor la Puna. De kapitein vertrekt met de groote boot naar de stad Guayaquil. Onderhoud met den generaal LA MAR. Het schip komt voor de stad ten anker. Speelreis naar la Puna. De Payta - balsas. Ontmoeting met roovers. Een zeegedrocht op eene zonderlinge wijze gevangen. Herinnering omtrent eenen zeeduivel in de baai van Porto Praya. Een monsterachtige schorpioen. Voortgang der revolutie te Guayaquil. Het leger van Guayaquil vertrekt naar Daule. Wordt door den generaal FLORES geslagen. Vlucht der ingezetenen. Het schip vertrekt van de stad, met een aantal vlugtelingen. De broeder van Don ROCA. Wapenen der vrouwen van Guayaquil. Gebeurtenis met roovers. De rivier Balao. Bijeenkomst van Guayaquileners aan boord van het schip. Vertrek naar Payta.

Den volgenden morgen, zijnde de drie en twintigste Mei, begaf ik mij vroegtijdig naar den wal tot den *Alcalde*, die mij verhaalde, dat de beide oorlogsbrikken *el Chimboraso* en *el Congreso*, den-

zelfden dag nadat wij des nachts van *la Puna* onder zeil gingen, ook werkelijk aldaar, van *Guayaquil*, ten anker gekomen, doch, op de tijding van ons vertrek naar *Monte Christi*, dienzelfden nacht ook reeds weder naar *Guayaquil* waren opgevaren, als hebbende de generaal LA MAR, na bekomen berigt, dat mijn schip weder was afgezeild, aan de kommandanten van voornoemde brikken met eene kano eene order gezonden, van het schip met de troepen slechts niet verder te vervolgen, maar onmiddellijk naar de stad terug te keeren, alwaar de militaire scheepsmagt hoognoodig was, wegens de opgewondenheid en miltzucht der onderscheidene partijen. De kommandanten der beide brikken, van hunnen kant, hadden daarentegen, bij het ontvangen dezer order, juist in beraad gestaan, mijn schip naar *Monte Christi* te achtervolgen, dewijl zij weêr begrepen, dat de bij mij ingescheepte troepen zich, van uit deze plaats, gemakkelijk met het reeds vermelde leger van den generaal FLORES zouden kunnen vereenigen, — welk, reeds op *Bodegas* aanrukken- de, van daar langs de rivier stond af te zakken, naar den westelijken arm der rivier van *Guayaquil*, aan welker linkeroever hetzelfde moest landen om naar *Daule* te trekken, waar zich de bende van *Don ANSUOTIJO* dan het beste bij hen kon vervoegen. — *Monte Christi*, — om dit hier aan te merken, — gelegen in het land van *Guayaquil*, is een tamelijk hooge berg, dicht bij de baai van *Manta*, (te vinden, op nagenoeg eenen graad zuiderbreedte, omstreeks kaap *San Lorenzo*.) Aan den voet van dezen berg,

niet verre van zee, ligt het dorpje *Manta*, veelal ook aangeduid met den naam van den bijgelegen berg zelve. Dit gehucht bloeide weleer door den koophandel met *Panama*; doch de menigte zeeroovers, welke in de zeventiende eeuw langs deze kusten kruiste, plunderde en verwoestte ook *Manta*: waarop de inwoners, die naar binnen's lands de wijk moesten nemen, toen, aan den anderen kant van den berg, op twee en eene halve à drie mijlen afstands van het strand dit tweede *Manta* of het eigenlijke vlek *Monte Christi* stichtten; werwaarts dus, indien de troepen eenmaal geland waren, de oorlogschepen hen, in allen geval, niet verder hadden kunnen vervolgen.

Ondanks dat ik nu van de troepen ontslagen was, bleven de loodsen nogtans zoodanige vrees voor mijn schip koesteren, dat allen weigerden, hetzelve op te brengen, voorgevende, dat hun zulks eenmaal op strenge order was verboden; weshalve ik den *Alcalde* te kennen gaf, dat ik in eigen persoon met mijne groote boot naar de stad wilde varen, ten einde den generaal LA MAR te spreken en hem verlof te vragen, van met mijn schip tot voor *Guayaquil* te mogen opzeilen. De *Alcalde* en *Doña ROCA*, ofschoon mijn voornemen in het algemeen goedkeurende, raadden mij echter, de zaak niet persoonlijk te behandelen, maar liever schriftelijk af te doen, dewijl men nimmer kon weten, hoedanig de verwoedheid des volks zich op mij, als die de militairen had overgebracht, zou kunnen wreken. Ik kon dit evenwel niet zoo zwaar inzien, en bleef dus bij mijne gedachte. De *Alcalde* gaf mij nu eenen vertrouwden persoon me-

de, wien het vaarwater bekend was; waarop ik nog dien eigen morgen, ten elf ure, met de boot de rivier opvoer.

Ten half vier ure, des morgens, kwamen wij, des anderen daags, aan de kaai voor de stad. Het was er toen redelijk rustig: maar, met het aanbreken van den dageraad, hoorden wij reeds de tamboers en pijpers door de straten appel maken, opdat zich een ieder, met zijne wapenen, naar de excercitieplaats zou begeven. — Van tijd tot tijd kwamen dezen en genen naar mijn vaartuig kijken, 't welk met de Hollandsche vlag van top lag; doch het scheen, dat de meesten, niet wetende tot welke natie wij behoorden, nog veel minder vermoedden, dat wij juist van het transportschip kwamen: waardoor wij dan ook geenerlei hinder, en althans niet de geringste beleediging, ondervonden. Ten zeven ure begaf ik mij bij *Don ROCA*, — den echtgenoot der reeds vermelde dame aan *la Puna*, — een Guayaquilener van geboorte, en die weleer een der rijkste kooplieden geweest, doch, meerendeels ten gevolge der revolutie, achteruitgegaan was. Ik gaf hem verslag van een en ander; vraagde hem, of hij, indien ik met het schip voor de stad kwame te liggen, mijne zaken wilde waarnemen, en of hij mij aan den generaal *LA MAR*, ter inroeping der bescherming zijner Excellentie, zou kunnen voorstellen? — terwijl ik op deze bescherming, in mijne betrekking van inwoner van *Nederland*, dat met *Columbia* bevriend was, billijk mogt hopen, als kennde mij geheel onschuldig aan alle, met de orders

en belangen van het gouvernement strijdige, gedragingen der troepen. Ten opzichte van het een zoo wel als ander kreeg ik van *Don ROCA* een toestemmend antwoord. De generaal *LA MAR*, gouverneur der provincie, ontving mij dan ook met beleefde welwillendheid; ik moest hem verslag doen van alles, wat betrekking had tot het transport, en overhandigde hem daarbij, op zijn verlangen, al de schriftelijke orders, welke ik van den kommandant *ANSUOTIJO* had ontvangen. Met bevreemding vernam ik thans uit den mond van Zijne Excellentie, dat de militairen, onbezorgd, met het schip hadden kunnen opkomen, en dat die twee oorlogsbrikken enkel waren afgezonden ter mijner assistentie en om mij van het noodige, zoo in levensmiddelen als anderszins, naar behoefte te voorzien. Het is natuurlijk, dat ik dit alles beantwoordde met het volste vertrouwen te stellen in hetgene ik kreeg te hooren; ofschoon mij, door een' Amerikaansch heer, met wien ik, later, bijzonder bevriend raakte, werd verzekerd en uiteengezet, dat ik op geene betere wijze van mijn transport had kunnen afkomen, dan wezenlijk geschied was, en dat men in de daad alleen de soldaten, maar nimmer de officieren, begeerd had. — Intusschen verzocht ik den generaal, mij toe te staan, met het schip tot voor de stad te zeilen, en mij als Nederlander, die dus behoorde tot een met de republiek van *Columbia* bevriend volk, zijne protectie daarbij te willen verleen. Zijne Excellentie beantwoordde dit met de minzame verzekering, dat mij geen leed zou wedervaren, en dat ik,

even als alle andere bevriende natien, de vrijheid had, van op te varen, terwijl de Hollandsche vlag zou gerespecteerd worden. Hierop verwees hij mij naar den havenmeester, den heer LUSARAGAN, die, een uur daarna, eene order ontving, mij van eenen loods te doen voorzien; waartoe deze heer mij dan ook het noodige paspoort verleende, onder bijgevoegde verzekering, dat ik thans gerust, met mijn schip, de stad kon naderen.

Des avonds van den drie en twintigsten zeilde ik weder, met de boot, de rivier af; *Don ROCA* vergezelde mij, en wij kwamen den vier en twintigsten, des avonds, te *la Puna*. Den vijf en twintigsten kregen wij eenen loods; voeren thans met het schip de rivier op naar *Guayaquil*, en kwamen, den zes en twintigsten des morgens, voor de stad in zes vadem ten anker. Wij vertuiden het schip met twee zware ankers, ieder met vijf en twintig vadem ketting voor de kluis.

Door het invallen van het pinksterfeest waren er, gedurende twee à drie dagen, geene zaken te doen; *Don ROCA* wilde daarom naar *la Puna*, ten bezoek bij zijne vrouw en kinderen, en verzocht mij, hem te begeleiden. Dewijl ik mij gaarne deze gelegenheid van de invallende stille dagen ten nutte wilde maken, om te beter van deze, voor de Nederlanders veelal nog onbekende, rivier het vaarwater te leeren kennen, stelde ik mijnen reisvriend voor, ons togtje met de groote boot te ondernemen, waarin wij des nachts, onder eene tent, gemakkelijk konden logeren. Mijn hofmeester had eenen van die groote,

koperen suikerketels, welke tot het koken der spijs voor de troepen gediend hadden, in de boot gebragt, en stookte daarin vuur, ten einde, voor mijne gasten, hunne onontbeerlijke cacao of chocolade te bereiden. Voorts waren wij, ook voor het overige, van spijs, drank en alle verdere gerijfelikheden behoorlijk voorzien. — Wij vertrokken, des nachts van den derden Junij, met het begin van de eb. *Don ROCA* had nog eenen vriend medegebragt; zoo dat ons gezelschap bestond uit drie personen, en het bootsvolk uit den hofmeester en drie matrozen: waardoor wij, allen te zamen, zeven man sterk waren.

Wij laveerden den geheelen nacht, en passeerden, des morgens, twee zware, houten vlotten, mede in het Spaansch *balsas* genaamd, welke insgelijks de rivier afwerkten. Deze *balsas* gaan van *Payta* naar *Guayaquil* en terug, en laveren, even als een schip, met den stroom de rivier op en af. Zij hebben daartoe dan ook masten, tuig en zeilen; waarbij zij tevens van, op de balken gebouwde, hutten voorzien zijn, in welke de schipper en het volk — allen Indianen — dezer drijvende bodems zijn gehuisvest. — Ik zou mij nimmer een denkbeeld hebben kunnen maken van de handigheid, waarmede deze lieden die drijvende gevaarten, in eenen stroom van vijf en meer mijlen vaart, weten te besturen, indien ik dezelve niet, met eigen oog, opmerkzaam beschouwd had. Het is onbegrijpelijk, met welk eene zekerheid zij de ten anker liggende schepen weten te mijden, en hoe knaphandig zij de hoeken te boven komen en

het uit de bogten houden, ondanks het inzetten van den stroom op de rivier. Meestal besturen zij deze vloten met hunne pagaaijen, die zij ten vereischten tijde, op de juiste plaatsen aan het achter- of vooreinde, tusschen de balken weten in het water te steken; en het is maar zelden, dat zij hunne ankertjes moeten gebruiken, om deze hunne vaartuigen, bij het drijven, voor een of ander ongeval te bewaren of daaruit te redden. — Over het geheel moet men verwonderd staan, wegens de bekwaamheid der loodsen en verdere rivierlieden dezer gewesten; hunne kunde in het drijven van schepen zal men op de stroomen in *Europa* of *Noord-Amerika* zelden verbeteren, — vooral bij het werken met krabbende ankers.

Ten negen ure, des morgens, moesten wij, wegens het invallen van den vloed, ons getij te stoppen ten anker komen, en zoo mede de twee vloten of *Paxta-balsas*, welke nagenoeg eene halve mijl beneden stroom van ons lagen. Wij gebruikten toen ons ontbijt, en legden, onder de tent, ons ter rust. Met het doorkomen van de ebbe gingen wij weder onder zeil, en waren juist daarmede bezig, toen wij, door het vernemen van eenige geweerschoten van den bovenkant der rivier, onze aandacht op de *balsas* vestigden. Wij zagen bij dezelve eenige groote kanoos, en wel dezelfde, die wij reeds, een paar uren te voren, onder den wal hadden zien oproeijen, waarop toen nog onze opmerking was gevallen, van wege de luidruchtigheid en den spoed, waarmede de mannen, in dezelve, werkten, gevoegd bij de be-

kende omstandigheid, dat men zich, op deze rivier, voor roovers heeft te wachten. Inmiddels vermeerderde het geweervuur, en vermengde zich weldra met een rumoer en gekerm van menschenstemmen, waardoor — zoo wel als door de bewegingen, daarbij zichtbaar, — ons welras duidelijk genoeg bleek, dat onze arme, onnoozele vlotschippers dadelijk werden overvallen en geplunderd. Ik stelde mijnen passagiers voor, hun ter hulp te snellen; waartoe allen, even als mijn volk, terstond bereid waren. Met alle kracht roeiden en zeilden wij nu op de *balsas* af, en zouden, ongetwijfeld, den roovers den pas hebben afgesneden, ware het niet ongelukkig stil geworden. Wij zagen evenwel tot onze voldoening, dat zij, op het naderen van onze boot, de vlugt namen, en daarbij uit al hunne magt pagaaiden: er kwam trouwens eene frissche vermeerdering van koelte, waardoor wij hen alsnog misschien zouden meester zijn geworden; maar nu landden zij juist, met hunne kanoos, onder geboomte, hetwelk ver over de rivier afhing, zoo dat wij, met den mast van de boot, aan de takken verward raakten. Wij zonden hen nog eenige geweerkogels na, doch zonder te weten, of die troffen: thans roeiden zij, met hunne kanoos, eene kreek binnen, waarin wij hen, wegens den bootsmast, niet konden volgen; veel minder konden wij, in snelheid, met de riemen op hen winnen: ook had de kreek te weinig diepte voor ons vaarttuig. Allen, doch inzonderheid mijne Amerikaansche medgezellen, gevoelden wij ons van spijt doordrongen, dat ons deze vagebonden ontsnapt waren. —

Wij voeren echter naar de *balsas*, en, hoewel wij bevonden, dat onze aankomst den roovers den tijd niet had gelaten, hunnen buit mede te nemen, was het aldaar niettemin een jammerlijk schouwspel, zoo moorddadig als dezelve hier te werk gegaan waren. Een man, door hun geweervuur doodelijk getroffen, lag reeds te sterven; twee anderen, onder welke eene vrouw, waren min of meer gevaarlijk gewond; een vierde, benevens nog eene vrouw, had verscheidene lanssteken ontvangen, en ook al de overigen vertoonden kwetsuren van dit wapen. Tot onze vreugde, hadden wij echter teweeggebracht, dat de roovers slechts van ééne der *balsas* iets hadden kunnen wegvoeren. Mijne twee vrienden vernamen van de Indianen, dat dezelve, bij hunne aanvallen op de vloten, elkander hadden toegeroepen, zich te haasten, opdat zij ook nog meester konden worden van de *Lancha* (mijne boot.) Wezenlijk hadden zij, hunne krachten kennende en, zich daarvan bewust, met moed op ons afkomende, ons eene geduchte les kunnen geven; want ik had slechts twee jagtgeweren en een paar pistolen sloop, terwijl het bleek, dat, in de vier kanoos, zeker twaalf à veertien gewapende mannen zich bevonden, van welke zes of zeven geweren hadden.

Toen wij de rivier van *Guayaquil* verder afzaken, ontmoetten wij nog eene kano, welke mede, reeds vroeg in den ochtend, door diezelfde roovers overvallen en geplunderd was geworden; de ongelukkige Indianen, die zich in dezelve bevonden, waren insgelijks, door lanssteken, deerlijk mishandeld, ter-

wijl men hen van alles beroofd had. Hoe veel medelijden wij echter met deze arme lieden gevoelden, waren wij, evenmin als bij de *balsas*, voor het tegenwoordige in de gelegenheid, den lijders iets anders tot lavenis of verkwikking aan te bieden, dan eenige teugen wijns.

Op de reede van *la Puna* bejegende ons iets, hetwelk van meer of min gevaarlijk gevolg hadde kunnen worden. Even nadat ik met de boot overstag was gegaan, en op het oogenblik, dat de hofmeester de fok, te loefwaart losgelaten, aan lij tegenboord zette, sprong er, aan den loefkant, een ongemeen groote, platte visch, met eenen langen staart, binnen boord; waardoor de boot eene dusdanige dreuning onderging, dat wij, in het eerste oogenblik, niet wisten, wat ons overkwam. Gelukkig, dat het monster juist op het opgeschotene dreggetouw viel, en aan de riemen en haken, die in wikken op het boord lagen, — gedeeltelijk ook op de zeildoft, — bleef hangen, waardoor deszelfs valten deele werd gebroken: want de schok en drilling, welke de boot, bij het scheep komen van dezen vreemden passagier, nu reeds onderging, waren zóó geweldig, dat het vaartuig daarbij gemakkelijk hadde kunnen zinken. Ware de hofmeester toen nog te loefwaart geweest, dan zou hij, in allen geval, deerlijk gekwetst hebben kunnen worden. — Het dier had ten naasten bij de gedaante van eenen rog, doch met twee kaakbeenen of scharen aan den kop, die het open- en toeneep; ook was het voorzien van lange vinnen, bij wijze van voelhorens;

en, aan den boven- of rugkant, bezaaid met ste-
kels, kromgebogen als een vischhoek: de huid had
ronde, zwarte vlekken, even als een tijgervel. —
Ik herinner mij, dat ik in het jaar 1815 een
dergelijk, doch geheel zwart, zeegedrogt zag, in de
baai van *porto Praya*, op de *Kaapverdische eilanden*.
Een Portugeesch scheepskapitein stapte toen, in den
vroegen morgen, juist bij ons aan boord over, en
geleidde mij dadelijk bij de hand naar de valreep,
om dat »*formidable*» — door hem, bij wijze van
bijnaam, *zeeduivel* geheetene — watermonster te zien;
dan dit had, naar gissing, wel twee el in *diameter*,
en zwom zeer langzaam, waarbij het deszelfs scharen
opende en sloot, met welke het, zoo als die Por-
tugees mij verzekerde, eene koe van dat land —
trouwens zeer klein van soort — zou kunnen dood-
drukken. Deze »*zeeduivel*» zwom onder eene op
zijde van het schip liggende sloep door, en wel
zoo hoog aan de oppervlakte van het water, dat het
vaartuig bijna kantelde; de twee daarin aanwezige
matrozen staken dan ook, met sloepshaken, uit al
hunne magt naar het dier, doch zonderdat zich dit
daaraan, oogenschijnlijk, bekreunde. — Zoodra
de te thans vermelde visch bij ons in de boot
sprong en bleef haken, riepen mijne medgezellen:
» *Quedar! no tocar-le!* (Pas op! niet aan te
» roeren!)» Ik gaf den hofmeester de ijzeren
roerpen der boot, met welke hij het gedrogt een
paar secure slagen op den kop toebragt, die hetzelfde
zijne kracht benamen; waarna de trillende beweging
der boot eerst ophield. — Mijne passagiers noem-

den dezen visch *la Manta* (de deken;) een niet oneigenaardige naam, daar dezelve, zoo als men beweert, zich op zijne prooi werpt, die bedekt, en dan, even als een kleed, omsluit en aldus wurgt of in elkander perst. Dit zeemonster wordt, over het algemeen, veel gevonden langs de geheele westkust van *Columbia*, doch nog het meeste in de baai van *Manta*, welke daardoor dien naam heeft verkregen. Het strekt tot afschrik voor alle visschers, en wel voornamelijk voor de parelduikers, die dikwijls het slagtoffer van hun gewaagd bedrijf worden; en waardoor het zoeken naar deze edele schelp zoo gevaarlijk gemaakt wordt, dat de parelvisscherij, in de baai van *Panama* bijzonder, daardoor grootelijks is verlopen. Er zijn verscheidene voorbeelden bekend, dat Negers, die tot dezen harden arbeid gebruikt werden, nimmer weder bovenkwamen, of immers deerlijk gekwetst raakten; schoon dezelve zich menigmaal tegen dezen hunnen geduchten vijand ook wisten te verweren, en dien te overmannen. Tot dat einde gaan de parelduikers nooit anders, dan voorzien van een lang, puntig mes, onder water; en, wanneer zij eene *manta* ontwaren, is de strijd met dezelve hun eenige redmiddel. Zij trachten dan den visch op zoodanig eene plaats te treffen, dat dezelve magteloos raakt, en niet zelden aflat, zijne prooi verder te vervolgen. Ook de Negers, die zich daarbij in de kanoos of vaartuigen bevinden, en van welke de onder water gelaten parelduiker met een touw wordt vastgehouden, zien gestadig naar deze monsters om; en, wanneer zij een

daarvan ontdekken, wordt de in de diepte zijnde man, daaromtrent, door het rukken aan het touw gewaarschuwd. Kunnen zij, die in de vaartuigen zijn gezeten, den vijand genaken, dan vallen ook deze, met voornoemd wapen, manmoedig op hem aan, en het gebeurt zelden, dat zij het gedrogt niet weten meester te worden.

Des avonds, met zonnenondergang, kwamen wij, zonder verdere ontmoetingen, te *la Puna* aan. *Don ROCA* noodigde mij, dien nacht te logeren in het, door hem en zijne familie betrokkene, huis, alwaar ik, in de groote woonkamer, op eene matras zou slapen. Ik had dit reeds ten deele aangenomen, ofschoon ik mij echter, later, daarvan beleefdelijk verschoonde, toen wij, onder het avondeten, eensklaps verontrust werden door eenen gedrogtelijk grooten schorpioen, die over den, met bamboezen matten bedekten, vloer liep. *Doña ROCA* werd dien het eerst gewaar, en gilte luidkeels, terwijl het insekt reeds nabij hare voeten zich bevond: » *que* » *alacran!* (wat een schorpioen!)” Haar echtgenoot trapte denzelfden oogenblikkelijk op den staart, en schopte toen het dier over den grond; waarbij het, door deszelfs grootte en hoornachtig bekleedsel, een geraas maakte, als ware het een zeekrab. Het zal niemand verwonderen, dat mij nu de lust verging, de mij hier toegedachte legerstede te betrekken; en ik offerde het anders aangename, koele nachtverblijf in de ruime woning dus gaarne daaraan op. Ik legde mij te slapen onder de tent in de groote boot, alwaar men, gedurende den nacht,

gestadig eenig rookend vuur onderhield, ter onzer bevrijding van de ondragelijke plaag der muskieten; van welke, zoo wel als van de verdere insekten van dit land, ik in de gelegenheid zal komen, nader te spreken.

Ik sliep dien nacht vrij gerust, en was des morgens met den dageraad reeds op de been, ter bezigtiging van de schoone natuur in dit gewest; waartoe men over dag, bij de hitte der luchtstreek, weinig gelegenheid heeft, zoo dat men dan nu ook meestal in de woningen blijft, en, tot verkoeling, de hangmatten zoekt. De twee *Payta-balsas*, die wij den vorigen dag ontmoet hadden, kwamen toen juist, voor *la Puna*, tegen het strand liggen, ten einde van hunne doorgestane rampen op hun verhaal te komen. Ik deed aan de bewoners dezer vloten vragen, of zij met den *Manta*-visch, die, den vorigen dag, bij ons in de boot was teregt gekomen, iets konden verrigten? — waarop zij het monstreuze dier met graagte ontvingen en er hunnen maaltijd van bereidden: hoewel de *Alcalde* mij later verzekerde, dat deze verslindende visch nimmer door iemand anders, dan door de Indianen van het land, tot spijs werd genuttigd.

Voorts was ik dien dag getuige bij eene huwelijksplegtigheid, en ook, des avonds, op het feest tegenwoordig, dat te dezer gelegenheid gegeven werd. Het gezelschap bestond eeniglijk uit dorpelingen van het eiland *la Puna*: evenwel heerschte er een allezins beschaafde toon, waarin vooral de aanwezigen der schoone sekse, bij veel bevalligheid, uitmuntten.

Ik vernam hier van den mede aanwezigen *Alcalde*, dat de kommandant *Don ANSUOTIJO* met zijne krijgsmagt op marsch was gegaan naar *Cuenca*, alwaar hij zich wilde vereenigen met het leger van den generaal *PAEZ*; maar dat, reeds te *Machala*, eenige officieren zich van hem verwijderd en vele soldaten dit voorbeeld op weg gevolgd hadden, welke achtereenvolgende gedeserteerd waren, — als ook dat hij met vele bezwaren en onaangenaamheden te kampen had gevonden.

Den vijfden Junij begaven wij ons weder, met de groote boot, de rivier op naar de stad. — Van dezen stroom en het vaarwater in denzelven zal ik later een en ander aanhalen. — Den zesden, des morgens, kwamen wij vroegtijdig, en zonderdat ons iets meldenswaardigs was bejegend, terug aan boord van het schip; maar konden niet bemerken, dat het in de stad rustiger was geworden. Er heerschte, bijzonder onder de militairen en gewapende magt, eene groote drukte, als hebbende zich de berigten bevestigd, dat de generaal *FLORES* in aanmarsch was, en zich reeds met zijn leger gereed maakte, op *Daule* aan te trekken. Het is, in dergelijken staat van zaken, een algemeen verschijnsel, dat de tegen elkander verbitterde partijen zich nu op het duidelijkste schiften, en, zelfs huns ondanks, genoegzaam verraden, aan welken kant zij zich houden; en dit bleek thans mede te *Guayaquil*. *Don ROCA* behoorde nog altijd tot diegenen, welke achting behielden voor en verkleefdheid aan *BOLIVAR*; en deze partij, trouwens voor het oogenblik de zwakste, had dan ook

het meeste thans te lijden, ja stond, over het algemeen, dermate bloot aan vervolging, dat zij, die derzelve toegedaan waren, of hiervoor werden aangezien, zich steeds in gevaar bevonden. Mijn correspondent verwittigde mij hiervan, en deed daarmede de bede gepaard gaan, van zich, in geval hij gedrongen wierd te vlugten, met zijn gezin op mijn schip te mogen redden; waartoe hij verlangde, dat ik alvast, zoo wel bij dag als des nachts, van boord zou doen uitkijken, om, zoodra er van de kaai werd geroepen, hem en de zijnen te doen afhalen. Ik verzekerde hem, dat hij met de zijnen, ten allen tijde, eene veilige schuilplaats bij mij zouden vinden, en dat ik, ten overvloede, des nachts aan ieder boord van het schip eene sloep zou gereed houden, welke, hoe wij ook gezwaaid lagen, dadelijk zou kunnen afsteken, om hen van den wal in te scheppen. — Zoodra nu te *Guayaquil* de tijding was ontvangen, dat de generaal FLORES op *Bodegas* aankwam, werd er eene aanzienlijke gewapende magt, die tegen hem zou optrekken, verzameld. Wij lagen met het schip zóó nabij den wal, dat men, van daar naar boord, elkander duidelijk kon toespreken: waardoor wij, als onzijdige personen, tevens rustig en als op ons gemak alles konden aanzien, wat, langs de met krijgslieden, geschut, amunitie enz. volgepropte kaaijen, dagelijks voorviel; waarbij eene gedurige beweging bespeurd werd, en vooral niet minder geweld was. Nadat men de krijgsmagt behoorlijk bijeengebragt had, werd dezelve, in haar geheel, op vloten of *balsas*, gelijk de laatst door

mij vermeldde, gescheept, en vertrok, in den nacht van den achtsten Junij, onder een uitbundig vreugdegejuich; terwijl daarbij zich eene geestdrift aan den dag legde, welke de opgewondenheid en wederzijdsche verbittering der partijen genoegzaam deed doorstralen. — Deze magt, uitgaande ter bestrijding van den generaal FLORES, en bij zich hebbende eenige andere, dergelijke vlotten met artillerie, amunitie enz. voer aldus de rivier op, gevolgd door eenige kanonneerbooten, welke, met de oorlogsbrikken *el Chimborazo* en *el Congreso*, op de rivier boven de stad zouden post vatten. — Na het vertrek dezer krijgslieden was het dan ook vrij stiller geworden, zoo dat de vreemdelingen hunne handelszaken weder konden voortzetten. Van mijne verrigtingen als supercarga ter dezer plaatse zal ik later spreken. Dezelve moesten afgedaan worden zoo goed zij konden, daar het nu weder, van den anderen kant, een oogenblik van angstvolle gespannenheid was, en eene menigte inwoners, in afwachting van den uitslag van het gevecht, hetwelk tusschen de hunnen en den generaal FLORES ongetwijfeld zou plaats grijpen, zich reeds tot vlugten gereed maakte.

Den zestienden was de verslagenheid, te *Guayaquil*, algemeen, vermits, in den avond van dien dag, de tijding kwam, dat het leger, te *Daule*, door den generaal FLORES was geslagen; ofschoon men, van beide kanten, met gelijke dapperheid, en zelfs moorddadig, had gevochten.

Des anderen daags morgens kwam *Don ROCA*

reeds vroegtijdig bij mij aan boord, mij biddende, dat ik hem en zijne familie, benevens nog eenige goede vrienden, op mijn schip ontvangen en eene wijkplaats zou verleenen, vermits men aan den wraaklust der partijen in de stad zich niet langer durfde vertrouwen. Ik had mij juist gereed gemaakt, dien dag, zijnde zondag, den zeventienden Junij, met het schip van de stad te vertrekken: weshalve *Don ROCA* mij nu dan ook verzocht, van die gelegenheid met de zijnen gebruik te mogen maken, om naar het eiland *la Puna* te vlugten, werwaarts verscheidene families zich reeds hadden begeven. Ik antwoordde, dat ik, des middags ten twaalf ure, met de ebbe anker zou ligten, en dat dan elk, mits bekende en geschikte personen, met mijnen bodem tot gezegd eiland konde medevaren.

Middelerwijl kwamen reeds eenige families, en, onder deze, het geheele gezin van den broeder van *Don ROCA*, bij mij sloop. — Ik kan deze gelegenheid niet laten voorbijgaan, zonder uit de levensgeschiedenis van dezen eenigzins zonderlingen man aan te halen, dat hij, op eene reis van *Panama* naar *Guayaquil* met zijn schip op de *Galapagos*-eilanden gestrand zijnde, zich, gedurende eenige maanden, met de andere geredde schepelingen op deze eilanden had moeten ophouden, eer zij door een vaartuig, hetwelk aldaar aanlandde, weder in hun vaderland teruggebracht werden. Ofschoon tot de weinigen behöorende, die, gedurende dien tijd — alleen door gebruik van op het vuur geroost schildpaddenvleesch — het leven hadden behouden,

was de man, van wege zijne magerheid, gelijk aan een geraamte, lachte nimmer, sprak zelden, en kon volstrekt de lucht van vleeschspijs niet verdragen, veel minder het geringste daarvan nuttigen. Hij gebruikte, tot voedsel, dan ook enkel vruchten, en wel vooral de reeds vermelde *platanen* of bananen. — Verscheidene kanoos, volgeladen met menschen van elken leeftijd en van beide sekse, verschenen nu weldra bij ons aan boord, medebrennende hunne slaven en slavinnen, beladen met eene menigte koffers enz. Het zonderlingste was van deze lieden, dat allen overstapten, en zich tusschendecks en op andere plaatsen nederlegden, alsof zij te huis waren en zonder zich om iemand te bekreunen. Natuurlijk, met dat al, had elk voor zijne provisie te zorgen: doch dit ging dan nu ook zóó ver, dat sommigen met kleine, levendige varkens, met ganzen, hoenders en meer soortgelijk pluimvee, aan boord kwamen. Hoe vele personen, en wie ik wel onder het gezelschap sloop kreeg, bleef mij zelven onbekend. — Aan *Don ROCA* had ik gezegd, dat hij de kajuit voor zijne familie kon gebruiken; doch, door zijn beleefd afstaan, werd dit vertrek alléén ingenomen door de meest aanzienlijken der aan boord zijnde vrouwen. Den broeder van *Don ROCA* gaf ik eene hut in den *longroom*. De overige heeren bleven allen boven; gingen nu en dan in de kajuit, doch moesten zich voor het oogenblik vergenoegen met te slapen op het dek. — Nadat deze mijne passagiers den nacht bij mij toegebracht hadden, vraagde mij, des morgens, de stuurman,

of mijne aandacht wel was gevallen op de wapenen , van welke de in de kajuit logerende dames voorzien waren ? En , wezenlijk ! toen ik mijnen blik , door de openstaande koekkoek , in de kajuit wierp , zag ik op de tafel een aantal scherp geslepen , lange , puntige messen , waarvan de gevesten , ten deele , met goud en zilver waren uitgemonsterd , en die allen voor de dames lagen , welke zich op de banken in het rond der kajuit hadden gelegerd . Bij elk van deze messen of dolken lag tevens eene fraai versierde lederen schede ; waaruit men gemakkelijk kon opmaken , dat beide seksen dit wapen gewoonlijk bij zich voerden . Wij waren door dit gezigt even zeer getroffen , als wij ons weinig zouden verbeeld hebben , dat zulke schoone en waarlijk beminnelijke vrouwen op zoo wraakzuchtige instrumenten konden bedacht zijn . —

Intusschen zagen wij , nog vóór onze afvaart , van alle punten der kaai kanoos en sloepen , met vlugtelingen uit de stad , naar de schepen en den overkant der rivier trekken ; waarbij de angst dezer lieden later zóó hoog steeg , dat men tot twee gouden oncen of twee en dertig piasters aan de sloep van eenen Amerikaanschen brik betaalde , om van de kaai naar den anderen oever der rivier te komen . Sommige schepen van vreemde natien , met eenige familien aan boord , die op deze bodems hunne wijkplaats vonden , bleven voor de stad liggen ; en de kapiteins dier vaartuigen trokken dan daarvoor meer of min aanzienlijke sommen gelds .

Des namiddags , ten zes ure , gingen wij onder

zeil, en werkten, volgens begeerte van den loods, de rivier af.

Toen wij des avonds, met den donker, ten anker waren gekomen om tij te stoppen, hoorden wij, kort daarna, in de verte tusschen het geboomte, eenig alarm, als wierd er min of meer ernstig gevocht. Wij konden welhaast vermoeden, wat dit te beduiden had, en dat weder eenig vaartuig zich door roovers zag aangetast; doch er was ditmaal niet aan te denken, de aangeranden ter hulp te komen, als zijnde de sloepen allen geheschen, terwijl het te veel tijds zou gekost hebben, eer wij, tot zoodanige expeditie behoorlijk uitgerust, hadden kunnen vertrekken: evenwel deden wij ons best, eene gewapende sloep in gereedheid te brengen; waarmede wij echter nog niet klaar waren, toen het rumoer reeds ophield. Wij zouden niettemin, tot het opzoeken en achtervolgen der roovers, nog van boord zijn gegaan; maar werden hierin wederhouden doordat eene groote kano aan boord van ons schip kwam, welke eenen hoogbejaarden priester, die lam en blind was, benevens diens huisgenooten inhad; allen, even als de bij mij aan boord zijnde familien, vlugtelingen van de stad. Het was juist deze kano, welke de aanval der roovers, even te voren, had gegolden, en hierbij dan ook dat vermengde gerucht van vechtenden en lamenterende menschenstemmen ontstaan, hetwelk wij vernomen hadden. Den ouden priester was men, den morgen van dien dag, te *Guayaquil*, genoeg aangeweest, dat hij, tot zijn vertrek van de stad, de gelegenheid met mijn schip zou te baak

nenren ; maar de onnoozele geestelijke, een misties van geboorte, had zich door bijgeloovigen schroom laten weêrhouden, van aan boord te gaan bij Protestanten. De roovers hadden den stokouden man deerlijk mishandeld, hem eene wond aan het hoofd toegebracht, gelijk mede eenen lanssteek en eene zware kneuzing aan de borst. Met dat al wilde de oude prelaat niet overkomen, hoe *Don ROCA* hem ook verzekerde, dat hij veilig bij ons was, en wij hem, zoo goed mogelijk, zouden doen verzorgen. Ik begaf mij dus, met eene lantaarn, in de kano, ten einde hem, door eenig verband, de pijnen aan het hoofd, waarover hij gestadig klaagde, eenigzins te verzachten, en gaf hem eene goede teug wijns te drinken. — De roovers hadden hem zes honderd piasters aan zilvergeld ontnomen; een zijner negers, mede een oud man, had drie gevaarlijke lanssteken ontvangen; een ander was minder gekwetst geworden: doch eenen jongen sterken neger, die zich het best scheen verdedigd te hebben, verbond ik negen wonden, allen mede lanssteken, waarvan de meeste goed aangekomen, doch geene, zoo mij toescheen, doodelijk waren. Nog eenen anderen persoon, den eigenaar der kano, hadden de onverlaten drie honderd piasters ontveldigd, benevens eenige van de stad medegebragte koffers voor passagiers, die ik scheep had. Een heer, wien deze koffers toekwamen, bood mijn volk eene goede belooning aan, indien het, met de sloep, de roovers alsnog wilde nazetten; doch niemand mijner lieden had ditmaal lust, zich, in den nacht, op deze, tusschen

het zware geboomte, donkere rivier en in onbekende kreken te wagen: ook was het wel reeds te laat om de vagebonden nog te kunnen vinden, die, met hunnen buit, waarschijnlijk bereids verre buiten bereik waren. De kano intusschen bleef dien nacht, op verzoek van den priester, op zijde van het schip liggen, en aan de ongelukkige gekwetsten deed ik eenige verkwikking uitdeelen.

Des nachts, ten twee ure, van den achttienden Junij lichtten wij, met het begin van de ebbe, weder anker, en werkten, volgens begeerte van den loods, de rivier verder af, komende in den avond, ten acht ure, voor het dorp van het eiland *la Puna*; waarop verscheidene familien, met sloepen, kanoos en vaartuigen, daar te lande, zoo als ik reeds gemeld heb, *boenkes* genaamd, al aanstonds van boord gingen. — Des anderen daags vertrok mijn eerste stuurman, met de groote boot, naar *Rio Balao*, om in deze rivier, welker water, zoo als men verzekert, uit hoofde van diens minerale deelen, eene bijzondere geneeskracht heeft en bepaaldelijk zeer heilzaam tegen verstoppingen en de beginselen der leverziekte is, eenige vaten te vullen. Den twintigsten kwam dezelve, met vier gevulde halve leggers, weder aan boord, hebbende tusschen de banken, die voor de monding van genoemde rivier lagen, met moeite het vaarwater gevonden om op de *Rio Balao* te komen, op welke een geweldige strooming. Hij was genoegzaam eene kwart mijl naar boven gevaren, en toen aan een zeer armoedig dorp geland, waar hij niets had kunnen krijgen;

dan eenige *platanen* en verdere vruchtsoorten. Hoenders of ander pluimgedierte waren hier voor het oogenblik niet te koop.

La Puna vond ik, bij mijne aankomst, door het vlugten der inwoners van *Guayaquil* met eene menigte aanzienlijke familien bevolkt, die, bij de levendigheid, welke zij aan deze plaats bijzetten, eene gulle gastvrijheid wederkeerig onderhielden, in welke ook ik, ten deele uit erkentelijkheid voor de verleende passage, het genoeg had te mogen deelen. Met hartelijke voorkomendheid zag ik mij overal ontfangen: waardoor ik te *Puna*, nog meer dan te *Guayaquil*, in de gelegenheid kwam, het inwendige der familien te leeren kennen, en tevens over de geroemde schoonheid en bevalligheid der vrouwen van dezen omtrek, als ooggetuige, te oordeelen. Eene ongedwongen vrolijke, doch niet minder kiesche en zeer beschaafde verkeerung, te *Guayaquil* altijd heerschende, bleef ook hier zich ten toon spreiden. Des morgens, tot ten twaalf ure op den middag, waren de vrouwelijke huisgenooten, en voornamelijk de jonge dames, gewoon, zich bezig te houden met eenigen geestbeschavenden arbeid; hetwelk ook bij het verblijf te *Puna*, en vooral in het aanzienlijke gezin van LUSARRAGA, onveranderd betracht werd. Na twaalf ure, zijnde tevens de tijd, dat men elkander bezocht, verzamelde zich de familie, tot het genieten van eenig ooft. Ten twee ure zonderde zich elk weder af, tot aan het middagmaal: na welk men dan, in de koele avondlucht, ging wandelen, of, op de buitengaanderijen rondom

de woningen , zich met scherts verlustigde en , in het algemeen , ontspande. Des avonds kwamen de guitarren te voorschijn ; de dames wiegden zich dan , onder het zingen en het spel der muziek , in de hangmatten : waarbij meestal tevens , tot ten tien ure , gedanst werd.

Don ROCA gaf mij te kennen , dat verscheidene dames haar verlangen hadden betuigd , de *Guillermina* (gelijk zij mijnen bodem meestal noemden) eens te zien , en dit bragt mij op het denkbeeld , de voornaamste familien bij mij te noodigen aan boord. — Wij beraamden , ingevolge van dien , het plan tot het aanleggen van een bal. Over het geheele schip deed ik eene tent spannen , welke met vlaggen en alle zoodanige verdere ornamenten , als ik in handelsartikelen rijkelijk aan boord had , van binnen opgemaakt en verder versierd werd. Onder dezelve waren twee kisten met bollantaarnen , die , in de tent van rondom opgehangen , eene zoo rijke als fraaije verlichting gaven. Van den wal werden mij , door het gevraagde gezelschap , allerlei ververschingen bezorgd , zoo wel als eene bende muzikanten , en bijzonder ook guitarren. — Tusschendeks en in de kajuit had ik de tafels met verkwikkingen geplaatst : zoo dat het een met het ander , in allen deele , tot ontvangst van eenen aanzienlijken kring naar vereisch gereed was. — Aan de kapiteins van twee ter reede liggende schepen had ik mede eene invitatie gezonden. —

Ten zes ure , des avonds , kwamen mijne gasten , in onderscheidene gezelschappen , sloop ; en ik kan

mij beroemen , dat ik , te dier gelegenheid , eene vereeniging van Guayaquileensche schoonen aan boord had , welke dermate de opgetogenheid van het geheele gezelschap verwekte , dat de Guayaquileensche heeren , evenmin als de vreemdelingen , mij hunne gelukwenschingen , omtrent eene zoo schitterende bijeenkomst op mijn schip , konden onthouden. Alles liep daarbij te zamen om den luister en het genoegen van dit scheepsbal te verhoogen. — Na het dansen gebruikte men de , aan boord gezondene , ververschingen , waarbij ik nog eenige Europesche producten , als gerookten zalm enz. , gevoegd had , van welke met graagte gebruikt werd.

Eindelijk bood men de dames de gitaren aan , en nu stemden de besten der , onder het gezelschap aanwezige , zangers met haar in. — Het was eerst ten twee ure na middernacht , dat mijne vrienden weder van boord gingen ; allen evenzeer voldaan wegens den aangename avond , welken zij hadden doorgebracht , als ik vereerd was met mijne gasten.

Des namiddags van den twee en twintigsten Mei lichtten wij het anker , en bragten het schip onder zeil , tot ons vertrek. Zoodra men van den wal bemerkte , dat wij , in weerwil van het dringend verzoek dezer goede lieden , van met het schip , nog eenige dagen , bij hun eiland te toeven , wezenlijk stonden af te varen , kwamen eenige heeren , die niet hadden willen gelooven dat mijn zeildag onherroepelijk bepaald bleef , nu met sloepen en kanoos aan boord , om mij de algemeene afscheidsgroet te brengen , terwijl men van de balkons der huizen het » vaarwel ! ” door

teekenen te kennen gaf. — De dames wuifden met hare doeken, tot op het oogenblik, dat het schip *Punta de Centinela* (schildwachtpunt,) zijnde de noord-oosthoek van het eiland *Puna* omgezeild was, en wij ook de huizen uit het oog verloren. Ik gevoelde mij verpligt, mijne zielsgewaarwordingen, in de herinnering aan zooveel vriendschap en gezellig genoegen, als ik onder deze goede menschen had ondervonden en genoten, in zóó verre uit mijnen geest te verbannen, dat ik met aandacht mijn schip kon navigeren naar de haven van *Payta*, werwaarts mijne bestemming toen was.

Ditmaal had ik als passagiers sloop twee bejaarde Columbiaansche heeren, beide op reis zijnde naar *Piura*, en nog een' Amerikaansch' heer van een voornaam handelshuis te *Guayaquil*, die mij tot *Callao* vergezelde.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

De golf van Guayaquil. De Peruaansche brik el Congreso. De generaal LA MAR, als president, naar Peru. De klip Amortajado. Het eiland Puna. Aankomst en verovering door de Spanjaarden. Het dorp Puna. Deszelfs inwoners. Hunne bedrijven. De rivier Guayaquil. Punta Arena. Gezigt op de stad Guayaquil. Stichting dier stad. Beschrijving derzelve. Verwoestingen. De huizen. Het inwendige der vertrekken. DON VERDA. De hangmatten. Wijze van derzelve gebruik. De vrouwen van Guayaquil. Vermakelijkheden. De balsa. Besturing van dezelve op de rivier en in zee. Beschrijving der balsa. De Guayaquilsche markt. Voortbrengselen. Scheepstimmerwerf. Luchtgesteldheid. Gevaarlijke boomvloten voor ten anker liggende schepen. El Chandui. Insecten. Kruiwend gedierte. De plant Huaco als tegengif.

Toen wij van de reede van *la Puna* onder zeil gingen, hadden wij eenen frisschen landwind van het N. N. W.; wij stuurden Z. O., en, om gezegden N. O. hoek (*Punta de Centinela*) zijnde, Z. t. O. en

Gelegenheid
van wind en
stroom op de
rivier.

Z. Z. O. misw. k., met de miswijzing op negen graden noordoostering.

Na zonnenondergang schraalde de wind tot Z.Z.W., waarom wij de lijzeilen en b. bovenbramzeilen borgen. Ten negen ure kwamen wij, om tij te stoppen, met het schip op vijf vadem slijkgrond ten anker.

Den volgenden morgen, zijnde de drie en twintigste Junij, bragten wij, ten zes ure, het schip, met stil water, weder onder zeil. Wij hadden omloopenden wind, met flauwe koelte en stilte; ankerden om tij te stoppen, ten half elf ure, op *Punta Parina*. zeven vadem water, en peilden nu *Punta de Parina*, of den Z. O. hoek van het eiland *Puna*, W. t. N. misw. k. — Tot hiertoe brengen gewoonlijk de loodsen de schepen de rivier af; weshalve nu ook onze *practico*, met zijne kano, van boord ging.

Kwart voor vijf ure, in de platvoet, ligten wij weder anker, en werkten verder met het schip, om de rivier af te komen; ten zes en een kwart uur *Rio Salado*. wendden wij voor den mond van *Rio Salado*, of de rivier van *Machala*, en kwamen, om tij te stoppen, ten elf ure in de eerste wacht, op acht vadem slijkgrond, dwars van *Rio Nuevo*, ten anker.

Wij zagen dien nacht een vuur, hetwelk wij vermoedden van een schip te zijn. Des morgens van den vier en twintigsten, ten zes ure, gingen wij, met stil water, weder onder zeil, en werkten als *el Muerto*. gisteren, houdende in peiling het eiland *el Muerto* (de dood.) Men zal, als men, de rivier afwerkende, den mond derzelve, of de zoogenaamde golf van

Guayaquil nadert, allengs meerder koelte, en tevens Gelegenheid van wind en stroom in de golf. eenen vasteren wind van het Z. W. en W. Z. W., hebben; maar ook minder invloed van den ebbestroom ondervinden, die nu, in de golf, om de W. N. W. en eindelijk noordelijker trekt: waardoor men dus altijd met meer vaart *uit*, dan *in* den wal zal loopen.

Met het aanbreken van den dag ontwaarden wij eenen, bij ons ten anker liggenden, oorlogsbrik, welken wij gisten, de Peruaansche brik *el Congreso* te zijn, dienende tot het afhalen van den generaal LA MAR, (die, zooals men te *Guayaquil* geloofde, tot president stond verkozen te worden der republiek *Peru*,) van *Callao* verwacht werd. — Onder de partijen te *Guayaquil* bestond er ook eene, welke verlangde, dat deze provincie zou getrokken worden aan *Peru*. Men hield het daarvoor, dat ook de generaal LA MAR daaronder speelde, en hem, uit dien hoofde, de benoeming tot gouverneur van *Guayaquil* reeds aangenaam geweest was. Alleen om tijd te winnen zou hij dus ook aan den generaal FLORES hebben doen boodschappen, dat deze deszelfs troepen niet eer naar de stad moest doen oprukken, voordat hij, LA MAR, van het gouvernement te *Bogota* bevel had ontvangen, het binnentrekken derzelven toe te laten.

Dien dag passeerde ons nog een andere Peruaansche brik, die mede de rivier opzeilde.

Inmiddels hielden wij, onder het verdere uitwerken der rivier, het eiland *el Muerto* in peiling. Dit eilandje, of liever: deze klip, die ook *el Amortajado* Het opdoen van *el Muerto*. (het in een doodkleed gewonden lijk) genaamd

wordt, heeft, wezenlijk, zoo als dezelve zich opdoet, eene in het oog vallende gelijkenis op eenen uitgestrekt liggenden doode, gewikkeld in een zwart, Franciskaner-monniksgewaad. Wanneer men de afteekening op de, tot dit deel behoorende, kaart beschouwt, zoo als wij dit eiland, in het O.N.O. $\frac{1}{2}$ O. en N.O. $\frac{1}{4}$ O. misw. k., op den afstand van twee à twee en eene kwart mijlen te zien kregen, zal men ligtelijk het hoofd, het middelrif en de, op de borst over elkander geslagene, armen kunnen onderscheiden. — Deze klip heet op sommige kaarten ook wel *Santa Clara*.

Gedurende den dag hielden wij den wind van het Z. W. en W. Z. W., met flaauwe koelte. — Tegen zonnenondergang peilden wij het eiland *el Muerto* W. t. Z., misw. k.

Des nachts was het duister, waarom wij, wegens de naauwte van het vaarwater, alle uren over stag gingen, als zijnde het eiland *el Muerto* hoogstens op twee en eene halve mijl afstands van den oosteroever, of liever, van de droogte gelegen, die zich langs de, bezuiden *Rio Tumbes*, onder den wal liggende, eilanden uitstrekt, en *bajos de Payana* genaamd wordt, naar de klip, die het verst van den wal is.

Bajos de Payana.

Den vijf en twintigsten, op den middag, hadden wij *el Muerto* N. N. O. $\frac{1}{4}$ O. misw. k.; de bevondene zuiderbreedte was toen 3° 25'.

Op den middag van den zes en twintigsten peilden wij den hoek, genaamd *Punta Malpelo*, O. Z. O. $\frac{3}{4}$ O.; de bevondene zuiderbreedte was 3° 32'.

Punta Malpelo.

Des morgens van den zeven en twintigsten waren wij dwars van het hooge land van *Cerro de Castro* Cerro de Castro. (het molenspel-gebergte,) en, op den middag, bij het land *Cerro de Aguirre* (het naaldengebergte.) Wij peilden toen kaap *Blanco* Z. W. $\frac{1}{2}$ Z. regtw. k; de bevondene zuiderbreedte was $4^{\circ} 6'$: hetwelk, in de kaart, ons bragt op 81° lengte bewesten *Greenwich*.

Den acht en twintigsten hadden wij, op den middag, kaap *Blanco* N. O. t. N. regtw. k., en de bevondene zuiderbreedte $4^{\circ} 23'$. Wij waren dus thans, uit de golf van *Guayaquil*, in zee. — Deze mijne, uit het scheepsjournaal getrokkene, opgave omtrent het afwerken der rivier, kan mogelijk voor geheel onbekende schepen van eenige dienst zijn. — Hier echter wil ik dezelve dan ook afbreken, en weder het mij bekende van de, door mij bezochte, plaatsen mededeelen.

Het eiland *Puna* strekt zich, ter lengte van zes mijlen, ten naasten bij N. O. en Z. W., en heeft drie mijlen over deszelfs grootste breedte. — Toen, in 1530, *Don FRANCISCO PIZARRO* daar aanlandde, was hetzelfde door Indianen bevolkt, die door een opperhoofd uit hun eigen midden, gewoonlijk *Cacique* genaamd, geregeerd werden. *PIZARRO*, die van de Indianen van *Tumbes*, als met die van *Puna* in oorlog zijnde, had vernomen, dat de laatstgezegden onnoemelijke schatten aan goud op hun eiland bezaten, wilde ook hier zijne bloedgierige begeerte naar dit metaal stillen. De inwoners verzetteden zich, wel is waar, tegen het landen van zijne krijgslieden; maar het gelukte den Span-

jaarden , aan den wal te komen , waardoor het tot een hardnekkig gevecht kwam , bij hetwelk eene geduchte slachting onder deze vreedzame eilanders aangerigt werd ; terwijl het geheel der gesneuvelden van de Spaansche zijde niet meer beliep dan een drietal , ofschoon er toch ook verscheidene , onder welke *Don HERNANDO PIZARRO* , gekwetst raakten. Tijdens deze eerste landing in 1530 was *Puna* bewoond door twaalf à veertien duizend Indianen , die echter , omdat zij zich tegen de aankomst der Christenen op hun eiland verzet hadden , de wraak der Spanjaarden , onder het aandoen der uitgezochte folteringën , dermate voortdurend moesten misgelden , dat , in 1734 , hun aantal tot op zes en negentig personen was gesmolten , die zich eindelijk allen begaven naar *Machala*. — Bij de ankerplaats of reede van *Puna* ligt het dorp van dien naam , van hetwelk ik reeds heb gesproken. Dit dorp heeft eene Katholieke kerk , benevens een groot gebouw , eertijds *Casa del Rey* (huis des konings ,) doch thans het gouvernementshuis geheeten , alwaar de beambten der douanen hun kantoor hebben , gelijk er ook de ladingen der schepen , als in *entrepot* , kunnen worden geborgen. Heden , met de , te *Guayaquil* bestaande , onlusten , werd hetzelfde betrokken door de familie van *LUZARRAGA* , zijnde een van de rijkste en aanzienlijkste gezinnen dier stad.

Toen wij , des avonds ten tien ure van den vijftienden Mei , voor *la Puna* de eerste keer ten anker kwamen , was het donkere maan en , daarbij , door

het zware geboomte zóó duister, dat men geene halve scheepslengte ver zien kon. Te meer dus ook trof ons, — die, gedurende eenigen tijd, niets anders, dan de barre, onvriendelijke en onvruchtbare streken van *Peru* aanschouwd hadden, — des morgens, met den dag, het schilderachtige overzigt, dat de rivier, alwaar wij geankerd waren, zoo door het hooge, veelsoortige geboomte, waarmede dezelve allerwege bezoomd is, als door derzelver verschillende en in alle rigtingen zich strekkende, steeds ook weder een nieuw en behagelijk vertoon opleverende armen en takken, ons aanbod. Boven alles echter prijkte voor het oog het dorpje *Puna*, — eensdeels door deszelfs sierlijke en amphitheaterverswijze ligging, — anderdeels door de hier en daar verspreide, ongelijk groote en van achter elkander oprijzende woningen, welker daken met *vijahua*-bladeren gedekt zijn, en bovendien, tegen de heete zon, beschaduwd en bekoeld worden door eene welige en zich als verdringende schakering van verschillend gevormde en eene even groote verscheidenheid van groen ten toon sprcidende bladeren van boomen en struikgewas, die zich als om strijd boven de huizen verheffen. Onder dezelve steekt vooral de kruin van den kokosboom uit, welke, in het geheel, zich, van uit deze als ineensmeltende groepering van milde natuurschoonheden, het duidelijkst doet onderkennen door deszelfs kroon van pluimvormig vereenigde takken, die weder, met hunne lange, smalle bladeren, vedersgewijze en in zwierigen tooi over de bundels kokosnoten afhangen,

door welker zwaarte de evenwijdig gelijnde stam van den boom in onderscheidene bogten en gedaanten gewrongen, en, daardoor, aan denzelven zijne anders eenvormige gestalte wordt benomen. Ook de, aan de natuur dankbare en als op zijne rijke bijdrage tot voeding van den mensch en een aantal dieren trotsche, frischgroene *platana* of bananboom, met zijne lange, breede, gebogene bladeren, die den voorhanden voorraad van roode, groene, goudgeele en verder gekleurde vrucht tot bewaring dekken, verleent hier mede deszelfs aangename lommer, en wisselt af met den zwaren *tamarinde*, die, als een eik in het woud, hier en daar, tusschen het geboomte en de huizen, met deszelfs kleinvormig blad in het oog valt. De steile, rotsachtig naar buiten uitstekende en in eenen hoek of kaap, *Maria Mandinga* genaamd, zich eindigenden wand aan den westelijken oever van het riviertje *Puna*, die anders, even als de overzijdsche zoom van hetzelfde, met duizendsoortig plant- heester- en struikgewas begroeid is, — waarbij, verder inwaarts, het oog in verwachting blijft gevestigd op het donker verschiet, dat, over deze beek, door de takken der boomen gevormd wordt, welke zich, van de wederzijdsche oevers, als tot eene *berceau* in elkander strengelen; en welk gezigt weder, aan den oostkant van het riviertje, wordt gebroken door de van achter het geboomte te voorschijn komende huizen, staande op den groen gedekten en door eenen witten zandoever gezoomden bodem, — dit alles, met elkander vereenigd, werkt op den vreemdeling, die zich dit

lagchende tooneel op eens hier ziet aangeboden, niet onnatuurlijk eene soort van betoovering uit, waardoor het hem bijna ongeloofelijk voorkomt, nog eerst daags te voren, bij kaap *Blanco*, niets anders ontwaard te hebben, dan eene karige, onmeêdoogende natuur, die aan schier alle levende schepselen elk levensgenot te eenenmale weigert.

De huizen van *Puna*, — even als in de meeste onder de gezengde luchtstreken gelegene landen, alwaar men voor slangen en ander kruipend gedierte heeft te vreezen, — zijn, gelijk reeds gezegd is, gebouwd op palen. Ik bevond daaromtrent hier den bouwtrant gelijk ik dien vroeger, in *Oostindie*, op het eiland *Banca* gezien had. Eenige zware, lange palen rigt men, ter hoogte van niet minder dan tien voet uit den grond, op, — zelfs heb ik te *Puna* gezien, dat de laagste bevoering eerst ter hoogte van twintig voet gelegd, en dan van balken van den mangelboom, of, bij kleinere gebouwen, van zwaar bamboes gemaakt was. — De laatste soort van bevoering bestaat verder uit planken, die men, van aan elkander hangende, gespouwen bamboezen, zeer kunstig en binnen eenen korten tijd, — op *la Puna*, als in *Oostindie*, — weet te vervaardigen. — Op dezen bodem zet men nu, naarmate van de ruimte en uitgebreidheid, die men aan de woning wil geven, een of meer vertrekken, welker wanden, voor de grootere huizen, weder bestaan uit planken, en die dan, aan de binnenzijde, meestal met kunstig bewerkte matten, of ook, andermaal, met gespleten bamboes bekleed zijn. — Sommige dier woningen

hadden een balkon, — gelijk onder anderen de reeds vermelde *Casa del Rey*, — hetwelk, insgelijks door kunstig gevlochten matwerk, gordijnswijze, tot wering der zon, gedekt werd. De aanzienlijke gebouwen hebben, tot in- en opgang, eenen goeden, gemakkelijken trap; doch de minderen enkel ladders, en de geringsten slechts eenen, met treden uitgehakten, stam van den kokosboom. Inzonderheid echter verdient het reeds vermelde, gewone deksel der huizen, zijnde het *vijahua* - blad, mede nog eenige aanstipping.

Dit reusachtig blad beslaat gemeenlijk eene oppervlakte van vijf voet in lengte, bij twee en eenen halven voet breedte; zoodat men hetzelfde, gelijk ULLOA zich uitdrukt, wezenlijk zou kunnen gebruiken tot een beddelaken. Hetzelfde komt, even als het onkruid, zonder aankweeking uit de aarde van zelf voort, en groeit zonder steel of stengel. De voor naamste rib, die deszelfs middellijn vormt, is gewoonlijk niet dikker, dan een kwart duim, terwijl de overige aren of vezels weinig meer dikte hebben, dan het blad zelf, hetwelk aan de buitenzijde wit, doch aan de binnenzijde groen is; de binnenzijde heeft daarbij een glanzig, fijn stof, — de buitenzijde, daarentegen, vertoont zich zeer glad. — Behalve het vermeld gebruik, dat men van de *vijahua* maakt tot het beleggen van de daken der huizen, bedient men zich daarvan almede tot het inpakken van visch, vleesch, zout en verdere soorten van koopwaren, die men naar het gebergte vervoeren en van vocht bewaren wil. Ook de reizigers, die door de woestijn

trekken , nemen gewoonlijk eenige *vijahua*-bladeren met zich , om daarvan tenten of hutten op te slaan.

De geringe stand van het eiland *Puna* verlaat , gedurende een gedeelte van het jaar , deszelfs huizen , en trekt naar die streken , waar dezelve zijne maïs , pompoenen , tabak enz. kan bouwen. De oogst ingezameld zijnde , keeren deze lieden daarmede dan terug , ter verhandeling van deszelfs onderscheidene artikelen aan de , zich opdoende , kooplieden , die , te geschikten tijde , te *Puna* komen aanlanden. Verder houdt de mindere klasse zich bezig met , in de bosschen langs de rivieren , timmerhout te hakken voor de schepen , huizen enz. , doch vooral van den mangelboom , die , tot dezelfde einden , naar *Peru* wordt gezonden , maar nog het meest naar *Lima*. Van *Guayaquil* heb ik eene lading , bestaande uit vijf honderd zulke mangelboomen voor de stad *Arequipa* , naar *Ilay* gebragt ; dezelve waren dertig *varas* lang , en van drie tot vijf *palmas* in omtrek , of , in Nederlandsche maat , 25,4 en 0,66 à 1,1 el. — Het hoofdbedrijf echter van de eigenlijke bevolking van *Puna* , trouwens meestal zamengesteld uit *Mullatten* , bestaat in de vischvangst , in de schipperij met de meervermelde *balsas* of vloten , in het loodsen der schepen , zoo naar *Guayaquil* , als naar buiten , en overigens in al hetgene wat daarmede in meer onmiddellijk verband staat.

Het eiland *Puna* is , over het algemeen , slecht voorzien van drinkwater. Men heeft er , uit dien hoofde , gegravene putten , in welke echter , met den droogen tijd , weinig water staan blijft , en dat dan nog ho-

vendien ongezond is. De stroom van het beschreven, kleine riviertje zal zeker eertijds goed, bruikbaar water hebben opgeleverd, doch de bron daarvan, moet, sedert de verjaging der Indianen door de Spanjaarden, verwaarloosd zijn geworden. De vruchtbaarheid van het eiland schijnt, sinds dien tijd, in het geheel te hebben afgenomen; waarbij dan ook de klagt kwam, dat de regentijd, reeds gedurende verscheidene jaren, eene te geringe hoeveelheid vochts had aangebragt voor de behoefte van den landbouw. In de laatste tijden was de oogst der kokosnoten nietsbeduidend geweest; ofschoon weleer de uitvoer van dit artikel tot over de twaalf duizend kwintalen beliep.

Het opvaren
in de rivier
van *Guay-
quil*.

Van *Puna* de rivier opzeilende, bevaart men den westelijken tak, — hoewel, in het begin van den stroom, de oostelijkste een ruimer en dieper vaarwater aanbiedt, in hetwelk men echter met het schip niet hooger, dan weinig boven *Rio del Narangal* (digt bij *Rio Taura*, en beide aan den regteroever gelegen,) kan opkomen. Verder laat men, van de reede van *Puna* vertrekkende, eene bank aan stuurboord liggen, die slechts door eene onbevaarbare guil van de droogte ligt afgescheiden, welke zich van het lange eiland, *Verde* genaamd, dat den oosten en westerstroom formeert, om de zuid afstrekt; de regtwijzende koers valt dan N. N. W. tot N. t. W., ten einde tevens de droogte of het rif aan bakboord te mijden, hetwelk zich om de oost strekt van het kleine eilandje, boven *Puna* gelegen; en waarbij dan de diepte vermindert van vijf, vier en een' kwart tot vier vadem. Van daar stuurt men langs den oos-

Het eiland
Verde.

telijken oever of wal van het eiland *Verde*, totdat men de tweede droogte aan bakboord, die tot verre benoorden den zuidhoek van den westwal zich afstrekt, voorbij is: dan kan men het midden in de rivier houden; doch, wanneer men de volgende droogte nadert, brengt men, om deze bank aan stuurboord te laten, het schip onder den westwal, alwaar echter het vaarwater zoo naauw is, dat de loods en de schepen schier onder het geboomte moeten brengen, zoodat men met de raas bijna in de takken verward raakt. De rivier blijft nu, ter wederzijde, met hoog, zwaar geboomte begroeid, staande ten deele met de stammen in het water. Meerendeels zijn dit *manglos*, (mangelboomen,) welke door hunne zamengestregelde, dikke takken, — die, na opwaarts geschoten te zijn, weder van boven naar beneden afhangen en dan andermaal in den grond wortelen — ja een bijna ondoordringbaar woud kunnen vormen, gelijk zich dit hier dan ook gedeeltelijk zóó voordoet. — Deze boomsoort onderscheidt zich van al het overige geboomte ook hierdoor, dat dezelve haar voedsel uit de aarde blijft trekken; in weerwil eener dagelijksche overstroming van de zee, en, hiermede overeenkomstig, dan ook wel het weligste tiert op moerassige plaatsen; doch de stank, door dezen boom aan den grond daarbij medegedeeld, is, wanneer het water van de slikken weder afloopt, bijna ondragelijk. — De mangelier, om dit hier mede nog aan te halen, kan tot eene hoogte van zestig voet opschieten; hij heeft echter een klein blad, maar het hout van denzelfden, — waaraan de natuur, als het

ware, al hare kracht ten koste schijnt te leggen, — is, daarentegen, zeer zwaar, vast en dicht, zelfs zoodanig, dat hetzelfde, in het water gelaten, onmiddellijk zinkt. Daarenboven zijn de takken van dezen boom ongemeen taai, en, zonder mes of bijl, bij geene mogelijkheid te breken, welke hardheid en bestandheid aan deze houtsoort in het geheel zich mededeelt. Een en ander, — gevoegd bij de eigenschap van eenen aanmerkelijken tijd in het water te kunnen liggen, zonder eenigzins te verarmen, — maakt dezelve dan ook bij uitstek geschikt tot den scheepsbouw, blijkende zulks ook in het ruime vertier, hetwelk dit artikel, in deze gewesten, daartoe vindt.

Als men nu van *la Puna* groot vier en eene kwart mijl naar boven is gevorderd, zal men, aan stuurboord, op een kleiner eilandje, benoorden het meergemelde eiland *Verde* gelegen, eenen witten, zandigen hoek, *Punta Arena*, ontwaren; welk punt bijzonder geschikt zou kunnen schijnen tot het aanleggen van een fort, dat de rivier, zoo naar boven als beneden, tot op eene halve mijl konde bestrijken, en tevens tot eene kapitale verdediging strekken voor de stad *Guayaquil*. Aan groote schepen ware dan het opvaren te eenenmale te beletten. Om die reden ligt hier dan ook reeds eene borstwering, grootendeels echter slechts aangelegd van het hout uit de bosschen, dat onder den naam van *palo de ceibo* bekend is. — Inmiddels vervolgt men thans het opvaren steeds langs den westeroever, en zal dan eerst, aan stuurboordzijde, eene groep kleine eilandjes en

vervolgens een grooter eiland langsloopen , waarna men , bij het dorp *Masa* , weder den oostwal verkiest. De rivier krijgt dan , bij *Isla de Santay* twee armen , van welke de westelijke bevaren , en *Estero de Santay* genaamd wordt ; terwijl men nu tevens reeds gezigt van de stad heeft , die , bij avond- of nachttijd genaderd , eene wezenlijk treffende vertooning aanbiedt door de gezamenlijke lichten , welke hoog en laag , zich allerwege opdoen , en flikkeren van uit de bovenhuizen , welke bewoond , en van uit de benedengebouwen derzelve , welke tot winkels en magazijnen gebruikt worden ; gelijk mede van de , voor de stad geankerde , schepen en de menigte , langs de kaai der rivier en op stroom liggende *balsas* , met hunne , ter bereiding der avondspijzen brandende , vuren. Aan den boven- of noordkant der stad , *Ciudad Vieja* geheeten , verheffen zich daarbij de huizen , — op eenen rotsachtigen uithoek der rivier , die hier weder eenen meer westelijken arm verkrijgt , *Rio Daule* , of , in de wandeling ook veelal *estero de Lagartos* (kanaal der kaaimannen) genaamd , — traps- en amphitheatervijze van achter elkander , terwijl dezelve dan ook nog doorgaans bewoond zijn door onderscheidene gezinnen ; — al hetwelk aan het geheel het voorkomen geeft van eene prachtige verlichting , welke over een zesde gedeelte van den horizon zich uitstrekt.

Volgens het aangeteekende van ULLOA , was deze stad de tweede , die in *Peru* gesticht werd , moettende het , uit de oude aantekeningen , welke in het stads archief bewaard worden , blijken dat hare

vestiging volgde op die van *Piura*, gesticht in 1532. Het schijnt echter, dat dit oude *Guayaquil* toen niet lang, in zijnen eersten vorm, in stand is gebleven, maar weldra, door de Indianen van het land, ingenomen en verwoest werd, ofschoon FRANCISCO DE ORREALLANA hetzelfde, in 1537, weder herbouwde. Intusschen ligt het hedendaagsch *Guayaquil* niet geheel te zelfder plaatse als het vroegere, hetwelk men beweert gesticht te zijn geweest in de golf van *Charopoto*, niet verre van het tegenwoordige dorp *Monte Christi*. Vermoedelijk heeft men hetzelfde dan ook wel te zoeken in het hedendaagsch *Puerto Viejo*. Voorts wil men, dat de naam *Guayaquil* afkomt van het eerste opperhoofd (*cacique*), *Gaijas* genaamd, dat in dezen omtrek regeerde.

In hare tegenwoordige gedaante verdeelt zich de stad in twee hoofdkwartieren, gescheiden van elkander door eene houten brug van eene verbazende lengte, en welke over moeras- en slijkgronden gelegd is, die met den vloed overstroomd raken. De nieuwe stad, of dat gedeelte, hetwelk eigenlijk *Guayaquil* genaamd wordt, strekt zich, tot op eene lengte van drie achtste mijl, langs de rivier over een plein uit, aan welks zuidkant het arsenaal staat. De oude stad, gelegen aan den noordkant der rivier, is gedeeltelijk gebouwd op den top en langs de afhelling van eenen rotsachtigen heuvel, aan welke men, onder anderen, ook het klooster van *Santo Domingo* onderscheidt. De voornaamste straat, *Calle de Malecon* genaamd, loopt evenwijdig met de rivier, en heeft in derzelve midden het gebouw

der douanen; achter deze strekt eene andere en breedere straat, sierlijk door hare groote en fraaije gebouwen, en weder parallel aan die van *Malecon*, zich genoegzaam van het noorden tot het zuiden der stad. Over de helft van derzelve lengte wordt tevens de markt gehouden, die, ook hier inzonderheid, dagelijks talrijk bezocht wordt en mede, in alle opzigten, van groenten, boomvruchten, visch en vleesch rijkelijk voorzien is; het laatste echter, is gemeenlijk slecht en duur. — Op dezelve zal ik nog nader terug komen.

Van de kaazijde kruist wederom eene breede straat de twee zoo even beschrevene, welke, ter linkerzijde, eene poort heeft, leidende naar een aanzienlijk plein, dat, aan twee kanten, door eene kolonade omringd is van pilaren, waarop de, voor de huizen aangebrachte, balkons rusten, onder en achter welke een aantal winkels en magazijnen zich opdoet. Het einde van deze laatstvermelde straat, die aan gene zijde van dit plein voortloopt, leidt naar een ander dergelijk plein, waarop, tijdens mijn verblijf, de gewapende magt hare dagelijksche exercitien verrigtte. Aan de regterhand van dit, overigens open, plein prijkt, in het verschiet, een, inderdaad prachtig en thans over geheel *Zuid-Amerika* beroemd, *Pantheon* of kerkhof, waaraan, tot eene doelmatige inrigting en regeling van het begraven, niets gespaard is. Het lange en anders eenvormige van den buitenmuur van dit gesticht is met veel smaak gebroken, en dezelve door paneelen als bemanteld, die, in piramidalen en kegelvormigen bouwtrant, boven den muur oprijzen,

en, in hun geheel, in den vorm van graftomben zich voordoen.

Guayaquil, hetwelk alsnog de hoofdstad der provincie van dien naam is, werd, onder de Spaansche kroon, bestierd door eenen gouverneur; het stedelijk bewind was in handen van twee *Alcaldes* en eenige adjuncten; de *aduana* (het douanenwezen) had aan het hoofd eenen boekhouder, eenen kashouder en eenige mindere beampten; het militaire gouvernement was ondergeschikt aan den onderkoning van *Peru*, het burgerlijke regtsgebied aan dat van *Quito*, en de kerkelijke jurisdictie eindelijk, aan die van den bisschop, residerende te *Cuenca*. Thans, daarentegen, had *Guayaquil* zijn eigen provinciaal en stedelijk uitvoerend bewind, zijne afgevaardigden voor het algemeene congres der republiek, en de *aduana* werd beheerd door eenen *Gef administrador*, *Resguardo*, eenen *Tasador* en eenen *Tesorero*, aan welke de douanen van *Puna* en andere kleine plaatsen verantwoording kwamen inleveren. In het kerkelijke hing men af van *Quito*.

Guayaquil heeft twee parochiekerken, waarvan de eene in de oude en de andere in de nieuwe stad staat, en welke beide aan SANTIAGO, als den stads-patroon, zijn toegewijd. Voorts telt deze stad drie kloosters, — een Augustijner, Franciskaner en Dominicaner, — benevens een hospitaal, staande onder het opzicht van de order van *San Juan de Dios*. De hoofd- zoo wel als de andere kerken zijn van hout gebouwd, doch hebben pannen daken.

In de voornaamste straten van *Guayaquil* heeft het

meerderdeel der huizen eene tweede verdieping, met een balkon aan den voorgevel, hetwelk over dag, tegen de hitte der zon, met fraai gewerkte vallen, of ook met zeildoeken gordijnen gedekt wordt, die, bij het doortasten van eenig windje, eene aangename verkoeling doorlaten, welke zich alsdan door al de vertrekken verspreidt. Het inwendige dezer bovenhuizen is daarbij bijzonder ter bewoning ingerigt, dikwijls met groote, fraaije zalen, waaromtrent ik inzonderheid het huis van *Don LUSARRAGA*, *Don ROCA*, den Amerikaanschen Consul en meer anderen zou kunnen noemen. — Ofschoon voorts *Guayaquil* geen gebouw van eenig belang aanbiedt, hetwelk de bewondering van den vreemdeling zal wekken, geeft niettemin de uiterlijke, zoowel als innerlijke bouwtrant der huizen, welke ik op geene andere plaats zóó, in die algemeenheid, heb gevonden, een geheel nieuw en geenszins ongevallig aanzien. De benedenhuizen worden zelden of bijna nooit bewoond, maar bevatten meerendeels de kantoren, bureaux, winkels, magazijnen en pakvertrekken, allen echter ingerigt met veel orde, en zoo, dat dit geheel zich min of meer sierlijk voor het oog opdoet. Daar nu hierbij de voorgevels, meestal eenvormig en tot eene gelijke hoogte opgetrokken, hunne overdekte balkons, ter diepte van vijf voet, buiten het woonvertrek op houten pilasters hebben rusten, en weder de voorwanden der benedengebouwen, allen even diep van den voet dier kolonade afstaan, vormt dit dan ook eene overdekte gaanderij, welke bij dag, wanneer de stralen der zon loodregt op dit gewest vallen,

eenen alleraangenaamsten weg voor den wandelaar oplevert, die hier, op eenen effen steenen vloer, met gemak, in de, anders ondragelijke, hitte, zijne bezigheden in verschillende betrekkingen kan waarnemen: ik moet zeggen, dat ik, gedurende den tijd, dien ik te *Guayaquil* doorbragt, met genoeg, in den voormiddag, mijne zaken aan de onderscheidene kantoren en bij de kooplieden verzigte, zonder die drukkende warmte te gevoelen, welke men te *Batavia*, gedurende de hitte van den dag, en buiten's huis bezig zijnde, zal ondervinden. Overigens echter zijn de huizen te *Guayaquil* van hout geboutwd; groote verwoestingen van brand hebben deze stad, daardoor, van tijd tot tijd getroffen. In 1692, 1707 en laatstelijk 1764 werd dezelve, telken reize, door het vuur bijna geheel ver-teerd, behalve vele andere gevallen van min of meer aanmerkelijke brandschade, zoo aan de meest aanzienlijke huizen, als aan magazijnen enz. Het verwonderde mij, uit dien hoofde, dat er nog geene inrigtingen van voorzorg bestonden, waardoor men veelal nog zou kunnen behouden, wat thans niet is te redden: want, gelijk er nog geene brandspuiten bekend zijn, was men, ondanks de belangrijke sommen, dikwijls door brandschade opgeofferd, even min nog op het middel bedacht, van b. v., op de ruime boven-*corridors* (gangen) kuipen, met water gevuld, in gereedheid te houden; hetgene, wegens de nabijheid der rivier, met weinig moeite ware te regelen. — Sprekende van de rampen, die *Guayaquil* troffen, mag hier mede niet voorbijgegaan worden,

dat hetzelfde zich mede tweemaal door zeeschuimers, die in de jaren 1686 en 1709 bij menigte in de *Stille Zuidzee* kruisten, zag ingenomen en geplunderd. De laatste reize werd de stad, door het verraad van eenen Mulat, aan dezen verwoestenden vijand in handen gespeeld, daar, in omgekeerd geval, de roovers met groot verlies hadden moeten afdeinzen.

Het ameublement in de huizen te *Guayaquil* bestond eertijds, wat het woonvertrek betrof, alleen uit eene tafel, eenige ruwe stoelen en van bamboes vervaardigde rustbanken, benevens de, door den vreemdeling algemeen bewonderde, hangmatten, welke, meer geschikt tot wiegen dan tot ligging, in de vertrekken rondhingen. Thans, daarentegen, zijn eenige der kamers en zalen dermate met huisraad opgevuld, dat men sommige derzelve veeleer voor winkels, dan voor appartementen ter bewoning zou aanzien; en het zijn vooral de spiegels, waaraan deze, met den smaak der Europesche weelde weleer onbekende, Guayaquileners nog het meest zich schijnen te hechten. Ik verkocht dan ook, te *Guayaquil*, eene menigte der tot mijne lading behorende meubelen, en vooral eenige spiegels, met goed voordeel. Toen ik naderhand bij *Don VERDA* aan huis kwam, die een en ander van deze artikelen van mij had genomen, noodigde hij mij, het vertrek te bezien, dat hij, naar zijn zeggen, thans geheel op de Europesche wijze gemeubeleerd had. Er hingen in deze kamer geene hangmatten, maar de *commodes*, thee- en toilettafels verdrongen elkander; en vooral zes groote spiegels hielpen, volgens de gedachte van

Don VERDA, in alle vereischten tot eene rijk gestofeerde Europesche zaal, volkomen voorzien. De Lezer moge oordeelen, in hoe verre 's mans denkbeeld in dit opzigt juist was: doch dit kan ik getuigen, dat zijne zaal een, indedaad, rijk en zelfs begoochelend vertoon aanbod door de aanwezigheid zijner drie dochters, die een' schilder tot een model voor de gratien hadden kunnen verstrekken, en welke, op eene sofa gezeten, haar bevallig beeld ontelbare malen en even onontwijkbaar voor het oog, op het heldere spiegelglas, allerwege in het vertrek deden terugkaatsen. — Men zal echter slechts in weinige huizen de vertrekken aldus — zonder hangmatten — gemeubeleerd vinden. Ik heb kamers gezien, waarin vier, vijf tot meer van dezelve in het rond hingen. Men maakt die van de *Pita*, zijnde een vezelachtige draad, gesponnen van eene heesterachtige plant, *Agave* genaamd, en welke draad in onderscheidene kleuren geverwd wordt. De hangmatten worden daarvan op eene bijzondere wijze gevlochten, en voorts zoodanig ingerigt, dat men dezelve tot eene breedte kan uitspreiden, genoegzaam tot eene zit- of ligplaats voor twee of drie personen.

Mannen en vrouwen van verschillenden leeftijd maken gebruik van dit hangend rustmeubel; reeds aan 's moeders borst worden de kinderen gewoon aan de slingerendé beweging van hetzelfde, en zitten, nog onnoozel klein, aan zichzelve overgelaten, in eene wiegende hangmat. Ieder vreemdeling zal, bij het binnentreden eener groote, verlichte zaal, welker wanden met fraai gewerkte matten bekleed zijn en

in welke een aanzienlijk gezelschap van beider kunne bijeen is, waarvan eenigen op sofa's zitten en anderen in de proper getuigde *hamacas* zich wiegen, getroffen worden door de eigenaardige pracht en den zwier, die hier ten toon gespreid worden; en het heeft voor hem waarlijk iets begoochelends, wanneer dan de beminnelijke schoonen van dit land, met hare, van de natuur ontvangene, gratie, zingende of ook met de guitarre in de hand, gezeten op hare hangmatten zich voordoen, en, door middel eener bevallige, bijna onmerkbare beweging van het lichaam, aan dezelve de onderscheidene, verlangde maten van snelheid in het slingeren verleenen. De inwoners verkiezen de hangmat boven elke andere wijze van zitten, omdat zij, daarin zich wiegende, bevrijd blijven van de plaag der muskieten, die, vooral des avonds, met eene onverdragelijke vrijpostigheid, overal en in alle gezelschappen binnendringen, doch door de trekking van de lucht, welke tevens den wiegenden persoon eene aangename verkoeling aanbrengt, afgeweerd worden; gelijk, trouwens, de luchtgesteldheid hier zeer heet, en weder de stad door lage en moerassige landen omringd is, welke wolken van muskieten opleveren. De slingerende beweging wordt aan de hangmat gegeven door met den voet den grond te raken, en het is hiërbij, — terwijl de dames de meest bevallige houding dan aannemen, — dat inzonderheid ook de beroemde kleine voet dezer Zuid-Amerikaansche schoonen niet onopgemerkt kan blijven.

Het laat zich begrijpen, dat de inwoners dezer

gewesten, door zich aldus van der jeugd af in de warmte aan verkoeling te gewennen, nimmer eenigen hinder gevoelen van de trekking des winds of den togt, dien men, daarentegen, te *Guayaquil*, — tot eene verfrisschende doorstraling der woningen, — zoo veel mogelijk, tracht te bevorderen. — Ik heb er gezien, die door het dansen in eene sterke uitwaseming zijnde, zich plotseling verkoeling verschaffen door, met groote slingering, zich op de hangmatten te wiegen. Zijn er, bij zoodanige gelegenheid, slechts weinige hangmatten in het vertrek aanwezig, dan zetten op elk derzelve zich twee of drie dames om en naast elkander, met de beenen ter wederzijde; en het heeft iets ongemeen aardigs, haar, dus gezeten en zich wiegende, met elkander te zien schertsen, spreken en zingen, waarbij dan nog haar onderhoud even aangenaam is, zoo door den toon harer stem, als door het levendige en geestige van haar gesprek.

Ben ik gedrongen geworden het beminnelijke dier vrouwen te roemen, niet minder kan ik verzwijgen, dat zij ook verdienen gerangschikt te worden onder de schoonste van het beschaafd gedeelte onzes aardbols, wegens hare levendige groote en veelal blaauwe oogen en sierlijk kastanje-bruin haar, dat gewoonlijk in twee gevlochtene tressen ongedwongen van het achterhoofd afhangt; opmerkelijk moet het den vreemdelingen voorkomen, onder de inboorlingen van *Guayaquil* vele van beider kunne te ontmoeten, welke even zoo blank als de Noordsche volken van *Europa* zijn: de vrouwen vooral hebben het lelie-witte en

oversmeltende rood met de rozenkleur op de wangen, zoodat men, over het geheel genomen, in zijne verwachting, verwekt door den lof, dien men, in geheel *Spaansch Amerika*, over de *Guayaquilenas* (Guayaquilsche vrouwen) reeds hoorde opgaan, zich niet zal zien teleurgesteld.

Misschien mag het den Lezer of wel mijner Lezeressen voorkomen, dat ik omtrent dit onderwerp te uitvoerig was; dan het district van *Guayaquil*, hetwelk onder de gezengde luchtstreek gelegen is, heeft altoos, wegens deszelfs schoone en blanke vrouwen, zoo zeer de algemeene bewondering tot zich getrokken, dat men hetzelfde, bij gelijkenis, het *Equinoxiale Nederland* noemde!

De gemakelijkheden van dezen omtrek bestaan in stieren- en hanengevechten. In het lokaal voor de stierengevechten heb ik een paardspel bijgewoond, waarin niet minder sterke proeven gedaan werden, dan door de beste Europesche ruiterkunstenaren. — De watertogtjes met pleziervaartuigen en *halsas*, zoo naar de boven- als benedenrivier, behooren mede tot de geliefkoosde uitspanningen voor de bemiddelden, die daartoe zeer geschikte, welingerigte en, niet zelden, fraai getuigde schoeners hebben, meestal gebouwd naar Noord-Amerikaansch model. Bovenal echter zijn alle klassen van inwoners even groote minnaars van het dansen. De beschaafde stand volgt hierin de Spaansche gewoonten, de mindere de inlandsche en de Negers hunne volksgebruiken. Des avonds hoort men te *Guayaquil*, — even als op andere plaatsen van *Zuid-Amerika*, in gematigder

luchtstreek gelegen, — de guitarre, de harp en andere speeltuigen, gepaard met zang en dans.

De bevolking van *Guayaquil* beloopt tot bij de twee en twintig duizend zielen, en is zamengesteld uit al die (en zoodanige) natien en stammen, welke over geheel het beschaafde gedeelte van *Zuid-Amerika* verspreid zijn. Het grootste gedeelte bestaat echter uit Mulatten of mistiezen, op welke de zwartkleurigen, die, meest alle, slaven zijn, volgen. Deze laatsten verrigten bijna al het huiswerk, gelijk mede dat in de magazijnen enz., of, zooals men in *Oostindie* zegt, den koeliearbeid. De schipperij op de rivier, en vooral het varen met de vloten of *balsas*, blijft grootendeels alleen onder de Indianen van het land. Zij halen en brengen met dezelve de ladingen *van* en *aan* boord der schepen; en het is te begrijpen, dat men zoo doende, met behulp dezer ruime platbodems, zijne lading gemakkelijk en spoedig kan ont- en inschepen. Men moet de zekerheid en vaardigheid bewonderen, waarmede deze lieden, bij zoodanige gelegenheid, de volgeladene *balsas*, met beide getijden, in het felste van den stroom weten te regeren, en de, veeltijds gedrongen op elkander voor de stad ten anker liggende, schepen te vermijden. Men bedient zich mede van de *balsas* tot kielkaaijen en tot andere einden bij het timmeren of herstellen der schepen; en de Indianen, in het geheel, zijn in het besturen dezer vlotbodems, zóó bedreven, dat zij daarmede, met alle gerustheid, stoutmoedig naar *Payta*, *Sechura*, *Pacasmayo* en zelfs tot *Guanchaco* varen, met eene lading van vijf

tot zes honderd kwintalen aan koopgoederen, ongetrekkend de, op zulken verre togt, voor het schippersvolk (altemaal weder Indianen) benoodigde victualie en het drinkwater. Het laatste bewaart men in groote, met teenen omvlochtene aarden potten, gestouwd tusschen de balken, waarvan deze vloten gemaakt zijn; of ook in zware, holle bamboezen, even als men zulks veelal ook bij de Indianen in *Oostindie* aantreft. — Ik zal geschikter gelegenheid vinden, de aardrijkskundige ligging der vier zoeven genoemde plaatsen nader te vermelden. — Wanneer men echter overweegt, dat *Punta Salinas*, of de zuidhoek van *Puna*, op $3^{\circ} 4'$, en *Guanchaco* op $8^{\circ} 4'$ (beide zuiderbreedte) is gelegen, zal men zich moeten verwonderen, dat er met geladene vloten, in den oceaan, tot over de zestig Hollandsche zeemijlen — tegen wind en stroom — wordt opgewerkt, en genegen kunnen raken, de *balsa* als eene vroegste proeve van scheepsbouwkunst te beschouwen: gelijk het zeker is en uit de geschiedenis blijkt, dat de inboorlingen van dit gedeelte van *Zuid-Amerika*, reeds voordat hun land door de Spanjaarden werd bezocht en bemagtigd, geene andere vaartuigen, dan van deze soort, tot het vervoer hunner goederen te water, gebruikten. — Eenige nadere beschrijving zal de Lezer hierdoor reeds van zelve verwachten.

De op en om de rivier van *Guayaquil* in gebruik zijnde *balsas*, ook bij de Indianen *Jangados* genaamd, worden van stammen van den *ceiboboom* te zamengebragt, welke, uit dien hoofde, dan ook

bekend zijn onder den naam van *palos de balsa*, (balsa-masten.) Dit hout is witachtig en zacht, en heeft zoo weinig specifieke zwaarte, dat, gelijk men wil, één man een' *ceibobalk* van negen à tien Nederlandsche el lengte, en twee à drie palm in middellijn, kan tillen en wegvoeren. — De daarvan zamengestelde vloten — en welke ik nu ter onderscheiding van de *balsas*, in het eerste deel beschreven, *Jangados* wil blijven noemen, — hebben veelal eene langwerpige vierkante gedaante. Men vindt er, op de rivier van *Guayaquil*, van onderscheidene grootte. Ik heb er gezien, die veel langer, dan mijn schip waren, en welke ik op honderd en dertig voet zou durven schatten, ofschoon de balken de volle lengte van het geheele vlot hadden, bij eene dikte van ruim twee à twee en eenen halven voet in middellijn, zoo dat eene *Jangado* van negen balken ongeveer eene breedte zal beslaan van twintig à vier en twintig voet. De middelste dier balken, veelal dan ook de langste en zwaarste, dient tevens tot kiel van het vaartuig, terwijl aan deszelfs beide kanten de overige balken, in gelijk getal, ook weder naar volgorde in zwaarte zich aansluiten; en hierdoor, gemeenlijk, het geheele vlot uit een oneffen getal boomstammen bestaat. Deze balken, nu worden aan elkander verbonden door middel eener vezelachtige, klimmende plant, *bejuco* genaamd, welke, even als de Oostindische bindrotting, ongemeen taai en tevens buigzaam is, en waarvan ook deze Amerikaansche Indianen zieh, bij het bouwen van woningen enz., uitmuntend weten te bedienen. — Wanneer zij eenmaal

hunne vlotten met de *bejuco* verbonden hebben, kunnen deze vaartuigen, zonder los te laten, de werking en kracht der zee langen tijd wederstaan, mits men zorg drage, — hetgene echter wel eens verzuimd wordt, — de versletene teenen van tijd tot tijd te vernieuwen. — De balken der *balsas* worden bovendien ook nog aan elkander gehouden door harde, taaie pennen van den mangelboom, even als de Indianen op de Moluksche eilanden de *gabagabatakken* van den sagoboom met bamboezen pennen weten te voegen, en dan daarvan de wanden hunner woningen ophalen, hokken voor het gedierte vervaardigen, of ook aan de vlerken hunner prauwen meer dragt op het water daarmede geven. Het vlot van *ceibostammen* wordt alverder, over deszelfs breedte, met planken van den cederboom gedekt, welke, tot meerder verband van het geheel, andermaal met de *bejuco* gesjord worden op de balken, en waarover dan nog eene bevloering komt van gespouwen bamboes: door welk een en ander de bodem van den *Jangado* dermate gesloten is, dat er niets van de lading of van andere voorwerpen tusschen de planken en balken in het water kan raken en verloren gaan. — De arme Indianen hebben, tot hunne huisvesting op deze vlotten, slechts eenen eenigzins verheven luifel of kap, waarvan het dak dan ook weder belegd is met de reeds vermelde *vijahua*-bladeren; doch de beter ingerigte, en vooral de *Jangados*, welke voor reizigers en voor speeltogtjes op de rivieren gebruikt worden, hebben een zeer goed verblijf, dat veelal vijf tot meer woon-

vertrekken telt , die dikwijls fraai gestoffeerd , en welker bamboezen bodem en houten wanden dan weer bekleed zijn met mätwerk. Bij de aanzienlijken behangt men de woonvertrekken der *Jangados* ook wel met Indiaansch geleverd linnen ; terwijl de slaapkamers van legersteden , en de overige appartementen van hangmatten en van al het verder benoodigde huisraad voorzien zijn ; waardoor men het verblijf op deze drijvende bodems den reizigers zeker zoo aangenaam en gemakkelijk weet te maken , als men zulks op de beste jagten in *Europa* kan verlangen.

Deze *balsas* of *Jangados* worden , voornamelijk , geregeerd door zeilen , welke men , tot dat einde , aan eenen , eenigzins vooroverhangenden , zoogenaamden bok ophijscht , zamengesteld uit twee stammen van den mangelboom , die aan het boveneinde op elkander zijn gebonden , terwijl het ondereinde , ter breedte van het vaartuig uit elkander gespreid , genoegzaam op de helft van het vlot staat ; de bokkebeenen worden voorts , achter en voor , overeind gehouden door zoogenaamde hoorntouwen , en dan ook nog veelal , aan den voorkant , door balken gestut. Het , aan dezen bok geheschen , razeil heeft bijna de gedaante van een bramzeil : daarbij is er op het vooreinde van het vlot ook nog een mast , bij wijze van boegspriet , tusschen de balken gestoken , waarop de brassen en boelijns varen. — Het roer , hetwelk de gedaante van eenen breeden , zwaren riem heeft , hangt aan den middelbalk , welke als de langste van allen , daardoor , van achteren , eenige voeten buiten de overigen uitsteekt. Met dien riem

sturen zij niet alleen in eene draaijende beweging, maar ook bij wijze van eenen hefboom.

Deze manier van sturen schijnt, over het algemeen, bij de Indische volken veel in gebruik, en kan ook, bij platboomde vaartuigen, als zeer doelmatig worden aangemerkt. Ik heb, ter reede van *Batavia*, menigmaal acht gegeven op de snelheid, waarmede eene *vijf cojangs*-prauw, wanneer dezelve een schip aan boord wilde leggen, tot regt op den wind was aan geloefd, zoodra de *jourmoedie*-stuurman van zoodanig vaartuig slechts zijn roer uit het water ligtte; en het laat zich werktuigkundig begrijpen, dat, hoe dieper men zulk eene plank of riem, van achteren, aan het verlengde van een platboomd vaartuig in het water laat zinken, hetzelfde, daar ter plaatse, ook zoo veel te meer wederstand tegen afdrijven zal ontmoeten, vermits de bodem zelf, slechts weinig in diepte op het water liggende, alsnu door den wind naar lij zal gezet worden; terwijl in het omgekeerde geval, wanneer men den riem of de plank uit het water ligt, het vaartuig, door de kracht van den wind op het zeil, ook weder zal aanloeven. Daarom ook is het zeil zoodanig geplaatst, dat de werking daarvan het meest bij den schoot, of op het achterschip, wordt uitgeoefend. Een en ander zal voor den zeeman duidelijker wezen, als hij zich voorstelt, hoe men, door het schip meer of min stuurlast te geven, hetzelfde ook meer of min loefgierig, of slap op het roer maakt.

De Indianen nu werken, met alle winden, hunne *balsas* of *jangados* de rivier op en af, en, wat meer

zegt, zij laveren, even als met een schip, deze lompe vloten in den wind op, zonder nogtans daarbij veel wraak of lijd drift te hebben, waartoe hun dan bijzonder te pas komen hunne zwaarden, *guaras* genaamd, en bestaande in dikke, sterke planken van negen tot twaalf voet lang, en twee à drie voet breed, die zij, tusschen de balken door, zoo wel in het midden als aan de vóór- en achtereinden van het vlot, in het water laten zakken. Het is, trouwens, volgens het vroeger gestelde, natuurlijk, dat, wanneer men, omgekeerd, zulk eene *guara* of zwaard aan het vooreinde laat zakken, het zeilende vlot dan weder aan den achterkant zal afdrijven; waaruit tevens volgt, dat, in het geheel, het verschillend in werking brengen van deze *guaras*, op de onderscheidene gedeelten van het vlot ook weder een afzonderlijk uitwerksel, in betrekking tot het drijven van hetzelfde, te weeg brengt. En de juiste voorstelling en kennis, welke deze lieden, slechts door de ondervinding geleerd, daarvan schijnen te hebben, moet waarlijk verwondering wekken; gelijk reeds gezegd is, dat zij, in het felste van het getij, met hunne volgeladene *Jangados* niet alleen de rivier op- en afvaren, maar ook de menigte der bij de stad gelegene schepen voor- en achterom drijven; en niet, dan hoogst zelden, eenige wanorde hierdoor doen ontstaan. — Bij windstille maken de Indianen ook gebruik van hunne *guaras*, om de vloten vooruit te werken. Daartoe laten zij dezelve dan, aan het achterschip, tot op zeker gedeelte in het water zakken, en halen nu het bovineinde, even als werkten zij met eenen hef-

boom, tot op het plat van het vlot; laten de *guara* weder zinken, en herhalen aanhoudend dezelfde beweging.

De rivier van *Guayaquil* heeft, zoo als men in de, bij dit deel gevoegde, kaart bemerken kan, eene menigte armen en kreken (*Esteros* genaamd,) welke alle rijkelijk van visch voorzien zijn. De boorden dezer wateren worden grootendeels door Indianen en Mulatten bewoond, die, even als de eilanders van *la Puna*, een gedeelte van het jaar, zich met den landbouw bemoeijen, en, na den oogst, met het afbrengen van hout, koopwaren enz., en met de visscherij op de rivier, zich bezig houden. Tot dit laatste bedrijf, begeeft zich dan gewoonlijk een geheel gezin inlanders op hunne *balsas*, waarmede zij naar den mond van eene *estero* varen, het vlot aldaar vast leggen, en dan met hunne kanoos op de vischvangst uitgaan, waartoe zij hunne bogen en pijlen of harpoenen gebruiken. Behalve meer andere wijzen van visschen, verstaan zij ook, even als de eilanders in de *Stille Zuidzee*, de kunst, om den visch in het water te bedwelmen, waartoe hun zeker struikgewas dient, *barbasco* genaamd. Dit kruid nemen zij in den mond, kaauwen het, vermengen het dan met zeker deeg en werpen het vervolgens in het water, daar, waar zij vermeenen, dat de visch schoolt. De visch, op zulk deeg gretig azende, komt weldra als dood op het water drijven; dan, vermits de groote visschen zich spoedig van deze flaauwte herstellen, haasten zich de visschers, om met dezelve hunne kanoos te vullen; terwijl de kleine

visschen daarentegen van het *barbascokruid* meestal sterven.

De *balsas*, die met ladingen varen, hebben daartoe, van planken opgeslagene, magazijnen: zoo b. v. komen deze vloten met overdekte gebouwen de rivier afzakken, waarin de *cacao* los gestort ligt. Anderen hebben weêr afdaken, onder welke groenten, vruchten, vleesch en verdere levensmiddelen voor de markt worden aangebragt, die, daardoor, te *Guayaquil*, — gelijk reeds te kennen is gegeven, — dagelijks een grooten overvloed van allerlei eetwaren oplevert, van welke echter het ooft het voornaamste artikel uitmaakt. Tot hetzelfde behooren, in de eerste plaats, de watermeloenen, *sandias* geheeten, welke, daar te lande, zoo groot van stuk vallen, dat men daarvan bij gedeelten aan de markt kan koopen; voorts heeft men nog de *Maranones*, *Cabesa de Negro*, de *Mameis*, die veel van de Oostindische *Ramboetang* heeft, zoo in gedaante, als in smaak; eindelijk nog de *Oranjeappelen*, de *Limmétjes*, de *Lucumas*, de kokosnoten, benevens andere vruchten en verdere gelijksoortige voortbrengselen der gezengde luchtstreken; maar vooral is weder de *platana* de algemeene en meest gezochte vrucht voor alle standen, gelijk tevens het hoofdvoedsel der Negers en der geringere klasse, waarom dan ook de aangebragte voorraad daarvan evenredig is. Men bakt, kookt of poft deze vrucht, onder de heete asch, in den oven, en gebruikt dezelve dan als brood. Andere soorten worden weder met vet gebakken, andere weer gekookt

en tot taarten bereid; in één woord, de *banan* of *platana*, is, voor den Guayaquilener bijna zoo onmisbaar als voor ons het brood.

Tot de reize naar *Payta*, had ik, volgens mijne berekening, een overvloedigen voorraad van *platanen* medegenomen. Mijne passagiers echter gebruikten daarvan zoo rijkelijk, alsof ons dagelijks nieuwe konden worden aangebragt; waardoor wij, daar bovendien een groot gedeelte spoedig overrijp werd, weldra te kort kwamen. Toen werden mijne reisgenooten, inzonderheid een oud heer, ofschoon er dagelijks aan boord uitmuntend versch brood werd gebakken, bijna ziek door het ontberen van deze geliefkoosde vrucht. Gelukkig evenwel was deze ontbering van korten duur, daar wij, reeds den volgenden dag, op de reede van *Payta* ten anker kwamen. Grootte kanoos, *balsas* en andere vaartuigen komen dan ook dagelijks, van de bovenrivier, voor de stad *Guayaquil*, en voorzien er de markt van deze vruchtsoort. Ik zag er, die zeker meer dan vijf honderd zware trossen van dezelve sloop hadden; en wanneer het, door een of ander oponthoud, gebeurt, dat er, in een paar dagen, geene zoodanige vaartuigen zijn aangekomen, dan begint er, bijzonder ook in betrekking tot het onderhoud der geringere klasse, reeds eene algemeene verlegenheid te heerschen; te meer, daar de scheeps-equipagien der inlanders, mede, voor het grootste gedeelte, van deze boomvrucht leven. Met de overige *plantanas* voedt men voorts ook de varkens en het pluimvee. — Het, hier ter markt gebragte, brood is,

geijk over de geheele kust van *Zuid-Amerika*, niet veel bijzonders en zanderig-kraakachtig; ofschoon anders het, van *Quito* en *Cuenca* getrokkene, meel dat van *Chili* mag evenaren. De rijst, de *gerbanzes* van *Lambayeque*, de *frigoles*, *lentillas* zijn hier goedkoop te verkrijgen. De *yucas* of zoete aardappel, de *camotes* of *patater* - de *citriouille* (pompoen of kalabas) doen zich in menigte op; maar zijn bij de inlanders niet bijzonder in trek, als die boven alles de *platana* verkiezen. — Ofschoon het, op de markt verkochte, vleesch weinig aanprijzing verdient, zoo zijn van den anderen kant, de weilanden in het gebergte, voor het hoornvee, tamelijk goed. Men ondoet het vleesch van alle vet, dat gesmolten en, onder den naam van *Manteca*, afzonderlijk verkocht wordt tot bereiding der spijzen, waartoe men, in geheel *Zuid-Amerika*, veel zulk vet, in plaats van boter, gebruikt. De boter daarentegen, welke in *Spanje* *Manteca* geheeten is, heb ik, in geheel *Spaansch-Amerika*, *Mantequilla* hooren noemen. Het vleesch, dat men gewoonlijk tot vüictualiëring der schepen medegeeft, komt van *Monte Christi*, alwaar men veel werks maakt van hetzelfde in te zouten en te droogen, en wel voornamelijk van ossenribben, *chalones* genaamd, die, voor eene zeereis uitmuntend geschikt zijn en, wanneer zij gebraden zijn eene aangename vervulling bij den scheepskost aanbieden. Het schapenvleesch is, daarentegen, schaars; maar het varkensvleesch weder overvloedig en zeer goed; het pluimgedierte is duur, doch te prijzen. Uitmuntende spijs zou ook het wild en gevo-

gelte opleveren, waarvan de bosschen krielen; maar hiervan komt zelden iets aan de markt; terwijl de, in overvloed gevangene, visch bij den gegoede niet in trek schijnt, grootendeels dewijl eenige soorten voor ongezond gehouden worden. De *robalo*, die veel van onzen baars heeft, is met dat al zeer smakelijk; daarop volgt de *lisa*, de *vieja*, ook door onze zee-lieden het *oude wijf* genaamd; de *ciego* heeft weder veel van onzen snoek, waarbij men nog eene menigte soorten van inktvisschen en de *bagre* zou kunnen noemen; welke laatste echter, als zeer schadelijk voor de gezondheid beschouwd, weinig gebruikt wordt. Ook de oesters van de klippen zijn uitmuntend; maar die, welke men, langs de rivieren, van de, in het water staande, boomstammen verzamelt, worden voor ongezond gehouden, en smaken grondig. Overigens levert de markt een even eigenaardig als vrolijk en volkrijk vertoon op, door de menigte van *balsas*, *chatas*, (eene soort van groote sloepen, meestal gebruikt wordende tot het afhalen der *cacao* en andere produkten van de, aan de smalle en door de *balsas* niet te bevaren rivierkreken gelegene, plantaadjen;) gelijk mede door het nog onafzienbaar aantal kanoos en verdere kleinere vaartuigen, die er landen, lossen en laden, of hunne koopwaren verhandelen.

Deze levendige schipperij, gevoegd bij de behoefte voor de meer eigenlijke zeevaart, verschaft, op de sloopstimmerwerven te *Guayaquil*, aan een aanzienlijk getal menschen uit den ambachtsstand het bestaan; en geeft, door het aan- en vervoeren van bouwstoffen en verdere benoedigheden tot uitrusting

gelijk over de geheele kust van *Zuid-Amerika*, niet veel bijzonders en zanderig-kraakachtig; ofschoon anders het, van *Quito* en *Cuenca* getrokkenene, meel dat van *Chili* mag evenaren. De rijst, de *gerbanzes* van *Lambayeque*, de *frigoles*, *lentillas* zijn hier goedkoop te verkrijgen. De *yucas* of zoete aardappel, de *camotes* of *patater* - de *citriouille* (pompoen of kalabas) doen zich in menigte op; maar zijn bij de inlanders niet bijzonder in trek, als die boven alles de *platana* verkiezen. — Ofschoon het, op de markt verkochte, vleesch weinig aanprijzing verdient, zoo zijn van den anderen kant, de weilanden in het gebergte, voor het hoornvee, tamelijk goed. Men ontdoet het vleesch van alle vet, dat gesmolten en, onder den naam van *Manteca*, afzonderlijk verkocht wordt tot bereiding der spijzen, waartoe men, in geheel *Zuid-Amerika*, veel zulk vet, in plaats van boter, gebruikt. De boter daarentegen, welke in *Spanje* *Manteca* geheeten is, heb ik, in geheel *Spaansch-Amerika*, *Mantequilla* hooren noemen. Het vleesch, dat men gewoonlijk tot vuictualiëring der schepen medegeeft, komt van *Monte Christi*, alwaar men veel werks maakt van hetzelfde in te zouten en te droogen, en wel voornamelijk van ossenribben, *chalcones* genaamd, die, voor eene zeereis uitmuntend geschikt zijn en, wanneer zij gebraden zijn eene aangename vervulling bij den scheepskost aanbieden. Het schapenvleesch is, daarentegen, schaars; maar het varkensvleesch weder overvloedig en zeer goed; het pluimgedierte is duur, doch te prijzen. Uitmuntende spijs zou ook het wild en gevo-

gelte opleveren, waaryan de bosschen krielen; maar hieryan komt zelden iets aan de markt; terwijl de, in overvloed gevangene, visch bij den gegoede niet in trek schijnt, grootendeels dewijl eenige soorten voor ongezond gehouden worden. De *robalo*, die veel van onzen baars heeft, is met dat al zeer smakelijk; daarop volgt de *lisa*, de *vieja*, ook door onze zee-lieden het *oude wijf* genaamd; de *ciego* heeft weder veel van onzen snoek, waarbij men nog eene menigte soorten van inktvisschen en de *bagre* zou kunnen noemen; welke laatste echter, als zeer schadelijk voor de gezondheid beschouwd, weinig gebruikt wordt. Ook de oesters van de klippen zijn uitmuntend; maar die, welke men, langs de rivieren, van de, in het water staande, boomstammen verzamelt, worden voor ongezond gehouden, en smaken grondig. Overigens levert de markt een even eigenaardig als vrolijk en volkrijk vertoon op, door de menigte van *balsas*, *chatas*, (eene soort van groote sloepen, meestal gebruikt wordende tot het afhalen der *cacao* en andere produkten van de, aan de smalle en door de *balsas* niet te bevaren rivierkreken gelegene, plantaadjin;) gelijk mede door het nog onafzienbaar aantal kanoos en verdere kleinere vaartuigen, die er landen, lossen en laden, of hunne koopwaren verhandelen.

Deze levendige schipperij, gevoegd bij de behoefte voor de meer eigenlijke zeevaart, verschaft, op de scheepstimmerwerven te *Guayaquil*, aan een aanzienlijk getal menschen uit den ambachtsstand het bestaan; en geeft, door het aan- en vervoeren van bouwstoffen en verdere benoedigheden tot uitrusting

der schepen, een aanzienlijk vertier ook in den handel. En, ofschoon de timmerbazen meestal inboorlingen zijn, moet men erkennen, dat zij niet minder kennis van de vereischten tot de constructie van een schip hebben, dan de beste lieden van dit vak, in *Europa*. Verscheidene fraai gebouwde schepen heb ik, op de rivier, en ook nog andere op stapel, gezien, van welke sommige tot bij de twee honderd last groot waren. De *San Salvador*, een inlandsch schip van zeven honderd ton inhouds, lag mede, doch onttakeld, voor de stad, gelijk ook eene fraaije, op nieuw uitgerust wordende korvet; twee schoone bodems, beide door éénen constructeur, inboorling van *Guayaquil*, gebouwd. Ook de kleinere vaartuigen, en vooral de lange sloepen, hier vervaardigd, zijn, in hare soort, evenzeer te roemen, en verdienen, in alle opzigten, de aandacht van den vreemdeling; het daarvoor gebruikte timmerhout is de ceder, de *huachapeli*, of de *ceibo*. — Met uitzondering echter van het timmer- en masthout, worden alle verdere artikelen voor de scheepvaart getrokken uit *Europa* en van elders. Het touwwerk komt meestal van *Manilla*, doch werd toen aangevoerd met vreemde bodems. Het ijzerwerk, dat ik, uit de fabrieken van *Solingen* en *Remscheid*, als lading sloop had, was hier bijzonder welkom, en werd dan ook meerendeels te *Guayaquil* door mij verkocht; doch vooral timmermans- kuipers- en smidsgereedschap, waaronder ook dommekrachten, ijzeren mokers, koevoeten en andere dergelijke, voor den scheepsbouw benoodigde, zware werktuigen, gelijk mede het daartoe behoorende heng-

sel- en slotwerk. Zaagmolens zouden, zoo voor de timmerwerf, als bij den bouw der, meestal houten, huizen, eene belangrijke aanwinst voor dit, zulk een' rijken overvloed van constructiehout voortbrengend, land zijn; doch daar het des nachts meestal stil is, en ook bij dag de wind over het geheel weinig kracht heeft, zouden dit toch bezwaarlijk *windmolens* kunnen wezen. Door het water bewogene zaagmolens zouden wel, met meer bestendigheid, doorwerken; dan, de stroom moet al veel snelheid en kracht bezitten, om den molen in staat te stellen tot het zagen der zware en harde balken, welke het hout van dit land oplevert. De planken, — en daaronder zelfs begrepen de krommers voor de boegen der schepen, die men in andere landen pleegt te stoven of te branden, — worden, met bijlen, uit de hand gehakt. Bij mijne lading had ik een stel molenzagen, die ik, op al de, door mij aan de kust van *Zuid-Amerika* bezochte, plaatsen, te koop heb aangeboden; doch, ten gevolge van het volslagen gemis aan molens, onverkocht in *Europa* weder heb terug gebragt; ofschoon, in *Chili* daarentegen, de gelegenheid voor de wind-zaagmolens zeer gunstig zijn zou.

De kwade *mousson* of regentijd duurt, op de rivier van *Guayaquil*, van December tot het laatst van April. De luchtsgesteldheid is dan voor velen ongezond, en zeer onaangenaam, door de onvedragelijke hitte en de weinige verfrissching, bij gedurige windstilte, — die weder, door zware onweersbuijen, met geweldige uitbarstingen van wind en stortregens,

wordt afgewisseld. De rivieren zwellen dan boven hare gewone hoogte, en voeren eene menigte hout af, dat, door het hooge water en den fellen stroom, van de met boomen begroeide oevers wordt weggescheurd, waaronder zich dikwerf stammen bevinden, die, wanneer zij voor den boeg van een schip komen, aanmerkelijke schade aan het koper, en zelfs lekkaadje, kunnen veroorzaken. Tijdens dat ik met het schip op de rivier voor de stad lag geankerd, kregen wij, in den nacht, een geheel vlot van zulk drijvend en in elkander verward wortelstruik- en boomgewas voor om het schip; hetzelfde had zich, door den stroom, dermate om den ketting opgepakt en langs de beide boegen gezet, dat het ons, des morgens, bij de twee uren werks gaf, deze vleet weder kwijt te raken, en wij nog van geluk mogten spreken, dat ons anker niet was doorgedregd. Menigmaal zag ik schepen, door dergelijke houtmassas driftig geraakt, die, even gelijk wij zulks ondervonden, een geheel eiland van zamengevlochtene boomtakken en strengelgewas, — waaronder ook weder de reeds vermelde *bejuco*, — voor den boeg hadden, en geen anker konden laten vallen, daar dit in het aangedrevene en in elkander verwarde ontuig zou hebben blijven haken. Het is daarom raadzaam, zoo wel bij dag als nacht, eenen uitkijk te hebben, die op het aankomen van zoodanig vlottend geboomte acht geeft; gebeurt het nu, dat zulks noodig is, dan zende men, bij tijds, zijne sloepen af, voorzien van eene vischdreg aan een touw, of ook met boots- haken, ten einde die in het drijvende gevaarte te

slaan, en dit dus voorover, of vrij van het schip, te boegseren; dikwijls kan men ook het schip, van zulke boomen of drijfhout, doen vrijgieren, enkel door het draaijen van het roer. Men moet, mede, vooral niet verzuimen, de, onder de kraan hangende, ankers hoog op te kippen, opdat die niet in voorbijrijvend struikgewas kunnen grijpen.

De overige acht maanden — van April tot December — houdt men voor den zomer, als zijnde dit de tijd van de zoogenaamde drooge *mousson*. De luchtgesteldheid is dan veel gezonder, en voor degenen, die aan warme gewesten gewoont zijn, wezenlijk aangenaam. Des nachts is het dan meestal stil, zonder dat het geringste zuchtje tot verkoeling zich opdoet; terwijl, te *Guayaquil*, gewoonlijk eerst tegen den middag, de algemeen verlangde zuid-oostewind doortast, bij de inboorlingen *el Chandui* genaamd, naar den, in het Z. W. der stad gelegen, berg, over welken hij komt; en dien men, gedurende de drooge *mousson*, — door de hitte der lucht, welke denzelven gemeenlijk tot op zekere hoogte met eenen heichtigen damp omhult, — zelden in zijn geheel te zien krijgt, hetwelk mij echter, enkele keeren, voor zonsopgang gebeurde; ook is de kruin, van tijd tot tijd, duidelijk zichtbaar. In afwachting van de door den *Chandui* aangebragte verfrissching en verkoeling, stellen de inwoners hunne vensters en de schermen hunner buitengaanderijen reeds bij tijds in zoodanige rigtingen, dat de koelte des te sneller zich verspreide niet alleen, maar ook door al de vertrekken heendringe; en zoodra, door een *bruintje op het*

water (gelijk de zeelieden dit noemen,) over de rivier de komst van dezen welkomen vriend zich aankondigt, zal men langs de *Calle de Malecon*, zoo wel uit de vensters als van de straat, — even, alsof God AEOLUS zelf van den berg *Chandui* afdaalde, — door teekenen met de hand, en onder den blijden uitroep: » *alla esta el Chandui!*” of eenvoudig: *el Chandui!* (daar is de *Chandui!*) aan denzelfden algemeenen, dankbaren groet zien brengen.

Zoo gezond echter de drooge *mousson*, en wel niet alleen voor de inboorlingen, maar wezenlijk ook in het algemeen is, — waaromtrent ik hier in het voorbijgaan mag opmerken, dat ik, gedurende mijn verblijf te *Guayaquil*, geen' enkelen man ongesteld heb gehad, — brengt, daarentegen, de regentijd eene menigte min of meer gevaarlijke ziekten en kwalen aan, als koortsen, buikloop en oogontsteking, bij welke men zeer ligt in gevaar kan komen, het gezigt te verliezen. In dit jaargetijde is tevens het aantal van insekten onbegrijpelijk groot, en de plaag daarvan even ondraagelijk; terwijl die bovendien verzwaard wordt, door de gelijktijdige, sterke vermenigvuldiging van het vergiftig gedierte. Aan boord der schepen is het, op de rivier, ook in de drooge *mousson*, reeds niet te verduren, van wege den last en de wezenlijke folteringen, die men van hetzelfde ondergaat. *El cento pies* (de duizendbeen) en *el alacran* (de schorpioen) kropen tot in de marsen; en bijna iedere keer, dat de zeilen werden losgelegd om te luchten, vielen er duizendbeenen op het dek. De muskieten plaagden ons zoo geweldig, dat ik, voor mijn deel,

zeggen kan, schier geen' enkelen nacht te hebben kunnen rusten; waarbij een ander, oneindig kleiner insekt kwam, *jejen* genaamd, welks plaag nog verre onlijdelijker was. Het fenijn van dit diertje, hetwelk zoo klein is, dat het door een muskietenkleed heendringt, moet, daar hetzelfde eene geweldige en veel pijnlijker ontsteking, dan die der muskieten, veroorzaakt, bijzonder sterk zijn. In de kajuit of slaapkamer was deze last niet minder, dan onder de tent op het dek; waardoor ik eindelijk bedacht werd, gelijk ik reeds gezegd heb, dien door rooken te verdrijven. Op het halfdek deed ik, ter wederzijde van den grooten mast, eenen der meervermelde koperen suikerketels plaatsen, welke wij ten behoeve der troepen hadden medegekregen, en daarin den geheelen nacht smeulend hout stoken, hetwelk, door het wachsvolk, gestadig in dien staat moest worden onderhouden. Hierdoor hielden wij, onder de tent, eene wolk van rook, die ons ten minste in zóó verre verligting verschafte, dat wij, met den buik op het dek gelegen, eenige uren konden slapen. De rook, hoe onaangenaam, was echter op verre na zoo hinderlijk niet, als de kwelling, die wij, de vroegere nachten, van het insekt hadden ondervonden. Niemand van het volk heb ik dan ook hooren klagen over hinder aan de oogen, welke door dien rook was te wege gebracht.

Las hormigas (de mieren) zijn, in dit gewest, even zoo menigvuldig en schadelijk, als in *Oostindie*. Men is bijna niet in staat, eenige eetwaar van dit lastige gedierte vrij te houden. Ook in waterkannen

nestelt zich hetzelfde; zoodat men des nachts, alvorens daaruit te drinken, het water wel bij het licht mag beschouwen, wil men geen gevaar loopen, eene teug mieren mede binnen te krijgen, die behaauwende buikpijnen kunnen verwekken, zoo als ik zelf heb ondervonden. — Ik herinner mij hierbij, dat ik, in *Oostindie*, op *Sourabaya* zijnde, eens des nachts, wegens de hitte, niet kon slapen, en deswege in de gaanderij op en neder wandelende, eindelijk over mijn geheele ligchaam eene ondragelijke steking gevoelde. Een slavenjongen geroepen hebbende om licht te brengen, ontdekte ik, dat ik, blootsvoets, over een uitgebreiden en, van uit een gat tusschen de steenen opgekomen, zwerm mieren had gewandeld, die nu, als ware het uit wraak over mijne verstoring, zich van mijnen persoon schen meester te willen maken. De grond was als met een zwarten lap overdekt. Men zal dan ook wel doen, met, in deze gewesten, nooit zonder licht te gaan slapen.

De witte mieren, *comejen* genaamd, zijn, te *Guayaquil* en in den omtrek, even zoo schadelijk als in *Oostindie*; en de verwoestingen, die zij kunnen aanrigten, ter oorzaak van de meerendeels van hout gebouwde huizen, zelfs nog grooter. Ook tot onder de daken derzelven nestelt zich dit gedier, en vervaardigt binnen zóó korten tijd zijne slijmachtig, kleijen beklevingen, dat men niet te zorgvuldig de eerste verspreiding van dit invretend insekt kan voorkomen; waartoe te *Guayaquil*, even als in *Oostindie*, het strijken met teer wordt aangewend. — De groote verliezen, welke menigeen,

in *Oostindie*, door de plaag der witte mieren heeft geleden, zijn genoegzaam bekend; maar welk een weldadig middel de onberekenbare vernielkracht van dit insekt aan velen, ter hunner verantwoording, opleverde, mag veelligt zoo algemeen niet bekend zijn; de uitkomst daarvan heeft echter tot menig sprookje aanleiding gegeven. Zoo zoude, onder anderen, eens, aan bewindhebbers van de Oostindische Compagnie, gerapporteerd zijn geworden, dat de schade, door de witte mier, in het toen verloopene jaar, aangerigt, zoo groot was, dat zelfs de ijzeren ankers, die, ten behoeve der schepen, in de magazijnen lagen, daardoor verteerd waren! — Het schijnt, dat de verantwoordingen, van uit dit gedeelte van *Zuid-Amerika*, aan de Spaansche kroon, mede aanleiding gaven tot soortgelijke spotternijen.

Bijna over geheel *Zuid-Amerika* heb ik een insekt gevonden, dat men te *Guayaquil*, *nijua*, in *Peru*, *piqui*, en, in *Brazilië*, *chica* noemde. Dit diertje heeft wel eenige gelijkens op eene kleine vlo; het zet zich tusschen den opperhuid, legt daar zijne eijertjes en vermeerdert hierop onbegrijpelijk snel; veroorzakende eene kankerachtige ontsteking, die zich zóó spoedig verspreidt, dat er geene andere hulp is, dan eene ruime uitsnijding, met welke men nog niet eens moet verzuimen, daar men anders, zoo als men beweert, ligtelijk been of arm kan verliezen. Op mijne reize naar *Payta*, ondervond ik plotselijk een stekend, tintelend gevoel in den voet, en ging, in denzelfden oogenblik, ook reeds kreupel. Daar wij nu steeds des morgens,

bij het schoon schip maken, blootsvoets op het dek gingen, zette ik aanstonds den voet op de bank, ten einde de oorzaak der pijn te onderzoeken, toen juist een der reeds vermelde Columbiaansche heeren bij mij stond, die dadelijk zag, dat zich eene *nijua* tusschen den nagel van den grooten teen gezet had; men kon er echter niets meer van ontwaren, dan dat de plek rood was en gezwollen, met een zwart stipje onder de huid. De goede man bood terstond aan, mij van dien lastigen vijand te ontdoen; en begon, met de punt eener schaar, zijne operatie: hij haalde mij niet alleen het diertje zelve uit den voet, maar, daarenboven, een blaasje vol eijertjes, die, volgens zijne verzekering, reeds dien dag, even zoo vele *nijuas* over den geheelen teen zouden verspreid hebben. — Na de operatie nam hij een weinig snuif, waarmede hij het wondje sterk inwreef, mij uitdrukkelijk verbiedende, van, in de eerste twee dagen, dien voet te wasschen. Te ligter kan men dit insekt tusschen het vel krijgen, daar men, in deze warme landen, zelden laarzen, maar, bij voorkeur, schoenen draagt, die echter niet ligt geheel vrij van binnendringend zand blijven; ook hecht zich de *nijua*, bij het wasschen, aan het schoone linnen. Bovenal worden de Negers door dit insekt gekweld, waarvan zoowel hunne onzindelijkheid en luiheid, als hun barrevoets gaan, voornamelijk oorzaak zijn. — Bij de heelwijze, door mijnen passagier geapliceerd, heb ik mij wél bevonden, en durf die dus, zoo in het eene als andere opzigt, aanprijzen. In plaats van met snuif,

kan de inwrijving ook met tabaks- of sigaren- asch geschieden, en het wasschen met brandewijn of andere sterken drank is zelfs nog schadelijker, dan met water.

Tegen de zolders en op de wanden der huizen bespeurt men wijders, ook te *Guayaquil* en in den omtrek, even als in *Oostindie*, van tijd tot tijd hagedisjes, aldaar *chichak*, doch in *Guayaquil salamanquecas*, genaamd. In *Oostindie* ziet men deze diertjes, die eene menigte muskieten en ook kleine spinnekoppen verslinden, gaarne; en een Indiaan heeft mij willen verzekeren, dat, wanneer iemand, des nachts, door de nabijheid of het naderen van eenig giftig insekt in gevaar is, de *chichak* zich dan op den slapenden laat vallen, en dien, door het gevoel van deszelfs koud, bloedloos ligchaam doet ontwaken. — De inboorlingen van *Guayaquil*, daarentegen, hebben een' afschrik van de *salamanqueca*, en verbeelden zich, eene krabbing van dezelve doodelijk te zijn. — Denzelfden avond, toen ik, te *Puna*, bij *Don ROCA* dien monsterachtigen schorpioen zag, kwamen wij over de schadelijke insekten, en zoo ook over de *salamanqueca*, te spreken. Ten bewijze voor het gezelschap, dat ik, tegen hun gevoelen en van het Oostindische geloof, was, en daaraan gehecht bleef, nam ik, met de bloote hand, eene, juist zich opdoende, *chichak* van een' balk der zoldering. *Dona ROCA* en hare zuster begonnen, uit angst voor dien »doodelijken vijand,» te gillen; tot heden echter heb ik nog geene vergiftiging daarvan ondervonden, maar moet ook bekennen, dat het diertje mij in het minst niet gekrabd had.

Behalve deze, mij bekend gewordenen, insekten en verder gedierte, bestaat er nog een onafzienbaar heer van hetzelfde, waarmede het land als bezaaid is, en waaronder inzonderheid ook de leelijksten der voorkomende spinnen zich onderscheiden. Een der, tot het transport militairen behoorende, officieren verhaalde mij eens, bij zijne togten door de bosschen van *Columbia*, eene spin op eenen boomstam gezien te hebben, wier gedrochtelijke gedaante hem van afgrijzen had doen terugtreden; volgens zijne opgave besloeg het dier de ruimte van eene gewone manshand, en was begroeid met haar en schobben.

Wordt *Guayaquil* als overstromd door insekten, niet minder moet men er zich wachten voor eenige soorten van kruipend gedierte, en wel, in de eerste plaats, voor slangen, die hier zóó menigvuldig zijn, dat het geval, daarvan gebeten te worden, niet zeldzaam voorkomt; terwijl het gif van sommige kwaadaardig genoeg is, om dengenen, die zich daardoor ziet aangetast, binnen weinige uren, onder hevige pijnen en stuiptrekkingen, te doen sterven.

De *bejuca*, een bruinachtig, dun slangetje, ten hoogste twee voet lang, is een der meest gevreesde. Ik herinner mij, dat ik in het jaar 1818, te *Pasarouang* op het eiland *Java*, eens des avonds voor het huis van den resident was gezeten, toen plotselijk eene vrouw, die zich in de rivier gebaad had, verschrikkelijk gillend op den wal sprong, als zijnde door een dergelijk slangetje gebeten. Ofschoon de Javanen, en vooral hunne *doekongs* (geneeskundigen) een onfeilbaar middel tegen slangenbeten willen heb-

ben, was het aanwenden daarvan ditmaal vruchteloos, of werd aan deze lijdere ook wel te laat beproefd, en binnen de twee uren tijds, gaf zij, onder verschrikkelijk martelende stuipen, den geest.

El cascabel (het belletje,) eene ratelslang, heeft eene, bijzonder fraai, wit en geel gevlekte huid met zwarte strepen, terwijl de randen dier eerstvermelde plekken, met donker rood en hoog geel, zijn afgezet; de kop is plat. De gewone *cascabel* is niet langer dan twee, en de grootste tot vier voet. Derzelver beet veroorzaakt onmiddellijk eene zwelling, die, — wanneer men niet ten spoedigste met het gewone geneesmiddel, bestaande in eene bereiding van eene plant, *Guaco* genaamd; den lijder te hulp komt, — binnen weinige uren doodelijk wordt, en het gif met zulk eene kracht door het ligchaam jaagt, dat het slagtoffer, na weinige oogenblikken, onder geweldige aanvallen van stuipen, in een bloedzweet vervalt, tot dat de dood aan zijn deerniswekkend lijden een einde maakt. De lijkten van zoodanige gefolterden krijgen een allerontzettendst aanzien; dat van eenen zwartkleurige wordt, door de bijtende kracht van het gif, bijna wit.

Tot de gevaarlijksten van dit gedierte behoort mede, in dit gewest, *el sierpe volante*, of de vliegende slang, wier beet almede, indien men niet spoedig met de middelen ter genezing bij de hand is, noodlottige gevolgen kan voortbrengen. De bewoners dier streken geven aan dezen vijand den naam van vliegende slang, om den aanzienlijken afstand, van welke de *sierpe volante* zich, zonder den grond te

raken, op zijne, door zijn gif te beschadigen, prooi schiet. Deze slang is zelden langer, dan van zestien tot achttien duim, daarbij zeer dun, en heeft eene donker bruine kleur.

Eene vierde, mede zeer gevaarlijke slang, draagt den naam van *exis*. Ook dit dier is fraai geteekend, heeft een' donker bruinkleurigen, platten kop, en almede een spoedig werkend gif.

Behalve deze, vindt men nog eene menigte andere, minder giftige, doch nog altijd schadende en gevaarlijke slangen; maar ook weder andere, wier beet zonder gif is; en hiertoe behooren, voor het meerderdeel, de veldslangen, welke de inboorlingen, — bewerende, trouwens, dat deze de giftige verslinden, — nimmer zullen dooden. Daartoe is voornamelijk te rekenen de *sobre cama*, die, door de Indianen van Zuid-Amerika, met niet minder bijgeloovigen eerbied beschouwd en gespaard wordt, dan, in Oostindie, de *oelar sawa*, of veldslang, wegens de nuttigheid van dit dier in het verdelgen zijner schadelijke makkers. Er is dus, ook ten aanzien van deze schepselsoort, in de huishouding der natuur, een weldadig evenwigt daargesteld. Maar bovendien wordt ook de voortteling der zoo gevreesde slangen aanmerkelijk tegengegaan, door eenen vogel, die voornamelijk op slangen, en wel bij voorkeur op de giftige, aast, welke, benevens ander kruipend gedierte en giftige insekten, zijn geliefkoosd voedsel schijnen uit te maken. — Deze schoone vogel, welke, te *Guayaquil*, onder den naam van de *quiriquinqui* bekend is, schijnt, voor het naast, tot het geslacht

der valken te behooren; hij heeft de grootte van een hoen, is donkerbruin op den rug, met gemengd geel om de borst; zijne slagvederen zijn zwart. Als de schrik van al het kruipend gedierte, zwerft hij in de bosschen, en zweeft over de velden, tot het opsporen van zijn aas. Met kleine slangen of insekten zich in strijd begevende, gebruikt hij, als wapenen, zijne scherpsnijdende adelaarsnebbe en zijne klauwen, terwijl hem de vleugelen tot schild dienen; en, wanneer nu het gedierte, door zijne herhaalde verdedigingsaanvallen op den tergenden vogel, afgemat is, grijpt eindelijk de *quiriquinqui* den tegenstander met de nebbe bij den kop, en het overige gedeelte van het ligchaam in de klauwen, vliegt daarmede naar boven, en laat hierop zijne prooi, tot verbrijzeling, vallen; wanneer dezelve niet dood is, bijt de vogel op nieuw, — stijgt andermaal, tot bijna uit het oog, in de lucht, laat haar weder vallen, en volgt onmiddellijk naar de aarde, waar hij zijne prooi alsdan verslindt. Nadat de *quiriquinqui*, bij den strijd met slangen of ander giftig gedierte, de overwinning behaald en zijnen vijand heeft verzwolgen, willen de Indianen opgemerkt hebben, dat hij naar de plant *Guaco* zoekt, en eerst na gebruik van dezelve, weder op nieuwen roof uitgaat; hetgeen tot het denkbeeld geleid heeft, dat deze plant een tegengif, ook tegen al het fenijnige gedierte in het gemeen, zou kunnen aanbieden. Zoo wordt dan ook hier wederom, gelijk in al de werken des Scheppers, overeenstemming en een zeker zich herstellend evenwigt waargenomen; hetwelk te meer uitkomt, daar

juist in deze gewesten, de *Guaco*-plant en de *quiriquinqui* voorkomen, en er tot dus ver, geen tegengif van zoo heilzamen invloed en krachtige werking als de *Guaco*, in deze omstreken, bekend is, waarom ook de naam der plant niet zelden op den *quiriquinqui* overgaat, dien men ook *el Guaco* noemt.

Men vindt hier almede de afgrijsselijkste padden, en daaronder vele giftige en schadelijke in het bederven der spijzen. Ik heb er gezien, die een aantal van levend ongedierte op het ligchaam hadden; of het jongen waren, is mij onbewust, want het gedrocht was bijna niet te aanschouwen. Dit dier heeft zijn fenijn vooral in de *urine*, en weet die naar alle rigtingen te spuiten; terwijl dit vocht wel niet doodelijk is, maar toch eene zwelling en vurige ontsteking veroorzaakt, waartegen men in tijds de noodige middelen moet aanwenden, ten einde te verhoeden, dat dezelve niet overga tot eene kankerachtige verzweering. — Er zijn padden, die niet alleen op den grond, maar ook tegen de muren opkruipen. Zoo herinner ik mij, dat ik, te *Rio de Janeiro*, waar dezelve in geen minder aantal zijn, eens, in mijn woonvertrek, zulk eene giftige padde in eenen hoek boven mijn bed vond. Ofschoon men des avonds dit gedierte, bij zijne graauwe, leelijke kleur, niet spoedig tegen een houten zoldering zal ontdekken, heeft het weder deze voordeelige eigenschap tot waarschuwing, dat het een niet onaardig zingend geluid doet hooren. Toen ik eenen neger deed komen, om den vijand te verslaan, schoven wij eerst mijne legerstede in een anderen hoek van de kamer; waarop mijn

voorvechter (want ik bleef altijd den strijd op eenigen afstand aanzien;) een langen, puntigen bamboesnam, en het monster een geduchten steek daarmede toebragt, welke hetzelfde zijn geluid deed verdubbelen en zijn *urin*-vocht ongelooflijk ver naar zijnen vijand heenspuiten. De padde liet tevens niet los van hare plaats, maar scheen zich, door de fijne vliësjes aan de pooten en zeker slijmachtig vocht, even zoo goed, als de beruchte Oostindische gekko, tegen den wand en de zoldering te kunnen gehecht houden; en de neger moest haar onderscheidene malen naar den kop steken, eer het dier op den grond viel. Deze padde was zeker zoo groot als eene gewone manshand.

Zoodra in het algemeen iemand van eenig giftig gedierte gestoken is, geven de inboorlingen den gekwetste onmiddellijk eene groote hoeveelheid olijfolie te drinken, kerven het vleesch rondom de getroffen wond en leggen daarop eenige stukjes verkalkten hartshoorn. Het beste middel, dat, ook bij doodelijke kwetsingen, gebruikt wordt, blijft altijd het blad van de overal in de bosschen voorkomende *guaco*-plant. Ik geloof dit blad hetzelfde te wezen, dat, voor slange- en verdere giftige beten, ook in Oostindie gebruikt, en aldaar *Aya Panna* genoemd wordt. Overigens wrijft men hetzelfde tot eene fijne pap, en maakt daarvan dan koekjes, ter grootte van eenen gulden, die men in de schaduw laat droogen. Wordt nu iemand door eene giftige beet of steek getroffen, dan neemt hij een zoodanig koekje in den mond, kaauwt hetzelfde, tot dat het zijn' bitteren

smaak geheel kwijt is, en slikt telkens het speeksel naar binnen. Hierop neemt de lijder een bad, legt het gekaauwde koekje *guaco*, uit den mond, op de vergiftigde plaats, en de genezing volgt, zonder dat men eenige andere werking van het gebezigde middel uitwendig kan bespeuren, dan alleen eene zeer sterke uitwaseming.

Deze heilzame bladen groeijen, twee aan twee, aan een klimmenden of kruipenden stengel, en zijn genoegzaam twee duim lang en één en een' halve duim breed; derzelve bovenkant heeft eene donkergroene kleur, met roode adertjes, terwijl de onderkant eenigzins lichter groen is.

De *Aya Panna*, die, op het eiland *Java* en in andere gedeelten van *Oostindië*, groeit, behoort mede tot de heestergewassen. Dezelve schiet tot ongeveer drie voeten hoogte op, en komt, door middel van uitstoeling, bijzonder spoedig voort. Deze plant is, wegens derzelve uitmuntende genees- en zuiveringskracht, ook aldaar zeer geacht, zoo dat men dezelve, bij meest alle woningen der Indianen, zal aantreffen.

DE TIENDE HOOFDSTUK.

De Lagartos of Kaymans. De Congouar. Jaguar. Perico Ligero. Iguanos. Apen. Vogels. Cacao. Tabak. Houtgewassen. Producten. Handel. Het gebergte. Deszelfs voortbrengselen, luchtgesteldheid en rivieren. Aanteekening volgens de Parijsche Annuaire van 1833. De Chimboraso. Cayamba Urca. De Antisana. De Cotopaxi. De Calungoung op Java. De volkaan op Ternate.

Ik geloof niet, dat er rivieren zijn, zoo krielend vol *lagartos* (kaymans,) als die van *Guayaquil*, met hare onderscheidene armen en kreken. Aan den waterkant derzelve ziet men dikwijls dit verslindende gedierte, troepswijze, zich in de zon bakeren. — Boven de stad neemt de rivier, gelijk reeds gezegd is, eene westelijke rigting, en verkrijgt daardoor de regteroever eene bogt, welke een zandig strand heeft, waarin wij meermaals verscheidene *lagartos* zagen liggen of rond wandelen. Eens voer ik met de sloep de rivier een eindweegs derwaarts op, en, toen ik langs gemelde strand kwam, lag daar een

kayman, als of hij sliep, doch ving niettemin, met zijnen wijdopgesperden muil, de, door den stank van zijnen adem gelokte, vliegen en insekten, welke hij bij zwermen verzwolg. Ik had in de sloep iemand van het land, die mij waarschuwde, den wal niet te dicht bij het monster te naderen, daar er verscheidene voorbeelden bekend zijn, dat de *lagarto* naast de kanoos en andere kleine vaartuigen was komen aanzwemmen, en zijne klauwen op het boord had geslagen, ten einde die te doen omslaan, en de zich daarin bevindende personen in het water af te maken. — Zoo gebeurt het niet zelden, dat hij de slapende Indianen op de *balsas* overvalt, en medevoert naar den bodem der rivier, alwaar men wil, dat de *kayman* zijne prooi gemeenlijk tot op het slijk brengt en dan eerst verslindt. Ik verbeeld mij uit dien hoofde, dat de *lagartos* van *Guayaquil* gevaarlijker en stoutmoediger zijn, dan in *Oostindie*, waar ik, op de reede van *Batavia*, meermalen, met de sloep, dicht langs dit gedierte heenroede, en eens, toen ik elf *kaymans* voor de rivier telde, moedwillig op éenen van dezelve aanstaarde, die echter, voordat de sloep hem kon raken, zoo diep onder water dook, dat wij niet de geringste stooting van het dier aan den kiel voelden; op eenigen afstand achter ons, zwom hetzelfde weder boven. — Menigwerf ziet men dan ook de Javanen, in het water, om de sloepen over de bank te zetten, en ettelijke *kaymans* in de nabijheid. — De menigvuldige armen en takken der boschrijke, onbevaarbare rivieren en krekken te *Guayaquil*, strekken tot

tot even zoo vele schuilplaatsen voor de *lagartos*, alwaar zij hunne eijeren rustig kunnen uitbroeijen, ofschoon er velen van deze vernield worden door de *gallinasas*, die ook hier in menigte gevonden worden. Daar de gulzigheid van dit dier niet eer verzadigd is, voor dat hetzelfde eene groote hoeveelheid visch of ander aas verslonden heeft, en men hier niet, zoo als in *Oostindie*, gedurig, een aantal krengeu op de rivieren ziet drijven, zoo is deze schaarschheid aan aas, gevoegd bij de meer sterke voortteling dezer dieren, misschien oorzaak, dat de Guayaquilsche kayman, meer dan de Oostindische, op menschen, kinderen en tam gedierte aas; en, eens den smaak daarvan weg hebbende, zijne prooi ook meer op den wal, dan in het water, zoekt. Bij dag overigens weet de kayman zijne prooi listig te bekruipeu; hij houdt zich alsdan schuil tusschen het geboomte, en is, door zijn donkergrauwen bast, hier niet ligt van den plek, waarop hij ligt, te onderscheiden, daar hij, door zijne kleur, meer op een ouden boomstam gelijkt, dan op een dier; des nachts overvalt hij het slapende of rustende vee, en voert het naar de rivier, ter veilige verslinding in de diepte.

De natuur echter heeft, aan vele soorten van dieren, als door instinct, geleerd, dezen gevreesden vijand, in sommige gevallen, met zekere sluwheid te misleiden. Door behoefte gedreven tot het lesschen van hunnen dorst, maken dezelve, op zekere plaats, een gehuil, geloei of geschreeuw, op hetwelk de kayman aankomt. Nu begeven zij zich, spoedig, naar een ander punt aan den waterkant, drinken ijlings, en

verwijderen zich daarop, even snel, van den oever. Vooral de honden zijn, in het aanwenden van deze list, zeer vaardig.

In den regentijd, wanneer het water van het gebergte, bij den hoogen stand der rivieren, de kleigronden overstroomt, zwerven menigmaal de kaymans, op zoo grooten afstand van hunne krekens in het rond, dat, wanneer met de goede *mousson* het bovenwater zich in zee ontlast, zij zóó lang door het dunne slijk, — waarover anders dit gedierte buitengewoon snel heenloopt, — blijven omdolen, tot dat zij, op deze uitgebreide drasvlakten, te verre verdwaald geraken om den oever der rivier te kunnen bereiken, voordat de hitte der zon aan den grond eene vastheid hergeeft, die hen in staat stelt, om verder voort te komen. Zoo komt het, dat zij, eindelijk, in de opdroogende klei blijven steken, en in deze, die ten laatste zoo hard als een steen wordt, vastzittende, zich als levend begraven vertoonen, alleen nog met den kop boven den grond. Zij kunnen, in deze gestalte, zes of zeven maanden het leven behouden, zich nu alleen generende van de insekten, die in hunnen opgesperden muil vliegen; en niet zelden geschiedt het, dat zij, in de volgende regen-*mousson*, zich weder loswerken. De inboorlingen of bergbewoners (*Montubios*) gaan echter, in de drooge *mousson*, op deze aldus achtergeblevene kaymans uit, en dooden dezelve met hunne lansen. Wanneer zij den kayman, in den voorschreven' staat, op hunne wegen over de *pampas*, ontwaren, en niet van wapenen voorzien zijn, stoken zij een vuur, dicht onder

diens neus, tot dat hij, onder teekenen van de schrikkelijkste martelingen, sterft.

Hoe afschuwelijk, trouwens, dit monster veelzins zijn mag, zijn ook deze volken, even als alle andere, die veel van het verscheurend gedierte te vreezen hebben, door de gewoonte daaraan, met bijzonderen moed en behendigheid toegerust, om dien geduchten vijand te bestrijden. De Indianen zijn daarin zóó zeer geoefend, dat zij zich, tegen den kayman, niet alleen onverschrokken te weer stellen, maar er ook een spel van maken, denzelven levende te vangen; hetwelk op de navolgende wijze plaats heeft. De held tot zoodanig eene hagchelijke onderneming, heeft een dikken stok van hard hout, die aan het wederzijdse uiteinde van eene knods voorzien is, boven welke, aan iederen kant, een harpoen uitsteekt, (hebbende, zoo als bekend is, weêrhaken;) terwijl er aan het middelgedeelte van dezen knuppel een sterk gevlochten riem zit. Dit wapen, met een levend of dood hoen of ander gevogelte aan hetzelfde gehecht, neemt hij in de regtervuist, en begeeft zich daarmede nu moedig te water op eene plaats, waar hij den vijand reeds in de rivier ontdekt heeft; met den uitgestrekten regterarm houdt hij het beschrevene wapen regtstandig in het water, en het hoen gelijk met deszelfs oppervlakte, terwijl de linkerhand het ligchaam, in diezelfde lijn, al zwemmende, bewaart. Op het oogenblik, dat de kayman komt aanzetten, en zijnen muil opent om het hoen te verslinden, stoot de man zijn wapen overeind, tusschen de kaken van het ondie, hetwelk, zich van zijne prooi meester wa-

nende, dezelve wil sluiten, doch aldus den scherpen harpoen zoo wel zich boven door den kop als door den onderbek drukt, terwijl de knoesten, welke aan den knuppel zitten, verhinderen, dat de boven- en ondertanden van het dier elkander kunnen ontmoeten. De kayman wordt vervolgens, met den streng, op den wal gehaald, alwaar de Indianen zich nu nog eenigen tijd met denzelven vermaken, door hem b. v., even als bij de stierengevechten, roode mantels voor te houden, waarop het reeds verwoëde dier als met verhoogde razernij aanvalt, en, terwijl de man ontwijkend op zijde springt, lijnregt blijft doorloopen, tot dat het, door den riem aan den strever, die zijnen bek opgespakt houdt, dien optornt, en hierbij, al spartelende om los te komen, zóó lang de dolzinnigste vertooningen maakt, tot dat men het vroesselijke dier, door lanssteken in de keel, achter de schouderbladen der voorpooten of in den buik, (want de geheele rug is geharnast met schubben,) ten laatste van kant helpt. Het natuurlijke afgrijzen voor dit dier wordt nog vermeerderd, als men het in dien staat van marteling ziet. De oogen puilen hetzelfde uit den kop, boven de neusgaten ziet men de zwelling op- en intrekken; de klauwen en de schubben, waarmede het ligchaam bedekt is, bewegen zich. — Wanneer de Indianen den kayman slechts willen dooden, zonder zich verder daarmede te verlustigen, gaat een man met een lang, scherp-snijdend, puntig mes in de rechter-, en een hoen in de linkerhand, te water, en zwemt tot regt tegenover het monster, hetwelk hij, blijvende met het ligchaam

in dezelfde lijn gestrekt, den arm met het hoen voorhoudt. Zoodra de kayman toeschiet om hetzelfde in te slokken, duikt de man in het water, tot onder den buik van het dier, en steekt dit het mes in het lijf; waardoor de kaaiman zich oogenblikkelijk op zijnen rug keert, en spoedig daarna dood is.

De kayman (*lagarto*) in het Engelsch en Fransch *alligator* en door de Maleijers *Boehaya* genaamd, is reeds meermalen beschreven, zoodat het onnoodig zijn zou, iets meer over dit dier hier bij te voegen. Men weet, dat het wijfje, in den broeitijd, niet minder dan tachtig tot honderd eijeren legt, die zij dan in het zand begraaft, en over welke zij zich nu herhaalde malen heen en weder rolt, als ware het om haren schat wel vast in de aarde te metselen; deze worden alsdan door de zon uitgebroid, indien niet de vogels, *gallinasos*, reeds beloerd hebben, wat er door de wijfjes-kayman is verborgen, als wanneer deze, na haar vertrek, uit hunne schuilplaatsen vliegen, om zich aan de eijeren te vergasten. Deze eijeren zijn grooter, dan die van eene gans, hebben eene dikke schaal en een sterk vlies. De Indianen gebruiken dezelve tot spijs, doch maken dan eerst een gat in de schaal, en laten er den muscusstank, welchen men ook aan den kayman ruikt, uittrekken; waarna zij daarvan koeken bakken.

Zoodra de tijd daar is, dat de eijeren volbroeid zijn, gaan de mannetjes- en wijfjes-kayman, als door een instinct gedreven, naar het nest; het wijfje ontbloot de eijeren van het zand, breekt die voorzigtig open, en de jongen, die dadelijk weg-

loopen en zwemmen kunnen, kruipen er dan uit; maar het mannetje, dat met geen ander oogmerk schijnt gekomen te zijn, dan ten einde aan zijne jongen te smullen, verslindt die allen, voor zoo verre zij zich niet spoedig op den rug van het wijfje in het water redden kunnen. Men vindt, ook hierin wederom, eene wijze beschikking, ter beperking van het voorttellen van dit gedierte, hetwelk, bij meerdere uitbreiding, anders de schrik van het grootste deel der bezielde schepselen op den aardbodem zoude worden; daar zelfs nu nog het aantal van die verslindende gedrochten ongelooflijk is.

Bovendien heeft de provincie *Guayaquil*, onder veel ander verscheurend gedierte, eene soort van leeuwen, *Cougouar* genaamd, die echter geene manen hebben, zoo als de Afrikaansche leeuw, veel kleiner zijn, en in gestalte eenige gelijkenis hebben met den *Pagi* van *Chili*, die mede behoort tot het leeuwen-geslacht. De *Cougouar* zwerft veelal in de omstreken van *Machala* en *Cunca*; ook heeft het eiland *Puna* een aantal van die gasten. — Een ander dier, dat veel sterker dan deze leeuw of de *Pagi* is, wordt *Jaguar* genaamd, en kan, met regt, de koning van de, aldaar zijnde, wilde beesten genoemd worden; het heeft alle overeenkomst met den Javaanschen tijger, uitgenomen dat zijn staart niet zoo lang, en de kop geel gevlekt is. — Behalve een aantal ander verscheurend gedierte, meerendeels tot het tijgergeslacht behoorende, vindt men in dit gewest vele soorten van luiaards, door de inboorlingen *Perico Ligero* geheeten. Dit dier heeft veel van een' aap,

door zijne lange voorpooten en naar binnen buigende achterpooten, die, even als een beerenklaauw, met lange, gebogene, zwarte nagels, echter maar drie in getal, voorzien zijn. Zijn kop is rond met een lang voorhoofd, zwarte groote oogen en eenen muil met breede scherpe tanden; zijn vel is licht grijs met lang haar, maar zijne klaauwen zijn kaal; zijn staart is lang en fraai. — Eene tweede soort van dat gedierte heeft de huid als met draden bedekt, en daardoor al het aanzien van ellende; zijne achterpooten zijn kort en dik, zijn kop heeft veel van den luiaard, maar zijn staart is kort; — volwassen zijnde, is het grooter dan dezelve, en kan alsdan tot vier voeten lengte hebben; beide generen zich met bladen en zijn even traag en steeds slaperig; hun gehuil is jammerlijk, wanneer zij slechts eenige beweging moeten doen; zij klauteren echter tegen boomstammen, en wanneer zij de bladen tot aan den top opgevreten hebben, krommen zij zich, als een egel, in elkander en laten zich vallen. — Eene derde soort, die zelden zoo groot wordt als de eerste, heeft schubben en alle gelijkenis met die, welke men in *Oostindie* aantreft. Ik heb van dezelve een wijfje aan boord gehad, met een jong op den rug, dat zijnen staart om dien van de moeder heenkrulde; maar het dier enterde eens, des nachts uit, op de boegspriet, en viel in zee.

Een ander afzigtelijk dier, dat wel iets van eenen vogel, van eene padde en van eenen kayman heeft, is de zoogenaamde *Iguanos*. Dit dier heeft de grootte van een' kalkoenschen haan, en een geel-groen glad

vel; de rug, even als die des kaymans, met getakte vinnen, waarmede de dunne staart, die veel naar eenen rottestaart gelijk, omgeven is; zijne oogen zijn als die van eenen kayman, uitpuilend, en zijne ooren als die van eene padde; zijn muil heeft dezelfde gedaante als de bek der schildpadden, geene tanden, maar eene scherpsnijdende boven- en onderkaak, waarmede hij eene verbazende kracht uitoefent; zijne achterpooten zijn wat langer dan zijne voorpooten, en hij zit op dezelve, even als een vogel, regt overeind; zijne klauwen zijn als die der padde, met korte nagels en uitspreidend, met een zwemvlies er tusschen. Wanneer dit dier nagejaagd wordt, vliegt het veeltijds, om zich te redden, in het water; anders vindt men het in de bosschen op het geboomte zitten. Men beweert, dat de beet van eenen *Iguanos* zeer gevaarlijk is; wanneer men door den slag van zijnen staart getroffen wordt, veroorzaakt het slijmachtige, zweetvocht, dat tusschen de rimpels of schilfers zit, een gevoel, als of het deel door brandnetels aangeraakt ware, waarbij eene zwelling volgt; welke tot pijnlijke ontsteking en eindelijk tot ongeneeslijken kanker overgaat, wanneer men de daartoe gestelde geneesmiddelen niet tijdig genoeg gebruikt.

De *Iguanos* is zeer snel, en overvalt zijne prooi of het gedierte, dat hij bemagtigt, om te verslinden. Hij heeft, even als de vogels, de uitwerping door eene opening; het wijfje legt twintig tot dertig eijeren; de inboorlingen maken er veel werk van, die eijeren te zoeken, en vinden dezelve meestal in de boomstammen of tusschen de takken. Het vleesch

van de *Iguanos* wordt als eene lekkernij opgedischt; het is zeer wit, en zoo malsch als dat van eene kalkoen. De *Iguanos* heeft een allerafschuwelijkst aanzien: ik heb er een gezien, die gevangen was en aan eenen stok gedragen werd; ik ben het met de bewoners van *Guayaquil* eens, dat, wanneer dit gedrocht vleugelen hadde, het een vliegende draak zoude zijn.

Men vindt in de bosschen eene menigte apen, van welke sommigen door hunne kracht en grootte zeer gevaarlijk zijn, naardien zij de menschen aanvallen, wanneer zij slechts berekenen kunnen, door hun getal de overmagt te bezitten. -Hiertoe behoort onder anderen die, welke *Brasilargo*, (langarm) genaamd wordt, wegens de lange voorpooten of armen van dit beest; zijn geheele huid is met zwart haar bedekt, zijn gezicht is kaal en zijn gebit allerkrachtigst door deszelfs zware kaken en sterke tanden. De tweede soort, *Mongon* geheeten, is kleiner, heeft een' zwartharigen rug en een' bruinharigen buik; beide soorten hebben lange staarten, waarmede zij klauteren en zich van boom tot boom slingeren. Er is eene derde soort, die niet meer dan een grooten voet hoogte heeft, wanneer het dier recht overeind staat. Deze aap is zeer fraai door zijne zwartharige huid en zijn wit of licht grijs gezicht. De velden en bosschen worden ook bewoond door eene menigte grazend vee en pluimgedierte, zoo als: herten, *Venodos*, wilde varkens, eene menigte soorten van wilde hoenders, kalkoenen, faisanten enz., allen uitmuntend fijn vleesch opleverende; ook vindt men er

eene menigte soorten van cacatoes, perekieten en papegaaijen, welke de wouden en velden door hun geschreeuw en gekakel niet weinig verlevendigen. De inboorlingen schijnen een' bijzonderen slag te bezitten, om laatstgenoemde te leeren praten, lagchen, zingen enz. — Toen wij met het schip van de stad vertrokken, hadden wij eene menigte van papegaaijen aan boord; doch juist omdat wij die vogels te mak konden gewennen, zijn ze ook bijna allen, zoo wel door kwetsing als door in zee te vallen, verloren geraakt. Bovendien zijn er in die omstreken ook vele soorten van fraai gekleurde raven, en een vogel, de *Toucan* genaamd, die zich gemakkelijk laat temmen. Dit dier heeft eenen bek, bijna zoo lang als zijn geheele ligchaam; het heeft fraaije zwarte vederen op den rug, eene geele borst en een' langen staart; men vindt die vogels in eene ruime hoeveelheid langs de rivier. — *El Trompetero* is een zwarte vogel, met eenige lange geele vederen aan den hals, welke het dier, om te pronken, uitspreidt; terwijl hij zijn geluid herhaalt, dat eenige overeenkomst heeft met dat van den Oostindischen *Beo*, of, zoo als men zich verbeeldt, met dat van eene trompet. De inboorlingen van *Guayaquil* hebben die vogels dikwijls in kooijen, en maken dezelve zoo tam, dat zij, even als eksters of raven in *Europa*, door het huis huppelen; de inwoners van *Paita* zijn op dezelve bijzonder gesteld, en men bewijst hun, met zulk een' vogel tot geschenk te geven, geene kleine toegenegenheid. Bovendien zwerven er langs de rivier vele soorten van reigers, doch wel het meest witte, benevens andere watervogelen.

Onder het aantal vogels in de bosschen, vindt men eene menigte fraaije duiven, wier kirren zich vermengt met het gekakel en geschreeuw van papegaaijen, enz.; terwijl op de velden, en vooral bij de bloemen en de plantanaboomen, zich ter naauwernood het zacht gezang van de onderscheidene schoon gevederde *Colibries* laat hooren; de reeds beschrevene *Gallinaso* moet wederom als de laatste genoemd worden, door zijn vernederend instinct om alleen te azen op ongedierte, kringen en andere schadelijke stank verwekkende lichamen; ook wordt die vogel, om zijn nut in de opruiming van alle vuiligheid, te *Guayaquil*, zoo ontzien, dat het aan niemand geoorloofd is, één derzelve te dooden.

Het hoofdproduct van uitvoer, in deze provincie, bestaat in de *Cacao*, de welbekende vrucht, waarvan men de chocolaad bereidt; bij de Spanjaarden en Zuid-Amerikaansche natien geschiedt zulks met dat onderscheid, dat die drank alleen gereed gemaakt wordt uit de fijngewrevene cacao boon, welke met zuiver water gemengd tot een koekje, ter grootte van eenen vinger, gevormd en dan gedroogd wordt; een zoodanig koekje is de hoeveelheid, welke men gewoonlijk voor eene kop gebruikt, dat alleen met kokend water wordt aangemengd en die met een weinig suiker gedronken wordt. De ondervinding omtrent de heilzame voeding van dien drank, heeft het gebruik daarvan, eindelijk, voor genoemde volken tot zulk eene behoefte gemaakt, dat weinigen hunner die cacao-drink ontberen kunnen. Zij gebruiken deze chocolade des morgens, zoodra zij hun ontbijt

genuttigd hebben, des namiddags en dikwijls ook des avonds. Gedurende den tijd, dat ik met het schip voor de stad *Guayaquil* lag, liet ik, op raad van een' oud' Fransch' scheepskapitein, mijn volk dagelijks zooveel *cacao* gebruiken, als het verkoos; ik had niet alleen het geluk, dat geen der schepelingen ongesteld geraakte, maar de meesten hunner werden dik en vet: De *cacao* heeft, zoo als men beweert, eene bijzondere genezende eigenschap, vooral bij verstoppingen en buikloop, zij versterkt het ligchaam en strekt tevens tot voeding.

De *cacao* wordt in plantagien aangekweekt, even als de koffij in de *Oost- en West-Indiën*; de boomen wassen ter grootte van een' gewonen Europeeschen appelboom. Wanneer men eene zoodanige plantagie aanlegt, wordt er tusschen de *cacao*-planten met vereischte orde *Banan* of *Plantana* gezaaid, welke zoo spoedig opschiet, dat reeds de *cacao*-spruit bij tijds eenige schaduw daarvan genieten kan. De *cacaoboomen* leveren, even als de koffijboomen, het derde jaar eerst vrucht; de bloesem is wit, en vormt zich tot eene gebogene peulvrucht, waarin de boonen zitten, ten getalle van twintig tot dertig. De voornaamste tijd voor den oogst is twee malen in het jaar, tegen de maanden Junij en December. Nadat de vrucht geplukt is, wordt dezelve in groote korven naar eene plaats gedragen, waar men dezelve schoon maakt; de peul wordt dan door een beenen of houten mes opgesneden, en eene andere hand neemt er de boonen uit, welke op *banan-* of *vijahuabladeren* uitgespreid, en daarmede ook zorg-

vuldig gedekt worden. Men laat die vrucht aldus drie dagen liggen, waarna dezelve in de zon gedroogd, en vervolgens in magazijnen opgelegd wordt, om ze, zoo veel mogelijk, tegen vocht te beveiligen. — De cacao-boomen vereischen veel zorg voor de bevrijding van het ongedierte, en vooral van eene soort van groote schadelijke rups; — en wanneer de vrucht begint te rijpen, zijn de apen en papegaaijen bij de hand, om er zich aan te vergasten; ook krielen de cacao-plantagien, bij dag, van slangen, en des nachts van glimvliegen. — De jaarlijksche oogst van cacao-boonen in de provincie *Guayaquil*, wordt op zes maal honderd duizend fanegas geschat; wanneer men twee en vijftig fanegas op een last rekent, is de jaarlijksche uitvoer in lasten elf duizend vijf honderd acht en dertig. — De beste cacao in de provincie van *Guayaquil* is die van *Machala*, doch dezelve is over het algemeen niet zoo goed als die van de noordelijke provincien van *Columbia*, en zoo als die van *Caracas*.

De tabak, in de omstreken van *Guayaquil* geteeld, is van een' bijzonder aangenaamen smaak, voor sigaren; die, welke uit de omstreken van *Daule* en *Puerto Viejo* wordt aangebragt, houdt men voor de beste soort. Deze plant is voor de inboorlingen van dat gewest even zoo noodzakelijk als de cacao, dewijl mannen en vrouwen van alle standen, en ook reeds vroeg de kinderen zelfs, sigaren rooken, zoo wel bij het wiegen in den hangmat, als onder het wandelen en in de gezelschappen. Hoe vreemd en zonderling het in *Europa* moge voorkomen, dat vrouwen, die eene beschaafde opvoeding genoten

hebben, en van welke men algemeen zoo veel tot lof kan zeggen, deze, voor de sekse anders niet vereerende, gewoonte blijven aankleven, zal men echter, dáár te lande zijnde, moeten erkennen, dat de vrouwen van stand zich, ook ten aanzien van dit gebruik, van die der minder beschaafde klasse, weten te onderscheiden. En vermits men, te *Guayaquil*, algemeen gelooft, dat de sigarendamp veel bijdraagt, om de vele lastige en schadelijke insekten uit de woonvertrekken te verdrijven, zoo kan men het aan de dames van dit gewest wel eenigzins verschoonen, dat zij, niet minder dan de inboorlingen, aan het gebruik van den tabak zeer gehecht zijn.

Het is vooral, met de kwade *mousson*, wanneer de rivieren door de vele stortregens gezwollen zijn, dat men van het kruipend gedierte en van insekten den meesten overlast heeft. Dikwijls worden dan de beneden-woningen door slangen bezocht, die zich niet zelden vermeten, tot zelfs naar de bovenvertrekken, op te komen. Ook voor deze dieren, alsmede voor den algemeen gevreesden *salamanqueca*, gelooft men, dat de tabaksrook onverdragelijk is.

Te *Guayaquil*, zoo als in meer andere plaatsen van dit gedeelte van *Columbia*, is het geoorloofd en zelfs wordt zulks als een bewijs van beleefdheid beschouwd, om, wanneer men zich in een gezelschap bevindt, de aanwezige personen sigaren aan te bieden, en het kan den beschaafden vreemdeling, die voor de eerste maal in zoodanigen kring is binnengeleid, voorzeker niet ongevallig zijn, te weten, dat vooral de vrouwen op dit bewijs van onderscheiding

voor haar , bijzonder acht geven ; deze van haren kant , schijnen , wederkeerig , zekere kiesche *étiquette* daarbij aangenomen te hebben , waarmede zij niet zelden de gelegenheid weten te vinden , om van hare genegenheid of onverschilligheid te doen blijken.

De sigaren , welke in de provincie van *Guayaquil* vervaardigd worden , dienen mede tot eenen tak van handel , langs de geheele westkust van *Zuid-Amerika* , en nog wel het meest op *Peru* . Ook dáár worden de sigaren , welke van de beste soort van tabak van *Daule* vervaardigd worden , zeer geacht , en nog wel het meeste door de vrouwen , die zich , evenmin als hare zusters van het naburig *Columbia* , het gebruik van deze plant zouden ontwennen .

Om nu te blijven bij de voortbrengselen van het land , welke als artikelen van koophandel kunnen genoemd worden , dien ik nogmaals terug te komen op het veelsoortige hout , dat hier in de bosschen groeit . Het scheepstimmerhout , en dat , hetwelk men tot het bouwen van woningen enz. bezigt , verstrekte , eertijds vooral , tot een' aanmerkelijken tak van uitvoer , langs de rivier , naar bijna de geheele westkust van *Zuid-Amerika* . De menigvuldige verzendingen echter , hebben in dit artikel reeds zulk eene schaarschheid doen ontstaan , dat hetzelfde vooreerst niet meer , van langs de stroomen van *Guayaquil* , kan gehaald worden . Wel is waar , deze zijn doorgaans aan beide oevers met zwaar geboomte begroeid , maar dit is evenwel niet altemaal geschikt tot timmerhout .

Onder de Spaansche regering moesten de Indianen van dit gewest, jaarlijks, een aantal *magelie* boomen tot schatting opbrengen. Dit hout werd, door het gouvernement, dan grootendeels weder verzonden naar *Peru*, *Mexico* of andere gedeelten der westkust, om te dienen, waar dit te pas kwam, tot den aanleg van fortificatien, paalhoofden en andere werken. Als men dus voorheen, te *Guayaquil*, voor zijnen bodem geene terugvracht konde bekomen, was men toch altijd zeker van eene volle lading hout, naar de eene of andere tusschenhaven bestemd, te zullen aantreffen. Ook kochten de scheepskapiteins, die te *Guayaquil* moesten binnenloopen, om hunne bodems te laten repareren, dáár gewoonlijk zulk eene lading hout, welke zij, op de eene of andere plaats op de kust, weder konden afzetten, om daardoor hunne kosten goed te maken; terwijl de nieuwe schepen, welke te *Guayaquil* van stapel liepen, en met eene lading hout naar de onderscheidene havens verzonden werden, niet zelden de waarde reeds gedekt hadden, welke het *casco* aan bouwstoffen kostte. — Vanhier dan ook, dat de zware soorten dezer boomen, van langs de boorden der rivieren en kreken, dermate zijn weggeveld, dat men hetzelfde, thans, ver uit de bosschen moet halen. Dit kan niet zonder groote kosten geschieden, zoo van wege de menigte van ossen, welke en tot het vervoer of slepen der boomstammen vereischt wordt, als uit hoofde dat het arbeidsloon te *Guayaquil*, bij het geringste werk dat men slechts laat verrigten, zeer hoog is. Hieraan moet worden toegeschreven, dat deze provincie

van *Columbia* een groot gedeelte van dezen handel in hout heeft verloren, welke daarentegen, voor *Chili*, meer en meer eene bron van welvaart wordt; vermits de bosschen in dit land, zoo als die van *Conception* en *Valdivio*, veelvuldige soorten van uitmuntend scheeps- en ander timmerhout opleveren, hetwelk bijna nog niet is aangeroerd, en waarvan de verzending, om de noord, uit hoofde van den zuidoostpassaat, zekerlijk met meer gemak kan geschieden, dan van *Guayaquil*, om de zuid.

Behalve den mangelboom, heeft men, in de provincie van *Guayaquil*, nog eene soort van steen-eik en den welbekenden cederboom; welke beide mede uitmuntend hout voor den scheepsbouw opleveren. De kanoos worden, van de *Guarango*-, de *Mariaen* *Hinuela*-boomen, gemaakt. Aan hout tot de vervaardiging van meubelen ontbreekt het ook niet. De *Caoba* is datgene, hetwelk wij *Maghony* noemen. Men vindt hier ook ebbenhout; eene soort van ijzerhout en palmhout. — De houtsoorten, welke men verder nog kan noemen, zijn: de *Huayabo*; de *Hicadeol*; de *Huayaca*; *el Colorado*, een bijzonder rood, doch niet veel beduidend hout; benevens nog *el Canelo* enz. Eindelijk levert het land nog eene menigte soorten van verwhout en verwplanten; mitsgaders ook schors, tot het bereiden van huiden.

Niettegenstaande de bosschen van *Guayaquil*, zoo wel langs de rivieren als landwaarts in, zwaar en dicht begroeid zijn, is er het brandhout, dat men voor de schepen koopen wil, ongemeen veel duurder, dan in *Chili*. Te *Talcahuna*, bij voorbeeld, kan men

eene vracht brandhout, van twaalf tot veertien quintalen zwaarte, voor eenen piastal of tien realen, op den wal, bij de sloep krijgen; terwijl men, te *Guayaquil*, nagenoeg een' halven piaster per quintaal voor het hakken en zagen zoude moeten geven. In al de havens van *Peru* wordt het brandhout, wanneer het al nog te krijgen is, om zoo te spreken, tegen zilver opgewogen en betaald; terwijl men het, te *Lima*, zelden onder den prijs van twaalf realen of eenen piaster bekomen kan. Zoo lang ik met het schip op de rivier van *Guayaquil* voor *Puna* lag, zond ik dagelijks, gedurende eenige uren, den tweeden stuurman met zes of acht matrozen de bosschen in, om hout te kappen, zoo dat ik, voor het grootste gedeelte van het vervolg der reize, van brandhout voorzien was. — Men moet, bij het uitzenden tot een dergelijk einde, het volk wel aanbevelen, om, zoo veel mogelijk, alleen het gladstammige timmerhout te kappen; dewijl men daarmee minder ongedierte aan boord krijgt, waarvan de eijertjes altijd in het ruwstammige verborgen blijven. Ook heb ik bij ondervinding, dat dit hout bij uitstek goed brandt, en eene hitte geeft, gelijk aan den gloed van zoogenaamde zilversmids-kolen.

De verdere voortbrengselen van uitvoer van dit land bestaan, behalve in de reeds vermelde van cacao en tabak, in koffij, suiker en katoen. Er is van deze laatste eene soort, namelijk die van den *ceiboboorn*, welke de zijde in fijnheid niet slechts evenaart, maar ook zelfs overtreft. Men heeft zich tot nog toe weinig bevljigt, om dezen zachten katoen, welke

daar te lande onder de wol gerekend wordt, te spinnen, en nog minder om dien te weven. Men beweert algemeen, dat de haartjes daartoe te teeder zijn. Alleenlijk wordt dit product tot het vullen van matrassen gebruikt, waartoe hetzelfde, in dit heete gewest, zeer geschikt is, dewijl men, op zulke bedden rustende, eene verkwikkende verkoeling ondervindt; welke echter, zoo als sommigen beweren, niet bevorderlijk voor de gezondheid zoude zijn. — Behalve dat de *ceibo*-wol eene aangename ligging verschaft, heeft dezelve ook de eigenschap van, in de zon gelegen zijnde, zich uit te zetten, zoo dat de matrassen; daarmede gevuld zijnde, even als eene blaas uitdijen, en vochtigheid alleen in staat is, de *ceibo*-wol zich weder in elkander te doen pakken.

Verder heeft men, in de provincie van *Guayaquil*, nog eene soort van hennip, *Anjongoli* genaamd, die bij uitnemendheid geschikt zoude zijn, om er touw van te slaan, tot welk oogmerk echter, men daarvan, zoo als bij mijne vroegere aanmerking omtrent de behoeften tot het uitrusten van schepen is gezegd, nog weinig gebruik maakt.

De rijst en andere granen, die van het gebergte getrokken worden; zijn mede artikelen van uitvoer, zoo naar de binnenlanden als over zee. Nog moeten hierbij genoemd worden eenige vruchtsoorten; zoo als de dadels, waarvan, te *Guayaquil*, eene soort van brood gebakken wordt, waaraan door vele vreemdelingen, en ook door mij, de voorkeur werd gegeven boven het brood, hetwelk men aldaar bakt van de tarwe, welke, van *Cuenca* en andere plaatsen,

getrokken wordt. Verder heeft men de *Agi*, zijnde eene grootere soort van Spaanschen peper, ook piment genaamd; men heeft de heete en de zoete *Agi*; de laatste wordt veelal als eene salade bereid. De *Mani* is mede eene heete, doch zeer ongezonde, vrucht. De confituur, welke daarvan gemaakt wordt, is niettemin zeer lekker, en wordt als een artikel van uitvoer beschouwd. Hierop volgen nu de kokosnoten; dezen maakten eertijds een' belangrijken handeltak uit; doch dit artikel schijnt, sedert eenige jaren, door den schralen oogst, zeer ten achter te zijn geraakt. Het district van *Guayaquil* levert ook eenige droogerijen op, als: de *Salsa parilla*; de *Sassafras*; de *Banille*; en eene soort van *Cassia-fistula*. Ook gommen brengt het land voort; als: de *Gom pocal*, welke zeer geschikt is tot vernis; de *Gom carana* en de *Gom cascál*. De was en de honig zijn mede artikelen voor den handel naar de binnenlanden. Er bestaat derwaarts ook een aanzienlijke vervoer van paarden, muil dieren en hoornvee. Dit laatste wordt aangewonnen en gefokt in de *Savannas* of gras- en heivlakten, welke omstreeks die hoogten van het gebergte zijn gelegen, dat men het vee daarheen kan jagen, wanneer de lagere landen met overstroming worden bedreigd. Dit heeft gewoonlijk plaats, in den regentijd, als de rivieren, door den aanwas van water van het gebergte, verre buiten derzelve oevers treden. Zoodra nu het water van de benedenvelden is weggestroomd, worden deze weder vruchtbaar voor het grazende vee. Er wast daarop zeker kruid of gras, *Gamolotes* genaamd,

hetwelk tot vijf voeten hoog boven den grond groeit, en bijna hetzelfde is als hetgene men in *Oostindie alang alang* noemt. Opmerkelijk is het, dat de *Gamalotes* even zoo schadelijk is voor het vee, dat in het gebergte is aangepokt, als het een gezond voedsel is voor de kudden, welke in de vlakten zijn geteeld.

Een belangrijk product ook van de provincie *Guayaquil* is het zout. Hetzelve wordt grootendeels naar de binnenlanden, vooral naar de steden *Quito*, *Guenca* en *Loxa* verzonden; niettegenstaande ook de provincie *Quito*, in de nabijheid van de kleine stad *San Michel de Ibarra*, eenige *salinas* of zoutputten heeft, welke niet minder naarstig bewerkt worden. Van *Quito* nu wordt het zout meerendeels verhandeld aan de Indianen, ten oosten van de *Cordilleras*. De behoefte, welke die volksstammen aan zout hebben, is zoo groot, dat men aan hunne opperhoofden of *Caciques* geen aangenamer en grooter geschenk kan geven, dan hetgeen in dit voortbrengsel bestaat, en wel nog het meest bij de Indianen, welke geheel onafhankelijk en onafgescheiden van de Spaansche Amerikanen leven. Deze eenvoudige lieden, wier gewoon voedsel in *cameha*, gebraden *maïs* en *macha*, gemalen gerst, bestaat, vergasten zich niet te min, aan hunne *agi*, waarvan zij ieder stukje met eenige korrels zout in den mond steken. Opmerkelijk is het, dat deze Indianen, over het algemeen, een vrij hoogen ouderdom bereiken, en weinig onderhevig zijn aan ziekten; alleen de kinderpokjes rigten soms eene vreeselijke verwoesting onder hen aan. Mij is verze-

kerd, dat het, aan den anderen kant der *Cordilleras*, niets zeldzaams was, inboorlingen te ontmoeten, wier leeftijd verre over de honderd jaren telde, en die, nog even vlug ter been als hunne kinderen en kleinkinderen, met dezen, door de woestijnen en over het gebergte trokken.

Het zout, hetwelk de provincie *Guayaquil* oplevert, wordt meestal getrokken uit de zoutbeddingen, in het land omstreeks de haven van *Punta de Santa Elena*. Dit zout valt gewoonlijk bruiner of grijzer, dan dat uit de *Salinas* bij *San Michel*; welk laatste ook meer salpeterdeelen bevat, en niet zoo gezond is, als dat van *Santa Elena*, hetwelk bovendien ongemeen veel beter is tot het inzouten van vleesch en visch.

Er zijn nog meer andere zoutbeddingen, langs de westkust van *Zuid Amerika*, als die van *Payta Arica* en de *Serro Salinas*, even benoorden *Punta de Huaura*, omstreeks $11^{\circ} 14'$ zuiderbreedte. Van daar dan ook de vele zoutrivieren (*Rios salados*); welke van deze kusten in zee uitstroomen.

De zoutbedding is, in hare natuurlijke gesteldheid, met eene laag zand van ongelijke dikte overdekt; waarvan dezelve eerst moet ontbloot worden, waarna men den zoutbodem voorzigtig, in langwerpige vierkanten, hakt; deze worden alsdan, even als graszoden met een plat ijzer, van den bodem losgemaakt, die, onder de bedding, modderig en week is; daarna worden zij omgekeerd, ten einde te kunnen droogen. Deze vierkante stukken hebben, bijna alle, dezelfde grootte en dikte, en zijn iets kleiner dan de steenen, welke men in *Holland* klinkers heet. Na drie jaren

tijds zijn de lagen, welke zich tot zoutbedding zetten, en aanvankelijk uit een' meer deeg- of brijachtige stoffe bestaan, tot een' genoegzamen staat van hardheid gekomen, om, op de beschrevene wijze, tot koeken gevormd te worden. — De gereed gemaakte zoutkoeken worden, op muilieren naar de binnenlanden, en met kustvaartuigen en *balsas* naar de onderscheidene havens van *Zuid Amerika*, vervoerd. In de havens van *Punta de Santa Elina* en *Payta* wordt dit product gewoonlijk, tegen vijf piasters, bedragende in Hollandsch geld twaalf gulden vijftig cents, per quintaal, of honderd pond, ingekocht.

Als een niet minder belangrijk artikel voor den handel, hetwelk daarom eene nadere vermelding verdient, kan de *Caracotillo* worden aangemerkt. Dit is een katoen van purperroode verw, waarvan men eertijds, meer dan thans, uitnemend fraaije stoffen vervaardigde; inzonderheid diende hetzelfde tot weven of borduren van randen enz. Deszelfs schoone purperroode verw is ontleend van het vocht van eene soort van slak, *Bulgado de Mar* genaamd, die hare woning heeft in een kegelachtig schelpje of slakkehuisje, ter grootte van eene okkernoot. Dit schelpdiertje wordt gevonden aan de westkust van *Mexico* en in de provincie *Guatimala*; in de baai van *Nicoya* en op de westkust van *Columbia*, bij den hoek van *Punta de Santa Elina*; hetzelfde groeit op, of zet zich aan de klippen, welke gedurig door de zee overspoeld worden: De verwstoffe, die van deze slak komt, wordt op verschillende wijze gewonnen; som-

migen maken de schelp, waarin de slak zit, open; snijden dan het dier, van kop tot staart, in de lengte op, en halen er dat gedeelte uit, waarin zich het gemelde purpervocht bevindt; dit wordt alsdan in een aarden pot vergaard, en het katoen of de andere stoffe, die men verwen wil, daarin gedoopt; anderen laten de slak in het huisje vastzitten; drukken dan het diertje, totdat het vocht er uitkomt, waarna zij dit schelpvischje weder op de klippen plaatsen, opdat het zich herstellen en nieuw vocht verkrijgen zoude; en vermits men zulks, eer eene slak daarvan sterft, tot drie en vier malen toe kan herhalen, zoo wordt deze wijze van vocht-inzameling wel het meeste gevolgd. Het zuiverste vocht echter wordt, naar men meent, verkregen, door de slak, met eene speld of naald van den *cactus*, te prikken, en het diertje alsdan zachtkens te drukken. Is nu eenmaal het katoen of de stoffe, welke men wil verwen, met dit vocht doorweekt, dan zal de eigenlijke purperkleur zich evenwel niet eer openbaren, voor dat de stoffe, door en door, droog zij; want het vocht zelve van de slak is melkachtig wit, welke kleur van geel tot groen, en eindelijk, doch wel het meeste door aan de lucht te zijn blootgesteld, tot purperrood overgaat. Dit rood deelt zich intusschen zoo vast aan de stoffe mede, dat, voor zoo veel tot hiertoe bekend is, noch enig zuur noch zout in staat is, hetzelfde op te lossen of uit te bijten, — laat staan dat de lucht of het wasschen eenigen invloed op het verschieten of verdwijnen der kleur zoude uitoefenen. Eene andere bijzonderheid, welke ik hier mededeel

zoo als mij dezelve ter hand gekomen is , is deze , dat het katoen , met het vocht van den *Bulgado* ge-
verwd , op verschillende tijden van den dag , ook
onderscheiden in zwaarte zoude zijn ; en wel , dat
dit verschil zoo aanmerkelijk zoude wezen , dat de
kenner , zoo wel kooper als verkooper , ieder van
zijnen kant , daarmede zijn voordeel tracht te doen ,
dewijl de stoffen , met deze schitterende kleur ge-
werwd , van groote waarde zijn , wegens de kost-
baarheid van het vocht . Want , hoewel er op de
gezegde plaatsen eene menigte van deze slakken ge-
vonden wordt , zoo is echter de hoeveelheid vocht
of bloed , welke ieder van deze diertjes oplevert ,
dermate gering , dat men eene menigte *Bulgados*
behoeft , om slechts weinige oncen katoen te verwen .
Van alle andere , hetzij gesponnen of geweven stof-
fen , is het katoen , dat het beste de kleur van het
slakkevocht , hetwelk aan hetzelfde zoo groote waarde
geeft , aanneemt . Linnen garens of zijden weefsels
daarentegen zijn veel minder tot het aannemen en
behouden dezer kleur geschikt .

Er is voorts een zeker voortbrengsel , hetwelk een
fabricaat oplevert , dat mede als een belangrijk artikel
voor den binnenlandschen handel , maar vooral voor
dien , welke langs de kust gedreven wordt , kan be-
schouwd worden . Dit is de *Pita* , waarvan , gelijk
te voren gezegd is , de *Hamacas* gemaakt worden , en
waarvan men ook ongemeen fraaije hoeden vervaar-
digt , die zeer gezocht zijn ; de fijnste soort van de-
zelve worden tot twintig piasters of vijftig guldens
Hollandsch verkocht . De voorname fabriekplaats van

deze hoeden is het dorp *Xipixapa*, aan het riviertje van dien naam, even benoorden het eiland en de haven van *Salango*.

Eindelijk nog levert de provincie *Quito* velerlei andere fabricaten op, zoo als lakens, meerdere soorten van baai, sergie, koussen en *tucujos*; alsmede artikelen van anderen aard, zoo als hammen, spek, kaas enz. Voor al deze handelwaren is *Guayaquil* de algemeene markt of stapelplaats. De gunstige ligging der stad maakt dezelve daartoe bijzonder geschikt, dewijl de rivier, waaraan zij ligt, op niet verren afstand van daar, eene menigte van takken naar alle kanten uitzendt, die, daar dezelve meest alle bevaarbaar zijn, de verzending der koopwaren door geheel de provincie, en tevens het onderhouden der gemeenschap met de binnenlanden, zeer gemakkelijk maken. Die gunstige ligging biedt, ook voor den kusthandel en den uitvoer naar zee, niet weinig voordeelen aan, zoodat men veilig zeggen kan, dat de schoone gelegenheid van *Guayaquil*, voor den koophandel en zeevaart, en in opzigt tot den ruimen aanvoer van materialen voor den scheepsbouw, deze stad den voorrang geeft boven menige andere plaats van *Zuid-Amerika*, die aan de Stille of Zuidzee is gelegen.

Blijkens de opgenoemde voortbrengselen voor den handel, geeft ook de cabotage het meeste vertier aan deze stad, terwijl de andere plaatsen van de kust eenige artikelen opleveren, welke als terugvracht voor *Columbia* verhandeld worden. De voornaamste derzelve zijn: de wijnen van *Lambaijeque*, eene plaats, die

op de kust van *Peru*, omstreeks 6° 41' zuiderbreedte gelegen is; voorts knoflook, aluin, olie en eenige geneesmiddelen. Behalve de *cacao*, de *loxa kiná*, huiden en goud en zilver in baren, zijn er geene noemenswaardige artikelen voor de Europésche markt. Daarentegen kan er een aantal Europésche voortbrengselen, en vooral fabriekwaren, te *Guayaquil* worden aangebragt, welke meesttijds van daar met voordeel zijn af te zetten, naar de onderscheidene binnenlandsche provincien van *Zuid-Columbia*. Daartoe behooren inzonderheid: zijden en wollen stoffen, katoenen, linnens; wijnen, likeuren en sterke dranken; alle soorten van meubelen en Neurenberger waren; Boheensch glas; schilder-verwen; papier, en, gelijk reeds gezegd is, ijzer- en staalwerken, mitsgaders kwikzilver, dat als een belangrijk artikel kan beschouwd worden, daar hetzelfde, tijdens mijn verblijf te *Guayaquil*, tot honderd piasters per quintaal verkocht werd.

De havengelden zijn, te *Guayaquil*, voor de vreemde schepen, zeer ongelijk. De Franschen, bij voorbeeld, die de onafhankelijkheid der republiek van *Columbia* van de Spaansche kroon nog niet erkend hadden, betaalden vier realen; en de Noord-Amerikanen en Engelschen slechts éenen reaal per ton voor belasting. Ook van mij vorderde men vier realen, waartegen ik veel had in te brengen, vermits ik mij, niet zonder reden, voorstelde, dat de Nederlandsche zaakgelastigde, die zich sedert een geruimen tijd te *Bogota* bevond, met het bewind van *Columbia*, welks onafhankelijkheid van *Spanje* im-

mers ook wij eerbiedigden, dezelfde billijke schikkingen ten gunste van den handel en de betaling der tolregten zou getroffen hebben, welke dat bewind met andere bevriende mogendheden had aangegaan. Men gaf mij echter te kennen, dat zoodanige overeenkomst met de Nederlandsche regering, te *Guayaquil*, nog niet bekend was; en toonde mij daarbij aan, dat de Nederlandsche schepen nog wel degelijk in de termen vielen van de hoogste tolregten te moeten betalen. Als men nu daar nog bijvoegt de rekening van den havenmeester voor loodsgelden enz., de onkosten voor het ligten der uitklaringspapieren, zegels en wat daar nog meer toe behoort, dan ontwaart men, dat er, voor vreemde schepen, in ons geval verkeerende, een groot bezwaar in gelegen is, om de rivier van *Guayaquil*, voor handelszaken, aan te doen.

Wanneer men, intusschen, met zijn schip voor de stad geankerd is, zendt men, ook hier, zoo dra mogelijk, behalve het manifest, eene uitvoerige lijst van al hetgene men aan boord te verkoopen heeft, bij zijnen correspondent aan den wal. De kooplieden komen alsdan aan boord, om de monsters der koopwaren te zien; en men moet dan weder niet lang aarzelen met aan hen te verkoopen; want hierdoor zouden gewis andere worden afgeschrikt, die men, in plaats daarvan, moet trachten uit te lokken. Zijn zij echter eenmaal ter onverrigter zake vertrokken, dan valt het niet gemakkelijk, andermaal in die voordeelige aanraking met hen te komen, welke men reeds vroeger had. Ik herhaal, met voor-

dacht, deze raadgeving, dewijl men zich, bij het volgen daarvan, op al deze plaatsen het beste zal bevinden.

Men kan het, bij het verkoopen, ook hier, meestal zóó schikken, dat het landen der goederen, voor rekening en risico van den koopman, bepaald blijft, en dat dezelve, tegen contante betaling, van boord gehaald worden. Het zilvergeld moet men er echter, onder alle stempels van de onderscheidene republieken en van de Spaansche kroon, mistrouwen; vermits er, van alle Zuid-Amerikaansche staten, in *Columbia*, de meeste valsche munt geslagen wordt. Ook zal men ligtelijk, onder de dubloenen, of aldaar genaamde *onzas de oro*, of ook alleen *onzas*, vele valsche vinden; weshalve men, tot beproeving van die gouden muntstukken, noodwendig, altijd van eenen toetsteen en sterk water dient voorzien te zijn. Indien men echter goede *onzas de oro* in betaling krijgen kan, zal men daarbij het meeste voordeel vinden, vooral wanneer men wederom naar *Chili* terugvaart, om huden tot retour-lading in te nemen; dewijl de *onzas de oro*, te *Guayaquil*, zestien piasters, en te *Valparaiso*, zeventien en een achtste en zeventien en drie achtste in koers zijn. Staafgoud en zilverbaren kunnen, dikwijls, zeer goede remisen opleveren. Overigens zal de lezer, die helang stelt in de toenmalige marktprijzen van eenige artikelen, dienaangaande, in de bijlagen tot dit deel, iets meer vermeld vinden.

Des morgens, voor zons-opgang, waren veelal de kooplieden reeds bij mij aan boord, om de waren te

zien, zoo dat wij, den geheelen dag, de kisten, op het dek, geopend en ontpakt hadden. Ik herinner mij, dat er, onder deze lieden, één was van eene lange, magere gestalte, die, met eene ongewone drift, aan boord kwam, om opium te koopen; waar- bij hij mij, met vele omstandigheden, verhaalde, aan dat giftige sap zoo verslaafd te wezen, dat hij, zonder het gebruik van eenige greinen daags daar- van, niet leven konde; en dat hij, wegens gebrek aan opium, thans, sinds eenigen tijd, zeer behoef- tig was. Ik vroeg den aanwezigen, of die man, wiens bewegingen eene zekere woestheid aan zijn voorkomen gaven, krankzinnig was; doch men ant- woordde mij, dat hij, voor eenen *genio* of *sabio*, dat is geleerde of wijze, doorging; dat men wel wist, dat hij, even als meer anderen, heulsap gebruikte; maar dat hij, overigens, als een afgetrokken mensch leefde. Ik verkocht, aan dezen *genio*, eene blikken doos, waarin een pond opium was, hem tevens her- innerende, dat ieder grein daarvan, deszelfs bekende kracht wezenlijk bezat, door welke onderrigting hij zich echter, eerder beledigd, dan verpligt, be- toonde. Het bleek intusschen, dat deze *sabio* de kracht van dit bedwelmingsmiddel niet wel gekend scheen te hebben; want eenige dagen later, vernam ik, dat hij zich eens, des avonds, dermate aan den opium vergast had, dat men hem, des anderen daags morgens, in den eeuwigen slaap vond.

Niet alleen voor goederen en producten van de kusten van *Zuid-Amerika*, *Nieuw-Spanje*, *Europa* en *Noord-Amerika*, maar ook van *China* en *Oostindie*,

is *Guayaquil*, als het ware, de transitoplaats voor bijna alle oorden van *Nieuw-Grenada*, waarheen vele dezer goederen vervoerd worden. Hoe ontoegankelijk aan een ieder de *Cordilleras*, waarover veelal deze transporten moeten geschieden, mogen voorkomen, wanneer men dezelve, op eenigen afstand, bij voorbeeld, uit zee, van zich ziet; hoezeer men zich nauwelijks kan voorstellen, hoe menschen de andere zijde bereiken van rotswanden, die steil, als tot den hemel, zich verheffen, en welker met sneeuw bedekte kruinen, als het ware, eenen slagboom schijnen daar te stellen, opdat de mensch niet verder, van den bewoonbaren grond tot in het gebied van den dampkring, waar de wolken heerschappij voeren, zoude doordringen; hoe bedreigend ook deze ijsgewesten, als van hunne hoogten, den reiziger schijnen te verbieden hen te naderen; de Indiaan nogtans, als of zijn gevoel hem verzekerde, dat hij, als regelmatig bewoner dezer gewesten, even daarom, door eenen beschermengel geleid zal worden, — trekt, van uit de gezengde, door de gematigde, naar deze bevrozene luchtstreek, zonder dat hem eene zoo snelle afwisseling van klimaat, waartegen hij van der jeugd af gehard is, het minste deert. De natuur schonk hem, naar de gesteldheid van zijn vaderland, verscheidene hoedanigheden en lichamelijke vermogens, welke voor zijne behoeften berekend zijn. In zijne *ponchon* gekleed, met zijnen voorraad van *coca* in eenen zak op den rug, gaat hij, van uit zijne, in eene vruchtbare vallei gelegene, *rancho* (hut), onbekommerd op reis; bestijgt de *paramos* (onvruchtbare pleinen)

rondom zijn dal, trekt door de *pampas* (woestijnen), waarin hij niets ontmoet, hetwelk hem eenige lafenis of slechts een oogenblik beschutting tegen de brandende zonnestralen aanbiedt; en nadert aldus de opeengestapelde massa's van rotsen van het reeds opgaande gebergte. Hij heeft dezelve, tot eene aanzienlijke hoogte beklommen, en bevindt zich nu in de gematigde luchtstreek (*tierras templado*); doch moet dan niet zelden, tot voortzetting van zijnen togt, wederom afdalen in eenen afgrond, die zich voor hem opdoet, en in welks afgrijselijke diepte men, met nog meer verschrikking, nederziet, als de rugwaartsche blik oplevert, van de reeds bereikte hoogte, naar de plaats, van waar hij afreisde.

De Indiaansche *montubio* echter wordt niet onthutst; maar gaat moedig voorwaarts, op een naauwelijks merkbaar pad, langs steile afgronden, en van rots tot rots, tot dat hij den geschiktsten weg aantreft, om naar de diepte te dalen. Met een vasten tred klimt hij daarin af; somtijds naar vruchtbare velden, welke woningen bevatten, waarin hij herbergzaam wordt opgenomen; doch ook dikwijls naar woestijnen, die in derzelver omtrek al het akelige vertoonen, wat de natuur onder het bereik van eenen oogopslag brengen konde. Hij acht zich evenwel gelukkig, indien slechts de ingang van eene dier duistere, voor het oog ondoordringbare rotsspleten, hem tot nachtverblijf verstreken kan; en met het aanbreken van den dageraad, door een verkwikkenden slaap versterkt, begeeft hij zich weder moedig op reis; moet nu andermaal opklimmen; wanneer hij vaak in berg-

Indiaan van ZUID-AMERIKA.
zich op reis over het gebergte bevindende.

scheuren verdoold geraakt, tusschen rotswanden en rotsspitsen, welke, door derzelver verschillende gedaanten, de zonderlingste vertooningen van barheid en woestheid opleveren. Van afgrond tot steilte, en van steilte in afgrond, klimt hij gestadig meer opwaarts naar de koudere luchtstreek (*tierras frías*); terwijl een scherpe, doordringende wind hem te gemoet komt; weshalve hij thans vernieuwde kracht moet aanwenden, om, zoo spoedig mogelijk, de *nevados* (sneeuwstreken) te bereiken. Dan, nu eerst wordt zijn weg meer moeilijk. De bergkloven, langs welke hij allengs opwaarts klom, vernauwen; en worden, door onregelmatige rotsen hier en daar, als het ware, verschanst. Ook komt hem, van alle kanten, de gesmolten sneeuw te gemoet; nu eens treft hij beken aan, dan weder kommen en poelen, welke hij doorwaden moet; eindelijk staat hij voor eenen waterval, die met ontzaggelijk gedruisch van de hoogte stort, en de geheele breedte der bergkloof, van boven, inneemt. Onder het geloei van den storm, welken hij, van den bergkruin boven hem, naar de vallei hoort afdalen, en welke hem ter naauwernood het anders verdoovend geraas der *cascade* op de rotsen doet onderscheiden, klimt hij, door op de vooruitstekende en overhangende klipsteenen der rots te stijgen, langs den waterval, welks geweldige stroom alles met zich medevoert, naar boven; aldaar moet hij dubbele krachten inspannen, om den snel bruischenden waterstroom, telkens van rots tot rots, over te steken, totdat hij, aldus opklimmende naar het einde van de berg-

kloof, zich aan den voet bevindt van de hellende bergtoppen, alwaar hij, van nabij, den witten tooi aanschouwt, welke, aan de besneeuwde kruinen der *Cordilleras*, van beneden gezien, zulk een majestueus aanzien geeft.

De *montubio* bevindt zich thans dáár, waar hem ieder oogenblik ellende en het vreesselijkst verderf aangrimmen. Hij kent de gevaren der ijs-orkanen, welke vaak op deze berghoogten woeden, en den reiziger, door de verstijvende koude, in een oogenblik dooden, of hem, onder wolken van sneeuw, begraven. Zonder over het gebrek en den kommer, welke hij thans ondervindt, te morren, verkwikt hij zich met eenige versche bladen van zijnen voorraad *coca*, en doorreist deze gewesten, die in barheid en akeeligheid den Poollanden niets toegeven, totdat hij weder naar de vruchtbare valleijen kan afdalen, welke aan den voet van het gebergte liggen.

Moeijelijk voorzeker laat zich de weg, die van de westelijke streken der *Cordilleras* naar de oostelijke geleidt, beschrijven. Maar ook hier, gelijk bij zoo vele andere verordeningen in de huishouding der natuur, is met weldadige wijsheid gezorgd, dat deze, anders onoverkomelijke, scheidsmuren, door een aantal bergkloven, scheufen en rivieren, zijn doorboord, zoo dat niet alleen de gemeenschap der binnenlanden met de zeekust is geopend, maar ook het vervoeren van goederen mogelijk is.

De *Cordilleras* hebben vier voorname berg-engten, welke de Indianen tot hunnen weg nemen, om met karavanen, *llamas*, *pacos*, *carneros* of muil dieren,

van de landen aan de kust der *Stille Zuidzee*, tot zelfs naar de grenzen van die aan den *Zuid-Atlantischen* oceaan te reizen. Volgens opgave van de Parijssche *Annuaire* van 1833, zoude de passage van de *Altos de los Huessos* (hoogte der beenderen) 4,137 meters of Nederlandsche ellen boven de oppervlakte der zee gelegen zijn, hetwelk nog 417 meters hooger is dan de kruin van den Piek van *Teneriffe*. Deze berg-engte van *los Huessos* opent zich aan de zuidèr grondvlakte van den vulkaan van *Arequipa*, en wordt aldus genaamd van wege de menigvuldige beenderen van menschen, en nog wel het meest van lastdieren, welke, door vermoeijenis en ontbering afgemat, aldaar den tol der natuur betaalden.

Eene hoogere berg-engte is die van *Tola palca*, in hoog *Peru*, op den weg voor de stad *Oruro*, naar *Potosi*. Dezelve is 4,290 Nederlandsche ellen boven de oppervlakte der zee. Nog hooger is de passage van *Qualillas*, eene berg-engte op den weg van de stad *Tacna* naar *la Paz*. Deze ligt 4,520 Nederl. ellen boven de oppervlakte der zee. Twee andere, nog hoogere, berg-engten vindt men aan den oostelijken kant der *Cordilleras*, in hoog *Peru*; als: die van *Paquani*, 4,651 Nederl. ellen hoog; en die van *Chullanquano* 4,758 Nederl. ellen.

De *Altos de Toledo*, welke men doortrekt, op den weg van *Arequipa* naar *Puno*, is echter nog hooger berg-engte dan de andere, voorgaande; en naar meting, slechts 27 Nederl. ellen lager dan de kruin van den *Montblanc*, — zoo als bekend is, de hoogste der *Alpèn*, in *Savoie*.

Al deze berg-engten worden, door de inboorlingen des lands, doorreisid; terwijl sommige van hen, niet eenmaal, een ander klimaat ondervinden, dan dat van den grond, waarop zij woonachtig zijn, alzoo eenige van hunne steden en dorpen, bijna zoo hoog, ja soms nog hooger, dan deze berg-engten, liggen. De stad *Potosi* ligt 4,166 Nederl. ellen hoog. *Calamarca*, een dorp in de provincie van *la Paz* 4,142. Het Indiaansche dorp *Tacoza*, aan den voet van den vulkaan van dien naam, gelegen op den weg van *Taena* naar *la Paz*, 4,344. De stad *Puna*, aan het meer van *Titicaca*, 3,911. Het dorp *Tiaguanaco*, aan den zuidelijken oever van dat meer, en niet verre van de stad *la Paz*, ligt 3,905 Ned. ellen hoog; dit dorp is mede belangrijk, om deszelfs kolossale bouwvallen, en overblijfselen van gedenkteekenen, door de Peruanen opgerigt. En aan de boorden van het genoemde meer, op eene landengte bij *Pomata*, bestond eertijds een prachtige tempel aan de zon gewijd. De stad *Oruro* ligt 3,792, en *la Paz* 3,717 Nederl. ellen boven de oppervlakte der zee. — Behalve een aantal steden en dorpen, welke in *Zuid-Amerika*, en voornamelijk in *Alto Peru*, (hoog *Peru*), op het gebergte en op een aanmerkelijken afstand boven de oppervlakte der zee, gelegen zijn, vindt men nog eene menigte hoog gelegene stations, welke, ten allen tijde van het jaar, bewoond zijn. Daartoe behoort die van *Apo*, op den weg van *Ariquiqa* naar *Puno*, welke 4,376 Nederl. ellen hoog ligt; terwijl de post-station van *Ancomarea* slechts 18 meters minder hoog gemeten wordt, dan de kruin

van den *Montblanc*, die 4,810 meters boven de oppervlakte der zee ligt. Men passeert de post-station van *Ancomarca*, op den weg van *la Paz* en andere steden van hoog *Peru*, naar die van de Stille of Zuid-zee, zoo als naar *Tanca*, welke weg de algemeene heerbaan is. De station van *Ancomarca* is slechts gedurende drie of vier maanden van het jaar, bewoond; maar wordt, in de overige maanden des jaars, wegens de ongemeene barheid van het klimaat, verlaten; dezelve wordt, niettemin, op alle tijden van het jaar, door reizigers gepasseerd.

Middelerwijl ik dus, ongemerkt, aan het schrijven over het gebergte van dit gedeelte van den aardbol, ben gekomen, en mag vertrouwen, dat het sommigen van mijne lezers, welligt, niet ongevallig zijn zal, thans iets meer, van derzelve hoogte, gesteldheid, voortbrengselen en verschillende temperaturen te vernemen, wil ik hier beknoptelijk datgene bijvoegen, wat reeds mijne aandacht trok, toen ik mij op de westkust van *Zuid-Amerika* bevond, en hetwelk ik daarom opspoorde uit de mededeelingen van geleerde natuur-onderzoekers en reizigers, die de binnenlanden van dit gedeelte der nieuwe wereld bezocht hebben.

De *Cordilleras*, of het *Andes*-gebergte, maakt, zoo als bekend is, die groote bergketen uit, welke zich uitstrekt langs de zuidkust van *Tierra del Fuego* langs de geheele westkust van *Zuid-Amerika*, tot aan het hooge *Peru*, omstreeks $20\frac{1}{2}^{\circ}$ zuiderbreedte, alwaar hetzelfde zich, even benoorden den vulkaan van *Salnima*, splitst in de oostelijke en westelijke *Cordille-*

ras, welke, bij het stadje *Porco*, gescheiden worden door het meer van *Rio Desaguadero*, de rivier *Desaguadero* zelve en het belangrijke meer van *Puno* of *Titicaca*. Deze in elkander vlietende wateren, welker oppervlakte, over het geheel genomen, 3,872 Nederl. ellen boven die der zee gelegen is, worden omzoomd door hooge bergen, die, naar derzelve verschillende strekking, als *Cordilleras*, ook onder verschillende namen bekend staan, zoo als, bij voorb. de *Cordilleras de Vilcanota*, benoorden het meer van *Puno*, welke eene bijna noord-oostelijke strekking hebben. Verder verspreidt zich dit hooge gebergte, in onderscheidene takken, over geheel *Peru*, tot aan den loop van de rivier *Maranon*. De westelijke *Cordilleras* echter blijven de kust, aaneengeschakeld, volgen, en splitsen zich in het land van *Columbia*, omstreeks den tweeden graad zuiderbreedte bij de stad *Popayan*, tot aan de *Caraibische zee*, in drie hoofdtakken.

Een aantal hooge bergen van dit gedeelte van den aardbol is gelegen in de provincie *Nieuw-Grenada*, en van deze ontzettende rotsmassa's is de *Chimboraso*, welke op 20,136 Parijssche voeten boven de oppervlakte der zee berekend is, de meest verhevene. Langen tijd werd deze berg verondersteld de hoogste der bergen van onzen aardbol te zijn. Doch later, door het berekenen der hoogten van onderscheidene bergen in *Azie*, bevonden de Gebroeders GERARD, dat het gebergte van *Himalaya*, in het land van *Thibet*, pieken bevatte, van welke de hoogste top 6,864 voeten meer verheven was dan die van den *Chimboraso*;

zoodat, wanneer men den *Vesuvius bij Napels* (3,504 voeten hoogte) en den *Ben Lomondin in Schotland* (3,362 voeten hoogte), in zijne verbeelding, boven elkander op den kruin van den *Chimboraso* plaatst, deze hoogte slechts twee voeten meer boven de oppervlakte der zee zoude verheven zijn, dan de *Dawalaghire* of hoogste piek van het gebergte *Himalaya*.

In het jaar 1826 werd bevonden, dat de *Cordilleras de los Andes* van *Zuid-Amerika*, in de republiek van *Bolivia*, twee bergen bevatte, de *Sorata* en de *Illimani*, beide, doch vooral de laatste, dicht bij de stad *la Paz*, welker kruinen verre boven die van den *Chimboraso* verheven waren. De eerste op 23,640 Parijssche voeten, dus 3,504 voeten hooger, bevatte toevallig juist zoo veel hoogte als de *Vesuvius* van *Napels* op den *Chimboraso* van *Columbia* geplaatst.

De *Etna* op *Sicilie*, die op 3,237 meters hoogte berekend is, was weleer, in de oude wereld, bekend als de hoogste berg. Wanneer men echter tweemaal de hoogte van den *Etna* neemt, en daarop plaatst den hoogsten berg van *Schotland*, den *Ben Nevis*, welks kruin 1,325 meters boven de oppervlakte der zee ligt, dan nog zal zich de *Dawalaghire*, of veertiende piek van de *Himalaya*, 22 meters boven deze drie ontzettende kolossen verheffen.

Volgens de *Annuaire* van 1830 is de *Jawahir* van het *Himalaya*-gebergte hoog 7,847 meters. Nog in het begin van de achttiende eeuw werd de Piek van *Teneriffe*, die op 3,710 meters boven de oppervlakte der zee berekend wordt, voor den hoogsten berg

van den aardbol gehouden. Tweemalen de hoogte van den Piëk boven de oppervlakte van het meer van *Neuchâtel*, welk meer 427 meters boven de oppervlakte der zee gelegen is, zoude alzoo de juiste hoogte van den *Jawahir* zijn.

Men kan den kruin van den *Chimboraso*, die op 6,530 meters of Nederlandsche ellen (hetwelk 23,060 Amsterdamsche voeten uitmaakt) boven de oppervlakte der zee berekend is, op vijf en veertig Holl. zeemijlen gewaar worden. Op den weg van *Guayaquil* naar *Quito*, in de vlakte langs den voet van de *Paramos* (dorre streken), wordt zijne hoogte op 12,180 voeten berekend, waarvan 5,416 voeten hoogte beneden den zoom van zijnen sneeuwmantel zouden zijn, zoo dat dit altijddurende witte tooisel van den berg eene loodrechte lengte bevat van 6,764 voeten.

Ieder vreemdeling, die gevoel heeft voor de grootheid, welke in de werken der natuur zoo treffelijk uitblinkt, zal door onbeschrijfelijke gewaarwordingen worden aangedaan, wanneer hij, voor de eerstemaal, dit gedeelte van den aardbol bezoekt, en deze opeenstapeling van gebergten, zoo ontzettend hoog boven zich, tot in de ruimten van den dampkring verheven ziet. Ik voor mij moet bekennen, dat mijn geest tevens met zekere hovaardige vreugde werd vervuld, om dat ik onder die weinigen mijner landslieden was, wien het zeldzaam geluk te beurt viel, den *Chimboraso* te mogen aanschouwen; terwijl tevens bewondering en eerbied mij hielden opgetogen, toen ik, op den avond van den achtsten Junij 1827, van mijn schip op de rivier van *Guayaquil*, voor de eerste

maal, mijnen blik op die trotsche berghoogte vestigde. Ik nam eene afteekening van derzelver kruin, zoo als deze zich tegen zonsondergang vertoonde. De kruin van den *Chimboraso* is koepelvormig, met eene verhevenheid aan den noordkant, die zich, gedeeltelijk spherisch, en gedeeltelijk kegelachtig, vertoont. Zijne wanden, beneden de sneeuw, hebben een wit, zandig aanzien; zijnde dit de trachytische korst, waarmede het hooge gedeelte des bergs bekleed is.

In de provincie *Esmeraldes*, tusschen de steden *Quito* en *Mira*, juist onder den evenachtslijn, of op nul graden breedte, ligt de berg, die, in hoogte, op den *Chimboraso* volgt, en *Cayamba urcu* genaamd is. De kruinshoogte van denzelfden wordt, in de Parijssche *Annuaire*, opgegeven, 5,954 meters boven de oppervlakte der zee. Gelijk dus de pieken van de reusachtige *Himalaya* in *Azie*, als de hoogste bergtoppen op het oostelijk halfmond, ten noorden, prijken, zoo handhaven de *Nevado de Sorata*, de *Nevado de Illimani* en de *Chimboraso* in *Amerika*, derzelver rang, als de tweede in hoogte, op het westelijk halfmond in het zuiden. De *Cayamba urcu*, als opvolger in rang, schijnt bestemd, om, terwijl hij met zijnen voet op het middelgedeelte des aardbols rust, en dus, als het ware, de grenzen beheerscht van het noordelijk en zuidelijk gedeelte van denzelfden, het gebied vaneen te scheiden dier trotsche bergen, die als monarchen van den grond, in het oostelijk en westelijk halfmond, derzelver kruinen hemelwaarts verheffen.

Naar gelang van deszelfs hoogte, levert het land der *Cordilleras*, gelijk reeds gezegd is, eene verschillende luchtgesteldheid op; weshalve men, in sommige gedeelten van *Zuid-Amerika*, vooral in *Peru* en *Columbia*, op gelijke breedte of afstand van den evennachtslijn, de gewesten der gezengde, gematigde, en der bevrozene luchtstreek kan aantreffen. Men vindt ook in die gewesten veelal de verschillende voortbrengselen der natuur, welke het aardrijk, naar de verscheidenheid van klimaat, oplevert. Zoo zijn, bij voorbeeld, de gezengde luchtstreken (*tierras calientes*) van die landen vruchtbaar in cacao, koffij, suiker, rijst, katoen, plantanen enz. Meer bovenwaarts, waar de Europeaan zich verplaatst meent te vinden in de bevoorregte landen, welke aan de *Middellandsche zee* liggen, vindt men oranje-appelen, citroenen, vijgen, olijven, de *maïs* en meer andere vruchten. In de gematigde luchtstreken (*tierras templades*) vindt men aardappelen, rogge, gerst enz.; als ook eene soort van gras of spurrie, (de *alfalfa*), tot voeding dienende van het hoornvee, hetwelk hier, in groote hoeveelheid wordt aangefokt, doch, ter hoogte van 11,000 voeten boven de oppervlakte der zee, alwaar men in de koude luchtstreken (*tierras frios*) komt, voor zich geen voedsel meer vindt. Nog 1000 voeten hooger houdt ook de *maïs* op te groeijen, en men is dan aan de *altos paramos*, of hooge, dorre, onvruchtbare streken. Op deze volgen, in verhevenheid, de *nevados*, welke, even als de poolgewesten der aarde, met altijddurenden sneeuw bedekt zijn, en alwaar men dus in de bevrozene luchtstreek is.

Men heeft berekend, dat hier, over het algemeen, op deze breedte van den evenaar, de garst, de rogge en de aardappel wassen tot op eene hoogte van 2,724 meters boven de oppervlakte der zee. Op eene hoogte van 3,650 meters komen reeds deze gewassen niet meer tot rijpheid. Ter hoogte van 4,380 meters zal men evenwel de reeds beschrevene *ichu* of het gras voor de *Llamas* enz. nog aantreffen. De thermometer naar REAUMUR staat, op deze hoogte, des middags gewoonlijk op 13, en in den morgenstond op 4 graden.

Brengt de grond dezer bergen, naarmate van deszelfs ligging en verschillend klimaat, die vruchtsoorten voort, tot levensonderhoud voor menschen en dieren, welke nog, in de koudere luchtstreken van het noorden, — in de gematigde luchtstreken van *Middel- en Zuid-Europa*, en in de heete luchtstreek tusschen de keerkringen, gevonden worden; en leveren de bosschen, welke eenige streken der *Cordilleras* bedekken, fraai timmerhout, verwooud, eenige medicinale planten en eene menigte gomsoorten op; niet minder voortreffelijk zijn de rijkdommen te noemen, welke de schoot dezer landen, in nuttige en edele metalen, bevat. Ook deze worden min of meer, naar derzelver onderscheiden aard en gehalte, op verschillende hoogte gevonden. Zoo vindt men het goud, hetwelk ook in de benedenlanden en zelfs in de beddingen der rivieren wordt aangetroffen, op vijftig vademmen boven de oppervlakte der zee. De geheele provincie van *Choco* in de republiek van *Columbia*, is bijna eene aaneenschakeling van goudbeddingen. Boven de goudlagen is

meestal de verborgene plaats van het *platina*; iets hooger treft men het zilver aan; dan volgt het koper, en eindelijk het ijzer; dit laatste wordt, tot bijna aan de bovenste toppen der *Cordilleras* gevonden. De kruinen dezer bergen bevatten doorgaans beddingen van klipzout; deze hebben derzelver zoute uitwateringen aan den voet van het gebergte; terwijl de minerale en heete bronnen hooger op, tot zelfs aan de spitsen van hetzelfde, ontspringen.

De drooge en regentijd wisselen elkander, in de landen der *Cordilleras*; vier malen des jaars tamelijk geregeld af. Gedurende de maanden Maart, April, Mei en Junij, gaat er zelden een dag voorbij zonder regen; en blijft de lucht meestal betrokken. In Julij, Augustus en September is het droog, met gestadig helder weder. Tegen October begint andermaal de regentijd, totdat met nieuwjaar ook de schoone dagen weder aanvangen, welke alsdan tot half Maart voortduren.

Men kent geene vaste winden in dit gebergte. De meest gestadige zijn die van het noorden, en deze brengen onstuimig weder aan. De zuidewind daarentegen is de bode der schoone, heldere dagen.

Behalve de menigvaldige rivieren en beken, welke uit de *Cordilleras* derzelver oorsprong nemen, ontlasten zich, tot uit de hoogste gedeelten van dit gebergte, ontelbare waterbronnen, welke gedeeltelijk over klippen en zandbeddingen storten. Derzelver ijskoud en kristal helder water is, met onderscheidene zuren en andere bestanddeelen van de zich daarin bevindende metaal- en bergstoffen, bezwan-

gerd, en neemt hierdoor eigenschappen aan, welke op de gezondheid van menschen en vee vaak van zeer nadeelige uitwerking zijn.

Dikwijls voert ook de bergstroom, door zijn' geweldigen val, eene menigte metaaldeelen mede; en niet zelden gebeurt het, dat hierdoor ook, uit de beddingen, edelgesteenten worden losgescheurd. Onder deze laatste wordt de welbekende *esmaraude* het meeste gevonden.

Op alle hoogten van het gebergte, tot zelfs in de *paramos*, vindt men meeren, waarvan sommige eene aanmerkelijke uitgestrektheid hebben, en van eene nog onbekende diepte zijn. De diepte van het meer van *Puno* wordt op 580 vademen geschat, volgens de meting van een' Spaanschen officier, *LADRILLERO* genaamd. Deze ook zoude de oppervlakte van dit meer hebben opgenomen; doch die meting is later bevonden onnaauwkeurig te zijn. Over het algemeen kunnen deze meeren de zee in onstuimigheid evenaren, zonder dat men den wind alleen als oorzaak dier beweging kan vooronderstellen. Zij geven den oorsprong aan verscheidene beken, welke zich, op niet verren afstand van het gebergte; tot groote rivieren vereenigen en derzelve water in den oceaant ontlasten.

Het gebergte der *Cordilleras* telt meer dan vijftig vulkanen. Ofschoon er geene bewijzen voorhanden zijn, dat ook de *Chimboraso* voorheen vulkanische werkingen voortbragt, zoo tóonen echter de veelvuldige heete bronnen, welke men inzonderheid aan den noordkant van den berg vindt, dat dezelve vul-

kanische grondstoffen moet bevatten. Ook heeft de kruin die bolronde gedaante, welker ontstaan, niet zonder waarschijnlijkheid, kan worden toegeschreven aan de ontzettende kracht, welke de gisting der vulkanische stoffen en het onderaardsche vuur op de kalkachtige korst, die zich hier op vele plaatsen van den aardbol bevindt, te wege brengt. Een aantal beken, en ook vele rivieren, ontleenen derzelve oorsprong aan het smelten der sneeuw op den *Chinboroso*.

De *Cayamba urcu*, ook *Cayamburo* genaamd, is een vulkaan. Deszelfs krater is echter, bij menschen geheugen, nimmer in werking geweest. Zijn kruin is van eene regelmatig-koepelvormige gedaante. Aan den voet van den berg bestonden weleer rijke goudmijnen. Verscheidene rivieren hebben derzelve oorsprong op dit gebergte; eenige derzelve ontlasten hun water in de rivieren de *Emeraude*, de *Mira* en de *Marannon*.

De berg *Antisana* in het zuid ten oosten van laatstgenoemden berg gelegen, en welks kruin, volgens de *Annuaire* van 1833, op 5,833 meters hoogte wordt geschat, is mede een vulkaan. Deze berg is min of meer merkwaardig, doordien zich, aan deszelfs voet, in eene vlakte, welke reeds 4,101 meters boven de zee gelegen is, een gehucht of landhoeve bevindt, die alleen door Indianen wordt bewoond. Ofschoon dit gehucht slechts vier en eene halve mijl hemelsbreedte van de stad *Quito* verwijderd is, schijnt het echter, dat de gouddorst, welke de vroegere overweldigers dezer landen zoo talloos vele gruwelen

aan de regtmatige inwoners deed plegen, den eenvoudigen Indiaan op dit vreedzaam plekje gronds niet heeft kunnen verontrusten. Wie toch zoude den kluizenaar zijn afgelegen verblijf betwisten, indien deze zijne woning nog 69₁ Nederl. ellen hooger hadde, dan de hoogste weg over de Alpen, welke, bij den *Mont Cervin*, 3,410 meters boven de oppervlakte der zee gelegen is.

De *Cotopaxi* is een berg, welks vulkanische uitbarsting in het jaar 1533, de Spanjaarden bijzonder begunstigde om hunne veroveringen op de Indianen voort te zetten; want deze, geloof gevende aan de voorspelling van hunne priesters, dat eenmaal hun land onder het beheer van een' onbekenden vorst zoude komen, hielden de uitbarsting van dien berg voor het teeken, dat hun de vervulling van den daartoe bepaalden tijd aankondigde, en onderwierpen zich gewillig aan de heerschappij der Spaansche kroon. Deze berg wordt voor de sierlijkste van al de *Cordilleras* gehouden. Deszelfs gedaante heeft veel overeenkomst met die van een afgeknotten kegel; deszelfs hoogte wordt, volgens de *Annuaire* van 1833, op 5,753 meters boven de oppervlakte der zee berekend. De platvormige kruin van den *Cotopaxi* bevat eenen krater, die in gestadige werking is. De vuurstream, welke, als eene gloeiende zuil, aanhoudend daaruit opstijgt, levert, bij den nacht, eene prachtige vertooning op. De bewoners der omstreken zien dan niet zelden de sneeuwtoppen van het nabij gelegen gebergte verlicht, hetgeen vooral plaats heeft bij eene sterke braking van den vulkaan. De krater van

dezen berg zoude, volgens VAN HUMBOLDT en BONPLAND, bij de 930 meters in middellijn bevatten, terwijl die van den *Vesuvius* 606 meters middellijn heeft.

De *Cotopaxi* is, wegens deszelfs aanhoudende vulkanische werking, een der meest gevreesde vuurspuwende bergen in *Zuid-Amerika*. De inwoners der provincie *Quito* herinneren zich nog steeds, met schrik en beving, de vreesselijke verwoestingen, welke die vulkaan, bij herhaalde uitbarstingen, in hun land te wege bragt. In 1738 zoude de vuurkolom, welke toen uit den krater opsteeg, volgens het oordeel van den Heer DE LA CONDAMINE, tot over de 900 meters hoog geweest zijn. Het was, bij die uitbarsting, dat deze vulkaan, even als meer andere in de provincie *Quito*, eene aanzienlijke massa zoet water, waterzwavel, ijzerzuur met zwavel vermengd en eenige visschen van eene onbekende soort, die van het onderaardsche vuur nog weinig geleden hadden, uitwierp. In het jaar 1743 volgde er eene uitbarsting, die, niet minder dan de vorige schrik en verderf, over de omliggende streken verspreide. Reeds vijf dagen te voren hoorde men een sterk onderaardsch gedruisch, hetwelk met eene herhaalde, schokkende beweging van den grond gepaard ging. Deze aardchokken namen telkens toe. De schrik en wanhoop werden algemeen. Waarheen te vlugten? De uitgebreidheid van het tooneel der verwoesting, die men elk oogenblik verbeidde, was niet te berekenen. — Eindelijk begon de vreesselijke uitbarsting. Het onderaardsche vuur opende zich eenen uitgang door den

mond van drie onderscheidene kraters, welke te midden van den kruin des bergs ontstonden. De geweldige massas ijs, waarmede dezelve was bedekt, werden met de vuurstoffen, welke de berg uitwierp, tot eene verbazende hoogte in de lucht gevoerd, en stortten zich, door de gloeiende lava gesmolten, in digte waterstroomen, van de glooijing des bergs neder, waardoor eene overstroming werd te weeg gebracht, welke, tot op vier mijlen in het rond, in hare vernielende vaart, alles medesleepte; akkers en velden verwoestte; huizen wegspoelde, en de bewoners van den omtrek, welke zich niet met de vlugt hadden kunnen redden, met al hun vee en hunne bezittingen deed omkomen. De rivieren, waarin zich deze geduchte sneeuwvloed ontlastte, of eenen uitweg zocht te banen, werden als opgestopt door de menigte van boomen en andere voorwerpen, die door den stroom werden medegevoerd, en door de lijken der slagtoffers, die bij dezen vreesselijken ramp onkwamen. Het was eene dergelijke rampspoedige verdelging, doch op eene nog ongelijk veel grootere schaal, als in de laatste jaren plaats had, bij de uitbarsting van den berg *Calungoung* op het eiland *Java*, bij welk vreesselijk natuurverschijnsel duizende Javanen het leven verloren.

Drie dagen lang hield het geweld dezer uitbarsting van den *Cotopaxi*, met steeds toenemende kracht en uitgebreidheid, aan; van oogenblik tot oogenblik vermeerderden de schokken der aardbeving; terwijl de vulkaan met telkens vernieuwde woede stroomen vuurs en vlammen braakte, en de heete lava, in

schier alle rigtingen , als een digte vloed naar beneden daalde. De inwoners van *Quito* en andere naburige steden , en van de omliggende landstreken , stelden zich , van deze ontzettende werking der natuur , geen ander einde voor , dan dat zij , met al wat hen omringde , eensklaps ten afgrond zouden worden gevoerd. Op den vijfden dag echter werd , in eens , de ongelukkige bevolking , uit dezen vertwijfelenden toestand , terug gebracht. De vuurkolom , welke met onweerstaanbaar geweld uit den krater opsteeg , begon op eenmaal in omtrek en werking af te nemen , en verminderde aldra dermate , dat het scheen , alsof de laatste vuurvonk ware uitgedoofd. Weinige uren daarna , zag men zelfs geen rook meer uit den berg opstijgen , zoodat men algemeen geloofde , dat het onderaardsche vuur van den *Cotopaxi* , zoo als men dit bij meer andere vulkanen waarneemt , van nu aan zoude hebben opgehouden te werken.

Dewijl ik in de gelegenheid ben geweest , de uitgebrande en nog in werking zijnde kraters van eenen vulkaan van nabij te beschouwen ; en de aantekeningen in mijn journaal van dien tijd mij voorkomen , niet geheel ongeschikt te zijn , tot het geven van eene schets omtrent de gesteldheid van zulk eenen berg , zoo wil ik hier een uittreksel daarvan geven , vertrouwende , dat wel eenige mijner Lezers mij van uit de gewesten , van welke ik zoo even gesproken heb , zullen willen volgen naar een geheel ander gedeelte van onzen aardbol.

Het was in het jaar 1818 , toen ik als Luitenant

ter zee diende, aan boord van Z. M. fregat *Maria Reigersbergen*, dat wij met dit schip voor het eiland *Ternate* lagen, en ik, in gezelschap van meer andere zee-officieren, den berg van dit eiland beklom, welks kruin ik gis, nagenoeg 7,000 voet hoogte boven de oppervlakte der zee gelegen te zijn, en waarvan de wel bekende krater zich alstoen nog in een' rookenden staat bevond. Nadat wij den kruin des bergs, welke ten naastenbij ovaal rond is, en welks middellijn, van het oosten naar het westen, eene halve zeemijl in lengte zal bedragen, hadden bereikt, bevonden wij ons op eene vlakke, welke met eenige verdorde boomstammen, en met eene menigte verdroogd kreupelhout en struikgewas was bezet. Wij plantten hier op den rand van den kruin de Hollandsche vlag, en lieten door eenige *Ternatanen*, die ons op dezen bergtogt vergezelden, hout verzamelen, waarvan wij eene mijt of houtstapel vervaardigden, welken wij des avonds in den brand staken. Hier reeds ontdekten wij, dat de graauw-witte kegel, welken men aan den oostkant van het eiland op eenigen afstand te zien krijgt, en die, aan den west- en noordkant, alleen onder den wal, mede zichtbaar is, naar onze gissing, bij de 600 voeten hoog was. Achter en boven denzelfden werden wij den rook van den krater gewaar. Op twee of drie honderd schreden westwaarts van ons, hadden wij, aan den regter- of noordkant, een' schrikbarenden steilen afgrond; zoodat het scheen, alsof weleer de berg aan dien kant, van den top tot aan den voet, gebarsten was, en deze diepe kloof had nagelaten. De wanden van

dien afgrond waren merkwaardig, wegens de verschillende kleuren, welke het onderaardsche vuur, bij deszelfs woeling, aan de vermenging van kalk en zwavel, of aan den zoogenaanden *quartz-steen*, had medegedeeld; terwijl de opeengestapelde rotsen, waaruit deze muren bestonden, met rood naar het hoog geel zwemende, met groen, zwavelgeel en wit als gemarmerd waren. Wij hielden elkanderen heurtelings vast, om niet van den rand in de diepte te storten, en tevens deze voor ons vreemde uitwerkselen der natuurkrachten tot beneden op den bodem te kunnen beschouwen. Deze was bedekt met versteende lava, waaruit zich hier en daar basalt-rotsen verhieven. — Het kwam ons voor, dat de lava, van uit den vulkaan, langs den noordkant van den berg, naar beneden was gestort, en toen, nog in derzelfer vloeibaren staat, de glooiende vlakke van den grond rakende, van het westen naar het oosten was gestroomd. Wij lieten dit belangrijk tooneel der uitwerkselen van de onderaardsche worsteling der natuurkrachten regts van ons liggen, en volgden een voetpad, hetwelk, door het verdorde kreupelhout, eerst eenigzins dalende en toen opwaarts gaande, naar een meer verheven gedeelte van den bergkruin geleide. Dáár vonden wij twee ruime en zeer geschikte, van bamboes vervaardigde, woningen, die de Sultan van *Ternate* voor ons had laten oprigten, en rijkelijk met levensmiddelen doen voorzien. — Bij deze huizen teekende, des nachts of vroeg in den morgenstond, de thermometer naar FAHRENHEIT twee en vijftig graden.

Op eenige honderd schreden noordwaarts van de gebouwen, vervaardigden wij eene tweede milt, en staken ook deze, gelijk de andere, des avonds in den brand, tot een teeken voor onze vrienden in de stad en op de schepen, dat wij allen, behouden, den bergkruin bereikt hadden, en waaromstreeks wij ten naastenbij ons ophielden. Den volgenden dag be- steedden wij, met de gesteldheid en bijzonderheden van den bergkruin op te nemen, die aan den zuid- kant het meeste boven de oppervlakte der zee ver- heven was, door eenen bergrug, aan welks beide kanten een dal lag. Het oostelijkste dal was dicht begroeid met geboomte en kreupelhout, waarin wij, bij onze aankomst op den bergtop, eenige herte- beesten zagen vlugten. Het westelijke dal was op verre na zoo diep niet als het andere, en ook bar en onvruchtbaar, gelijk de geheele bergkruin. Van de bamboezen woningen, leidde dit pad, langs het dal, om de west, en toen meer zuidelijk naar den ingang van den reeds genoemden kegel, waarin de monden of openingen des vulkaans besloten lagen. Wij beklommen den kegel, die, zoo als wij zagen, bestond uit rotsen en groote klompen van zoogenaam- den *Fildspathischen* steen, puimsteen, lava en asch. Terwijl wij, aldus opgaande, onzen weg, die over deze oneffenheden zeker niet gemakkelijk was, tevens meer zuidelijk vervolgden, kwamen wij aan den in- gang des kegels, zijnde eene wijde, diepe kloof, van den top tot aan onze voeten. Wij hadden toen weder een ander, doch niet minder belangrijk, schouw- spel voor oogen. De kegel vertoonde zich inwendig

stonden gedeeltelijk nog uit dezelfde bergstoffen, als waaruit de kegel was zamengesteld. Lager ontwaarde men, van den berg zelven, de bassaltrotsen, welke dieper als met zwavel gemarmerd waren. Tusschen deze rotsen vertoonde zich hier en daar ook *quartz* en versteende lava. Het water, dat op enkele plaatsen, van de wanden des kraters, langs eenige rotsspletten, naar beneden stroomde, deed tevens aan de randen dier scheuren de fraaiste kristallisatie te voorschijn komen, van zwavel en andere bergstoffen, welke iemand, met de vereischte geologische kennis voorzien, zekerlijk beter dan ik zou hebben kunnen beschrijven. Het woeste maar tevens verhevene, het vreeswekkende en schoone, hetwelk de natuur hier in zekere zamenstemming had ten toon gespreid, deed ons ook thans wederom met eerbied opmerken het bewonderenswaardige van den grooten zamenhang, welke, in alles wat ons omgeeft, met zichtbare trekken geteekend is. Wij plaatsten ons, zoo na mogelijk de gesteldheid van den grond, waarop wij ons bevonden, dit toeliet, bij den rand des kraters, om in de diepte te kunnen zien; doch gelijk men, op den weg van natuuronderzoek, bij iedere schrede voorwaarts ontwaart, dat men slechts bij aanvang tot de kennis van hare wonderen genaderd is, zoo zagen wij bij iederen tred, dien wij digter aan den vulkaan kwamen, en bij elke nieuwe vertooning, die zich voor ons opdeed, dat ook deze werkplaats der natuur geheimen bewaarde, tot welke de bespiedende blik van den sterveling welligt nimmer zal doordringen. Hoe-

zeer hiervan overtuigd, dreef niettemin de verbeelding, die zich bij dergelijke nasporingen gedurig nieuwe voorstellingen scheidt, ook ons verder en verder voort. Maar toen wij gedrongen werden, eindelijk eens terug te zien naar den moeilijken en gevaarlijken weg, dien wij ongemerkt hadden afgelegd, bevonden wij ons, mijn vriend H... en ik, alleen. Onze overige vrienden waren teruggekeerd, en slechts wij, langs den muur, onbezonnen van het zuidoosten naar het westen rond gewandeld. Voorzeker — ik moet het bekennen — deed onze nieuwsgierigheid, of mag ik het onzen weetlust noemen? ons hier eene roekeloosheid begaan; want wij bevonden ons op losliggende steenen en asch, welke, als hangende, gehecht waren aan de steile helling, waaraan wij stonden, en die boven ons hoofd massa's van rotsklompen vertoonden, welke ieder oogenblik dreigden van den wand los te laten, en ons te pletteren naar den afgrond, in den vuurkolk, te storten. Doch terwijl wij elkander hieromtrent onze beschouwingen mededeelden, werd deze op zich zelve reeds zoo angstwekkende voorstelling plotseling door de wezenlijkheid zelve vervangen, daar de grond op eenmaal van onder onze voeten wegzonk. — Mijn vriend, de Luitenant H.... begon het eerst met de asch en steenen af te zakken, en riep mij om hulp aan, toen ook ik gevoelde, dat de grond onder mijne voeten naar den krater schoof. Ik kan mij naauwelijks meer voorstellen, op welke wijze ik van den rand des afgronds wegkwam; maar wel, dat ik H..., die door zijne zwaarlijvige gestalte minder vlug was, in de vaart

van mijn voortspoeden , bij den arm greep en weder los liet , waardoor hij zoo veel steun bekwam , dat hij , even als ik , op handen en voeten kruipende , over den gestadig onder ons wegschuivenden grond , zoo verre voortspartelde , dat wij eene meer waterpas liggende vlakke bereikten , waar de grond vast bleef liggen . Nu eerst waren wij in staat , te beseffen , in welk een afgrijselijk gevaar wij ons bevonden hadden . Het was , alsof op de enkele voorstelling hiervan ons de kracht begaf , om ons van dien verderfdreigenden afgrond te verwijderen . Ik wil wel bekennen , dat de terugroeping van deze oogenblikken voor mijnen geest , mij thans nog , zelfs meer dan toen , met huivering en afgrijsen vervult .

Onze vrienden , die , aan den tegenovergestelden kant des kraters , bij den muur , waren blijven staan , zagen wel ons spartelen , doch begrepen niet aanstonds , in welk een gevaar wij ons bevonden . De Ternatanen echter , die bij hen waren gebleven , zagen dit aldra in , en dachten niet anders dan dat wij verloren menschen waren . Een van hen , die het opperhoofd en een prins van den bloede was , welken de sultan voor de veiligheid onzer personen verantwoordelijk had gesteld , geraakte hierdoor niet weinig verschrikt en in angst . Hij verklaarde daarna , dat nog nooit een sterveling de roekeloosheid had begaan , welke hij ons had zien bedrijven , vermits het vallen van slechts weinige steenen in den krater genoegzaam zoude zijn geweest , om een geringen schok van den berg te weeg te brengen , waardoor eene massa van steenen zoude medege-

sleept, en wij in den afgrond te pletteren zouden gestort zijn. Hij was derhalve niet weinig over ons behoud verblijd; terwijl hij ons verzekerde, dat, bijaldien iemand onzer hierbij ware omgekomen, hij dit met het verlies van zijn leven zoude hebben moeten boeten.

Toen wij, den volgenden dag, aan den voet van den berg, in het fort *Oranje* terug kwamen, werd ons verhaald, dat men beneden in de stad, en ook de sultan in zijnen *Dalm*, door eene, hoewel naauw merkbare, dreuning en beweging van den grond, reeds bemerkt had, dat er steenen in den krater gevallen waren. Uit dit laatste is tevens af te leiden, door welke geringe oorzaken de vulkanen wederom in werking worden gebragt, waardoor de bewoners van zulk eene nabuurschap, schier elk oogenblik, aan eene aardbeving en daarbij komende rampen zijn blootgesteld. Het gebeurt, om die reden, niet zelden, dat de bewoners van *Ternate*, om zich voor dreigende gevaren te hoeden, naar het strand vlugten, en zich aan boord van de schepen bergen.

Om alhier, geleidelijk, van het gebied der Moluksche eilanden in *Oostindie*, op den berg *Cotopaxi*, in *Zuid-Amerika*, terug te komen, moet ik, bij deze gelegenheid, melden, dat de bewoners van *Quito* en van de omliggende streken, bij herhaling, de rampen van eene aardbeving, en daarmede doorgaans gepaard gaande vulkanische uitbarsting, hebben ondervonden. Meermalen volgden die rampen zoo kort elkander op, dat de menschen nauwelijks nog van den schrik der laatste uitbarsting bekomen waren, wanneer hun

reeds weder eene andere overviel. Na de noodlottige verwoesting, waarvan ik vroeger heb gewag gemaakt, werden zij, in de maand Mei 1774, en dus slechts een jaar later, op nieuw met een algemeen verderf bedreigd. Het onderaardsche vuur baande zich thans in eenen der zijdwanden van den vulkaan, door drie verschillende openingen, eenen uitweg. Tot November toe bleef de berg in eene gestadige werking, en zag men de vlammen aanhoudend daaruit opstijgen. Alstoen werd de braking van gloeiende steenklompen, asch en lava zoo hevig, dat de wateren der naburige rivieren, de *Napo*, de *Alagues* en de *Cotuche*, welke alle drie van den *Cotopaxi* haren oorsprong nemen, als ook van den *Maranon*, waarin zij hare uitwatering hebben, ten gevolge van den geweldigen aschregen, ten eenenmale troebel werden, zoo dat zij naar modderpoelen geleken. Tot op bijna honderd *leguas* of vijf en zeventig Duitsche zeemijlen afstands, benedenwaarts van de rivier, was de stroom drassig en troebel, en voerde, als tot bewijs van de verschrikkelijke vernieling, welke de ramp veroorzaakt had, eene menigte van lijken, krengeu enz. met zich af.

In 1768 had er eene nieuwe uitbarsting van den *Cotopaxi* plaats. De geweldige braking en digte aschregen bleef toen zoo lang aanhouden, dat, over een groot gedeelte van het omgelegen land van *Quito*, zelfs het licht van zon en maan verduisterd werd. Men verhaalt, dat, in de stad *Quito*, de menschen zelfs bij dag met eenen lantaren over de straat moesten gaan. Eene andere, niet minder schrikbarende, doch

ditmaal uitwendige, beroering onderging de berg in 1803. Nog des avonds van den vorigen dag had men den *Cotopaxi*, van den top tot op verre over de vier duizend voeten naar beneden, geheel met sneeuw bedekt gezien, zonder dat er eenig teeken van eene inwendige beroering bespeurd werd. Maar des ochtends, met het opgaan der zon, zag men den geheelen kegel, met deszelfs nu naakte *tragetische* wanden, daar staan. In een' enkelen nacht dus was deze verbazende rotsmassa, door de werking van het vulkanische vuur, dermate doorgloeid, dat de digte sneeuwvelden, waarmede dezelve was bedekt geweest, gesmolten waren. Deze aldus gesmolten sneeuw, vermeerderd door het aangevoerde water van eenige losgescheurde, en nu mede gesmolten, ijsklumpen, stroomde als een stortvloed van den berg af. Deze stroom, die in deszelfs geweldige vaart tot zelfs rotsen toe medesleepte, verspreidde over een verren omtrek dood en verderf. Sedert hebben er nog verscheidene andere uitbarstingen van den *Cotopaxi* plaats gehad, welke, ofschoon in uitwerking niet bij de vorige te vergelijken, niettemin voor de bewoners dier omstreken altijd van rampzalige gevolgen waren.

De provincie *Quito* werd bovendien door meer dergelijke rampen geteisterd. Ook de vulkaan *Pichincha*, aan welks zuidoostelijken voet de stad van dien naam zelve gelegen is, verspreidde menigmalen verwoesting in het rond. Bij de uitbarsting van den *Pichincha*, welke in het jaar 1690 plaats had, was de aschregen zoo verbazend sterk, dat de straten van

Quito tot twee voet hoog met asch bedekt waren. Een andere berg, die, als het ware, den naasten buurman van den *Chimboraso* kan genoemd worden, en dien men ook van de rivier van *Guayaquil* te zien krijgt, is de *Carguaraso*. De inwoners van de steden *Hmbato*, *Riobamba* en omliggende dorpen gedenken nog altijd de verschrikkelijke aardbeving van 1698, en de ontzettende verwoesting, welke door de uitbarsting van dezen berg, waarbij het, als het ware, modder, asch en steenen regende, over het geheele land veroorzaakt werd, zoodat duizenden van menschen daarbij om het leven kwamen. Op verbazend grooten afstand werd het geweld, dat deze uitbarstingen vergezelde, gehoord. De Heer VAN HUMBOLDT, die zich, bij eene der jongste, inwendige uitbarstingen van den *Cotopaxi*, te *Guayaquil* bevond, en dus, naar hemelsbreedte, op eenen afstand van vijf en zeventig Duitsche zeemijlen van den berg verwijderd was, betuigt, dat hij, ter dier gelegenheid, een geluid hoorde en een gevoel outwaar werd, even als of er eenige batterijen van zwaar geschut gelost werden. — Dan, het wordt tijd, dat ik tot het verhaal van mijnen sloopstogt terugkeer, hetwelk ik den Lezer verzoek, in het volgende hoofdstuk, te willen aanknoopen.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Aankomst op de reede van Payta. De haven. Bestemming der Spaansche galjoenen. De stad Payta. De Admiraal ANSON. Lord COCHRANE. Moord, door schippers van Payta gepleegd. Payta als smokkelplaats. Leefwijze te Payta. Koophandel. Vertrek naar Callao. Sechura. Piura. Lambayeque. Pacasmayo. Guanchaco. Truxillo. Vervolg van de vaart langs de kust. Aankomst te Callao.

Om het verhaal mijner reis te vervolgen, moet ik terug komen op den acht en twintigsten Junij 1827, toen wij, zoo als op bladz. 71 is vermeld, met het schip buiten de golf van *Guayaquil* gewerkt, in zee waren. Wij troffen den gewonen passaat-wind, van het zuiden tot z. o. en o. z. o. tegen; met eenen stroom om de noord; zoodat wij met alle oplettendheid de beste boegen moesten kiezen, om met voordeel zuid te halen. Den negen en twintigsten verkenden wij, van het gebergte, dat ten zuiden van de bogt van *Payta* gelegen is, *la Silla de Payta*, of den zoogenaamden stoel van *Payta*. — Den dertigsten des avonds kwamen wij boven *Punta Parina*, zijnde

Ophaaltogt
langs de kust
van Peru.

Wind en
Stroom.

Punta Parina.

de noordhoek van de bogt van *Payta*. Het was evenwel te laat, om met het schip de bogt in te zeilen en de baai aan te doen. De laatste is, aan den west- en oosthoek, met klippen bezet, en men moet dezelve binnen laveren, dewijl de wind regt uit de haven trekt. Wij deden dien nacht nog eenen slagboeg naar buiten, en liepen den volgenden dag, den eersten Julij, de genoemde bogt binnen; hebbende wij de klippen van *Punta Parina*, welke door de zeelieden van *Payta*, *los negritos* (de negertjes) genoemd worden, aan bakboordzijde.

Het nut van hier het land te kennen.

Hoewel het, zoo als reeds gezegd is, op de kust van *Peru* nimmer regent, zoo kan men echter, eenige dagen achtereen, betrokkene lucht treffen, waardoor men niet in de mogelijkheid komt, de breedte, door waarneming van eenig hemelligchaam, te kunnen berekenen. Het is daarom zaak, het land te kennen, opdat men, met een schip van de zuid komende, de bogt van *Sechura* of *Payta*, waarheen men bestemd is, niet voorbij zeile. Ik ontmoette eene Fransche brik, benoorden *Punta Parina*, bijna drie mijlen aan lij van mij, die van *Lima* of *Callao* naar *Payta* bestemd en dus voorbij gezeild was. Dit vaartuig kwam, eerst den derden dag na ons, binnen. Tegen den middag waren wij voor de baai van *Payta*. Wij laveerden toen met kracht van zeil om binnen te komen, en lieten het op tien en zeven vadem aanloopen. Maar de valwinden kwamen met zulke harde vlagen van het gebergte af, dat wij genoodzaakt waren, de bramzeilen vast te maken. Ten één ure des namiddags ankerden wij in de baai van

Het aandoen van de haven van *Payta*.

Payta, op acht vadem water voor vijf en dertig vadem ketting.

De haven van *Payta* is bijzonder geschikt om eene De haven van *Payta*. aanzienlijke vloot te bevatten; dewijl de ankergrond goed is, en de gestadige zuidewind, die regt uit den wal waait, de schepen in de gelegenheid stelt, om naar verkiezing te kunnen vertrekken. Ook kunnen de schepen, door de veilige kom, waarmede de bogt van *Payta* de haven sluit, dicht bij elkander liggen, en uiterst gemakkelijk laden en lossen. Hiertoe dienen wederom de reeds beschrevene *Balsas*. Ook heeft men enkele ligte vaartuigen, en eene menigte sloepen daarvoor ten dienste. Dit is, over het geheel genomen, in de andere havens, van de kust van *Zuid-Amerika*, het geval niet; maar *Payta* is eene haven, waar allen zich op de zeevaart en vischvangst toeleggen, zoodat men zou kunnen zeggen, dat de inwoners van *Payta*, voor *Zuid-Amerika*, datgene zijn, waarvoor men de Noren in *Europa* kent. Ten tijde, dat *Zuid-Amerika* aan de Spaansche kroon behoorde, kwamen hunne gallioenschepen van *Manilla* in de haven van *Payta*, alwaar de ladingen gelost werden voor *Columbia*, welke men met schepen naar *Guayaquil*, *Panama* en andere tusschenbeiden gelegene havens bragt. Meest al de goederen voor *Peru* bestemd, werden, ter voorkoming van eene langdurige scheepvaart, door eenige karavanen met muildieren, door de woestijn, langs de kust, naar *Callao* vervoerd. Van daar ter plaatse verzond men weder met schepen die goederen, welke men aan andere havens en de kust van *Chili* leverde. — De

Ophaaltogt
der Spaansche
gallioensche-
pen van *Ma-*
nilla naar
Peru.

gallioenen, die voor deze reis bestemd waren, ver-
trokken gemeenlijk met de zuidwestmousson, dat is,
tusschen half April en half October, van *Manilla*.
Wanneer zij in het begin van de mousson vertrokken,
hadden zij veelal nog gelegenheid, om door straat
Bernardino te zeilen; doch later waren zij genood-
zaakt, tusschen de *Bashee*-eilanden door te loopen,
om den noorder stillen oceaen te bereiken. Alsdan
stuurden zij om de noordoost, beoosten de *Loo-choo*
eilanden en de kust van *Japan*, tot in de westpassaat,
of westelijke winden; wanneer zij dan hunnen koers
vervolgden om de oost, tot aan de kust van *Nieuw*
Californie, sturende om de zuid of zuid-zuidoost
naar *Acapulco*. Later hadden vele van die gallioenen
hunne bestemming naar *Payta*. Deze reis van *Ma-*
nilla was uitermate langdurig, vooral toen de Span-
jaarden nog niet beseften, dat zij op hoogere breedte
gestadiger westewinden zouden treffen, en het gedu-
rig in den trek der veranderlijke winden wilden zoe-
ken. Een Jezuit, die op een van die schepen als
passagier aan boord was, zoude den bevelhebber aan-
gemoedigd hebben, meer om de noord te zeilen, om
de westelijke winden op te zoeken, hetwelk dan ook
van het beste gevolg voor de bespoediging van de
reize was. Men verhaalt, dat, eer men dit onderzocht
had, eenige gallioenen tot over het jaar bezig geweest
waren, om het van *Manilla* tot de kust van *Amerika*
op te werken.

De stad *Payta*, welke in het geheel uit twee hon-
derd en tien à twintig woningen bestaat, is eigenlijk
niet meer dan een groot gehucht, hetwelk eenige

straten en daarbij verspreide huizen bevat. De gebouwen zijn meestal tot ellendige woningen ingerigt, en bevatten ten hoogste niet meer dan twee à drie vertrekken, die afzigtelijk morsig zijn. Enkele huizen hebben twee verdiepingen met eene balkon; maar ook vele gebouwen geen ander dak, dan eene bedekking van matten. De voornaamste huizen hebben muren van *adobes*, zoo als men daar te lande de steenen noemt, die van kleiaarde gevormd zijn, en in de zon gedroogd of gebakken worden. De meeste zijn echter alleen uit zeker wild riet (*barajeque*) en leem te zamen gesteld, en van platte daken van dezelfde bouwstofje voorzien, welke zoo slecht waterdigt zijn, dat men, als er eens een stortregen viel, zich even goed in de open lucht zou kunnen blijven ophouden, als in die woningen te schuilen. Men behoeft nogtans niet te vreezen, dat men, des nachts, door eene lekkaadje uit zijn bed gejaagd zal worden; want ook hier is het niet bekend, dat er immer regen viel. Het is er ook treurig bar, dewijl het plaatsje gezegd kan worden, van den landkant, rondom in de woestijn, en van het westen door het zuiden tot het zuidoosten, onder hooge klippen, te liggen. Ten oosten van dat hooge land loopt de weg naar de *Pampas*-vlakte, die naar *Piura* leidt. In de omstreken van *Payta*, zoo ver als het oog reiken kan, ontwaart men niet het geringste groene blaadje of struik- en veel minder boomgewas. Welk een treffend onderscheid met de boorden van de rivier van *Guayaquil*! Ik heb te *Payta* vrouwen gesproken, die, aldaar geboren en niet buiten de grenzen van haar stadje geweest zijnde,

nimmer het kleinste plantje of struikje hadden zien groeijen; en toch leefden die menschen vrolijk en te vreden.

Bij eene staatkundige beschouwing mogen andere grondstellingen gelden; doch als mensch, moet het ons treffen, dat de mild bedeelde Europeaan, bij het voeren van zijne oorlogen, zelfs dit stadje niet gespaard liet, en deze arme woestijnbewoners kwam verontrusten.

Tijdens den oorlog tusschen *Spanje* en *Engeland* van het jaar 1741, kwam *Lord ANSON* met eene vloot om kaap *Hoorn*, ten einde de Spanjaarden, ook op het wester halfronde, te water en te lande, zoo veel mogelijk, afbreuk en schade toe te brengen. Den vier en twintigsten November van dat zelfde jaar, ankerde deze admiraal met zijne schepen voor *Payta*, en verbrandde dit ellendige stadje; eene daad voorzeker, welke ten eenenmale de bedrijven ontsierde van dien anders menschlievenden en grootmoedigen vlootvoogd. De aanleiding tot die verwoestingen, zoude voornamelijk ontstaan zijn, doordien de inwoners van *Payta*, nadat het stadje des nachts bij verrassing door de Engelschen genomen was, de hulp van *Piura* ingeroepen hadden, waarop de *Corrigidor* van *Piura*, *Don JUAN DE VINATEA Y TORRES*, met drie honderd krijgslieden op *Payta* aanrukte. De Engelschen, nadat zij de stad geplunderd, en de schatten naar boord van de *Centurion* gebragt hadden, staken de huizen in brand, en vloten in allerijl naar de schepen. Het huis der douanen, het klooster *de la Merci* en de parochiekerk bleven bij deze verwoesting

gespaard. De Indianen hebben sedert *Payta* weder opgebouwd, dat, zoo men zegt, grootendeels bevolkt werd door Chinezen van *Manilla*, die, van tijd tot tijd, met de gallioenen aankwamen, en, om hunnen werkzamen geest, in *Zuid-Amerika* zeer nuttig voor de Spanjaarden waren. De inwoners van *Payta* zouden daarom tot den huidigen dag nog *Chinos* (Chinezen) genoemd worden.

Ter gedachtenis van die rampzalige verwoesting, door *Lord ANSON*, vertoonen de priesters nog in de kerk *la Merced*, een Mariabeeld, hetwelk door de Protestantsche kettters den hals afgesneden was; het bloed en de wonde, die men als ongeneeslijk houdt, worden mede daarbij aangewezen. In het jaar 1819 kwam *Lord COCHRANE* met de Chilische fregatten *O'Higgins* en *Galvarino* voor *Payta* ten anker, om de stad, ten voordeele der vrijheidsgezinden, op te eischen; de koningsgezinden beantwoordden zulks door het grof geschut, waarop de troepen en het zeevolk der beide oorlogschepen aan land kwamen, en de Spanjaarden verjaagden, doch de inwoners andermaal het fortuin van den krijg deden misgelden; de stad werd geplunderd, het geschut van de forten naar boord gebragt, en men liet de forten springen, hetwelk weder eene groote verwoesting aan de stad te weeg bragt.

De dorre omstreken van *Payta*, welke niet het geringste plantje opleveren, zijn ook ten eenenmale ontstoken van eenige rivieren, beken of verfrisschende bronnen, waaruit de bewoner van die verdroogde heete landstreek zijnen dorst lesschen kan. — Het

drinkwater wordt, voor alle inwoners van *Payta*, en de schepen daar ter reede, aangebragt van *Colan*, een Indiaansch stadje, hetwelk ten naastenbij vier mijlen ten noorden van *Payta* is gelegen, in eene diepte of vallei, aan een riviertje, *Rio de Chira* genaamd, dat bij *Loxa* uit het *Cordilleras*-gebergte ontspringt. Vandaar moeten de Indianen, dagelijks, met hunne *balsas*, het drinkwater, de *maïs*, groente en het gevogelte naar *Payta* ter markt brengen. Het water van *Rio de Chira* heeft eene parelwitte kleur, maar wordt nogtans voor zeer gezond gehouden, dewijl men aan hetzelfde eene genezende eigenschap toeschrijft, die het zoude verkrijgen van de *Sal-saparille*, waarmede de oevers en beddingen der rivier begroeid zijn. De inwoners van *Payta* en *Colan* zijn grootendeels Indianen van het land, eenige Mulatten en Spaansche Peruanen, welke laatste veelal tot de militaire en burgerlijke beambten behooren. Zoo als ik reeds gezegd heb, bestaat hun bedrijf meest in de scheepvaart. Inzonderhoud houden zich die van *Colan* het meest met de vischvangst in het algemeen bezig. De geschiktste tijd van het jaar tot het vangen van de *Tollo* begint met Augustus. Deze vischsoort wordt gedroogd en naar alle provincien van Spaansch *Zuid-Amerika* verzonden. Het varen met de *balsas* is mede een hoofdbestaan voor beide dorpen of steedjes. Anderen van de inwoners zijn zeelieden aan boord van schepen, terwijl een groot gedeelte de kustvaart levendig houdt met kleine vaartuigen, waarmede zij de *Tollo*. visch, het zout enz., benevens goederen voor de kooplieden

vervoeren. Ook de reizigers gaan met hen over zee, van de eene tot de andere plaats, zelfs tot *Panama*; maar het is niet geraden, om zich als passagier bij hen aan boord te begeven, wanneer die schippers niet als bijzonder geschikte personen bekend zijn, of niet het getal reizigers de bovenmagt van de bootsgezellen heeft. — Toen ik te *Payta* was, werd er een te huis komend vaarttuig aangehouden, zijnde een kleine schoner, die nagenoeg zeven à acht ton konde laden, welke vandaar eenen Franschman, als passagier naar *Guayaquil*, scheep had gehad, die eene aanzienlijke som gelds aan piasters met zich genomen had. Toen de *Paytasche* schippers in zee kwamen, bonden zij den Franschman in eenen deken, en wierpen hem over boord. De ongelukkige bood hun zijn geheel vermogen, mits dat zij hem het leven schonken en dan op de dorre kust in de woestijn aan land wilden zetten; maar de booswichten lieten zich niet verbiddeu, en de Franschman werd, ondanks al zijne smeekingeu, het slagtoffer van zijn vermogen en van het vertrouwen, dat hij in hen gesteld had.

Payta is bekend als de eerste plaats van *Zuid-Amerika* voor den smokkelhandel; en het schijnt, dat het bestuur van het gemeenebest van *Peru*, even zoo min als dat onder de Spaansche kroon, in staat is, om die misbruiken, tegen het welzijn van den staat, te weren. Men kan gerustelijk aannemen, dat alle inwoners van *Payta*, zelfs de gouvernements-beambten, zich door de kooplieden van *Piura* even gemakkelijk laten verleiden, om voor hen de koop-

goederen met het ontdruken van betaling der regten, te doen landen of aan boord te brengen; en ik zoude bijna durven verzekeren, dat er op geene andere wijze handel gedreven wordt, waartoe hoofdzakelijk aanleiding geven de ongehoord hooge regten op eenige artikelen. Het blijkt dan ook, dat *Payta* en het stadje *Piura*, dat nagenoeg tien en eene halve mijl landwaarts in gelegen is, als de grensplaatsen van het noordelijk gedeelte van *Peru*, zich voornamelijk op den sluikhandel toelagen. De goederen van alle havens en voornamelijk van *Panama*, die te *Payta* geland zijn, worden naar *Piura* gevoerd; vandaar naar de binnenlanden, en zelfs naar andere steden, zoo als *Truxillo* en *Lima*, verzonden, welke evenwel hunne havens langs de kust bezitten, van waar die goederen regtstreeks uit de schepen gelost zouden kunnen worden. Deze verzendingen geschieden op eenigen afstand langs de kust, door de woestijnen, — welke weg ook de gewone is van den brievenpost (*El Chasquero*), — en worden op muildieren volbragt, waarom de inwoners van *Piura* zich ook derwijze op het fokken van deze lastdieren hebben toegelegd, dat men in geheel *Peru* geen fraaijer en beter muildieren vinden zal. Zij zijn bijzonder oplettend, om deze dieren, bij den zwaren langdurigen arbeid, te verzorgen en te sparen, waardoor de muildieren van *Piura*, wanneer dezelve te *Lima* aankomen, en dus met hunnen last eenen afstand van drie honderd en tachtig *Leguas* (*) afgelegd

---

(*) De Hollandsche of Duitsche zeemijl heeft vier minuten van een graad langs den *Equator*; de Spaansche *Legua*, de

hebben, aldaar nog, tegen hooge prijzen, dikwijls tot twee honderd en vijftig piasters het stuk, gekocht worden.

Hoe weinig aanzien *Payta* ook hebbe, door de armoedige, nederige woningen, en hoe sober de inwoners, in geldelijke vermogens, huisselijke geriefelijkheden en levensmiddelen, ook bedeed zijn, zoo weten de voornamen of aanzienlijken onder hen zich, in houding en gedragingen, van de minderen derwijze te onderscheiden, dat de vreemdeling veronderstellen zoude, dat *Don....* en *Doña....* personen waren, die tot den eersten rang in de maatschappij behoorden. Men wordt inderdaad door hen met een vertrouwen genoodigd, alsof zij in paleizen leefden, terwijl men in de woningen niets ontwaart dan eene rustbank, waarop eene soort van bed gespreid ligt, dat tevens tot zitting dient. De huisgenooten zitten gewoonlijk op houten stoelen. Ter naauwernood zal men eene kast vinden, waarin de spijzen geborgen kunnen worden. Eén of twee koffers dienen tot *Guarde-róbe* en andere berging. In den hoek van het vertrek ligt het brandhout; aan den anderen kant staan aarden kruiken of potten met drinkwater, waarop men aandachtig het oog gevestigd heeft, opdat de buurvrienden zich daaraan niet vergrijpen zouden; terwijl men gestadig de wacht dient te houden, om de honden, die meestal door honger en dorst in een' ellendigen toestand zijn, en dus op het drinkwater en de spijzen aankomen, buiten de deur

---

Fransche *Lieu* en de Engelsche *Leagua* drie minuten van een graad langs den *Equator*.

te jagen , zoodat het gesprek , of het gezang bij de guitarre , dikwijls afgebroken of gestoord wordt door het schreeuwen van *Perro! maldito Perro!* hond ! vermaledijde hond ! Men verhaalde mij , dat , des morgens en des avonds , de honden van *Payta* gezamenlijk naar de rivier van *Colan* gingen , om daar te drinken , en alzoo wederom gezamenlijk terugkwamen. Zoo als ik reeds aanhaalde , zijn de inwoners bijzonder gesteld op vogels , en wel het meest op de *Trompetero* , die zij zoo tam weten te wennen , dat die dieren het huis in- en uitvliegen. Volgens hetgene reeds gezegd is , dat omstreeks *Payta* geen groen plantje hoegenaamd gevonden wordt , laat het zich gemakkelijk begrijpen , dat vogels , die nergens eenig voedsel of eene schuilplaats kunnen vinden , en gevaar loopen om door de *Galinosos* , welke ik reeds vroeger beschreven heb , gevangen te worden , de woning van hunnen weldoener niet ligt zullen verlaten.

De koopwaren , die men van *Payta* uitvoert , bestaan , gelijk men weet , in zout , dat van de omliggende beddingen getrokken wordt ; het katoen , de zeep , eenige beste wol en kina , welke laatste artikelen van de binnenlanden over *Piura* worden aangebragt. Men liet mij een monster kina zien , zijnde de zoo hoog geschatte soort van de provincie *Loxa* , in het regtsgebied van *Cuenca* gelegen. Deze soort van den kinabast werd , wegens derzelfer uitmuntende geneeskracht , alleen voor de Spaansche koninklijke familie verzameld , en was bekend onder den naam van *Cascarilla de Loxa*. De bast is zeer dun en vormt zich tot fijne pijpjes ; de kleur is hoog

oranje-geel. De boom, welke deze schors voortbrengt, is niet zeer groot en naauwelijks twaalf tot vijftien voet hoog, van den voet tot den top gerekend. De stam en de takken zijn van eene geëvenredigde grootte. Het verschil omtrent de kina ontstaat alleen uit de dikte van den boom. De schors der grootste boomen is juist niet de beste. Ook is er eenig onderscheid in de bloem en het zaad. — De *Cascarilla de Loxa*, welke, als poeder gebruikt, nog altijd de beste geneeskracht verondersteld wordt te bezitten, heeft echter thans minder waarde dan de kina van *la Paz*, welke bij het stoken meer zoutdeelen voor de zoogenaamde *Quinine* oplevert. Deze kina, *Calisaija* genaamd, en die gezocht wordt in de bosschen ten oosten van *la Paz* gelegen, onderscheidt men in *Cascarilla Tabla*, plankjes kina, welker schors platvormig is, en *Cascarilla Canuto*, rottingkina, wegens de rondvormige gedaante van den bast. Te *Tacna* werd het pond daarvan verkocht tegen drie realen van een piaster. Indien men de gulden op veertig ct. van eene piaster rekent, komt het pond kina op 0,93.75 van eenen gulden. — Ten oosten van *Huamalico*, eene provincie ten noorden van de stad *Cusco* gelegen, zamelt men uit de bosschen eene menigte kina, bekend onder die van *Cascarilla de Arancay*, welke in qualiteit met die van *la Paz* overeenkomt.

De Indianen kunnen op eene verhevenheid, van waar zij over de bosschen zien, de plaats tusschen het geboomte ontdekken, waar de kina wast, dewijl die boom met deszelfs rozenroodkleurige bladen dui-

delijk te onderscheiden is van de bladen, waarmede al het andere geboomte naar deszelfs soort begroeid is. Zij zoeken dan in de bosschen, volgens die rigting, welke zij zich van de hoogte tot de kinaboomen blijven voorstellen. Wanneer zij de begeerde plaats gevonden hebben, hakken zij de boomen om, schillen er de bast af, welke zij bij pakken wegdragen en dan laten droogen. De kinaboom groeit weder op, doch in een' kwijnenden staat; eensdeels, dewijl de boom gekwetst is, en ten andere doordien het bijstaande jonge hout den boom in zijnen wasdom verdrukt. Men beweert, dat de onachtzame behandeling der Indianen ten aanzien van den kinaboom, in vergelijking van vroegere tijden, bereids eene groote schaarschheid van die genezende schors veroorzaakt heeft, en dat dezelve eindelijk ten eenenmaal uitgeroeid zal geraken, wanneer het gouvernement de wet niet kan doen gehoorzamen, om de kinabast met zoo veel zorg te oogsten, dat de voortkweeking der boomen daarbij niet achteruit ga. Niettemin leveren de bosschen in het gebergte in *Peru* en *Columbia* veel kina, die tot eene aanmerkelijke hoogte gevonden wordt. Onder anderen oogst men de kina van *Columbia*, *Pata de Gallinazo* genaamd, tot op eene hoogte van drie duizend twee honderd acht en veertig meters of Nederlandsche ellen boven de oppervlakte der zee, of drie honderd en veertig meters hooger dan de stad *Quito* gelegen is.

De *Cochenille* was eertijds mede een belangrijk artikel, dat van *Payta* uitgevoerd werd, maar is, sedert *Brazilie* zoo veel werk van dat insekt maakt,

aanmerkelijk verwaarloosd, niettegenstaande de Indianen nog veel gebruik daarvan maken voor hunne verwerijen. De schepen, die van *China* op *Zuid-Amerika* varen, nemen op hunne terugreis voor *Canton*, *Cochénille* mede, welke aldaar, tegen drie honderd en tachtig à vier honderd piasters de picol à honderd vijf en twintig pond, verkocht wordt. De cochenille is reeds zoo menigmaal beschreven, dat het overtollig zijn zoude, hierover uit te wijden. Ik zag te *Payta* eenige monsters van onderscheidene gommen, die mij als bijzonder goede droogerijen werden aangepredikt. Ik durfde het echter niet wagen, om van dat artikel eenigen aankoop te doen, dewijl dezelve mij niet bekend waren, en ik, volgens de Zuid-Amerikaansche benamingen, geene aanteekeeningen in de prijscouranten vond.

Gedurende mijn oponthoud in de baai van *Payta* bejegende mij eene omstandigheid, welke ervaring mij tevens deed ondervinden, dat hoewel het gemakkelijk is, om met de kooplieden van deze kust zaken te verrigten, het evenwel altijd raadzaam blijft, op te passen, dat men niet door hunne, dikwijls tegen de wetten strijdige, handelwijs in ongelegenheid gerake.

Des maandags, zijnde de dag nadat wij met het schip in de baai ten anker waren gekomen, kwamen reeds vroegtijdig eenige kooplieden van *Payta* en ook van *Piura* aan boord, om ijzerwaren, Neurenbergerwaren en andere fabrikaten te koopen, die men des nachts, na kontante betaling, van mijn schip wilde komen afhalen. Bijna allen vroegen naar dezelfde artikelen,

en wel het meeste naar drie vaten met mondtrommen, die ik nog in lading had, en waardoor tusschen deze heeren *Antagonisten* meer beweging kwam, dan mij lief was. Aan den wal ontmoette ik ook nog eenigen, die op dezelfde artikelen, welke ik reeds aan anderen verkocht had, aanspraak maakten; onder deze was een der rijkste kooplieden van *Piura*, die, zoo als mij verzekerd werd, door zijne schatten het *monopolie* van den handel der beide genoemde steden zoo wat in handen had, en bijzonder met den administrateur der douane bevriend was. Anderen, daarentegen, schenen weder aanhang bij den havenmeester te vinden, die mij in persoon kwam vragen aan wien ik de ijzerwaren verkocht had, waarop ik noodig oordeelde, te antwoorden: „aan diegenen, welke de goederen aan het tolhuis zal willen ontvangen;” want de mededinging der heeren kooplieden was mij al vroeg als een geenszins zuiver bedrijf voorgekomen; waarom ik dan ook niet dadelijk tot het afleveren der goederen had ingestemd. Den volgenden nacht kwamen intusschen de kooplieden, met wien ik wezenlijk handel gesloten had, met hunne kontanten aan boord; toen ik hun echter te kennen gaf, wat ik den havenmeester geantwoord had, gevoelde geen van hen meer lust, de goederen aan den wal te brengen, en veel minder, om op hun reeds gedaan bod, de inkomende regten voor hunne rekening te nemen, zoo dat onze handel ten eenenmaal vernietigd werd, welke ik, ingevolge mijn genomen besluit, dan ook met niemand van *Payta* meer aanknoopen konde. De havenmeester vorderde niettemin, bij de uitklaring van mijn

schip, vier realen per ton voor lastgelden, welke regten men niet behoeft te betalen, wanneer men in die baai geene goederen gelost of geladen heeft. Toen ik dus den havenmeester omtrent deze rekening mijne aanmerking maakte, was zijn antwoord: »gij hebt immers aan *Don L...* ijzerwaren verkocht?" Tot een bewijs welk een ongeregeld bestuur er tusschen het douane - wezen en dit bureau plaats had, moest ik den havenmeester beduiden, dat het aan het tolhuis niet blijken kon, dat er goederen uit mijn schip gelost waren, en dat men dezelve alle nog aan boord zoude vinden; weshalve ik protesteerde om de lastgelden te betalen, die men dan ook verplicht was te schrappen, waardoor mijne rekening, in plaats van honderd zeventig piasters, slechts op twaalf piasters voor haven- en ankerelden kwam. Deze omstandigheden gaven te zamen aanleiding, dat ik later diezelfde goederen voordeeliger afzette. — Er lag in de baai van *Payta* een Engelsche koopvaardijbrik, die gevaerd werd door eenen zeeofficier, waarmede ik bijzonder bevriend geraakte; zijne bestemming was naar *San Blas*, eene haven op de westkust van *Mexico*, en gelegen op 21° 30' noorderbreedte. Deze nu, in de hoop van aldaar eene goede markt te zullen vinden, kocht van mij dertien kisten met spiegels, eenige kisten met Neurenbergerwaren, en eenige *Remscheidsche* frabrikaten, die wij, om de regten van overschepen uit te winnen, in zee zouden afleveren. Tot dat einde vertrokken wij met onze schepen, des avonds van den vijfden Julij, uit de baai; draaiden, buiten gekomen, bij, en ontscheepten,

1007
1008

1009
1010

1011
1012

tegen kontante betaling, de goederen, waarmede wij des nachts te één ure gereed waren; wij dronken toen nog vriendschappelijk een glas wijn, namen in den morgenstond afscheid, en stuurden ieder onzen koers.

Des morgens met den dag, peilden wij den hoek van *Payta*, of *Punta de los Negritos* n. o.; wij stuurden toen bij den wind op langs den wal om de zuid. In den middag wendden wij met het schip om de oost, en liepen in de bogt van *Sechura*. Het zandige strand van die bogt kan men van achttien tot drie vadem diepte aanloden, en deze afnemende diepte zal men het geregeldst bij den zuid of windwaartschen hoek ondervinden; terwijl de grond voor de uitwatering van het riviertje *Piura* meer ongelijk is, en men onderscheidene zandputten zal ontmoeten, waarbij de zee eene geweldige branding tegen het strand te weeg brengt. De zuidkant van de bogt heeft minder deining, zoo dat men daar gemakkelijk met vaartuigen landen kan.

Bogt van
Sechura.

Ligging van
Sechura.

Wij zagen het stadje *Sechura*, dat nagenoeg drie tot vier honderd roeden van het strand zal liggen, aan het zoo even genoemde riviertje. De eerste ligging van dit stadje was nabij de zee, op een geringen afstand van den zuidhoek der bogt of baai,

*Punta de la
Aguja*.

Punta de la Aguja (Naaldhoek) genaamd, waarbij eene aanmerkelijke zoutbedding ligt; doch sedert hetzelfde door de zee overstroomd werd, heeft men *Sechura* nagenoeg eene halve mijl meer landwaarts van het strand gebouwd. Het riviertje *Piura*, waaraan het gelegen is, kan van Februarij of Maart tot Augustus en zelfs tot September, zoo veel water bevatten, hetwelk

van de *Cordillieres* afstroomt, dat men de rivier niet doorwaden kan, en met *balsas* daarop varen moet; terwijl de bedding, in andere tijden van het jaar, geheel droog kan liggen, zelfs zoo, dat er gebrek aan drinkwater is, weshalve de inwoners alsdan putten in de beddingen graven. Het water, dat zij aldus bekomen, is doorgaans brak en dikwijls ondrinkbaar. — De stad *Sechura*, welke twee honderd tot twee honderd en vijftig huizen zal bevatten, is gelegen op 5° 40' zuiderbreedte. De gebouwen zijn, even als die van *Payta* en *Colan* en alle andere vlekken langs de kust, zeer eenvoudig en met weinig orde gebouwd. De wanden bestaan slechts uit in de aarde gestokene rieten of takken, die met kleiaarde gepleisterd worden; de daken zijn plat en van riet, en mede slecht gevoegd en met openingen, waardoor men even veel hinder van de zon als van den wind en den regen zoude hebben, indien deze laatste aldaar niet, even als te *Payta*, ten eenenmale onbekend was. De kerk niettemin is voor dit plaatsje iets bijzonders, doordien dezelve geheel van steen gebouwd is, met een fraaijen toren, welks koepel met riet gedekt en met kleiaarde bepleisterd is. Twee zware groote klokken versieren dezen tempel, en zijn zoo merkbaar voor het oog in den toren gehangen, dat men dezelve uit zee onderkennen kan, en zij, van de woestijn gezien, eene vertooning opleveren, alsof zij over de zee zweefden. Het moet intusschen verwondering baren, hoe men al die bouwstoffen aldaar aanbrengen, en er de werklieden voor vinden konde.

De inwoners van *Sechura* zijn meestal Indianen,

die zich van de anderen bijzonder onderscheiden in hunnen geest van orde en matige leefwijze. Hun hoofdbestaan is de vischvangst, vooral van de *Tollovisch*, en het drijven van muil dieren, die zij ten allen tijde in groote menigte gereed hebben, ter vervoer van goederen door de woestijn van *Sechura* naar *Lima*, of naar de tusschensteden en naar *Piura*, van welk laatste *Sechura* tien *leguas* of zeven en eene halve Hollandsche zeemijl ver gelegen is, en onder welks rechtsgebied het behoort. — Van *Piura* moet ik nog iets naders zeggen. Deze stad zal, in de geschiedenis van *Zuid-Amerika*, altijd beroemd blijven, omdat zij de eerste volkplanting der Spanjaarden in *Peru* was. Dezelve werd gesticht in 1531, door *Don FRANCISCO PIZARRO*, die mede de eerste Christenkerk liet bouwen. *Piura*, eertijds *St. Michel de Piura* geheeten, was in den beginne gebouwd in het dal *Targasala*, van waar de inwoners verhuizen moesten, wegens de aldaar bestaande ongezonde luchtgesteldheid. Ten gevolge hiervan werd *Piura* verplaatst op een hoogen zandachtigen grond, waar het nog hedendaags gevonden wordt. De huizen der stad zijn, even als die van andere steden langs de kust, van kleisteenen, die door de hitte der zon gebakken worden, en aldaar bekend zijn onder den naam van *adobes*. Ook bedient men zich van het reeds gemelde riet, daar te lande *guinchas* genaamd, dat met leemaarde gepleisterd wordt. De stad *Piura* bevat omtrent vijftien honderd à twee duizend inwoners, bestaande uit Spaansche Amerikanen, Mestiezen, Indianen en Mulatten. Onder de eerst-

genoemden vindt men de familiën van aanzien; ook bekleeden deze de staatsambten, zoo als *El Intendente*, die over het regtsgebied van *Piura* het gezag voert. De lucht is er ongemeen droog en heet, doordien het er zelden, of schier nimmer, regent. Het is eohter te *Piura* zeer gezond. Het stadje ligt aan eene rivier, *Rio Piura* genaamd, die soms veel water kan bevatten, zoo dat men het, door grachten, tot in de straten van de stad kan leiden. Gedurende den zomer kan die rivier daarentegen zoo droog zijn, dat de inwoners, even als te *Sechura*, putten in de beddingen moeten graven, om water tot levensonderhoud te vinden; dit water is, ofschoon niet brak, echter zeer troebel.

In het geheele regtsgebied van *Piura*, levert geen andere grond eenige voortbrengselen tot levensonderhoud op, als de zoogenaamde *Valles*, (valleijen) welke door eenig vlietend water of rivier besproeid worden. Deze voortbrengselen bestaan veelal in *Plantanas de Algarrobas*, op welke laatste ik nog eens terugkomen zal; in *mais* en de reeds gemelde aard- en andere vruchten, welke omstreeks *Tacna* gevonden worden, alsmede in eenige granen en katoen. — Zoo als ik reeds aanhaalde, bestaat de grootste rijkdom der inwoners in muil dieren. Zij kweeken ook eene menigte vee, en mesten een aantal geiten. Van de vellen dezer geiten wordt het maroquinleder gemaakt, en van het vet de zeep, waarvan eene groote hoeveelheid naar *Lima*, *Quito* en *Panama* verzonden wordt. Een andere tak van koophandel te *Piura* bestaat in *Cabuije* of *Pite*, zijnde de reeds

meermalen aangehaalde , vezelachtige *Aloë*plant, waarvan men ook eene soort van dun en sterk garen maakt.

Over het grootste gedeelte van *Peru*, ten oosten van de *Cordilleras*, ondervindt men, dat de steden, dorpen en gehuchten alle, zoo na mogelijk, bij vruchtbare streken gelegen zijn; terwijl men, op eenigen afstand van dezelve, niet dan eene barre woestijn zal ontmoeten; onder deze is die van *Sechura* een der voornaamste, door derzelver uitgestrektheid tusschen de eene en de andere bewoonbare plaats.

Vermits de muildieren, welke men te *Piura* voor de reis naar *Lima* neemt, genoodzaakt zijn den geheelen weg af te leggen, zonder te worden verwisseld, en men, in dien tusschenstand, verscheidene woestijnen doorkruisen moet, die door derzelver uitgestrektheid niet minder vermoeiend zijn, dan de zandige grond, waarover het spoor gaat, zoo is men verpligt, deze dieren van tijd tot tijd te laten rusten. Te *Sechura* vertoeft men gemeenlijk twee dagen, dewijl de weg vandaar, door de groote woestijn van dien naam, vervolgt. Neemt men den kortsten weg naar *Lima*, dan is de eerste plaats of het vlek, dat men ontmoet, *Morropo*, zijnde nagenoeg dertig *leguas* van *Sechura*. Dit dorpje bestaat uit zeventig à tachtig woningen, en bevat bijna geene andere dan Indiaansche huisgezinnen; het ligt bij een riviertje, *Rio Pozuelos* genaamd. Vier *leguas* zuidelijker ligt de stad *Lambajjeque*, en dewijl de naam dezer plaats zoo menigmaal voorkwam, bij het vermelden der produkten, welke, als handels-artikelen, van daar,

door bijna geheel *Zuid-Amerika* en ook *Nieuw Mexico* worden verspreid, zoo zal het niet ondienstig zijn, iets naders van dat stadje bekend te maken. Hetzelve is gelegen op $6^{\circ} 41\frac{1}{4}'$ zuiderbreedte, nagenoeg twee *leguas* van zee, en vier van de haven, *Pacasmaïjo* genaamd, alwaar de rivier van dien naam zich in den oceaan ontlast. De stad en omstreken worden gedeeltelijk door die rivier besproeid, en door de rivier *Lambaijeque*, welke beide stroomen aan derzelve omstreken eene, voor de kust van *Peru* ongemeene, vruchtbaarheid verleen. — De oranje-appelen, citroenen, druiven, *guares*, *pacaijos*, *chirimoiyas*, *tumbos*, *coingo*, *ananassen* en meer andere vruchten, groeijen er welig en in overvloed, waarbij de landerijen rijk bewassen zijn met koren, *mais*, *garbanzes*, *frigoles*, *lentilles* en andere veldvruchten; al hetwelk, tot voeding naar andere plaatsen verzonden, een gewigtige tak van handel uitmaakt. — De *yucas*, de aardappelen en andere reeds beschrevene vruchten van *Zuid-Amerika*, groeijen er tot eene ongemeene grootte, waarbij de markten overvloedig voorzien zijn van ossenvleesch, gevogelte en visch. — Het schapenvleesch is er schaars, maar daarentegen het geitenvleesch in overvloed en zeer smakelijk, dewijl deze dieren hoofdzakelijk gemest worden van de *algarroba*. Deze boomen vermenigvuldigen uitermate in de omstreken van *Lambaijeque*, en zijn van een zoo buitengemeen nut tot voeding van menschen en dieren, dat men noodig geoordeeld heeft, eene wet daar te stellen, waarbij verboden wordt die boomen te vellen. — De muil dieren, het

hoornvee en vooral de geiten, welke met de peulvrucht van dien boom gevoed worden, worden in korten tijd zeer vet. Zelfs de muil dieren, wanneer zij, na langdurige reizen door de woestijnen, met vrachtgoederen beladen, vervallen en afgemat te *Lambaijeque* aankomen, verhalen zich weder in korten tijd zoodanig, dat men de reis over de *Pampas* met hunnen last gerustelijk vervolgen kan. De muil dieren, welke van *Lima* aldaar aankomen, en dus eenen weg van honderd en vijftig *leguas* afgelegd hebben, en dan gemeenlijk mager zijn, worden, in weinige dagen, door deze vrucht sterk en vet.

Zoo als men uit het voorgaande bemerken kan, is de handel van *Lambaijeque*, wat aangaat deszelfs produkten en fabriekgoederen, over geheel *Zuid-Amerika* verspreid. De inwoners vervaardigen eene menigte soorten van wollen, linnen en katoenen stoffen, waaronder de *locuijos*, tafellakens en servetten, zelfs kanefas of zeildoek van katoen, *ponchons* en meer andere manufacturen behooren, van welke sommigen fraai gewerkt zijn, terwijl alsnog alle garens uit de hand gesponnen worden. De zeep is mede een belangrijk artikel, en wordt vervaardigd tot harde langwerpige koeken, waarvan er zes in een pond gaan; het quintaal wordt tegen vijf en twintig piasters verkocht. Deze zeep is minder in hoedanigheid, dan die van *Europa*, maar wordt niettemin in *Zuid-Amerika* boven deze voorgetrokken. Men bereidt ook leder en geitenvellen, waardoor de schors van, de *Algarroba* zeer nuttig is. — De konfituren van *Lambaijeque* zijn mede door geheel

Zuid-Amerika vermaard, en bestaan uit geleien van allerlei vruchten, die in ronde of vierkante doosjes, vervaardigd van zeker spaanhout, verzonden worden. Mijne passagiers hadden eene menigte van die zoo-genaamde *dulus de Lambaijeque* bij zich; en nimmer eindigden zij eenen maaltijd, zonder daarvan gebruikt te hebben. Iedere zoodanige doos bevat twee pond confituren, welke tegen een halven piaster het stuk verkocht wordt. Voorts vervaardigt men eene soort van hoeden van het blad van den palmboom of de *junco*, (gevlochtene biezen) die voor het hoofd onontbeerlijk zijn, wanneer men door de woestijn reist. Wijders is er eenige handel in wijnen, welke juist niet de beste bereiding ondergaan. De wijngaarden liggen circa tien *leguas* van de stad, landwaarts in. Ongeveer vijf *leguas* van *Lambaijeque* ligt een dorpje, *Chiclaijo* genaamd, in eene vallei, welke het aangenaamste verblijf oplevert, dat langs de geheele kust van *Peru* kan gevonden worden, en daarom veel als lustplaats door den meest gegoeden stand bewoond wordt. *Lambaijeque* is de hoofdzetel van het district van dien naam, hetwelk onder het gebied van eenen intendant staat. De stad bevat meer dan acht duizend inwoners, zijnde Spaansche Creolen, Indianen, Negers en Mulatten. Eenigen van de huizen zijn van de meer beschrevene adobes-steenen gemetseld en zeer goed tot woning ingerigt; anderen zijn van riet en met leemaarde gepleisterd.

Nu zal ik terugkomen op de reis van het schip, waarmede ik zooverre in de bogt of in de *Ensenada* de *Sechura* gezeild was, dat wij de klippen en den

Vervolg van
de vaart langs
de kust.

Den hoek van *Pisura* hoek van *Pisura* bewesten het zuiden hadden. Nader moet men het, zonder noodzakelijkheid, niet laten aanloopen, en vlijtig het lood gaande houden. Ik wendde dus uit den wal. Des avonds hadden wij drie schepen in het gezigt, die onder klein zeil mede uit den wal stuurden. Met zonsondergang peilden wij den zuidhoek van de bogt bij *Punta de la Aguja* (Naaldhoek) z. z. o. van ons. Deze hoek is gelegen op 5° 59' zuiderbreedte en 81° 4' lengte bewesten *Greenwich*. Ook den volgenden dag, den zevenden Julij, zagen wij twee schepen, die onder klein zeil in den wal lagen, het waren twee Engelsche zuidzeevisschers. — De wind was van het z. o. en zuidelijker tot z. t. o. met aannemende koelte, naar gelang wij meer uit den wal zeilden. Dit komt dus overeen met de beschrijving, welke ik vroeger gaf van den wind en stroom op deze kust, waarbij ik aantoonde, dat men den wind met aannemende koelte allengs oostelijker zal ontmoeten, naarmate men met het schip van de kust afraakt. Ik liet in den wal wenden, om de eilandjes *Lobos de tierra* in het gezigt te krijgen, die men altijd aan den westkant moet passeren, als men om de zuid werkt, en welke men niet, dan bij hooge noodzakelijkheid, te na moet aanloopen, dewijl er eene menigte blinde klippen op een aanzienlijken afstand, omstreeks die eilanden, ligt. De wind was van het o. z. o. tot z. o. met optrekkende mistige, vochtige lucht, welke, als het ware, eenen stofregen aanbragt. Onze middagsbreedte was 6° 26', en wij stonden, volgens bestek, zes mijlen west van de eilandjes *Lobos de Tierra*, die

Gelegenheid
van den ge-
wonen pas-
saatwind.

De *Lobos*
eilanden;

gelegen zijn op 6° 25' zuiderbreedte en 80° 22' lengte west. Ik liet toen in den wal wenden, en wij kregen gezigt van de *Altos de Yllescas*, doch niet van de eilandjes *Lobos de Tierra*. Het bleef mistig, waardoor wij ook het hooge land uit het oog verloren. Met zonsondergang wendden wij om de zuid.

De eilanden *Lobos de Tierra* en *Lobos de Afuera*, dat is: Robben-eilanden onder den wal en Robben-eilanden op zee, zijn gelegen tusschen den zesden en zevenden graad zuiderbreedte, en kunnen niet meer dan barre klippen genoemd worden. De eerste op 80° 22' lengte; hebbende eene uitgestrektheid van twee groote mijlen, en liggen circa vier mijlen uit den wal. De tweede liggen op 80° 17' lengte west en nagenoeg negen mijlen van de kust. Deze eilanden kan men op den afstand van vier tot vier en eene halve mijl gewaar worden. Vermits het zaak is, bewes-^{hoe dezelve te} ten de *Lobos*-eilanden te passeren, geloof ik niet, dat ^{passeren.} het voordeelig is, om het bezuiden *Punta de la Aguja* verder onder de kust op te werken, dewijl ik mij voorstel, dat de stroom aldaar, door de ligging van genoemde eilanden, met te meerder kracht om de noordwest zal trekken, waaromtrent wij eenige ondervinding hadden. — Tot den negenden Julij, dus ^{Werken bui-} drie dagen van de baai van *Payta*, maakten wij ta-^{ten de Lobos} melijk goede vordering om de zuid, alzo de mid-^{eilanden om;} dagsbreedte toen bevonden werd 8° 0', en de lengte, volgens tijdmetre, 81° 33', hetwelk dus van *Punta de Payta*, op den koers van zuiden tien graad west, enen afstand maakte van vijf en veertig mijlen; want, zoo als ik vroeger aantoonde, is de ophaaltogt

van *Guayaquil*, of *Payta* naar *Callao*, eene reis, waarbij de scheepsbevelhebber geduld en aandacht moet bewaren. Men rekent gemeenlijk vijftig dagen voor die reis, terwijl veertig dagen als bijzonder voorspoedig beschouwd wordt. Menig schip werkte, zonder vordering te maken, zoo lang tegen wind en stroom, dat het verpligt was, wegens gebrek aan water of levensmiddelen, weder op de rivier van *Guayaquil* of in *Payta's* haven binnen te loopen. Er bestaan eene menigte voorbeelden, dat schepen of kustvaartuigen zes tot acht maanden, en zelfs een jaar, reis hadden, van *Guayaquil* of *Payta* naar *Callao*. Dit lot trof veelal dezulken, die ver van de kust afdwaalden. Er wordt te dezen opzigte, te *Lima*, een zonderling geval bij overlevering verhaald. Zeker kapitein van een koopvaardijship te *Payta* getrouwd zijnde, zoude, kort na zijn voltrokken huwelijk, zijne jonge vrouw aan boord van zijn schip hebben gebragt, waarmede hij de reis naar *Callao* ondernam. Zijne vrouw bragt op de reis een kind ter wereld, dat reeds lezen konde, toen de schipper met zijn vaartuig te *Callao* ten anker kwam. Het schip, dat buitengewoon slecht zeilde, was, na zeventig dagen vruchteloos gelaveerd en in stilte gedreven te hebben, verpligt geweest, ergens binnen te loopen, om zich van levensmiddelen te voorzien; twee à drie maanden verliepen er, eer hij van daar weder vertrekken konde; hij begaf zich wederom naar zee, en was, na langdurig worstelen tegen wind en stroom, andermaal verpligt eene haven te bezeilen. — Deze tegenspoeden, welke meermalen voorvielen, bragten

hem veeleer nog verder van de plaats zijner bestemming, waardoor hij vijf volle jaren werkzaam was, om met zijn schip de voorgestelde reis te volbrengen.

Den negenden Julij hadden wij 8° $0'$ bevondene zuiderbreedte en 81° $33'$ lengte volgens den tijdmetr; de kust was dus regt oost meer dan dertig mijlen van ons verwijderd. Ik liet thans weder over bakboord of in den wal wenden, in de hoop, dat wij met het schip boven de eilanden *Lobos de Afuera* zouden stevenen, maar wij maakten weinig vordering, uit hoofde van stilte, waarbij wij eene gestadige hooge deining van het zuiden hadden, waardoor wij sterk om de noord gezet en niets van het land gewaar werden. Ook troffen wij veelal benevelde lucht, waarbij soms eenig vocht of stofregen viel. Met den avond van den tienden wendden wij om de zuid, dewijl ik geen gevaar loopen wilde van bij nacht met het schip tusschen de klippen van *Lobos de Afuera* te drijven. Met middernacht wendden wij weder met het schip in den wal, en kregen des morgens genoemde klippen of eilandjes in het gezigt. Op den middag zien de Lobos-eilanden. peilden wij dezelve in het n. n. w. misw. kompas. De *Lobos de Afuera* zijn gelegen op 7° $0'$ zuiderbreedte en 80° $17'$ westerlengte; onze middagsbreedte was 7° $21'$ en lengte 80° $9'$. Wij stonden, volgens die van *Lobos* eilanden, zuid 21° oost, vijf en drie kwart mijl, hetgeen bewijst, hoe aandachtig men hier op den stroom dient te letten, en bij nacht den wal niet oploopen moet, indien men niet verzekerd is, verre te loefwaart van deze gezegde eilandjes te zul-

Vaart langs
de kust.

len passeren. Nu ik boven de *Lobos de Afuera* was, bepaalde ik mij met het schip, zoo na mogelijk, bij den wal te blijven, en wel vooral des avonds, opdat, wanneer des nachts de landwind mogt opwakkeren, de zeilen in deszelfs bereik over stuurboord ons tot eenige vordering om de zuid konden brengen; doch niets van dat alles begunstigde ons. De wind was meestal tusschen het z. en z. o., zelden zoo oostelijk tot o. z. o., en geen oogenblik bewesten het zuiden, maar gedurig volgens de strekking van de kust, welke aldaar n. n. w. $\frac{1}{2}$ w. en z. z. o. $\frac{1}{2}$ o. ligt. Wij verkenden de *Morro de Cherrepe* en maakten het land

Cherrepe.

Pacasmayo. bij *Punta de Pacasmayo*. — Den veertienden, in den morgen, dicht onder den wal zijnde, wendden wij met het schip, hebbende toen de eilandjes bij *Guanchaco* in het n. o. t. o. op eene halve mijl van ons. Wij zagen het stadje van dien naam, gelegen aan de kust op $8^{\circ} 4'$ zuiderbreedte, en bekend als de haven van *Truxillo*, een der voornaamste steden van *Peru*, welke, nagenoeg twee mijlen zuidoost van *Guanchaco*, op eene halve mijl van de kust gelegen is. — *Guanchaco* heeft eene reede voor schepen, die aldaar in alle tijden van het jaar ten anker kunnen liggen. Maar de weinige beschutting, welke het eilandje voor de baai of inham tegen de deining van den zuider stillen oceaan verleent, veroorzaakt, dat de branding tegen het strand het landen der goederen uiterst moeilijk, en zelfs gevaarlijk, maakt. Men kon daaromtrent echter gemakkelijk eene verbetering daarstellen, door het aanleggen van eene mouille langs de klippen, die zich van den

zuidhoek uitstrekken; even als men er te *Arica* eene gemaakt heeft. — Om deze klippen strekt zich een rif onder water, waarom men dezelve bij het binnenzeilen niet te na aanloopen moet. Op eenigen afstand van den wal is *Guanchaco* gemakkelijk uit zee te yer^{Hoedanig Guanchaco te verkenen is.} kennen, dewijl het op gemelde breedte gelegen is, onder eene kennelijk hooge piek van het voorland, *la Campana* (de klok) genaamd. Wanneer men nader, zal de kerk van dat plaatsje in het oog vallen, die gebouwd is op eene verhevenheid, en daardoor een onmisbaar baken voor binnenkomende schepen oplevert.

Ten twaalf ure des middags wendden wij in den wal, en waren, tegen vier ure in den achtermiddag, dwars van *Truxillo*. Deze voorname stad, ^{*Truxillo*} op de kust van *Peru*, is gelegen aan het riviertje *Moche*, in de vallei van *Chimu*, aldus genaamd, dewijl eertijds in dezelve eene aanzienlijk groote stad gebouwd was, waarin de Indiaansche oppergebieders, welke *Chimu* genaamd werden, hunne residentie hielden. De overblijfselen, welke daarvan omstreeks *Truxillo* nog gevonden worden, geven een denkbeeld van de groote uitgestrektheid, welke die stad gehad moet hebben, en van het uitgebreide terrein, hetwelk de *Chimu* voor zijne paleizen noodig had. — Onder de regering van *Paramonga*, tiende *Inca* van *Peru*, geraakte het rijk van den *Chimu* cijnbaar aan dat van *Peru*, nadat het sedert onheugelijke tijden deszelfs onafhankelijk gezag gehandhaafd had.

De stad *Truxillo* heeft eene ovaalvormige gedaante, en is omringd met eenen muur van *adobes*, welke

vijftien bastions bevat. — Zij onderging verscheidene zware aardbevingen, van welke de meest schrikbarende plaats grepen in 1619, 1625 en 1759. De laatste vooral was eene der meest noodlottige, dewijl eenige der in de omstreken gelegene valleijen, als die van *Chimu*, *Chicama* en *Viru* voor het grootste gedeelte, gedurende twintig jaren lang, dor en onvruchtbaar bleven.

Over het algemeen zijn echter de omstreken van *Truxillo* zeer vruchtbaar, en brengen eenen overvloed van suikerriet, maïs, tarwe, garst en soortgelijke granen voort, waarvan een groot gedeelte langs de kust, zelfs tot *Panama*, verzonden wordt. Hoewel over geheel de handel van *Truxillo* niet veel te beïnvloeden heeft, en de inwoners, zoo als gezegd wordt, traag en dom zijn, worden echter de vrouwen van *Truxillo*, en wel vooral de Mulattinnen, zeer geroemd, wegens derzelve schoonheid.

Truxillo is eene der steden van *Zuid-Amerika*, waarin men alsnog de meeste bewijzen en overblijfselen vindt van de oude kostbaarheid en pracht, die er weleer onder de Spaansche en andere ingezetenen bestond. Bij vele familien vindt men nog een groot gedeelte huisraad, dat uit fijn zilver vervaardigd is, en tot zelfs de lijsten van eenige schilderstukken, waarmede de woonvertrekken behangen zijn, zouden, zoo als men verhaalt, van dat metaal zijn zamengesteld. Of men zulks thans nog bewaarheid zal vinden, — daaraan moet ik twijfelen, vermits men, in de handelplaatsen langs de geheele kust, eene menigte van zulke zilverwerken, tot staven of koeken gego-

ten, in ruiling aanbod voor onderscheidene Europeſche produkten, welke de weelde maar al te zeer, ook voor dit land, tot eene behoefte gemaakt had, en waarvan *Truxillo* voorzeker niet uitgesloten blijven zal.

Indien men nu van *Truxillo* verder onder de kust opwerkt, moet men op 8° 20' tot 8° 30' bij *Morro de Carretas* het land niet te na aanloopen, dewijl daaromstreeks eenige koraalbanken liggen, die zich bijna anderhalve mijl van den wal strekken. *Morro de Carretas.*

Den zeventienden Julij wendden wij dicht bij het eilandje *Guanape*, hebbende hetzelfde volgens het misw. kompas oost op eene halve mijl van ons. — Ik bleef met het schip onder de kust opwerken, waardoor wij gezigt kregen van alle hoeken, klippen en uitwateringen langs den wal. Het eilandje *Guanape.*

Den vierden Augustus waren wij bij de eilandjes van *Huaura*, gelegen op 8° 27' zuiderbreedte, bij den hoek van dien naam; wij peilden het grootste, *Mazorque* genaamd, in het zuiden half oost m. kompas, op eene halve mijl van ons, dus regt voor de baai, *Huacho* genaamd, alwaar het leger van den Generaal SAN MARTIN, den twaalfden November 1820, landde, om *Peru*, even als *Chili*, van de Spaansche kroon te bevrijden. *Huacho* is de haven van de stad *Huaura*, alwaar de Generaal SAN MARTIN zijn hoofdkwartier vestigde. — Wij hielden het dien nacht bewesten deze eilanden, werkende om de zuid, en passeerden, den volgenden dag, de klippen *las Hormigas* (de mieren), die wij in het o. n. o. op eene mijl afstands van ons peilden. Dezelvc zijn gelegen op De klippen *Las Hormigas.*

11° 56' zuiderbreedte en 77° 49' lengte bewesten den meridiaan van *Greenwich*. Deze klippen liggen acht en een kwart mijl van het eiland *San Lorenzo* en *Punta Huaura*, zijnde deze beiden het naaste land. De *Hormigas* zijn niet meer dan barre klippen, welke zich bijna vertoonen als lichamen van doode walvisschen; zij liggen dus niet hoog boven water, zoodat men dezelve, van het dek gezien, op niet verder dan eene mijl afstands gewaar worden zal. Bij nacht moet men uiterst behoedzaam zijn, wanneer men deze klippen passeren wil; want een schip zal zich dan reeds in gevaar kunnen bevinden, wanneer men dezelve ontwaart. — Ten twaalf ure in den achtermiddag zagen wij het eiland *San Lorenzo*, dat

Het eiland
San Lorenzo.

El pasage de
Boqueron.

de schepen waren, en tot nog grootere verwondering van de Spanjaarden, die, in verwachting, dat het fregat aan den grond zou zeilen, op de forten bij de stukken gereed stonden om vuur te geven, zoodra het schip was voortgezeild, terwijl men eene menigte ligte vaartuigen met gewapend volk gereed hield, om zich van de *O' Higgins* meester te maken.

El pasage de Boqueron is, voor kleine of niet diep Het vaarwater van de Boqueron.

gaande vaartuigen, die van de zuid komen, uit-
hoofde van de z. z. o. winden, te verkiezen; en men moet dan op de breedte van *Morro Solar* of de baai De baai van Chorillo.

van *Chorillo*, zijnde ten naastenbij 12° 12' van den evenaar, de klippen *la Horadada*, doorboorde klippen, aan stuurboord brengen, en het eiland *Callao* of *Fronton*, dat zuidoost in het verlengde van *San Lorenzo* gelegen is, naderen; als men dan het land aan bakboord blijft langs zeilen, op niet meer dan eene kabellengte van den wal, totdat men het kasteel van *Callao* of de vlaggestok oost van zich heeft; mag men bij den wind op om de noordoost naar de reede sturen. — Wij peilden des

avonds den noordhoek van het eiland *San Lorenzo* Het opwerken naar de reede van Callao.

in het z. z. w. $\frac{1}{2}$ w. van ons. Het werd intusschen flauw en ongestadig; wij laveerden den geheelen nacht, om binnen te komen, en ankerden, ten drie ure in den morgenstond, op de reede van *Callao*, bij de schepen op zes vadem diepte. — Met den dag hadden wij een treffend gezicht, door het fraaije perspectief van het statige *Andes* gebergte, dat zich op sommige plaatsen tot boven de wolken verhief; en voorts op de trotsche stad *Lima*, met hare me-

nigvuldige koepelkerken, torens en andere prachtige gebouwen; op het stadje *Callao*, met deszelfs ontzagverwekkende forteressen; op de reede, met schepen van bijna alle beschaafde natien, waartusschen het Peruaansche fregat *Monteagudo* pronkte, benevens twee Fransche oorlogsfregatten, een Engelsch oorlogsfregat en korvet, alsmede een Noord-Amerikaansch oorlogsfregat en schoner.

VIJFTIENDE HOOFDSTUK.

Uitlevering der behoeften voor de troepen. Callao. Deszelfs forten. Tolhuis en beambten. Inwoners. De generaal RODIL. Bellavista. Aardbevingen. Postwagen naar Lima. Weg naar Lima. Onveilig door roovers. Aankomst te Lima. Stichting van Lima. De vallei van Rimac. Ligging van Lima. Beschrijving van de stad. Derzelver kerken. Kloosters en andere voorname gebouwen.

Na zonsopgang kwam de havenmeester en eene sloep met tolbeambten aan boord, die het schip inklaarden, en mij eene wacht *Oficial de la aduana* aan boord lieten, aan welke de zorg toekomt, om te beletten, dat er, zonder behoorlijken pas, geene goederen uit of in het schip geladen worden, dat er geen ongemunt goud of zilver aan boord komt, en dat men geene gouden of zilveren specien uitvoert, waarvoor de regten niet betaald zijn.

Nadat het schip ingeklaard was, begaf ik mij met mijne passagiers aan den wal, en ik naar het fort *El Castillo Real felipe*, hetwelk een sterk aanzien heeft.

Hetzelve is echter niet zeer hoog, en op eene geringe verhevenheid boven de oppervlakte van de zee gelegen. Het bevat meerdere, trapswijze gelegene, batterijen en twee blokhuizen, die met zwaar geschut beplant zijn. De uitwendige gedaante van het fort is een regelmatige vijfhoek. Ongeveer eene halve kabellengte van de *mouille* bevindt zich eene ophaalbrug over eene diepe drooge gracht, welke onmiddellijk aan eene verwulfdde poort grenst, die naar binnen van het fort geleidt. — Ik meldde mij, volgens bepalingen in het contract met den Intendant van *Arica*, ter overbrenging van soldaten aangegaan, dadelijk bij den kommandant van die sterkte, om aan die overheid het kookgereedschap voor het transport militairen wederom uit te leveren. — De oude kolonel, die over deze belangrijke vestingen het bevel voerde, ontving mij met onderscheidende beleefdheid, alzoo hij, volgens zijn gezegde, veel achting voor de Hollandsche natie had. Hij gaf mij te kennen, dat men in *Lima* gaarne gezien zoude hebben, dat ik met het transport soldaten te *Callao* ware binnengezeild, en dat het gouvernement, om die reden, nog eene oorlogsbrik van die haven had uitgezonden, om mijn schip op te vangen; maar dat die brik, na eenige dagen te vergeefs op mij gekruist te hebben, wederom te *Callao* was binnengeloopen. Ik geloof niet, dat een zoodanige boodschapper mij welkom zoude geweest zijn, dewijl zulks, bij de onderscheidene partijen aan boord, ongetwijfeld aanleiding tot gewelddadige oneenigheden zou gegeven hebben.

De stad *Callao* is, aan het begin van den reeds

beschreven landtong, ten noorden van de forten gelegen, en bevat slechts eene hoofdstraat, die weinig aanzienlijke gebouwen telt, waarvan echter de meeste twee verdiepingen, te zamen van twintig voeten hoogte, hebben, met eene gaanderij aan den straatkant. De huizen hebben allen platte daken; en de voornaamste dienen tot bewoning van den gegooden stand, die bestaat uit haven-agenten voor de onderscheidene handelshuizen van de stad *Lima*; den havenmeester, benevens alle beambten bij het toluhuis, welke, als ondergeschikt aan het tolbestuur van *Lima*, de in- en uitklaring der schepen regelen, en het aanvoeren en afzenden der goederen bewaken, welke te *Lima*, alwaar de hoofdstapelplaats is, ge waardeerd worden, en alwaar men de regten betalen moet.

Callao bevat nagenoeg vier duizend inwoners, die grootendeels in de scheepvaart en de vischvangst hun bestaan vinden. Deze haven wordt door drie kastelen verdedigd, welke te zamen met honderd en tachtig stukken kanon gemonteerd zijn; het grootste dezer forten, *Real Felipe*, ligt op den uithoek bewesten de stad; het daaraan volgende iets westelijker, meer naar het einde van den landtong. Deze twee bestrijken hoofdzakelijk de reede en het noorder en zuider vaarwater, terwijl het derde, *San Fernando*, dat ten noorden van de twee eerste, en waartusschen de *mouille* of landingplaats gelegen is, meer tot verdediging van de stad bestemd schijnt. De forten zijn altemaal van klipsteenen gebouwd, en voorzien met zware dikke gemetselde talutten, breede grachten,

met een bedekten weg, en daarbij rondom gepalisadeerd. Allen hebben eenige bomvrije verwulfsels; de *Real Felipe* heeft eene kerk, en de voornaamste magazijnen enz.

De Generaal RODIL verdedigde, tot de laatste oogenblikken, deze sterkte, voor de Spaansche kroon; en het was niet eerder, dan toen de bezetting reeds tot het uiterste gebragt was, dat hij de overgave van het fort bij capitulatie aanbod. Zijne bedongene voorwaarden werden echter door den Generaal SUCRE, die het leger der vrijheidsgezinden kommandeerde, van de hand gewezen, waardoor de belegerden zich, nog zes maanden, met onwankelbaren moed, in de dringendste ellende staande hielden; al hun levensvoorraad was verteerd, al de paarden waren geslagt en opgegeten, en de hongersnood was tot zulk eene hoogte geklommen, dat men zich reeds begon te verzadigen aan de lijken der gesneuvelden. — RODIL nochtans wist zijne krijgstucht en ontzag te handhaven, doch zeker niet zonder het plegen van de grootste gruwelen. Door eene list ontdekte hij al degenen, die uit moedeloosheid aan het wankelen waren gebragt, en liet hen allen, ten getalle van veertig, waaronder zich ook een kapitein bevond, zonder vorm van proces, op staanden voet fusilleren. Eindelijk toch, in Januarij van het jaar 1826, toen de bezetting reeds tot op een derde na gesmolten was, ging ook dit laatste punt, hetwelk de Spanjaarden in *Peru* nog in handen hadden, bij capitulatie over aan de Republiek van *Peru*.

De landingsplaats bij *Callao* is zeer gemakkelijk,

en bij den oever, die overal uit singelgrond, dat is kleine keistēentjes, bestaat. Onder de regering van den Onderkoning, *Don ANTONIO AMAT*, liet men regthoekig tegen dien singelgrōnd een zwaar Spaansch linieschip zinken, dat vervolgens met zand en steenen gevuld, en later door mangelboomen van *Guayaquil* gepalissadeerd werd, waardoor dit zamenstel eene zeer goede *mouille* uitmaakt. Men leidde het drinkwater daarheen uit eene wel van *Callao*, door ijzeren buizen, zoodat de sloepen aldaar gemakkelijk water halen kunnen.

Regt tegenover de *mouille* is eene wacht van tolbeambten, die naauwkeurig opletten wie met sloepen van of aan wal varen. Voor dat men zijnen weg verder gaan kan, wordt men door hen zeer beleefdelijk verzocht, een bijgelegen wachthuisje binnen te treden, dat eene kamer bevat, waarin men, tot op het hēnd toe, van top tot teen gevisiteerd wordt. Al hetgene men dan boven de acht piasters aan geldswaarde bij zich heeft, is goede prijs; en men mag daarop wel vertrouwen, dat het gevaarlijk is, om te *Callao* iets ter sluik van of aan boord te brengen, zelfs van schip tot schip.

Callao onderging mede verscheidene aardbevingen. De noodlottigste was die van 1747, die tevens even zoo rampzalig voor *Lima* als *Lavallo*, *Guanapa*, *Chancay*, *Guara* en meer andere steden en dorpen van *Peru* was. Geheel *Callao* werd door de zee bedolven, waarin bijna alle inwoners hun graf vonden. Ook te *Lima* werden drie honderd menschen onder het puin van de gezonkene stad begraven. Van de

drie en twintig schepen, welke er op de reede van *Callao* lagen, verongelukten negentien bodems. — Eenigen verhalen, dat nagenoeg twee honderd menschen van *Callao* in het leven bewaard bleven, doordien zij bij den ramp op den muur van het fort *Santa Cruz* zaten, waarvan een gedeelte staande is gebleven; anderen willen, dat zij op zware stukken hout, dat tot constructie daar aanwezig lag, zich gered hebben. Dit laatste is meer geloofbaar, dewijl de zee met zulk een geweld en tot zulk eene hoogte over het land golfde, dat het Spaansche fregat *San Fermin* van de reede van *Callao*, op een aanzienlijken afstand van het strand zelve, landwaarts in gesmeten werd, alsof het daar van den kiel af aan gehouden ware.

Toen ik te *Callao* aankwam, vertrok er iederen morgen, ten acht ure, een postwagen naar *Lima*, waarmede de reizigers des avonds ten vier ure wederom naar de haven konden vertrekken. Gedurende mijn verblijf in die hoofdstad liep echter deze gelegenheid te niet, dewijl de wagens op den weg dikwerf door roovers aangevallen werden, en men daarom verkoos, bij partijen te paard deze reis af te leggen. — Ik had ditmaal te *Callao* met den kommandant der forten te veel af te handelen, om van die gelegenheid met den postwagen gebruik te maken, en nam dus, in navolging van eenige mijner passagiers, een paard bij eenen stalmeester, die ook eenen stal te *Lima* hield, en van wien ik, gedurende mijn verblijf in die hoofdstad, bijzonder goed bediend werd. Ik huurde bij hem te *Lima* zoo

wel, als te *Callao*, een paard, dat alleen ik, gedurende mijn verblijf, in het gebruik hield.

Het was twaalf ure des middags, toen ik met mijne vier passagiers van de haven afreed. Men rekent twee *leguas* of één en eene halve Hollandsche mijl afstand tusschen *Lima* en *Callao*. De weg is naar een goed plan aangelegd, doch op verre na niet voltooid, en aan sommige plaatsen, uit hoofde van de groote, ruw op elkander gelegene, klipsteen, vooral bij *Huaca de Ubas*, nog moeilijk door rijtuigen te berijden. — Als men even buiten *Callao* komt, ziet men, aan de rechterhand, eenige muren van de ruïne van een Indiaansch dorp, dat voor de ontdekking van *Zuid-Amerika* bestond. — De weg loopt even achter de stad om de oost; aan de rechterhand passeert men het dorp *Bellavista*. Men had aldaar eertijds, voor dat *Callao* door de patriotten belegerd werd, een hospitaal voor de zeelieden en een voor de behoeftige inwoners. Aan de linkerhand passeert men, op eenigen afstand van den grooten weg, eene beek, welke uitmuntend zoet water heeft, en waaraan men eene genezende kracht toeschrijft. Deze beek ontspringt op eenigen afstand van de rivier *Rimac* uit den grond; er loopt een pad langs dezelve, dat men te paard berijden kan. Dagelijks ziet men eene menigte slavinnen en de soldaten van de bezetting het linnen daarin wasschen. Halfweg, tusschen *Bellavista* en de stad *Lima*, heeft men aan de linkerhand eene bijzonder net en zindelijk gebouwde kapel met een klein klooster daarbij, beiden toegewijd aan de maagd van den berg *Carmel*, de patrones der

zeelieden, die de bezoeken en offers ontvangt, welke, bij gevaren op zee, voor de van haar afgebedene bescherming beloofd worden. Digt bij dien tempel ligt eene herberg, *la Legua* genaamd, waarbij men gewoonlijk afstijgt om zich te ververschen. Men kan aldaar zeer goeden inlandschen wijn en ook eene soort van brandewijn, *Pisco* genaamd, krijgen. Dit is eene likeur, die van suikerriet gestookt wordt, en zijnen naam heeft naar het stadje *Pisco*, eene haven op de kust van *Peru*, waar deze drank gefabriceerd werd. Als men van *Callao* afrijdt, zal men, voor dat men bij de kapel *Carmel* komt, den weg aan beide kanten met kreupelhout begroeid vinden; men moet zich op die hoogte voor roovers in acht nemen, die, gedurende mijn verblijf te *Lima*, dagelijks in getal en baldadigheid toenamen, zelfs dermate, dat er ten laatste geen dag voorbij ging, zonder dat er menschen beroofd, en niet zelden vermoord, werden. Zulks geschiedde eindelijk in het gezigt van andere reizigers. Ik kan mij beroemen, dat ik nimmer in hunne handen kwam; ofschoon ik alle dagen te paard den weg heen en weder naar *Lima* maakte, en eens driemalen denzelfden weg op eenen dag passeerde. Ik ben eenmaal door drie hunner nagezet geweest; mijn paard was echter te vlug, waardoor ik buiten hun bereik bleef. Doch ik was niet lang te *Lima*, toen er een bediende van een Engelsch huis binnen kwam, die, zoo als het scheen, na mij hunne aandacht had gewekt, en dien zij van alles beroofd hadden. Eenige dagen later ontnamen zij eenen supercarga, die met eenen schoner van *Ant-*

werpen gekomen was, acht duizend piasters en eenige baren *Plata pina*, (zilverstaven), en beroofden de anderen, die met hem waren, van het geld dat deze bij zich hadden, en van derzelve paarden. Zij waren, voor hunne veiligheid, in gezelschap vertrokken; doch de roovers waren hen evenwel te sterk af, en te wel gewapend. Het kluchtigste bij dit geval was, dat er juist eenige tolbeambten kwamen aanrijden, die de roovers op de vlugt dreven, en uit hunne handen alleen de *Plata pina* redden, welke zij dadelijk in beslag namen, dewijl de uitvoer van dit artikel volstrektelijk verboden is, en dus niet op de passen der douane van *Lima* aangeteekend stond.

Een van mijne matrozen had zich te voet naar *Lima* op weg begeven, en was dicht bij de stad van alles beroofd. — Deze roovers zijn meestal weg-gelopenen slaven en Indianen, welker getal tegenwoordig geducht is, en wier vermetelheid niet gemakkelijk te bedwingen zijn zal.

Van de stad *Lima* tot voorbij de beschrevene herberg, *la Legua* genaamd, heeft de weg aan beide kanten eenen muur, ter hoogte van vier voeten, die, volgens het plan, tot *Callao* vervolg'd zoude worden. Voorbij het dorpje *Mirones*, is deze muur, op iedere kwart mijl, aan beide kanten in een halven cirkel uitgebouwd, zoodat het terrein aldaar een rond park vormt, omgeven met steenen zittingen. Wanneer men de stad nadert, ter hoogte van *las Torres*, een buitenverblijf aan de linkerhand, vindt men den weg aan beide kanten in dubbelde rijen met zware boomen beplant, waardoor aan iederen kant twee paden

voor de voetgangers zijn. Digter bij de stad bestaat het land aan beide kanten uit aanzienlijke tuinen, vruchtbare velden van suikerriet, *Lucerne*, (eene soort van klaver) en boomgaarden. Aan de linkerhand, digt bij den muur, zijn die velden met onderscheidene vruchtboomen beplant, waartusschen eenige beekjes stroomen, die uit de rivier *Rimac* ontspringen. Deze aanleg zoude, naar de bedoeling van den Onderkoning *Don AMBROSIOUS HIGGINS*, de stichter van verscheidene fraaije en nuttige werken nabij deze hoofdstad, tot *Callao* vervolgd zijn geworden; maar de dood overviel hem, en zijn opvolger gevoelde niet den geringsten lust om 's mans begonnen arbeid voort te zetten. — Meer en meer zal men door bewondering getroffen worden, bij het naderen van de poort van *Lima*, waarvan inzonderheid de sierlijke voorgevel den uitnemenden smaak van den bouwmeester aantoont. Het geheel bestaat in een verwulfd en zuilengang met drie naast elkander geschikte poorten, zijnde de middelste bestemd tot doorgang der rijtuigen en paardrijders, terwijl de twee zijdelingsche voor de voetgangers dienen. De hoofdmuren van dit gebouw zijn van in de zon gebakken steen of *adobes* en pleisterkalk vervaardigd, terwijl de pilaren, de kroonlijsten en het lofwerk van bergsteen zamengesteld zijn. — Toen ik de stad *Lima* van de reede zag liggen; toen ik te *Callao* de beweging gadesloeg, die bij het verzenden en aankomen van goederen met aanzienlijke troepen muil dieren plaats had, en vervolgens de poort naderde, was ik van verwachting opgetogen, omtrent hetgene ik mij

voorstelde hij het binnentreden dezer hoofdstad der nieuwe wereld te zullen aanschouwen; eene niet onnatuurlijke gewaarwording, welke bijna ieder reiziger bij zulk eene vertooning zal ondervinden. Schromelijk werd ik intusschen te leur gesteld, toen ik de zoogenaamde stad der koningen binnentrad. In vele steden van *Europa* zal men, even als te *Lima*, bij de poort, de slordigste en onaanzienlijkste gebouwen vinden, dewijl de gegoede stand zich het meest in het midden van de stad vestigt. Evenwel moet ik bekennen, dat ik bij den eersten oogopslag, dien ik over het plein wierp, op de lage armoedige woningen, die in twee straten voor mij lagen; een bijzonder gering denkbeeld van de stad kreeg. Wij reden de straat aan de regterhand in; passeerden eenige, elkander regthoekig kruisende, straten; sloegen eindelijk links om, en kwamen, na eenige straten aldus doorgereden te hebben, aan een logement, dat mij door mijne passagiers als zeer geschikt werd aangewezen. Hier vond ik mijnen reisgenoot, den Heer WEYMAR, — die mijn schip te *Arica*, om de volte van het transport militairen, had verlaten, en met eene Fransche brik naar *Lima* was gezeild, om mij daar in te wachten, — weder terug. Deze, reeds met de stad bekend zijnde, bragt mij aan het handelshuis van FRED. HUTH COITH & c^o., bij welke heeren ik mij vervoegde tot het realiseren der goederen, welke ik voor de markt van *Lima* aan boord had. — De heer SCHOLTZ, een Duitscher, had destijds als chef het bestier over de zaken bij genoemde firma. Ik genoot, bij dezen achtenswaardigen heer,

vele beleefdheden, en verkreeg, door zijne kunde en bereidwilligheid, eene menigte inlichtingen, zoo wel omtrent den handel van de geheele westkust van *Zuid-Amerika*, als omtrent *Lima* in het bijzonder.

ULLAO, die in zijnen tijd, en welligt nog tot heden toe, de uitvoerigste en meest waarheidlievende beschrijving van *Zuid-Amerika* gaf, heeft alles met dezelfde schrandere opmerkzaamheid, betreffende *Lima*, gadegeslagen. Wanneer men zijne nauwkeurige mededeelingen gelezen heeft, zoude het bijna overtollig geacht kunnen worden, om andere reisverhalen daarop na te slaan. Maar *Lima*, hetwelk men eertijds, wegens zijne rijkdommen en pracht, de koningin der steden konde noemen, heeft bij het verlies van zijnen rang, als *métropole* der Spaansche overzeesche bezittingen, ook het grootste gedeelte van den luister verloren, dien de wereldsche en geestelijke gebieders over dat gedeelte van *Amerika*, dat aan de Spaansche kroon behoorde, gedurende een tijdsverloop van twee honderd zes en tachtig jaren, door het besteden van onnoemelijke schatten, tot verfraaijing van paleizen, kerken enz. aan deze stad hadden bijgezet. Onder LA SERNA, laatste Onder-Koning van *Peru*, ging *Lima*, den zesden Julij 1821, over aan de republikeinen. Dezen, door hun jeugdig patriotismus gedreven, kenden geene grenzen, om alles tot de zoogenaamde belangen der vrijheid te besteden. Wat nog, onder de koningsgezinden, voor de woede der omwenteling en van den burgeroorlog gespaard was gebleven, werd thans, zoo mild mogelijk, ja ligtzinnig, opgeofferd. Vele

kerken beroofde men van derzelve kostbaarheden; en de rijkdommen van de voornaamste Spaansche ingezetenen werden grootendeels verbeurd verklaard, of geplunderd, terwijl reeds veel van datgene, wat door de vernielingswoede der omwentelingen onopgemerkt of verschoond was gebleven, door de allesomvattende hand des tijds, sedert den dag dat deze schoone stad gesticht werd, zoodanig was aangegrepen, dat de luister grootendeels verdwenen is van al, wat er eertijds zoo fraai en schitterend aan gebouwen daarstond. — *Lima* heeft dus veel van deszelfs voormalige inwendige pracht verloren, te meer, vermits de bouwstoffen, waarvan de *édificen* vervaardigd zijn, over het algemeen, voor geen langen duur bestand waren. Niettemin bevat deze beroemde stad nog overblijfselen en bewijzen van derzelve vroegere grootheid, die ik te merkwaardig achte, om hier met stilzwijgen voorbij te gaan. — Om den Lezer een, zoo veel mogelijk, duidelijk denkbeeld te geven van den innerlijken vorm van *Lima*, de standplaats van deszelfs voornaamste gebouwen, en het merkwaardige, wat daarin te bezigtigen valt, zal ik de straten van die stad, in mijne beschrijving, zoodanig doorwandelen, als ik dezelve meermalen met aandacht doorkruist heb.

Lima werd in het jaar 1535 door *Don FRANCISCO PIZARRO* gesticht, op den dag van Drie Koningen, waarom, volgens sommigen, de oorspronkelijke naam van de stad *Ciudad de los Reijes* (stad der koningen) zoude zijn; anderen willen, dat de grond van *Lima* op een anderen dag zoude gelegd zijn, en dat de

stad nog zijn oorspronkelijken naam zoude hebben. Hoe dit zij, *Lima* is gelegen in de groote en vruchtbare vallei van *Rimac*, aan de rivier van dien naam; en het laat zich denken, dat het verbasterde woord *Lima* daarvan afkomstig is, te meer, dewijl de Indianen in de landen aan den stillen oceaan, aan de *l* en *r* bij de uitspraak een' raadselachtigen klank geven, waardoor men niet verstaan kan, welke van beide letters zij tot de woorden bezigen.

De overleveringen en oude Indiaansche geschiedenissen vermelden, dat *Rimac*, waarvan de vallei haren naam ontleend heeft, een afgod was, waaraan de *Inca's* de inwoners opofferden, van die landen, welke zij, aan den westkant van de *Cordilleras*, bemagtigd of overwonnen hadden. Deze afgod had het vermogen, om de gebeden te beantwoorden, die aan hem gedaan werden, waarom dezelve, tot onderscheiding van alle andere, als eene sprekende werd aangeduid; het woord *Rimac* wil eigenlijk zeggen: *Hij, die spreekt*.

Volgens de beste Spaansche waarnemingen is *Lima* gelegen op 12° 2' 51" zuiderbreedte, en, naar den Heer Baron von HUMBOLDT, op 77° 7' 15" lengte westen den meridiaan van *Greenwich*. Van *Callao*, naar de stads poort, heeft men reeds een gestadig opgaanden weg, welks rijzing, door zeker geleerde, *Don ANTONIO REVEIO*, naar weêrkundige waterpasmeting, in de navolgende trapsgewijze hoogten is aangegeven.

<i>Callao</i>	. . . . .	00	<i>Varas</i> .
<i>Bagujano</i>	. . . . .	24,	6 »
<i>Lalegua</i>	. . . . .	30,	4 »

Mirones . . . . . 94,15 *Varas*.

De poort van *Lima* . . . . . 152 »

De *Plaza Maijor* (grootte plaats) . . . . . 184, 8 »

De honderd Spaansche *Varas*, gerekend tegen 84,75 Nederl. ellen, komt de *Plaza Maijor* hoog te leggen boven de oppervlakte der zee 156,62 Nederl. ellen, hetwelk, volgens opgave van de *Annuaire* van 1833, ten naastenbij overeenkomt, als zijnde die op honderd zes en vijftig meters gesteld.

Lima, aan den voet der *Cordilleras* gesticht, levert, van alle kanten beschouwd, eene tempelachtige vertooning op, en heeft in vele opzichten het aanzien van eene Mahomedaansche, of meer nog naar eene Braminsche, stad, door derzelver koepelvormige torens, dommen en zuilen, welke men gedeeltelijk bij moskeën en pagoden kan vergelijken. De stad heeft eene min of meer langwerpige ronde gedaante, waarvan nagenoeg de helft door het gebergte omringd is. In het noordwesten verheft zich, in den vorm van een afgeknotten kegel, de *San Cristobal* of *Cerro Partido*, (afgescheiden berg), waarschijnlijk aldus genaamd, doordien dezelve ook geheel afgezonderd van eenen der takken van de *Cordilleras* ligt. De *San Cristobal* is, van de reede van *Callao* gezien, dadelijk zichtbaar. Op deszelfs kruin, welke nagenoeg vier honderd Nederl. ellen boven de oppervlakte der zee zal liggen, had men eertijds een groot houten kruis geplaatst. Het noordelijker gebergte, hetwelk, in den kring langs de stad gelegen, daaraan volgt, zijn de *Cerros de las Amancaes*, (hoogten der narcissen) aldus genaamd wegens de

bloemen van die soort, welke aldaar in de daar omgelegene valleijen gevonden worden. Op de feestdagen van *San Juan* en *San Pedro* gaat er eene menigte inwoners van *Lima* naar de *Amancaes*-bloemen zoeken en zich aldaar verlustigen; en die dan des avonds niet met eenen ruiker van dubbelde narcissen te huis komt, zou niet mogen vertellen, dat hij de vermaken van de *Amancaes* bijgewoond had. — Een andere, daarbij te onderscheiden, berg is de *San Geronimo*, waarvan zuidelijk de liefelijke vallei van *Luringancho* zich opent, waardoor de rivier *Rimac* vloeit, welke van daar haren loop langs de stad vervolgt. In het zuiden wordt deze vallei beperkt door de bergen van *San Bartolo* en *Pino*, welke zich, in de rigting naar zee, in zandheuvcls verliezen, die zich strekken tot aan den kennelijken berg *Morro Solar*, gelegen op den hoek van *Chorillo*, waarvan ik reeds iets gezegd heb, ten opzichte van het zuider vaarwater naar de reede van *Callao*. De *Morro Solar* kan uitmuntend dienen tot een geleimerk, wanneer men met zijn schip, van de noord komende, naar de reede wil opwerken. Toen ik des nachts van den zesden Augustus, de *Wilhelmina en Maria* tot voor *Callao* laveerde, diende mij de noord- en zuidhoek van het eiland *San Lorenzo* tot peiling; waarop men, naar het plan van *Callao*, in de kaart van *Purdy* 1822, veilig vertrouwen kan.

Lima is afgesloten door eenen van *adobes* vervaardigden muur, die ten naastenbij vier ellen hoog is. Daar, waar de stad niet onmiddellijk aan de rivier grenst, beperkt deze muur eenen wal, welke vier

en dertig bolwerken heeft, die waarschijnlijk alleen tot afwering van de Indianen zijn aangelegd, vermits de flanken en faces der bastions geene *embrasures* hebben. Ook zijn de borstweringen zonder banketen voor de infanterie. De stad heeft acht hoofdboorten en nog drie kleine uitgangen. De noordzijde van *Lima* ligt langs de rivier *Rimac*, die in de provincie van *Huaro-chiri* haren oorsprong krijgt. Men kan dezelve, in den tijd dat er geene regens in het gebergte vallen, of gesmolten sneeuw afkomt, somwijlen doorwaden; doch wanneer er veel regen- en sneeuwwater van het gebergte vloeit, kan de *Rimac* een geweldigen val van stroom hebben, en is dan niet als met de uiterste behoedzaamheid te bevaren, waartoe de Indianen meestal die soort van *balsas* bezigen, welke ik in het eerste deel beschreven heb.

Men gaat over deze rivier door middel van een steenen brug, die waarlijk door derzelve pracht en bouworde geroemd kan worden; dezelve bevat vijf cirkelvormige bogen, waarvan de gewelven op muren liggen, welke dikte, aan den kant van de bovenrivier, voorbedachtelijk met een scherp toeloopenden hoek zijn aangelegd, waardoor het daarop aandrijvend hout enz. met den stroom naar het midden van den boog gekeerd wordt, en aldus onder de brug doordrijft. Deze muren zijn, aan den benedenkant der rivier, rond, zoodat de stroom zich aldaar onmiddellijk weder kan verspreiden. Langs de leuningen van de brug heeft men steenen banken, waarop de inwoners van *Lima* zich des avonds, vooral des zomers, komen nederzetten, om zich, bij het genie-

ten van de koelte, te verlustigen met het schoone gezigt naar het gebergte en met den val van de snel stroomende rivier. Het gezelschap, dat zich daar echter gewoonlijk verzamelt, is niet veel bijzonders; vroeger zag men daaromstreeks de verachtelijkste wezens der maatschappij rondzwerven, waarvan men, gedurende mijn verblijf te *Lima*, op éénen dag meer dan dertig personen oppakte en aan hoord van het oorlogsfregat bragt, dat toen voor *Callao* lag. — Hoewel men, aan den eenen kant, hierin de vordering moet erkennen, die deze nieuwe staat, in vergelijking met het vroegere bewind, in beschaving gemaakt heeft, zoo schijnt men aan den anderen kant, naar mijn oordeel, daar te lande, bij knappe en weldenkende menschen, nog niet veel den lust tot het marine-wezen op te wekken, met al wat niet deugt naar het oorlogschip te zenden. Maar ik zou welligt den lezer, onder het verhalen van zulke weinig beduidende zaken, te lang op de brug laten staan, en verzoek hem dus, met mij door de poort te wandelen, die slechts éénen boog heeft, doch overigens gebouwd is in den trant als die van *Callao*. Men is dan in het voornaamste gedeelte van de stad, hebbende eene breede, doch korte, straat voor zich, waardoor men op de *Plaza Maijor* ziet. Eer dat men aan deze plaats komt, heeft men aan de linkerhand het paleis van de eertijds regerende onderkoningen, hetwelk thans door den fungerenden president der republiek bewoond wordt. Op de *Plaza Maijor* gekomen, is het der moeite waardig, dit plein rond te zien. Hetzelve is vierkant, en onge-

meen ruim aangelegd. In het midden ontwaart men eene fontein, die weleer, door derzelve bouworde, algemeen bewonderd was, maar waarbij men zich thans moet bedroeven, om dat dit merkwaardig en wezenlijk prachtig zamenstel zoo verwaarloosd en in verval is. De kom of vergaârbak bevat eene belangrijke uitgestrektheid, en is van arduinsteen zamengesteld; in deszelfs midden verheft zich een kolom van twee en twintig voeten hoogte, uit geel koper gevormd; waarop, van gelijk metaal, eene cirkelvormige colonnade geplaatst is, waarop een koepel rust; boven dezelve is het standbeeld der faam gezeten, dat uit deszelfs bazuin het water spuit, hetwelk over den koepel sierlijk nederstort en zich weder in de kolom vergadert. Dit standbeeld wordt bewaakt door acht rondom geplaatste metalen leeuwen, welker muilen het water in de breede kom tot dicht bij derzelve rand spuiten; waarbij de fontein aan de vier hoeken het water lost door kleine kolommen, zoodat het water, hetwelk in goten, kruiselings over de *Plaza Maijor*, naar de straten zijnen weg vindt, die weder alle, doordien het groote plein zoo veel hooger dan het ander gedeelte van de stad ligt, het water naar de benedenstad leiden, van waar het zich in de rivier ontlast. Verders ziet men voor zich, aan den oostkant van het plein, den waarlijk eerbiedwekkenden, trotschen tempel, tot hoofd- of cathedrale kerk dienende, welke gebouwd is naar het model van die van *Sevilie* in *Spanje*, en gelegen is op eene verhevenheid, die door breede, zacht opgaande, arduinsteenen trappen, ter breedte van den geheelen

voorgevel, beklommen wordt, naar een, van denzelfden steen gelegd, bords. Deze trappen hebben sierlijk gewerkte leidingen of balustraden van eene soort van hout, dat de metaalkleur bewaart, en welke leuninggen aan het einde in piramiden hechten, die zich op middelmatige hoogte van den grond verheffen. De voorgevel van de kerk is smaakvol met beeldwerk versierd, terwijl de ingangen bestaan uit drie verwulfdde zuilengangen, wier middelpoort tusschen twee torens pronkt, waarbij zich de twee kleinere poorten, aan den anderen kant van die torens, tusschen halve zuilen sluiten. De Dom van deze kerk bevat een klokkespel, hetwelk echter toen niet meer speelde, benevens een uurwerk en eenen zonnewijzer, die den tijd van den dag aanwijzen. — Het binnenste der cathedrale heeft een indrukwekkend voorkomen, door deszelfs pracht en rijkdom, die in alle versieringen ten toon gespreid wordt; het koor, in het midden van de kerk geplaatst, is in zijne soort niet minder kostbaar dan het andere, door de beeldhouwkunst, welke daaraan uitgeoefend is; achter hetzelfde verheft zich het hoogaltaar, dat volgens Corinthische bouworde vervaardigd, met het verschillend marmer, fraai hout, zilver en andere kostbare metalen, waarvan de colonnades, kroonlijsten, het lof- en snijwerk zijn zamengesteld; en eene rijkheid ten toon spreidt, waarvan men, zonder het gezien te hebben, bezwaarlijk een denkbeeld zal hebben. Op groote en plegtige feestdagen, worden de muren der voornaamste kerken verborgen achter behangsels van fluweel en ander kostbaar tapijt-

werk, welke met gouden en zilveren franje, galon en kwasten versierd zijn; terwijl er een ongelooflijk getal kandelaren van zeven voeten hoogte, welke ieder op honderd ponden zwaarte geschat worden en van het fijnste zilver vervaardigd zijn, in twee rijen, door de geheele kerk, staan. Eene menigte tafels, welker pedestallen met zilver en goud zijn ingelegd, pronken met heiligen en engelen, die van het fijnste zilver zijn zamengesteld, kostbaar uitgedost met prachtige stoffen en kantwerken, zoodat de vreemdeling over derzelver ontzaggelijken rijkdom van verwondering moet stilstaan. De schatten, die aan de altaren zijn aangebragt, zouden, naar de ware beschrijving, ongelooflijk voorkomen, daar de geheiligde vaten, de ciboriekastjes, het *custodia* of de sacramenthuisjes enz. allen van louter goud, en zoo overvloedig met de kostbaarste paarlen en diamanten bezet, gelijk de altaren door ongelooflijke schatten aan kantwerk behangen, zijn, dat het gezigt, door den schitterenden glans, bijna verblind wordt, en men geen denkbeeld maken kan van de waarde, die aan al de kerken, en hoofdzakelijk aan de cathedraalkerk besteed is, om, naar de denkwijze dier menschen, de eerbewijzen aan het Opperwezen allen uiterlijken glans bij te zetten. — Naast aan dezen prachtigen tempel ziet men eene tweede kerk, gesticht tot het bewaren van *reliquien*, en daarom *El Sagrario* genaamd; een niet minder trotsch en groot gebouw dan de cathedrale, hetwelk daaraan volgt, is het aarstbisschoppelijke paleis, dat met de *Sagrario* en de hoofdkerk een allerprachtigst front, van de geheele oostzijde der *Plaza*

Maijor, opleveren. Wel is waar, wordt de benedengevel van deze hooge geestelijke woning veel ont-sierd, door de kleine winkeltjes en likeurhuizen, welke daar tegens aan gebouwd zijn; maar de bovengevel van dit paleis heeft weder eene fraaije gaanderij, welke met glasramen gesloten wordt, en tot schouwplaats dient voor het bisschoppelijke gevolg, bij gelegenheid als er op de *Plaza Maijor* eenige optogt of feestvierend bedrijf plaats heeft. Het dak van dit paleis is koepelvormig, waarboven zich een koepeltoren op pilasters verheft; de *dom* van dezen koepel was weleer geheel verguld. Aan het plein en den straatkant ziet men eene ruime verwulfdde poort, die naar eene aanzienlijk groote binnenplaats leidt, welke tegenover de poort eenen trap heeft; wanneer men dien opgaat, zal men zich in eenen gang bevinden, welke rondom het geheele paleis loopt, en naar de groote zalen brengt. Ten noorden is de bisschoppelijke eetzaal. De overige zalen tot ontvangst zijn rijk gestoffeerd, en met fluweel en goud galon behangen.

Thans keeren wij ons naar den noordkant van het plein, welks geheele zijde, ter lengte van vijf en tachtig Nederl. ellen, het paleis van den onderkoning beslaat, en dat, gelijk reeds gezegd is, tegenwoordig door den president bewoond wordt. De benedengevel van dit gebouw ligt mede geheel achter kleine winkels en kroegen (*pulperias*) gemaskerd, waarboven zich ook gaanderijen vertoonen, met eene balustrade van gebeeldhouwd traliewerk, welke, bij eenige bijzondere uitoefening van straffe, op de *Plaza Maijor*.

of bij optogt voor eene feestviering tot schouwplaats der ingezetenen van de stad bestemd zijn. Bij dergelijke gelegenheden nemen thans de president en andere hooge bestuurders der republiek hunne plaats in de loge, die vroeger door den onderkoning werd ingenomen, en welke dan met geborduurd groen fluweel behangen was.

Om dit uitgestrekte gebouw van binnen te kunnen bezichtigen, moeten wij ons van de *Plaza Majior* in de straat naar de rivierpoort begeven, waar men den ingang tot dit vorstelijk verblijf vinden zal, verheven boven eenige breede lange arduinsteenen trappen, en bestaande in eene verwulfdde poort, welke aan beide kanten twee uitgangen heeft, die op vier onderscheidene binnenplaatsen brengen, die vroeger tot bloemtuinen waren aangelegd. De inwendige vertrekken van dit gebouw zijn van geene belangrijke grootte, en veelal lang en smal. Ter regterhand van den ingang is de wachtzaal; aan de linkerhand heeft men een breeden trap met meerdere bordessen, welke naar de zaal *los Vireys* brengt, aldus genaamd, omdat daarin als nog alle portretten hangen van de onderkoningen, die over *Peru* geregeerd hebben, van den eersten PIZARRO, tot den laatsten, PEZUELA genaamd. Deze zaal werd niet anders dan bij buitengewone en plechtige gelegenheden geopend. De onderkoning plaatste zich dan onder een gehemelte van carmozijn rood fluweel, om de eerbewijzingen en pligtplegingen, in naam van den Koning van *Spanje*, te ontvangen. Ter regterzijde van die zaal vindt men eenen gang, welke naar

een kleinen tuin voert, op welks linkerzijde een aantal vertrekken zijn. Vervolgens heeft men eene menigte kleine kabinetten en slaapkamers, terwijl de eetzaal op den oostkant van gezegden tuin gelegen is, onmiddellijk grenzende aan den trap, die naar de keukens leidt.

Vóór de aardbeving van den twintigsten September 1687, toen *Lima* voor het grootste gedeelte verwoest werd, moet het paleis van den onderkoning, dat in 1537 door PIZARRO gesticht werd, een allerprachtigst en kolossaal gebouw geweest zijn; hetzelfde was aan de tegenovergestelde zijde van het tegenwoordige, dus aan den zuidkant van de *Plaza Maijor*, gelegen; deze geheele lengte van het plein bestaat thans uit fraaije huizen met balcon, die door tralievensters gesloten worden, allen rustende op pilaren, die aldus een langen gewelfden gang uitmaken, *el portal de botoneros* genaamd. De benedenhuizen in den gang zijn meest fraaije winkels, magazijnen of fabrieken van goud- en zilverdraad, galon, passement, knoopen enz. — In het midden van *el portal de botoneros* is eene kleine straat, welke *el callejon de petateros* genaamd is, waarin de plaats wordt aangewezen, alwaar PIZARRO den zes en twintigsten Junij in zijn paleis vermoord zoude zijn.

Terwijl wij door deze aanhaling ongevoelig weder op de *Plaza Maijor* zijn terug gekomen, zullen wij ten laatste nog den westkant van dit plein opnemen, hebbende een gelijksoortige zuilengang, als de *el portal de botoneros*, met dat onderscheid echter, dat de benedenhuizen meestal likeurhuizen zijn, alwaar

men eene menigte soorten van ververschingen kan bekomen. De *Plaza Maijor* is op die hoogte met een aantal banken en tafels voorzien, die van des morgens tot des avonds laat, door menschen van alle klassen, bezet zijn; de meeste om hun geliefkoosd *Ilaó* (ijs) te gebruiken. Niet minder zijn de gaanderijen met wandelaars opgevuld, die, met onderscheidene doeleinden, tot des avonds laat op en neder gaan. Men kan zich onder deze gelijkvormig fraaije bogen, die te zamen langs iedere zijde van het plein eene lengte van vijf en tachtig Nederlandsche ellen uitmaken, in sommige opzigten verbeelden in het *Palais Royal* van *Parijs* te wandelen. — Inderdaad zou men *Lima*, betrekkelijk den toon, welke de *Limeños* (inboorlingen van die stad) aan geheel *Spaansch-Amerika* geven, en wegens hunne leefwijze, gewoonte en zeden, omtrent dit gedeelte van de nieuwe wereld even zoo kunnen rangschikken, als men *Parijs* ten opzichte van *Europa* beschouwt. Aan de westzijde van de *Plaza Maijor* heeft men nog de *Casa Consistorial*, of het zoo-genaamde stadhuis, dat zich boven de laatstbeschrevene gaanderij verheft, en waartegen het noordelijkste gedeelte dier kolonnade aan gelegen is; en vermits men hiermede al het merkwaardige op dit groote plein beschouwd heeft, zullen wij, om de eerste daarop in rang volgende kerken te kunnen bezichtigen, ons wederom buiten de poort op de rivier naar de voorstad *Lazaro* begeven, waarvan de parochiekerk van op de brug reeds in het oog valt. Deze kerk, welke in het front aan het einde van de voorstad van *San*

Lazaro gesticht is, levert wederom eene prachtige vertooning op, door derzelve uitvoerige bouwde, naar de Corinthische wijze gevolgd; terwijl het inwendige van dezen tempel ten volle aan deszelfs uiterlijke pracht beantwoordt, door de fraaije en kostbaar versierde altaren, beelden, schilderstukken enz. Deze parochiekerk is eene der rijkste van *Lima*, en werd daarom eertijds het kleine bisdom genaamd.

Om nu de kerken, naar den rang van derzelve rijkdom en pracht, na te gaan, verdient het Dominikaner en Jezuïtenklooster van *Santo Domingo* wel de eerste opmerking. Wij moeten de stads poort dan weder binnenwandelen, en gaan, bij de *Plaza Maijor* gekomen, regtsaf de straat in; op twee honderd schreden verder komt men aan de rechterhand bij dit belangrijk fraaije gesticht, waarvan de kerk zich van alle andere onderscheidt, door derzelve hoogen toren van *bajareque* gebouwd, en waarin groote klokken hangen. De kap van de kerk rust op pilaren, die weleer zwaar verguld waren, en waarvan men nog eenige overblijfselen zien kan; het binnendak is kunstig met paneelwerk verdeeld, in welke men in *fresco* geschilderde voorstellingen ziet. Het hoogaltaar, dat, als een tempel naar Ionische bouwde, zich boven eenige trappen verheft, vertoont reeds, met welken smaak, pracht en rijkdom men, bij het vervaardigen van dit gebouw, tot vereering van de *Madonna* van den heiligen rozenkrans, alles, als het ware, heeft willen overladen. Regts ziet men het altaar, waarop het beeld dier maagd in eene bijna

ondenkbare pracht wordt voorgesteld; hetzelfde staat in eene doorschijnende nis, verbeeldende eenen tempel, welke door de zon verlicht wordt, waartoe men waarschijnlijk eene opening in het dak of in den muur der kerk heeft. De kleeding van dit beeld bestaat uit de kostbaarste stoffen, rijk geborduurd, terwijl hetzelfde, zoo wel als het altaar, met de fijnste kanten pronkt, die er welligt immer vervaardigd werden. Het hoofd van deze voorgestelde *Madonna* prijkte weleer met eene massief gouden kroon, welke met eene menigte diamanten en brillanten, van ongelooftelijke waarde, bezet was. Het beeld staat in eene biddende houding, met eenen rozenkrans in de hand, van de edelste paalen. — Vroeger, wanneer aan dit beeld de offers werden toegebracht, waren de altaren of de geheele kerk met meer dan duizend waskaarsen verlicht, alle meest op kandelaren van het fijnste zilver, van welke een vijftiental om het altaar van de *Madonna*, bij de honderd ponden wogen; eene menigte van lampen, van hetzelfde metaal, brandden er dan met welriekende olien; de engelen, die de altaren omgeven, en welke mede van zilver gegoten zijn, hadden dan gouden schalen, welke met reukwerk gevuld waren; de kerk was met het fraaiste fluweel en damast behangen, welke kostbaar met goud en zilver geborduurd en gestikt waren. Kortom, alles leverde eene verblindende pracht op, die men zich nimmer, zonder deze bijeengebrachte rijkdommen te hebben aanschouwd, zou hebben kunnen voorstellen. Wanneer dan de bisschop in zijn hoog plechtgewaad, met het groot getal priesters, ie-

der in het gewaad van hunne orde, de eerdienst in dezen tempel aan den heilige, aan wien dezelve is toegewijd, bewezen, werd het gezang der onderscheiden koren door het groote orgel en andere speelwerken begeleid. Wat er ook van deze, door menschen uitgevondene, ceremonien gezegd kunne worden, en hoezeer ook dit alles voor een verlicht godsdienstig gemoed niets hebbe, wat het gevoel van eerbied voor het alleen heilig Opperwezen eenigzins vermag op te wekken, zoo moet echter erkend worden, dat de Spanjaarden, met deze, de zinnen streelende pracht, op de nog onverlichte gemoederen der Indianen een vermogenden invloed hebben kunnen oefenen, om hun ontzaggeijk rijk in de nieuwe wereld meester te worden, en hunne maatschappij, zoo vele jaren lang, aldaar staande te houden.

Wij vervolgen nu dezelfde straat naar de *Santo Domingo*, en krijgen eindelijk een niet minder fraai en groot klooster aan de linkerhand, gewijd aan de patrones of beschermheilige van de hoofdstad en van geheel *Zuid-Amerika*, *Santa Rosa* genaamd, waarom voor deze gewigtige heilige ook nog eene afzonderlijke kapel gesticht is, waarin zij, benevens eene menigte reliquien, bewaard wordt. Op den laatsten Augustus van ieder jaar wordt dit beeld in een allerprachtigst gewaad gekleed. De bisschop, met alle andere geestelijken, eertijds de onderkoning, thans de president, met alle hooge en lage burgerlijke en militaire beambten, eene aanzienlijke krijgsmagt, in volle wapenrusting, een verbazend aantal

menschen van beide sekse , alle in hunne staatsiekleederen , waarbij de vrouwen zich versierd hebben met rozen en andere bloemen , welke zij meestal in guirlandes om hare kleederen hangen , — verzamelen zich dan in en om de kerk van *San Domingo* , van waar men zich in plegtigen optogt , onder muziek en zang , naar de kapel begeeft , alwaar zich deze *Madonna* , onder meer andere heilige poppen , bevindt. *Santa Rosa* wordt met alle ceremonien van eerbied genaderd , uit hare nis van boven het altaar getild , en met zang en muziek de kerk uitgedragen , op eene draagbaar en onder een verhemelte van purper fluweel , rijk met goud en zilver geborduurd , gezet ; daar achter volgt een tweede verhemelte , waaronder de bisschop met meer andere hooge geestelijken en de president gaan. Met niet minder pracht begint de trein zich te formeren , en trekt door de voornaamste straten van *Lima* , langs de voornaamste kerken , tot dat *Santa Rosa* op de *Plaza Maijor* komt , alwaar de menigte zich schaart , terwijl de *Madonna* de cathedrale kerk wordt binnen gedragen , waarin de bisschop ter harer eer de groote mis leest. Is deze ceremonie afgelopen , dan wordt het beeld wederom met dezelfde staatsie naar buiten gebracht ; de trein breekt weder op , en *Santa Rosa* wordt , onder muziek en gezang , naar haar aldus genaamd devotiehuis terug gebracht , waarin deze heilige tot het volgende jaar , als een beschermengel voor *Lima* , het geluk van de stad blijft bewaken , waarop dan ook de inwoners van *Lima* een zoodanig vertrouwen schijnen te stellen , dat zich velen , nadat

de processie is afgelopen, aan de vreugde, en niet zelden aan de losbandigste ongeregeldheden, overgeven. Ik bevond mij te *Lima*, toen dit feest plaats greep, zoodat ik in de gelegenheid was, dezen jaarlijkschen optogt van nabij te kunnen beschouwen, en mede de eer kon genieten van achter hare heiligheid te kuijeren. De legende van deze bekeerde zondares zoo als *Santa Rosa* door de priesters wordt voorgesteld, is zoo ongerijmd en beleedigend voor het verlicht godsdienstig gevoel, dat ik dezelve hier liefst achterwege zal laten.

In een ander gedeelte van de stad heeft men nog een klooster van *Santa Rosa*; het geheel is toegewijd aan de order van *San Dominigo*. De orde van *San Francisco* heeft eene fraaije groote kerk, welke men zal kunnen bezigtigen met van de rivier-poort links af te slaan, langs het paleis van den president; van waar die tempel, die van buiten de stad, langs de rivier gezien, ook eene fraaije vertooning oplevert, reeds in het oog zal vallen. Dezelve is van de Gothische bouworde, waarbij de beeldhouwkunst heeft willen schitteren of uitmunten, als vindende men daar eene beeldengalerij. De altaren zijn mede fraai en rijk door goud, zilver en kostbare bekledingen van fluweel en met kanten uitgemonsterd, terwijl de kerk een geheel bekleedsel heeft van rijk geborduurde stoffen. Aan deze kerk zijn twee kappen, die beide der moeite waardig zijn om bezien te worden, wegens de overheerlijke schilderstukken, welke aldaar worden aangetroffen. In de kapel van *Nostra Senora de los Doloros* zijn vijf schilder-

stukken, welke het lijden van CHRISTUS voorstellen, van den beroemden TITIAAN; in de kapel van *Milagro* vindt men de afbeeldsels der apostelen van RUBENS, en vier uitmuntende schilderijen van den beroemden *Don MATHIAS MAESTRE*.

De legende, betreffende de *Madonna* van het wonder *Milagro*, is even zoo ongerijmd en plomp als die van heilige *Roosje*, weshalve ik dezelve ook maar niet zal aanhalen.

De kerk van *San Augustijn* zou thans, wat pracht en rijkdom betreft, in rang moeten volgen. Deze onderscheidt zich van de andere, door een groot voorplein, dat door een fraai hek is afgesloten; de kerk is niet zoo groot als die van *San Francisco*, maar niet minder rijk en smaakvol in beeldhouwkunde, schilderkunst en fraai verguldsel, en aan de orde van *St. Ildefonce* toegewijd; dezelve heeft mede een groot en prachtig klooster aan het ooster gedeelte van de stad. Ik geloof, dat bijna alle uren van den dag in deze kerk dienst gedaan wordt, dewijl ik, zoo dikwijls ik dezelve, naar den Heer SCHOLTS gaande, voorbij kwam, daar eene menigte priesters en monniken zag uit- en ingaan. Ook de kerk van het klooster van Barmhartigheid *de la merced* heb ik gezien; deze zal men vinden kunnen, met, van de rivier-poort, voorbij de *Plaza Maijor*, de straat regt door te wandelen, tot dat men aan de linkerhand dezen tempel ontwaart, welke ook een fraai gebouw is, maar weinig aan rijkdommen bezit. Deze heilige *Signora Patrona* is het militaire kerkelijk gezag overgelaten, en de monniken van deze orde moeten

de aalmoezen verzamelen, die er voor de Christenen geschonken worden, welke bij andere natien gevangen zitten. Het was bij die kerk, dat ik door een gemeenen karel de allergrofste beledigingen eenen priester zag aandoen, zonder dat deze zich het minste daartegen verzette, of zich eenige voldoening scheen te willen verschaffen.

De klooster-geestelijken, die aan verschillende orden zijn toegewijd, hebben ook wederom hunne onderscheidene verpligtingen en geloften; zoo bij voorbeeld zijn de Franciskaner monniken van de broederschap van *Terceros* bestemd, om doodkleederen te vervaardigen, hetwelk grootendeels het bestaan van het klooster oplevert, vermits zeker niemand een ander lijkkleed als dat van deze vrome broeders hebben wil, die barrevoets gaan, en zelfs geene andere kleeding dragen, als dit doodgewaad. — Dit klooster en dat van *San Diejo*, mede tot de orde van *San Francisco* behoorende, zijn de armste van alle andere in geldelijke vermogens; niettemin werden er aan het laatste dagelijks nog eene menigte behoeftege lieden gespijzigd; de monniken leven in hetzelfde als kluzenaars, hebben tot kleeding eene grove grijze pij, en loopen barrevoets. Andere, en vooral de nonnen-kloosters, waaronder voornamelijk die van *Conception*, (de ontvangenis) waren rijk; doch, gelijk ik gezegd heb, is er reeds een aanzienlijk gedeelte van al die kerk- en kloosterpracht en rijkdommen verdwenen. De hospitalen of gasthuizen van *Lima* bestaan in die van *San André*, waarin geene andere dan geboren Spanjaarden kwa-

men; dat van *San Pedro* was voor arme geestelijke personen; dat van *Santo Espirito* voor het zeevolk in het algemeen, voor welk hospitaal de bestuurders der schepen eene kleinigheid tot onderhoud van het gesticht betaalden; dat van *San Bartholo* voor de Negers; *Santa Ana* voor de Indianen van het land. Het gasthuis van *San Pedro de Alcantara* was voor de vrouwen; een tweede, dat door monniken der Bethlehemsche order bediend werd, was mede alleen voor de vrouwen; benevens nog een derde, dat van *la Caridad*, was voor de meest behoeftige voor die sekse. — Eindelijk heeft men nog *San Lazaro* voor de melaatschen. Al deze gasthuizen of hospitalen behoorden of waren onder het opzicht van kloosters, van verschillende orden. Daarenboven had men in de stad nog drie gastvrijhoudende kloosters, als die van *San Juan de Dios* en twee andere van *San Bartholo*, waarvan de voornaamste buiten de stad gelegen is; verders nog vindt men er een wees- en vondelings-huis, *casa de los huerfanos*; en een huis voor arme vrouwen.

Het getal hoofdkerken, kloosterkerken, kloosters en andere geestelijke gestichten wordt op negen en vijftig te zamen gerekend. Daarvan zijn twee en twintig kloosters voor monniken van verschillende orden, en zeventien nonnenkloosters. Bovendien heeft men er nog vier *beaterios* of schuilplaatsen voor vrouwen, die geene gelofte afleggen willen. Eenige van die kloosters worden door de benaming van *Casa Grande* (groot gebouw) onderscheiden; dit zijn de aanzienlijkste of grootste van de orde, waar-

toe zij behooren. Zoo heeft men, bij voorbeeld, vier Dominikaner - kloosters, waarvan het grootste *Casa Grande de San Domingo* genaamd is. — De Franciskaner- en Augustijner - monniken hebben ieder drie kloosters, en ook hunne *Casa Grande*. Eenige dier geestelijke gestichten hebben dan nog hunne afzonderlijke kapel alleen voor de broederschap der orde. Als men daarbij in aanmerking neemt, dat ook alle hospitalen hunne kapellen, en de aanzienlijkste familien hunne huiskapellen en huispriesters hadden, zal men zich niet verwonderen, dat het aantal tempels, aan de Roomsche Catholijke eerdienst toegewijd, verre over de honderd bedroeg, en dat er een tijd was, dat *Lima* alleen acht honderd reguliere en wereldlijke priesters, ongeveer drie honderd gewijde nonnen, benevens eene groote menigte leekbroeders en zusters jaarlijks te onderhouden had.

Dat dus het tegenwoordige gouvernement eenige dier gestichten opgeheven heeft, en er thans niet meer zulk eene menigte broeders en zusters tot alle die verschillende geestelijke orden worden opgeleid, is zeker niet te laken; en, zonder mij in te laten in beoordeelingen omtrent het *fanatique* en *superstitieuse*, hetwelk bij de oprigting van vele dezer gestichten tot drijfveer was, zoo moet men niettemin erkennen, dat er onder deze geestelijken, mannen waren, welke hun gewijden stand eer aandeden; eenigen hunner onderwezen in onderscheidene wetenschappen, andere; geneeskundigen, behandelden de kranken, behebt met allerlei ziekten en kwalen; weer andere, zoo wel als de nonnen, bragten hun geheele leven

door met in de hospitalen de daarin zich bevindende noodlijdenden op te passen en te verzorgen, zoodat gezegd mag worden, dat de ongelukkige en behoeftige burgers, gedurende dat het land onder de regering der Spaansche kroon was, nimmer van hulp en verzorging ontstoken waren.

Dan wij hebben ons bij dit gedeelte lang genoeg opgehouden, en begeven ons thans van de *Plaza Maijor*, langs het aartsbisschoppelijke paleis, regtuit naar het plein der Inquisitie, de gedenkplaats van zoo vele gruwelen, die grootendeels door priesterlijke heerschzucht, bijgeloof en ook geldzucht werden gepleegd. Deze plaats, thans *Plaza de la Independencia* geheeten, werd weleer het plein der drie hoofddeugden genoemd; aan de oostzijde op den zuidhoek ziet men het Armhuis, dat door het zinnebeeld van liefdadigheid, *la carida*, wordt aangeduid; naast aan hetzelfde belend de *Akademie*, aan welke men het zinnebeeld van de hoop, *la Esperanza*, gegeven heeft; aan de zuidzijde van het plein ziet men, in het midden, het gebouw der *Inquisitie*, aan welke men het zinnebeeld van het geloof, *la Fé*, toekende.

In verschillende tijdperken hebben onderscheidene personen veel over dit zoogenaamde *Tribunal de la Fé* (regtbank des geloofs) geschreven; niet minder schrijvers hebben de mededeelingen deswege tegengesproken, zoodat er altijd eene duisterheid over dit meer dan drie eeuwen bestaan hebbende schrikverwekkende gerechtshof bleef zweven, waardoor niet gemakkelijk te dringen was; want het woord *Inquisitie* was reeds genoeg, om zich deszelfs geduchte

vervolgingen te herinneren; en de zinspreuk in *Spanje*, alwaar deze regtbank haren hoofdzetel hield, was daarom ook langen tijd *Del Rey y la Inquisicion*, — *Chiton*, (omtrent den Koning en de Inquisitie, — Sus!). Sedert de opheffing van die vreeselijke vierschaar, zijn derzelve geheimzinnigste bedrijven ontsluitend; en zij, die nadere ophelderingen desaangaande wenschen te lezen, kan ik het werk, of eene vertaling daarvan, aanbevelen, dat in het jaar 1822 te *Madrid* in het Spaansch werd uitgegeven, onder den titel van *Historia Critica de la Inquisicion de Espana etc.*, waarvan de schrijver is *Don JUAN ANTONIO LLORENTE*. — Toen ik mij te *Lima* bevond, stond het gebouw der *Inquisitie* met opene poorten, geheel verlaten en nog in denzelfden staat, als na de plundering van hetzelfde, toen de order uit *Spanje* kwam, dat ook in *Zuid-Amerika* deze regtbank moest ophouden te bestaan. Een ieder kon er thans in- en uitloopen, zoodat ook ik het inwendige daarvan gezien heb. De gevangenen (*calabozos*) in het bijzonder, verwekten nog het meeste onzer aller verontwaardiging, dewijl de muren daarin overal beschreven waren, ten blijk, met welke gemoedsaandoening de ongelukkigen weleer daarin gekerkerd waren; men konde nog lezen de uitgedrukte gedachten van een Spaansch zeeofficier, een der laatste, welke onder de vervolging der *Inquisitie* gezucht heeft, want niemand was daartegen gewaarborgd; zelfs de Onderkoning *CASTEL FORTE* werd eenmaal voor hunnen raad gedagvaard. Deze begaf zich ook werkelijk naar het plein, doch met eene aanzienlijke militaire magt en twee stukken ge-

schut. Toen hij voor de Inquisiteurs trad, lag hij voor hen zijn horologie op tafel, met de vermaning, dat zij kort en zakelijk zouden zijn, dewijl hij zijne officieren de orders gelaten had, dat wanneer hij, na verloop van een uur tijds, niet weder buiten was, zijne artillerie, zonder een oogenblik te wachten, de poort zoude openschieten en het geheele gebouw tot den grond toe vernielen; deze bedreiging was van die uitwerking, dat de Inquisiteurs hunne zitting ophieven, en CASTEL FORTE naar de poort geleidden.

Er bestaat tegenwoordig een tooneelstuk, dat ik meermalen te *Lima* in den schouwburg zag vertoonen; het stuk wordt getiteld: *El Teocrasio ò el fruto de la supersticion*, (de Priesterregering, of de vruchten van het bijgeloof) waarin, onder verschillende tooneelen, de hoofdbedrijven van de Inquisitie worden voorgesteld, waarbij dan ook vertoond werd: *El Calabozo del tormento*, (het martelingshol) zoo als hetzelfde in zijn' natuurlijken staat te *Lima* aanwezig was. Men kan zich geen denkbeeld maken met welk gejuich dit stuk altijd door het publiek ontvangen werd, en welke woede dan nog wegens die gepleegde onmenschelijkheden bij ieder te ontdekken was; doch laten wij ons thans hiervan afwenden en het gebouw van *San Marcus* gaan bezien, hetwelk in meerdere opzichten, tegenswoordig door het zinnebeeld van de hoop, *La Esperanza*, mag aangeduid worden, als bevattende hetzelfde de hoogeschool en het lokaal of de vergaderzaal der gedeputeerden, *El Congreso* genaamd. Van de *Academie* moet men het binnenplein

gaan bezigtigen , hetwelk omgeven is door eene breede ruime gaanderij op kolonnaden , waarvan de muren allerbelangrijkst en meesterlijk in fresco beschilderd zijn met voorstellingen van bijna alle hoofdwetenschappen. De zinnebeelden der geometrie , astronomie , de physica , de geographië enz. waren er met zulk eene kennis , orde en smaak uitgedrukt , dat men niet twifelen konde of het gewigt dier wetenschappen werd er in den volsten zin geëerd en uitgeoefend. Men passeert door de poort en gaanderijen van de hoogeschool naar het lokaal , *El Congreso* , waar de afgevaardigden van de onderscheidene provincien bij elkander konien , om over 's lands belangen te handelen. Het was juist de tijd dat de gedeputeerden zich te *Lima* bevonden , en dikwijls was ik op de tribune , wanneer de vergadering geopend was. De beraadslagingen liepen destijds meestal over het stelsel van belastingen op den invoer van vreemde producten en goederen. De inkomende regten werden op bijna alle Europesche fabriekgoederen dermate verhoogd , dat men dezelve even goed onder de verbodene artikelen had kunnen rangschikken ; de uitvoer van baren goud en zilver bleef verboden , waardoor de ondernemingen , om de mijnen te bewerken , ten eenemale afgeshrikt werden en meereendeels te niet raakten , zoodat het goud en zilver in den schoot der aarde begraven bleef , en er dus doende ook weinig van dat metaal aan de munt van den staat kwam , en datgene , wat bij de particulieren , door den handel met de Indianen , in handen viel , werd meestal tegen ingeslokene goederen weder uit-

gesmokkeld. — De vertoogen, welke de vreemde kooplieden, die zich te *Lima* gevestigd hadden, omtrent de bezwaren van den handel aan het licht bragten, waren veeleer aanmoedigend tot het meer overdrijven dezer verkeerde maatregelen voor het belang der republiek. Zij werden in allen deele mistróuwd, en door hunne welvaart benijd, waardoor zij vele onregtvaardigheden en zelfs mishandelingen te verduren hadden; en de ijverzucht der Spaansche Peruanen begon toen dermate de oogen te openen omtrent de voordeelen, die de vreemdelingen, door arbeid en kennis, op hen behaalden, dat het mij verwonderen zal, wanneer de handelshuizen van andere natien het te *Lima* in het bijzonder nog eenige jaren kunnen staande houden. — De leden van het congres bestonden voor een derde gedeelte uit geestelijken, die wel de eenigste waren, welke met eenige welsprekendheid het woord konden voeren, maar, geloof ik, niet diegene, welke met kennis van zaken het algemeene welzijn van den staat wisten te berekenen. Een ander gedeelte bestond uit Spaansche Amerikanen, van welke tijdens de onderkoningen waarschijnlijk geene posten bekleedden, waardoor zij zich in de wetenschap der diplomatie konden oefenen.

Wij kunnen thans nog een oog slaan op de fraaije en kunstig gevormde fontein, welke op het midden van dit plein, *Plaza de la Independencia*, prijkt, en ons dan begeven naar de school volgens de leerwijze van LANCASTER, welke destijds gehouden werd in het voormalige collegie van *San Thomas*. De ingang bevat eene naar de Gothische bouworde ver-

vaardigde poort, die door een' fraaijen verwulfdē zuilengang, welke het licht door vensterpoorten ontvangt, naar een vierkant voorportaal brengt, welks wanden met zinnebeelden in fresco beschilderd zijn. Van dit portaal brengt een korte gang naar de school, zijnde eene lange hooge ruime zaal, met zindelijk achter elkander staande banken en tafels, waaraan de leerlingen gezeten zijn, allen met het gezigt naar den leermeester, die op eene verhevenheid over hen geplaatst is, en aan beide kanten twee onderleermeesters heeft. Het onderwijs, volgens de manier van LANCASTER, is te wel bekend, dan dat ik dit hier zoude beschrijven. Rondom de zitplaats der meesters is de muur mede met zinnebeeldige voorstellingen in fresco beschilderd, terwijl de muren langs de geheele zaal onderscheidene geschilderde groepen leerlingen, in verschillende houdingen en rondom hunnen leermeester geschaard, voorstellen. Bij deze beeldjes, welke door het penseel, zoo als mij verzekerd werd, naar het leven der aanwezige knapen werden daargesteld, was de verschillende natuurlijke houding, het geestige in de jeugdige gelaatstreken, kleeding enz. der jongelieden treffend uitgedrukt.

De Munt, welke mede een aanzienlijk en groot gebouw is, zal men, op eenige honderden schreden van het vroegere gerechtshof der Inquisitie, aan de rechterhand vinden. Ik heb het inwendige dier inrigting niet gezien; doch weet, dat de zware werktuigen, welke daarin gebezigd worden, door de kracht van het water in beweging worden gebragt. De bewerking van de munt wordt bij opbod verpacht; de

pachter ontvangt voor het goud en zilver, dat hij munt, een zeker gedeelte ten honderd van de waarde. In het vorige jaar (1826) was er in de munt van *Lima* verwerkt geworden 217,050 mark zilver, bedragende 1,847,885 piasters en 7 realen, benevens 657 mark goud, hetwelk 98,352 piasters bedraagt. Er is in *Lima* eene bibliotheek, waarin zich eenige zeer goede werken bevinden; aan dezelve is een fraai en welingerigt leesvertrek. Men vindt er ook een museum van natuurlijke historie en oudheden; de zeldzaamheden, welke daarin bewaard worden, bestaan hoofdzakelijk in Peruaansche mumien en afgoden, en in eenige bijzonderheden, welke men uit omvergehaalde begraafplaatsen van *Peruaansche* hoofden of *casiquen* bijeen verzameld heeft. Deze begraafplaatsen, *guachas* genaamd, waren van zand in piramidalen vorm opgeworpen heuvels, ter hoogte van 60 en meer voeten, en welker basis 100, 150 tot 160 voeten in middellijn bevatte; doch die, welke voor de *Incas* of *casiquen* werden zamengebragt, waren veel hooger, langer en breeder. Alle min- of meervermogene Indianen werden, met hunne bezittingen en rijkdommen, onder zulke zandheuvels begraven. — In de provincie *Quito*, niet verre van het dorp *Cajamba*, aan den voet van den reeds genoemden berg *Cajamba Urca*, vindt men pleinen, die met zulke *guachas* opgevuld zijn, omdat de omstreken aldaar als geheiligde plaatsen worden beschouwd. *ULLAO* geeft eene volledige beschrijving en ook de afbeeldingen van de afgoden, wapenen, huisraad enz., welke men onder zulke begraafplaatsen gevonden heeft, die veelal,

kunstig en keurig gearbeid, van goud en zilver waren zamengesteld.

Bij het gasthuis van *San Andreo* vindt men eene Botanische tuin, welke echter in verval is, en thans niet veel bijzonders meer oplevert; vroeger werden er door de monniken in dien hortus veel medicinale planten aangekweekt, waaronder, zoo als mij verzekerd is, ook giftige boomen waren. — Over het algemeen beschouwd, kan men zeggen, dat *Lima* vele fraaije huizen heeft, vooral die met twee verdiepingen zijn, en welke dan ook meest alle eene balkon aan den voorgevel hebben. De bouwstoffen bestaan hoofdzakelijk uit de meer aangehaalde *adobes*, en nog wel het meeste *baijareque* met pleister, waarmede men de woningen zoo kunstig weet zamen te stellen, dat het schijnt alsof de voorgevels en andere wanden altemaal van veel vaster bestanddeelen zijn opgerigt. Men begint met zoo veel palen in de ruimte bij elkander in den grond te stellen, als de uitgestrektheid van het gebouw vereischt, welke door ribben van het dak aaneengehecht worden. De binnen- en buitenzijde van die palen worden dan met wild riet of teenen gedekt; vervolgens aan beide kanten met kleiaarde gevoegd en met kalk bepleisterd; hierna geeft men aan de muren met waterverw de kleur van arduinsteen. De kroonlijsten, het pilasterwerk of andere uitstekende versierselen worden op gelijke wijze in riet en hout aangelegd, en ook besmeerd en geverwd. De daken zijn plat en effen, hebbende dezelve geene meerdere dikte dan volstrekt noodig is, om de vertrekken voor het indringen der

zonnestralen te beveiligen ; en dewijl het in dit land niet regent , is de meerdere hechtheid daaraan te minder noodig , doordien dezelve te gevaarlijker bij aardbevingen is ; terwijl integendeel de buigzaamheid van het eene zoo wel als van het andere , bij ligte vulkanische bewegingen , de gebouwen te beter tegen ongelukken beveiligt . Bijna alle huizen van eenig aanzien hebben eene vierkante binnenplaats in het midden , waarin zich de uitgangen der vertrekken bevinden ; de muren van deze binnenplaatsen zijn veelal fraai *in fresco* beschilderd , met onderscheidene beelden uit de fabelleer , gedierten of ook wel landschappen , trofeën en voorstellingen van kunsten en wetenschappen ; men kan zich den sierlijken smaak van de inwoners in dit opzigt niet voorstellen , en veel minder , welk eenen luister dit aan de gebouwen verleent . Het vertrek , dat aan den anderen kant der binnenplaats , tegenover de poort , gelegen is , wordt meestal tot pronkkamer of receptiezaal gebezigd , en fraai gemeubileerd ; dit vertrek is , aan den voor- en achterkant , met glazen deuren voorzien , waardoor men het gezigt heeft op fraaije smaakvolle bloemtuinen .

Ten oosten en zuiden van *Lima* , in afgelegen oorden , hoewel binnen de muren der stad , heeft men onderscheidene boomgaarden , met allerlei soorten van vruchtboomen beplant ; benevens eene menigte moestuinen , welke zeer smakelijke groenten opleveren ; terwijl de voornaamste huizen fraaije tuinen hebben , die altijd met het water uit de grachten , welke van de rivier zijn afgeleid , bevochtigd kunnen worden . De begraafplaats of het *Pantheon* is buiten de stad .

ten noorden van *Lima*, aan den kant van de wandeling naar *Las Lomas*, en besloten tusschen vier muren. Dit kerkhof is in verschillende vakken verdeeld, welke door gemetselde poorten gemeenschap hebben met den hoofdweg, die tot het aanbrengen der lijken bestemd is. Elk vak bevat zes tot acht rijen boven elkander gemetselde ovens, welke ieder groot genoeg zijn om een lijk te kunnen bergen; zulk een lijk wordt met ongebluschte kalk omhuld, waarna men den oven digtmetselt. Het plein zelve is met struikgewassen en bloemen begroeid, welke beplanting een aromatisch liefelijken geur verspreidt, en eene eerbiedwekkende gezelligheid aan deze rustplaats der gestorvenen bijzet. In het midden, tusschen deze verblijven der dooden, pronkt een koepel op pilaren, welke eene vereeniging van acht altaren dekt, die in een achthoekig cirkelrond zijn geplaatst, zoo dat er, des noods, naar zoo vele kanten van het kerkhof, door acht priesters afzonderlijk aan ieder altaar kan worden dienst gedaan.

De voorstad *Lazaro* bevat eenige aanzienlijke straten, waarvan de voornaamste is die, welke van de brug naar de parochiekerk *San Lazaro* leidt; het overige gedeelte bestaat, wel is waar, mede uit breedde straten en groote pleinen; maar de huizen daaromstreeks hebben meestal slechts ééne verdieping hoogte, en worden voor het grootste gedeelte door de lagere klassen bewoond, als *tambos*, *arrieros* (muil-dierdrijvers); *balacineros*, (koetsiers); *aguadores*, (waterdragere), benevens eene menigte Mulatten en vrije Negers van alle casten, enz. — Men vindt er ook

magazijnen van granen, brandhout en andere artikelen; en vermits er te *Lima* vele fonteynen verwaarloosd zijn, welke er aan onderscheiden plaatsen, en bijna aan alle kloosters, tot algemeen gebruik der ingezetenen, onderhouden werden, en er bovendien een groot gedeelte der huizen van de stad, welke geene fonteynen bezitten, verre van eenigen oorsprong van drinkwater verwijderd staan, zoo zijn de *aguadores* te *Lima* van groot nut. Dit zijn Negers met ezels, die aan iederen kant van het zadel een vaatje met den boom naar boven dragen, waarin ten naastenbij vijftig à zestig flesschen water gaan. De waterdrager of *aguadero* gaat deze vaatjes aan de fonteynen vullen; hij heeft tevens eenen stok bij zich, met een ijzeren gaffel, van twee haken voorzien, waarmede hij den eenen kant van het zadel ondersteunt, totdat de beide vaatjes gevuld zijn; ook dient hem die stok tot het drijven van den ezel, waarop hij den meesten tijd gezeten is, echter in eene kluchtige houding, geheel achter op het kruis, met de beenen hangende langs de achterpoten. — Tusschen de twee vaatjes, boven den hals van den ezel, heeft hij aan een houten arm, die aan het zadel vast zit, een schelletje, hetwelk aantoont, dat de *aguadero* in de nabijheid is. Men betaalt voor zulk eene vracht, namelijk voor twee vaatjes vol, eene reaal, hetwelk 31 cent bedraagt. — In *Tacna* zag ik ook zulke *aguadores* door de straten rijden, die het drinkwater uit de rivieren schepten.

Des zondags zijn de pleinen in de voorstad *San Lazaro* de verzamelaatsen der Negers, die daar

in hunne casten bijeen komen, en tot des avonds laat, onder het geluid van hunne landsmuziek, den tijd met danzen en zingen doorbrengen; waarbij dan vlijtig de *pisco* of brandewijn, en eene soort van rum, *guarapo* genaamd, worden rondgedeeld. Gewoonlijk geeft dit aanleiding tot de uitbundigste losbandigheid, welke eindelijk met vechtpartijen eindigt. Met dat al schijnen deze Afrikanen, ook bij deze verzamelingen, den onderlingen eerbied te bewaren, welke zij, in hun land, aan den meerderen in rang van geboorte toekennen; zij hebben, namelijk, tot het in stand houden van eene zekere maatschappelijke orde, naar de wijze van hun land, zich in broederschappen (*Cofradias*) gedeeld, waarvan altijd diegenen, hetzij slaaf of vrij-neger van beide sekse, als het hoofd of eerste personen benoemd worden, die onder hen, als de hoogsten in geboorterang, bekend zijn; aan dewelke zij ook zekere onderdanigheid bewijzen. Deze broederschappen of *clubsen* hebben in de voorstad *San Lazaro* derzelve afzonderlijke lokalen, welke zij op hunne wijze gestoffeerd en, in navolging der inwoners van *Lima*, in *fresco* beschilderd hebben met voorstellingen van gebeurtenissen in hun land. Ook onderhouden de *cofradias* met elkander een fonds, dat hoofdzakelijk bestemd is, om het lot van hunne landlieden te verzachten, die als slaaf slecht behandeld worden, en hen des noods vrij te koopen. Deze uitgeschoten gelden moeten door den vrij-neger voor de broederschap weder verdiend worden; hierdoor vervallen velen tot afzetterijen en roof, ja zelfs niet zelden tot moord; — ook de wijze, waarop

deze zwartkleurige broederschappen aan dit fonds komen, is wederom minder goed, als het doel, waarvoor zij de gelden daarvan bestemmen; want naar mij verzekerd is, gaan de Negers van *San Lazaro* voor het grootste gedeelte op roof en plunderen uit. Als een gevolg hiervan, was het in de stad zoo wel als langs de wegen naar *Callao* en *Chorillo*, dikwijls vrij onveilig; gedurende mijn verblijf te *Lima* werden er twee moorden gepleegd, en werden andere personen afgezet; zoodat het geen zaak was, des avonds laat eenzaam over de straat te gaan; eenige Mulatten en Negers beroofden eenen Amerikaanschen supercarga, op den weg naar *Chorillo*, van eene waarde van zestien duizend piasters.

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Schouwburg van Lima. Stieren- en hanengevechten. Geneigdheid tot het spel. Wandelwegen. Baden. Prachtige aanleg door den Onderkoning AMAT. Las Lomas. Rijtuigen. Omstreken van Lima. De familie AMPUERO. Beschouwing omtrent het hedendaagsche Lima. Inwoners. De vrouwen. Gewoonten en leefwijze. De markten van Lima. Voortbrengselen. Vruchten. Feestvieringen bij het inhuldigen van den nieuwen President LA MAR. Gouvernementsbal.

Lima heeft eenen schouwburg, welke redelijk goed is ingerigt, maar op verre na niet gelijk komt met die van *Rio de Janeiro*; echter zijn de loges ruim en smaakvol gemeubeleerd. De loge van den president is aan den linkerkant van het tooneel; en aan den regterkant is eene loge, die voor de leden van het bestuur bestemd is. Het parterre bevat banken met leuning, die door armen tot afzonderlijke zittingen verdeeld zijn; deze plaats wordt alleen door

mannen bezocht; achter het parterre zijn de zittingen voor den geringen stand. De bovengaanderij, regt over het tooneel, is bestemd voor de vrouwen van de mindere klasse. De buitenzijde der loges zijn, zoo wel de bovenste als de onderste, met breede overdekte gaanderijen omgeven. — Het tooneel is ruim en hoog; de decoratien zijn goed geschilderd en in allen deelen volledig in orde. De tooneellisten zijn zeker zoo bekwaam, als die aan het groote tooneel in de hoofdstad *Madrid*; de beste zijn van daar naar *Lima* gekomen, en alle waren, zoo als mij gezegd is, geborene Spanjaarden.

De schouwplaats voor stierengevechten is een ongemeen groot rond gebouw, in welks midden het ronde strijdperk gelegen is, dat op tachtig roeden middellijn geschat wordt. Om dit gebouw loopt, aan de buitenzijde, eene breede gaanderij, welke naar de loges brengt, die zeer ruim zijn, en bij gelegenheid, dat dit barbaarsche schouwspel plaats heeft, opgevuld zijn met de eersten van het land; waarbij de schoone sekse zeker wel het grootste gedeelte der aanschouwers uitmaakt, die meest allen naar den eersten en fraaisten smaak zijn uitgedost. Het andere gedeelte bestaat in ruime gaanderijen met zitplaatsen, die trapswijze gebouwd en voor den minderen stand bestemd zijn. De loge van den president is over de deuren der stallen, waarin de getergde stieren opgesloten zijn; deze bevinden zich allen afzonderlijk in vierkant gemetselde hokken, welke van boven open zijn, en op den muur gangen bevatten, waarop eenige mannen zijn geplaatst, die

met voetzoekers , kokend water en ander martelgereedschap het dier verwoed maken. In het midden van het park is een staketsel van palissaden, welke niet zoo dicht bij elkander staan, of een man kan daar tusschen doorloopen, als hij te veel door den stier vervolgd wordt. — Rondom het perk tegen de zittingen der aanschouwers, is een optred, welken mede door den dappere beklommen kan worden, wanneer hij zich voor de woede des stiers redden moet. Boven de staldeuren, waarin de stieren verborgen zijn, is de loge der commissarissen, die de orde van den strijd regelen, de behendigheid van den *Matador* beoordeelen, en daarna aan hem de belooning in geld uitbetalen.

Zoodra de president met zijn gevolg in de loge gezeten is, begint de militaire muziek; waarna door het geschal van trompetten het teeken tot den aanval gegeven wordt. — Eenige, als ridders fraai uitgedost in licht rood en blaauw satijn, met mantels van onderscheidene kleuren, te paard en te voet, treden, onder het spelen van de muziek, in orde geschaard, in het strijdperk; maken eenige *saluades* aan den president en de verzamelde aanschouwers, waarop het trompetgeschal zich weder verheft; de staldeur gaat open, en de reeds getergde stier, die thans zijne vrijheid gelooft te vinden, vliegt naar buiten, terwijl de vreemde vertooning van zoo vele aanschouwers, zijne tegenover geschaarde vijanden en de muziek hem meestal plotseling doen stilstaan. — In dit oogenblik vatten de op den grond verspreide zwermers vuur, waardoor het dier, aan alle kanten

bestookt, den strijd met zijne vijanden begint, die hem met roode en geele mantels uitdagen. Maar, naauwelijks is de stier den held genaderd, of deze werpt hem den mantel over de hoornen, en het geblinddoekte dier heeft zijnen vijand verloren, die zijdelings weggesprongen is, om hem den mantel te ontrukken en op nieuw uit te dagen. Dikwijls heeft men eene gekleede pop in het strijdperk. Zoodra de stier die menschengedaante in het oog krijgt, vliegt hij op dezelve aan, waardoor de vuurwerken in het beeld losbarsten, het bekleede stroo in den brand vliegt, en de woede van het dier daardoor vermeerderd wordt. Menigmaal is deszelfs rug met vuurwerken behangen, die mede in brand vliegen, waarbij zich dus de aanschouwers het meest vermaken; terwijl vele, en wel vooral de dames, van tijd tot tijd hunne behendigheid in het werpen van spitse pijlen toonen, die in den huid van den stier blijven hangen. — Wanneer deze strijd lang genoeg geduurd heeft, geeft de president commissaris een teeken; waarop een der voorvechters te voorschijn treedt, die den stier nog eens op zijnen rooden mantel laat aankomen; en terwijl hij op zijde springt, eenen dolksteek achter de hoornen toebrenghet, waardoor het beest ter nederstort, en dikwijls plotseling dood blijft. Dan komen er vier fraai uitgedoste paarden, aan eene kleine kar gespannen, in het perk rijden, waaraan de hoornen van den stier gebonden worden, die aldus naar buiten gesleept wordt. De strijd wordt op dezelfde wijze met een' anderen stier tot negen à tien malen herhaald, waarbij men allerlei

kunsten uitoefent, welke ik liefst, wegens derzelver wreedheid niet beschrijven zal.

Ik heb eens te *Lima* bij een stieren-gevecht, eenen man in het strijdperk gezien, die, in zijne vroegste jeugd, door zeker ongeval, zijne beide beenen had verloren, welke hem boven de knie waren afgezet. Hij had zijne voetzoekers, kleine pijlen en zijn rooden mantel bij zich, waarmede hij den stier moedig op zich liet aankomen; doch als het gevaar te na kwam, dan rolde hij zich knaphandig, als een duikelaar, met ongeloofelijke snelheid voort, naar een gat, hetwelk tot dat einde in den grond gemaakt was; daarin wist hij zich dan zoodanig te verbergen, dat de stier hem verloren had. Hij kroop dan eenige roeden onder den grond door, en kwam uit een ander gat weer te voorschijn; zoo dat de woede van het beest op nieuw een voldoende schouwspel voor de aanschouwers opleverde.

De stieren, die in het strijdperk komen, en vooral de eerste, zijn dikwijls kostbaar bekleed, even als de paarden voor de rouwkoetsen, maar met rood of andere kleuren. Deze gevechten hadden veelal plaats bij het aftreden en aankomen van eenen nieuwen Onderkoning, zooals tegenwoordig bij die van een nieuwen President plaats heeft, welke gelegenheid ik trof door het aankomen van den Generaal *LA MAR*. — Er bestaat mede een gebouw tot schouwplaats voor hanengevechten, dat ook een groot getal menschen kan bevatten, en eene gaanderij heeft met zitplaatsen. De hanen worden aldaar op het tooneel gebragt en, voor dat de strijd begint, met een of

twee lange scherpsnijdende sporen voorzien, waardoor het gevecht des te spoediger en bloediger een einde neemt. De hoofddrift voor deze vertooningen wordt niet weinig aangezet door de ongehoorde weddingschappen, welke daarbij gemaakt worden, waarom er altijd een *regidor*, (politie beambte) als beslissende scheidsman, aanwezig is. — Wanneer er hanengevechten zullen plaats hebben, die meestal drie en vier malen in de week vertoond worden, wordt een van die dieren in eene kooi, welke tusschen twee mannen gedragen wordt, en door twee andere, die voorafgaan en muziek op valsche hobo's of klarinetten maken, door de straten gebragt.

Men vindt te *Lima* eene menigte gebouwen, alwaar, even als in alle andere groote steden, onderscheidene vertooningen en spelen plaats hebben, waaronder dat van de bank of faro-tafel wel het meest bezocht wordt. Over het algemeen zijn de Spaansche Amerikanen zeer tot het spel geneigd; en ik heb er gekend, die zich daardoor van het bezit van een aanzienlijk vermogen tot den behoeftigen stand bragten. Ook zijn er restaurateurs, en eene menigte koffijhuizen; het Fransche koffijhuis, *El Café Francesea*, vindt men niet ver van de *Plaza Maijor*; een ander fraai koffijhuis zal men aan de regterhand ontwaren, zoodra men door de rivier-poort in de stad komt; in hetzelfde komen echter niet vele vreemdelingen, waarover men zich verwonderen moet, dewijl men van dat lokaal zulk een prachtig gezicht heeft op het omliggend gebergte, de rivier *Rimac* en de wandelingen bij *San Lazaro*.

De stad is met verscheidene fraaije wandelingen (*Paseos*) omgeven, waarvan de *Alameda* naar *Acho*, langs de rivier, en de *Alameda* naar *Los Lomas* of *Los Amancaes*, die achter de voorstad ligt, wel het meeste bezocht worden; van beide heeft men weder een grootsch gezicht op de stad; doch die van *Los Lomas* of de helling van het gebergte *Amancaes*, levert de meest gunstige vertooning van *Lima*. Men ziet dáár, van eene hoogte, over de geheele uitgestrektheid van de stad, de *circus* voor het stierengevecht, en over de rivier *Rimac*, die zich in onderscheidene bogten en armen door de vruchtbare vallei van dien naam kronkelt; terwijl men tevens een rijk overzigt heeft op de velden, die met verschillend groen bekleed zijn, hetwelk de weligheid der onderscheidene voortbrengselen aantoot. Behalve den tijd dat men naar *Amancaes* de narcis bloemen gaat zoeken, zijn er nog andere gelegenheden, dat men de menigte naar *Los Lomas* ziet trekken. Ik heb dit ook eens waargenomen; doch ik kan niet zeggen, dat mij toen iets anders dan het uitnemend schoone gezicht, hetwelk men van daar heeft, konde bekoren; men ziet er eenige verspreid liggende herbergen, *pulperias* of tenten, waarbij eene menigte Negers en ander gemeen volk staat te dansen; hetwelk ten laatste gewoonlijk door de verhitting van den drank tot de schandelijkste en ontuchtigste gebaren wordt aangeprikkeld. — Aangenamer voor den beschaafden vreemdeling, is het onder het geboomte van beide genoemde *Paseos* daar, waar men de fraaije fonteynen en de hier en daar geplaatste steenen banken

ziet, welke in den namiddag alle bezet zijn door de schoone sekse van *Lima*; doch gemaskerd, en wel zoodanig, dat zij alles bespieden, zonder dat men de vrouwen, of deze zich onderling, kunnen herkennen. Aan de wandeling van *Acho* heeft men zeer goede baden, benevens den aanleg van een bad, dat allerprachtigst geweest zou zijn, indien de onderkoning *AMAT*, die de stichter van meer fraaije werken van *Lima* was, hetzelfde had kunnen voltooijen; doch deze werd naar *Spanje* teruggeroepen. Het geheel van dit bad bevat eene groote steenen kom, met zacht opgaande steenen trappen; de geheele kom zoude omgeven geweest zijn van eene gaanderij, naar Grieksche bouworde zamengesteld; het water zoude over den grond van een verwulfd en zuilengang in het groote bad storten. De rivierarm, welke alle deze baden besproeit, brengt tevens eenen watermolen in beweging, welken men bij het weder terug wandelen naar de voorstad *Sau Lazaro* aan de linkerhand zal ontmoeten. Behalve de menigte voetgangers, van bijna alle klassen, heeft men, langs de wandelwegen, nog eene menigte prachtige rijtuigen, met fraaije paarden, doch nog wel het meest met kloeke muilieren, bespannen. De dames, die zich ongemaskerd naar de wandelingen begeven, zitten meest alle in hare *Calesas*; de heeren zijn dan veelal te voet, om zoo wel van de gemaskerden, die op de banken zitten, als andere schoonen, die zich in de rijtuigen bevinden, de gunstige teekenen te kunnen opvangen, die deze hare aanbidders schenken willen.

Behalve deze wandelingen, kan men, te paard, verscheidene uitstapjes maken naar de omliggende dorpen, waarbij vele fraaije landgoederen of buitenverblijven gelegen zijn, van de rijkste ingezetenen van *Lima*. Ook vindt men in eenige van die plaatsjes overblijfselen van de oude Indianen en derzelver *Incas*, als bij voorbeeld te *Ancon*, een vroeger Indiaansch gehucht; dit dorpje ligt ongeveer eene halve mijl, of twee Spaansche mijlen, van de poort, welke men naar *Callao* uitgaat, en aan de rechterhand van den weg bij *Los Tores*. — Aan de linkerhand; doch nader bij den weg van *Callao*, en niet verre van die haven, ligt het reeds genoemde *Bella Vista* of oud *Lima*. Zeker Engelschman, MAC RELY genaamd, heeft aldaar eene fraaije landhoeve, waarop hij onderscheidene aard- en boomvruchten teelt, benevens eene menigte horendvee, varkens en gevogelte voor de schepen aankweekt. Ik kocht van hem de provisiën, die ik voor de reis naar *Valparaiso* behoefde, maar alles was ongehoord duur; evenwel konde men nergens voor billijker prijs te regt komen, dewijl hij de eenigste was, die deze benooidigheden voor de schepen leveren konde. — *Lorin* is een dorpje, op zeven *milas* van *Lima* gelegen, alwaar men eenen bouwval vindt, welke als overblijfsel van een paleis, aan de *Incas* behoord hebbende, in waarde gehouden wordt. — De inwoners van *Lima* komen zich daar verlustigen, en wel hoofdzakelijk de aanzienlijkste stand, om er te spelen; hetwelk, zoo als ik reeds aanhaalde, eene hoofdneiging is bij alle Peruanen. — *Miraflores* is een dorpje, dat

drie *legua's* ten zuiden van de stad gelegen is, en waarheen men des zomers gaat, om zich te baden; gelijk ook naar *Chorrillos*, dat nader aan zee ligt, maar verder, en wel zes *leguas*, van *Lima*. Dit laatste plaatsje, dat eene zeehaven van dien naam bevat, waarvan ik reeds gesproken heb, was, gedurende dat de Spaansche Generaal RODIL de forten van *Callao* bezet hield, de zeehaven voor de stad *Lima*, en heeft daarom deszelfs opkomst aan de tijden der omwenteling te danken, terwijl het overigens alleen van de vischvangst bestaat. — Dan heeft men nog den weg naar het dorp *Luringancho*, in de liefelijke vruchtbare vallei van dien naam, en reeds op eene aanzienlijke hoogte in het gebergte gelegen, waarheen men echter, te paard of op een muilnier gezeten, eenen zeer goeden weg vindt.

De bevolking van *Lima* bestaat uit eene menigte Spaansche Creolen, eenige vreemdelingen, een groot gedeelte Mulatten, Indianen en Negers; terwijl het aantal inwoners te zamen op zeventig duizend zielen geschat wordt. Het getal Spanjaarden bedroeg, tijdens de regering der onderkoningen onder de Spaansche kroon, meer dan zestien duizend, die meest allen, met de omwenteling van *Peru*, naar *Spanje* terugkeerden; slechts weinige, en wel geene, die tot den adelstand behoorden, of in hooge militaire betrekkingen geplaatst waren, konden hun burgerregt in *Lima* of *Peru* verkrijgen; het laat zich dus begrijpen, dat men de vroegere bevolking van *Lima* op zeven en tachtig tot negentig duizend zielen kon schatten.

Er bestaan echter Creolen, die zich op een Peruaanschen adel beroemen, welken men als nog bij hen erkent, als: de familie van AMPUERO, aldus genaamd naar een Spaanschen kapitein, die, naar de uitlegging, welke ULLOA aan dezen adelstand geeft, zich als krijgsman bij de verovering van *Peru* bevond, en toen in den echt trad met eene *coija* of prinses, zuster van den Inca van *Peru*, ATABALIPA genaamd; de koningen van *Spanje* hebben ten allen tijde aan die familie de eer toegestaan, welke aan hoogen adel is verknocht, en dezelve, naar evenredigheid, met voorregten begunstigd. Verscheidene van de aanzienlijksten in *Lima* zijn aan de familie van AMPUERO vermaagschapt; en allen voeren eenen staat overeenkomstig aan hun vermogen, hetwelk zich, door de voordeelige betrekkingen, waarin zij gedurig leefden, aanzienlijk uitbreidde; zoo wel in landerijen als andere goederen en geldswaarde. De gegoede stand in *Lima* wordt dus tegenwoordig alleen bij de Creolen en eenige vreemdelingen gevonden; maar hunne leefwijze is op verre na niet meer zoo verspillend en kostbaar als vroeger, toen de Spanjaarden zich, als het ware, konden baden in de schatten van goud en zilver, welke zij de *Incas* ontroofden en de Indianen afpersten, waarbij de mijnen hun nog zulk eenen overvloed van kostbare metalen opleverden, dat zij door overdaad de wanden van hunne vertrekken verguldden, het tafelgereedschap voor den maaltijd daarvan vervaardigden, en meer andere blijken van weelde aan den dag leiden, die bijna ongelooflijk moeten voorkomen. — Er is een tijd

geweest, dat het in de straten van *Lima* wemelde van prachtige en kostbare koetsen, waarvan vele der voornaamste ingezetenen met vier fraaije paarden of muildieren bespannen waren. Op de wandelingen vond men gewoonlijk deze weelde in derzelver volle grootheid. Bij de aankomst van eenen nieuwen onderkoning werd er zeker niets verzuimd of gespaard, om deszelfs inhuldiging, zoo veel mogelijk, luister bij te zetten. De rijkdommen en pracht, welke men alsdan ten toon spreidde, kwamen echter nog niet in vergelijking bij den verspillenden glans, waarmede het feest van nieuwjaarsdag werd gevierd, als zijnde het altijd op dien dag, dat de oude *alcaldes* (regters) aftraden en door andere vervangen werden, welke beide dan, onder geleide van de rijkste ingezetenen, alle in hunne kostbaarste rijtuigen, en wedijverende met elkander in pracht, processiesgewijze door de straten en langs de wandelingen trokken. Geene vrouw, zelfs niet de slavinnen der aanzienlijkste, ging eertijds te voet door de straten of langs de wandelwegen om de stad; waardoor het zich gemakkelijk laat begrijpen, dat men, behalve het aantal koetsen, dat der *calesas* (kalessen) op vijf à zes duizend rekende. Van deze rijtuigen waren er vele zoo kostbaar verguld, dat zij elk tot duizend piasters kostten. Naar verhouding van de kostbaarheid der equipagien, was de tentoonspreading van rijkdommen en pracht bij den adel en andere aanzienlijken; de vrouwen in het bijzonder waren in de fijnste stoffen, en wel met de kostbaarste Brabandsche kanten, gekleed; terwijl de paarlen en juweelen daarbij zoo rijkelijk aan alle

kleedingstukken, het kapsel en zelfs op de schoengespen schitterden, dat niet zelden eene schoone voor dertig tot veertig duizend piasters aan waarde, alleen aan hare kleedij, bij zich droeg. Wat nu wel een bruidskorfje voor zoodanig eene juffer aan waarde gehad moet hebben, is mij juist niet medegedeeld; doch dit zullen misschien eenige mijner lezeressen wel weten te berekenen, indien het mij vergund is te zeggen hetgene mij verhaald is, dat namelijk het bruidshemd dikwijls meer dan duizend piasters, dat is twee duizend vijf honderd gulden, kostte. — Als men met dat al het zeggen gelooven mag, dat *Lima* weleer zoo rijk was, dat het eene van deszelfs hoofdstraten met zilverbaren had kunnen plaveijen, dan moet men zich niet verwonderen over de onberekenbare schatten, welke *Peru* aan de Spanjaarden opbragt. *Don PHILIPPE*, mijn Spaansche passagier van *Montevideo* naar *Valparaiso*, heb ik meermalen hooren beweren, dat men in *Spanje* berekende, dat naar evenredigheid van hetgene de brug te *Madrid* over de rivier *de Henares* gekost had, men met de schatten, welke *Amerika* aan de kroon opbragt, eene gelijksoortige brug had kunnen bouwen, die zoo lang was als de kust van *Europa* van de naaste kust van *Amerika* verwijderd is. — In hoeverre dit alles als waarheid kan aangenomen worden, wil ik niet beslissen, maar zeker is het, dat *Lima* zich tegenwoordig bij geene vergelijking op hare vroegere bezittingen en rijkdommen beroemen kan; terwijl hare inwoners daarentegen de Europeesche weelde van den tijd te meer hebben

ingeruild voor hun goud, dat zich eindelijk door den vreemdeling liet bemagtigen, toen bij de omwenteling van *Zuid-Amerika* ook de havens van het sedert eeuwen benijde *Peru* voor alle andere natien openkwamen. Geheele vloten ankerden met rijk geladene schepen op deszelfs reeden; de Noord-Amerikanen bragten meubelen, Chineesche stoffen en andere producten van het oosten. De Fransche schepen waren bevracht met goederen van hunne fabrieken, bijzonder met die, welke *Lyon* vervaardigt, met quincaillerien en bijouterien, en met die producten, welke het door de natuur-zoo rijk begiftigde *Frankrijk* in zulk eenen overvloed oplevert; ook de Engelschen kwamen hunne fabriekgoederen aan de Spaansche Amerikanen opdringen, waarbij hoofdzakelijk genoemd kan worden hun katoen, ijzer, staal, aarde- en glaswerk, equipementen voor militairen, wapenen, amenutie enz.; terwijl met niet minder ijver *Hamburg*, *Bremen* en *Pruisen* hunne schepen afzonden, geladen met de vier laatstgenoemde artikelen, benevens de Crefeldsche, Elberfeldsche en Zwitsersche manufacturen, de ijzerwaren van *Solingen* en *Remscheid*, het Boheemsche glas en de Neurenburger waren in het bijzonder. Zoodat *Lima* lang onkundig bleef omtrent de vorderingen, welke de kunsten en wetenschappen in alles, en voornamelijk ook in voorwerpen van weelde, maakten; terwijl het, even als alle andere plaatsen van Spaansch *Zuid-Amerika*, met geene vreemdelingen in betrekking kwam, en daarom, volgens de Spaansche gebruiken van den ouden tijd voortleefde; toen als het ware, door eenen tooverslag hervormd

werd in *Parijs* en *Londen*. Men meubileerde de huizen naar den laatsten smaak; men overlaadde de tafels met nieuwmodische serviezen; men gaf Engelsche *dinners* en Fransche *assemblées*; in het kort, *Lima* haastte zich, om in allen deelen de gebruiken en leefwijze van de groote steden van *Europa* aan te nemen. Men vindt er daarom thans reeds eene menigte luxe, die, om zoo te spreken, slechts in klatergoud bestaat, zoodat het zelfs gevaarlijk is, zich bij sommige familien bekend te maken en aan hunne gezelschappen deel te nemen, wanneer men niet overtuigd is, dat derzelve levenswijze aan den staat van hun vermogen kan beantwoorden; want heeft men bij dezulken, wier finantiëel droevig gesteld is, eenmaal de gastvrijheid genoten, dan loopt men weldra gevaar, een aanzoek te ontvangen tot het voorschieten van gelden; en zulk verzoek wordt dan meestal schriftelijk, zeer beleefd, door de vrouw of jonge dame gedaan, die zich verbeeldt, van alle huisgenooten bereids het gunstigste op den gast of vreemdeling gewerkt te hebben. Het is niet vreemd, dat eene dame in haar vrolijk schertsend gesprek, waarin zij u heeft weten te wikkelen, eensklaps afbreekt met de vraag, haar voor eenen dag of eenen oogenblik één, twee of meer gouden oncen te leenen. Beantwoordt men zulks met te zeggen, dat men geen geld bij zich heeft, dan weten zij spoedig met de vraag en onder het voorstellen der tijdstippen of men het dan, of dan afgeven kan, even ongekunsteld de belofte daarbij te voegen, dat zij het in die oogenblikken zullen laten halen; en men kan er op rekenen,

dat de slavin, als in deze kunst voor hare meesteres geoefend, u voor die som wel zal weten op te zoeken. Intusschen is de leefwijze te *Lima*, over het algemeen, vrolijk en gastvrij, zoodat het den vreemdeling niet moeilijk valt, om bij de ingezetenen bekend te geraken, en bij hunne maaltijden, bals en aan hunne speeltafels genoodigd te worden; inzonderheid voor het laatste, in de aanzienlijkste huizen, waar de meester niet zelden zich verlaagt, om met zijnen slaaf aan dezelfde speeltafel te verschijnen. — Op hunne buitenverblijven en aan de baden van *Miraflores*, *Chorrillos* en *Lurin*, alwaar zich alle klassen van menschen vereenigen, is het spel het algemeen bedrijf.

De Creolen zijn meestal afkomstig van die klasse van menschen, welke zich in *Peru* kwamen vestigen, om nimmer naar *Spanje* terug te keeren; want Spanjaarden, die tot de eerste familien behoorden, vertrokken gewoonlijk met hunne huisgezinnen naar het moederland terug, wanneer zij zich een vermogen verworven hadden; dewijl zij eenen afkeer van de Creolen behielden, en zelfs hunne kinderen, in het land geboren, met vernedering behandelden, in vergelijking van die, welke zij mede uit *Spanje* bragten. De Creolen hebben dan ook niet dien edelen hoogmoed, die probiteit en trouw, welke den ouderwetschen Spanjaard eigen is. Zij zijn echter buigzaam van karakter, en ofschoon een weinig trotsch, — dewijl zij zich niet gaarne iets op eenen meesterachtigen toon laten te kennen geven en dan spoedig geraakt worden, — zullen zij niettemin gemakkelijk bedaren, en

TAPADA, of geslujerde vrouw van LIMA.

te verschijnen, niet willen afleggen. — De *saya* bestaat in eenen rok, van fluweelen, zijden of wollen stof, welke van boven tot onder geplooid is, even als het bij ons bekende smal gestreepte Engelsche dimet; deze plooiën worden met zoo veel zorg door de naald in dat kleedingstuk gewerkt, dat de rok daardoor diezelfde opspanning om het lijf verkrijgt, als eene kous om het been, waardoor zich de gestalte van de vrouw in alle voordeelen aan het oog ver- toont, en haar, door het sluiten van den rok om de beenen, eenen te meer sierlijken kleinen tred bij het gaan doet aannemen. Dit kleedingstuk wordt veelal van de helft tot het onderende versierd met de kostbaarste kanten. De *sayas* zijn meestal zwart of kaneelkleurig, en ook blaauw, loodkleur en purper. De *manta* is eene kap of sluijer van zwarte dunne moeilijge zijde, met een groffen draad als gestreept; men kan dezelve het best vergelijken bij de zwarte zijde, waarvan eertijds onze vrouwen de falies droegen. Deze kap wordt om het middellijf vastgemaakt, en dan zoodanig over het achterhoofd ge- haald, dat zij met de hand daarmede het gezigt bedekken of ontdekken kunnen; in het eerste geval worden zij *tapadas* (gesluijerden) genoemd, en laten dan van haar geheele wezen niets zigbaar als een oog, of, naarmate de luimen tot hare kunstgrepen zulks medebrengen, zoo veel van hare gelaatstrek- ken, dat men haar daardoor te meer bewonderen moet, en evenwel niet herkennen kan. — Zij zijn bijzonder gesteld op eene fraaije *schwal* met een breeden rand; doch omtrent niets bij haren opschik

DESTAPADA, of ontsluitde vrouw van LIMA.

ten; zij ontdekten zich niet, en spraken geen enkel woord. — Op de *paseos* (wandelpplaatsen) ziet men des avonds de banken met *tapadas* bezet; in den wintertijd wandelen zij, gedurende den dag, onder de gaanderij, *el portal de botoneros* genaamd; en in alle jaargetijden vindt men haar, gedurende den morgenstond, op de *Plaza Maijor*, welke alsdan eene tentoonstelling aanbiedt van den overvloed en pracht, die er aan vruchten, groenten en bloemen van dit gewest bijeen gebragt kan worden, zoodat het schijnt alsof dit groote plein dan aan ieder der drie onderscheidene godinnen eenen tempel wijdde. Die van *Ceres* en *Pomona* vindt men langs de *Cathedrale*, de *Sagrario* en het aartsbisschoppelijke paleis; langs het paleis van den president vindt men die van *Flora*, welk gedeelte van de markt, ook wel *el Calle de Peligro* (de straat des gevaars) genaamd wordt, omdat menig jong meisje zich aldaar door de aanbieding van een fraaijen bloemruiker liet verrassen, zoodat zij, voor een oogenblik hare *tapada* vergetende, niet konde beletten, dat, bij het aannemen van het *bouquet*, hare gelaatstrekken, en door de zacht geuite woorden *que gracioso* (hoe beleefd!) ook hare stem herkend werd, waardoor dan weleens de teederste betrekkingen werden aangeknoopt. Op dezen tijd van den dag, zijn dan ook al de *fresqueras* of limonade-huizen geopend, waarin men onderscheidene bereidingen, van ijs vervaardigd, bekomen kan. Deze huizen worden dan reeds door inboorlingen van beide kunne bezocht, die over het algemeen bijzonder op zulke ijsdranken, welke zij *ulao* noemen, gesteld

zijn. De vreemdelingen in *Lima* gebruiken des morgens vroeg veelal de bekende Noord - Amerikaansche *soda water*, waarbij ook ik mij bijzonder goed bevonden heb.

Des morgens vroegtijdig loopen reeds de kooplieden langs de straat, even als bij ons de melkboeren, met het geroep: *ulao rica de piña!* (beste annanas ijs!) enz. Gedurende den zomer bevat de *Plaza Maijor* aan den kant van de *Casa Consistorial*, eene menigte zitplaatsen, waar zich de ingezetenen van beide sekse, bijzonder des avonds, vergaderen, om hun geliefkoosd ijs te gebruiken. Ook hier, gelijk in andere steden van *Spaansch Amerika*, zijn de markten de *rendez-vous*-plaatsen; zoodat, als men ten vijf ure in den morgenstond bij de hand is en zijne wandeling daar heen neemt, al spoedig een algemeen overzigt omtrent de elegante wereld van deze hoofdstad kan hebben; want hoewel de dames van *Lima* onder de *sauve garde* van haren *saya y manta* vrijmoedig rondwandelen, zoo is het natuurlijk, dat zij door eene menigte *cavalleros* gevolgd worden, waarvan eenige onverschillig rondwandelen, doch sommige min of meer de gelegenheid tot hunne galanterien zoeken; anderen, die daardoor *nu* niet aangemoedigd kunnen worden om vroeg op te staan, komen echter de markt bezien, welke wegens derzelve rijkheid in alle soorten van levensmiddelen en voortbrengselen van het land, en de goede en doelmatige inrigtingen, welke daar opgevolgd worden, ook onze beschouwing wel waardig is.

De velden en tuinen van *Lima* brengen bijna al die

verscheidenheid van bloemen voort, welke men in *Europa* en de andere werelddeelen vindt, met uitzondering van tulpen en renonkels, die er niet bekend zijn; daarvoor treft men er een aantal soorten van graniums aan; wier takken van vermaagschapping door derzelver verschillend schoon bijna onnoemelijk zijn. De lelie is de meest geliefkoosde bloem der dames, die over het algemeen bijzonder op deze sierlijke voortbrengselen van de natuur gesteld zijn.

De eerste en voornaamste voortbrengselen van den landbouw bestaan in suikerriet, eenig koren, de maïs en de *alfalfa*, eene soort van klaver, welke men tot voeding voor paarden en muilieren bouwt. De suiker, welken men er bereidt, is eene grove soort en wordt *chancaca* genaamd; ook stookt men van het riet eene soort van rum, welke men *guarapo* noemt. Het koren, dat de valleijen voortbrengen, levert zelden een' voordeeligen oogst, en is aan vele rampen blootgesteld; menigmaal gebeurt het, dat de landbouwer zich des avonds met de beste verwachtingen verheugt, die de voordeelige stand van de granen hem belooft, terwijl des morgens de veldvruchten geheel verloren zijn, door den oostewind, welke des nachts met eene allerverderfelijkste koude van de besneeuwde bergtoppen over de bouwlanden kan waaijen. *Lima* ontvangt daarom ook hoofdzakelijk deszelfs granen van *Talcahuano*; en de Noord-Amerikanen brengen eene menigte ladingen meel naar *Peru*, dat bij schaarschheid dikwijls tot hooge prijzen verkocht wordt; de markt van dit artikel kan van acht tot zestien piasters verschillen.

De maïs is eene veldvrucht, welke met de uiterste zorg gebouwd wordt, omdat de landman en de mindere klassé van *Lima* daarin hun voedsel vinden; ook bij den gegoeden stand, wordt de maïs bij den maaltijd voorgediend. Wanneer de geliefkoosde Spaansche kost, *olla podrida*, op tafel komt, vindt men daarbij ook weder de maïs, waaraan men ongevoelig langzaam eene zoodanige behoefte krijgt, dat men dezelve ten laatste evenmin als het brood kan ontberen. Die *olla podrida*, welke men daar te lande ook *puchero* noemt, bestaat eigenlijk uit onderscheidene vleeschspijzen en groenten, zoo als ossen- en schapenvleesch, met ham, gerookt vleesch of worst, met gevogelte, rapen, kool, aardappelen en andere moesvruchten, alles bij elkander gekookt. — Men bouwt in de valleijen van *Lima* eene menigte soorten van peulvruchten, waarmede zich hoofdzakelijk de mindere stand geneert, benevens eene overheerlijke soort van aardappelen, wier keurigheid in smaak door geene andere kan geëvenaard worden. — Toen ik te *Lima* voor de eerste maal aan eene tafel spijsde, maakte men mij opmerkzaam op de geelkoperkleurige aardappelen, waarop men bijna iederen vreemdeeling kan vergasten. Men heeft in *Peru* eene manier om aardappelen door de zon of door de vorst te droogen, die dan langen tijd goed blijven; wanneer men die gedroogde aardappelen gebruiken wil, is het voldoende, dezelve te weeken en dan te koken. Het ware te wenschen, dat men in *Holland* met zoodanig middel tot het bewaren van aardappelen bekend ware, dewijl die vrucht op lange zeereizen

eene uitmuntende vervulling aanbrengt. Op mijne reize bewaarde ik de aardappelen in Havana-suiker- kisten, hetwelk mij tot nu toe nog de beste wijze schijnt, om dezelve tegen bederf te weren.

De *yuca* is dezelfde aardvrucht, als die welke men in Oostindie *jam-jam*, ook wel *Katella* noemt, de *camotes* noemt men in Oostindie *obi*; ook beide komen te Lima ter markt en verdienen mede alle aandacht voor de keuken. Zij zijn bijzonder geschikt voor zeereizen; het jonge loof van de *yuca* kan als eene uitmuntende groente genuttigd worden. De *camotes* wassen tot eene ongemeene grootte. De *ar-racacha* is mede eene soortgelijke vrucht, doch bevat niet zoo veel voedsel. Deze drie vruchten worden gekookt, of wel het meest in heete asch gebakken. De *yuca* is bijzonder smakelijk, indien men dezelve met vleesch, uijen en groente bereidt, even als men gewoon is de *huspot* toe te dienen. — De *tomate* is dezelfde vrucht, welke men in het zuiden van Frankrijk, en vooral aan de kusten der Middelland-sche zee, *pomme d'amour* noemt; ook te Lima wordt dezelve met gehakt vleesch en op onderscheidene andere manieren, zeer smakelijk gereed gemaakt. — Verder heeft men nog de *agi* en eene menigte andere peulvruchten en groenten. In de omstreken van Lima, en wel het meeste aan den kant van de voorstad *San Lazaro*, bouwt men overheerlijke wijngaarden, en meer andere vruchten, welke de grond van dat gewest uit alle andere landen, en vooral uit Chili, onder deszelfs rijkdommen voor den oogst heeft willen opnemen; als, bij voorbeeld, de olijven, de

sandias (watermeloenen), de oranges, vijgen, granaatappelen enz. De meest gezochte vrucht blijft ook hier de *bannan* of *platanen*, welke men gebakken of gekookt gebruikt, en die in vele gevallen het brood vervangt. In het bijzonder roemde men, op de kust van *Peru*, eene gelijksoortige plantana, *cam-bures* genaamd, die veel overeenkomst heeft met de *pisang maas*, (gouden banan) van *Oostindie*. Deze laatste valt echter, naar het mij voorkomt, kleiner. Men heeft er verder de *tumbo*, die veel van de Oostindische *papajo* heeft; deze vrucht heeft, zoo als bekend is, de gedaante van eene langwerpige pompoen, en smaakt veel naar eene meloen, uitgenomen dat het vleesch van de vrucht iets meeligs heeft; het inwendige bevat kleine pitjes, die veel den smaak van sterre-kers hebben. De volgende is de *palta*, eene vrucht, die tevens fraaije geele verw levert, en zeer smakelijk is; dezelve is in de West-Indiën, meen ik, bekend onder den naam van kaymans-peer. Nog heeft men de *pacay*, eene peulvrucht, gelijk aan de tamarinde, maar zoeter en meeliger. De *guanabana* is eene wrange vrucht, die meer gebruikt wordt tot het maken van confijt; men heeft in *Oostindie* eene dergelijke soort van vrucht, welke men *sallack* noemt, de *guanabana* heeft mede een groengeelen gladden schil, met ruitjes, en den vorm van eene peer. De *palillo* is mede eene der rijkste vruchten van *Peru*, en heeft ook een' bijzonder aangename geur, waarom men veelal den schil daarvan vergadert en laat droogen, die dikwijls gebrand wordt, om de vertrekken te parfumeren.

Verders heeft men nog de *lucuma*, de *pepino* en andere minder en meer geachte vruchten, die mij niet bekend zijn; doch de laatste, die ik hier moet aanhalen, is de *chirimoija*, waarvan men in *Peru* even zoo veel ophef maakt, als in *Oostindie* van de *mangesstang*, en welke door ieder op derzelver grond als de koning der vruchten worden beschouwd. Toen ik te *Lima* voor de eerste maal de *chirimoija* op tafel zag, waarvan met zoo veel lof gewaagd wordt, en welke vrucht men beweert dat alleen in *Peru* valt, was mij dezelve echter niet vreemd, daar zij in allen deele overeenkomt met die, welke in *Oostindie* bekend is onder den naam van *sirickaija*, *boa-nonna*, of ook wel Chineesche peer; ik beweerde, dat dit dezelfde vruchtsoort was, doch geen der aanwezigen, waaronder verscheidene kapiteins van schepen waren, die *Oostindie* zeer goed kenden, wilden mij zulks toestemmen. Naar de beschrijving, welke ik thans van de *chirimoija* geven zal, laat ik het gewillig aan den lezer, die met de *Oostindische* vruchten van nabij bekend is, over te beslissen, in hoe ver mijn gevoelen dienaangaande juist is.

De *chirimoija* heeft in gedaante veel van een hart, de schil, welke in zelfstandigheid iets schelpachtigs bevat, is groen en met scheefhoekige, min of meer ronde vierkantjes bewassen, die bij den steel het grootste, en bij het einde van de vrucht het kleinste zijn, en welke ieder een afzonderlijk celletje dekken, van gedaante als dat van honigraten, en hetwelk een zwart langwerpig boontje bevat, dat bekleed is met een vleeschig gedeelte; het onderscheid tusschen de

chirimoiya en *sirickaija* bestaat, dunkt mij, alleen in derzelver grootte; die te *Lima* aan de markt komen, wegen gewoonlijk van één tot drie ponden; mij is verzekerd, dat die vrucht in de provincie *Loxa* tot twaalf ponden zwaarte kan wassen; de vrucht is zoo teeder en sappig, dat men dezelve uit elkander breekt, en met een theelepeltje bij gedeelten kan uitscheppen.

Men heeft in *Lima* uitmuntend ossen-, schapen- en varkensvleesch; maar er bestaat eene wet, welke verbiedt, om kalveren en lammeren te slagen, wegens de spoedige schaarschte aan vee, welke daaruit volgen zoude. Het rundvleesch is niet goedkoop, en veel minder het pluimgedierte en gevogelte, dat zeer duur verkocht wordt. De hoenders kosten eenen piaster het stuk; de eendvogels niet veel minder dan één en een kwart piaster, een kalkoen vier à vijf piasters enz. — Aan de markt vindt men ook gerookt en gedroogd vleesch, *charqui*, gezouten vleesch, *sesina* genaamd, benevens droog gevrozen bokkenvleesch, dat van het gebergte gebragt wordt, en uitmuntend is, om op zeereizen mede te nemen; daarbij vindt men eenen overvloed van gezouten visch, als de *bacalao* en de *tollo*, waarvan ik reeds heb gesproken. Het schijnt, dat de inwoners van *Zuid-Amerika* over het algemeen den meesten smaak in de *bacalao* vinden, wanneer die visch reeds zoodanig bedorven is, dat men de lucht daarvan niet meer verdragen kan; althans heb ik te *Lima* verscheidene malen dat gereg in dien staat op tafel gevonden.

De markt is daarbij altijd rijkelijk met versche visch

voorzien, die meest allen uitmuntend van smaak is, als de *pege rey*, de *chita*, *jureles*, de *lisa*, eene soort van makreel, en anchovis, benevens meer andere, waaronder wederom vele inktvisschen zijn; ook zijn de kreeften (*camarones*), welke uit de rivieren worden aangebragt, te prijzen. Men ziet uit deze kleine opgave, dat de omstreken van *Lima*, in het water en over het land, eenen overvloed van spijsen opleveren, welke men, nitgenomen de zondagen, alle dagen van vijf tot acht ure in den morgen, bijeengebragt zal vinden op de *Plaza Mayor*, echter in dusdanige orde gerangschikt, dat elke vrucht- en vleesch- of vischwaar, naar derzelver verschillende soorten, op afzonderlijke vakken te koop wordt aangeboden. — Te *Lima* en over geheel *Peru* ontbijt men gewoonlijk met eenig vleesch, eijeren of visch en plantanas, maïs of de *yuca*, waarna men een kop chocolaad gebruikt, en dien maaltijd besluit met een glas water; tegen twaalf ure gebruikt men vruchten, en ten één of twee ure het middagmaal. Bij de gevestigde vreemdelingen zijn de tafels volgens de Engelsche manier geschikt, maar bij de inboorlingen nog veelal zoo als de Spanjaarden gewoonlijk leefden. — De soep wordt daar vooraf gediend, waarop de geliefkoosde schotel (*puchera*) wordt binnen gebragt; ook bij vreemdelingen zal men dezen schotel vinden. De visch is gewoonlijk het laatste gereg, waarop de confituren volgen, zonder welke een Spaansche Amerikaan zijnen maaltijd niet besluiten kan. De verschillende soorten van confituren zijn menigvuldig, en allen, gelijk ik reeds be-

schreven heb, in kleine doosjes. — Na het gebruik der confituren worden de koffij en likeuren opgedragen. Bij vele inboorlingen is het gebruikelijk, om de vruchten tusschentijds te eten, wanneer andere schotels met spijs opgedragen worden; welk gebruik ik vroeger beschreven heb. In *Lima* maakt men weinig werk van den avondmaaltijd; de meesten gebruikten tegen dien tijd chocolade, limonade of ijsdranken; op de laatsten zijn bijzonder de vrouwen gesteld. Bij de gevestigde vreemdelingen werd er veelal ook koffij gediend; doch vele van hen volgen de Engelsche en Amerikaansche gewoonte, en gebruiken des avonds thee. — Het is op dien tijd, dat de gezelschappen vergaderen; en, waar men eenmaal bekend is, kan men zonder schroom, dat men niet welkom zijn zal, binnentreden. De dames zitten gewoonlijk op sofa's en rooken hare sigaren; want even als te *Guayaquil*, is het rooken eene behoefte voor beide seksen. Er wordt inmiddels geschertst, gezongen en daarbij met de guitarre geaccompagneerd, ook gedanst; doch dit geschiedt niet zoo vrijmoedig, en wordt niet zoo algemeen gevolgd als te *Guayaquil*.

Dewijl ik juist te *Lima* was, toen de nieuwe president aldaar bevestigd werd, — hetwelk met niet minder tentoonspreiding van eerbewijzen en pracht geschiedde, dan ten tijde toen de onderkoningen elkander vervingen, — had ik gelegenheid, al die plegtigheden en festiviteiten bij te wonen, welke aldaar gedurig voorvielen. De Nederlandsche Consul, de heer SERRUYS, die twee kaartjes ontving tot toegang voor het gouvernementsbal, dat ter eere van den nieu-

wen president, den Generaal LA MAR, gegeven werd, had de goedheid, mij een van dezelve aan te bieden. Ik ging met hem naar het paleis, en trad, onder zijn geleide, de receptiezaal binnen, waarbij hij de beleefdheid had, mij aan eenigen van zijne bekenden voor te stellen, als officier bij de Nederlandsche marine, waardoor ik het geluk had, om niet als een geheel verlatene vreemdeling door de zalen te wandelen. De danszaal was een hoog en lang vertrek, dat van boven met glástramen voorzien was, waarachter eene gaanderij liep, even als de concertzaal van het Amsterdamsche gebouw *Felix Meritis*. Deze gaanderijen waren opgepropt met *tapadas* of gesluijerde vrouwen. — In de zaal langs de muren, stonden twee rijen stoelen, waarop de dames gezeten waren, die allen naar den Europeschen smaak in haar dansgewaad, de eene kostbaarder dan de andere, gekleed waren, en nu niet als *tapadas* verschenen. Ik kan niet zeggen, dat het schoon van de ontsluijerde vrouwen beantwoordde aan mijne verwachting, dewijl ik mij altijd, van de sierlijk gevormde *tapadas*, een verheven denkbeeld omtrent derzelve verborgene geelaatstrekken gevormd had. Er waren maar weinige vrouwen, bij welke men die buitengewone schoonheid konde vinden, die men zoo algemeen bij de *Guayaquilenas* (*) bewondert, maar hare oogen en heur haar, dat zij tot een eenvoudig doch smaakvol

---

(*) *Guayaquileña* beteekent Guayaquilsche vrouw; zoo zegt men *Limëna*, vrouw van *Lima*, *Chileña*, Chilische vrouw, *Arequipeña*, vrouw van *Arequipa*; die van *Buenos Ayres* en *Montevideo* worden weder *Portenas* genoemd.

kapsel getooid hadden, verdiende bij allen als eene bijzondere gave der natuur opgemerkt te worden. Dan nog moet men haar bij het dansen eene gratie toekennen, welke in allen deele beantwoordt aan de sierlijke houding, waarop zich de schoone *Limēna* beroemen kan.

Het bal werd geopend met eene wals; men danste het meest Spaansche contra-dansen en weinig Fransche quadrilles. Eindelijk werden eenige dames opgeleid tot de *fandango* en *bolero*. Deze dansen worden door twee personen of meer paren uitgevoerd; de cavalier over de dame, doch cenigzins regtsaf van haar. Het geheele bedrijf bestaat in met de voeten te slepen, zachtjes te trappen en onderscheidene bewegingen of gesticulatiën met het ligchaam en de armen te maken, en dan elkander in korte cirkels te volgen en te passeren; beide hebben een witten zakdoek in de hand. — Ik had menigmaal de *fandango* in gezelschappen en door het gemeene volk zien dansen, waarbij het laatste dan altijd ontuchtige, walgelijke bewegingen maakte, zoodat ik mij nimmer voorstelde, dat het eene dans was, waarbij zoo veel gratie en vlugheid ten toon gespreid konde worden. Ten laatste werd, door den president, eene jonge dame opgeleid, waarom zich het geheele gezelschap in eenen kring schaarde; terwijl zij de zoogenaamde *zapateo* danste. De muziek, welke daarbij gespeeld wordt, bestaat slechts in twee cadansen, ieder van zes noten, die men aardig wist te variëren. Dezen dans kan men het beste bij een langzamen tred vergelijken, waarbij de danseres in houding en geba-

ren eene bevalligheid ontwikkelt, waarvan het bewonderenswaardige, door het eenvoudige van het tooneel, niet te verklaren is. Ook hierbij werd weder een witten zakdoek gebezigd, welken zij in den dans dikwijls van de eene in de andere hand laten gaan, en dan daarmede eene beweging maken, alsof zij de schoen op den bovenvoet afwisschen, waarom waarschijnlijk aan den dans den naam van *el zapateo* verleend is, want *zapato* beteekent schoen. De jonge schoone werd in haar betooverend bedrijf afgelost door een meisje van zeven jaren, dat met algemeen gejuich werd opgeleid, en bij het dansen van de *zapateo* reeds zoo veel ongekunstelde gratie aan den dag leide, dat de vreemdeling, welke eenmaal van zoo iets ooggetuige geweest is, zich niet meer behoeft te verwonderen, waarom de vrouwen van *Lima* over het algemeen, zoo wel in gang als houding, boven vele andere uitmunten; ook worden de meisjes van jongs af tot het bevallige bij deze lichaamsbewegingen met allen ijver opgeleid.

Aan de danszaal grensde eene zaal, waarin een buffet was, waar men alle soorten van ververschingen bekomen konde, welke het land opleverde. Die zaal werd mede door een aantal *tapadas* bezocht, die allen als automaten op tabouretten gezeten waren. Men verzekerde mij, dat zich ongetwijfeld de eerste dames van de stad daaronder bevonden, waarvan velen gevraagd waren, doch voor het bal bedankt hadden, en aldus bij verkiezing in het geheim aanwezig waren.

Wanneer men al die voorregten in aanmerking

neemt, waarmede de schoone sekse in *Lima* begunstigd wordt, dan zou men welhaast kunnen toestemmen, dat de weinige woorden, waarmede men, in *Zuid-Amerika*, *Lima* gewoonlijk afschildert, naar de beteekenis mogen genomen worden. *Lima* wordt gezegd *de hemel voor de vrouwen, het vagevuur voor de mannen, en de hel voor de muil dieren* te zijn. — Naar hetgene reeds vooraf verhandeld werd, behoeft men, dunkt mij, het eerste niet in twijfel te trekken, voor zoo verre de vrouw eenen hemel op aarde kan begeeren. Het tweede zal dan ontegensprekelijk een gevolg van het eerste zijn; want kan er pijnlijker foltering voor den man bestaan, dan die, welke de *Limena* haren echtgenoot weet op te leggen? Zij alleen is als de *solitaire* overal, ziet alles, doet alles, zonder nagegaan of ontdekt te worden. Hij, daarentegen, kan overal bespied, verrast en tot eene onbepaalde verantwoording gedrongen worden. Dat de gevolgen van die verordeningen aanleiding geven tot eene menigte kluchtige anecdoten, die nu en dan door de stad verspreid worden, meestal uit gebeurtenissen opgemaakt, welke zegevierend voor de *tapadas* waren, is gemakkelijk te begrijpen. En hoewel de *cavalleros* van *Lima* daaronder ook gebukt gaan, zoo hebben zij, dewijl door de regering bij herhaling, doch te vergeefs, het dragen van de *manta* verboden is, waarschijnlijk ten laatste moeten begrijpen, dat zich ook deze hemellingen niet gemakkelijk in haren gelukkigen staat lieten verstoren: mogelijk ook hebben zij ondervonden, dat hun vagevuur daardoor nog te meer werd aangestookt.

Wat de muildieren aangaat, deze voorzeker treffen allen het rampzaligste lot, wanneer zij van de binnenlanden met zware ladingen te *Lima* aankomen, en aldaar verkocht worden, om hun leven onder den last van goederen, op den weg tusschen *Callao* en *Lima*, of in de onafzienbare woestijnen naar *Pisco*, te eindigen.

Ik dien mij wederom in de danszaal te verplaatsen, dewijl ten elf ure door het trompetgeschal het teeken gegeven werd, dat men de gasten aan het *souper* noodigde. De trein trok paar aan paar door de zaal van het buffet, in een langen verwulfd gang, welke met verschillende bogten naar de eetzaal van het paleis leidde. Ook ik volgde de menigte, en bemerkte weldra, dat ieder, door zeker wantrouwen gedreven, met geweld doordrong, om den disch te bereiken, niët tegenstaande eenigen, door de aldaar geplaatste schildwachten met den blanken sabel vrij onzacht werden teruggehouden; zoodat, toen ik de eetzaal bereikt had, en mijne oogen op de keurig gedekte tafels konde vestigen, — welke, naar mijne verbeelding, met heerlijke spijzen en wijnen opgevuld waren, — tevens gewaar werd, dat geen couvert meer open of zitplaats ledig was, en mij, gelijk anderen, niets beter overbleef, dan door de vermelde gangen, in welke het, even als in de zalen, aan genoegzaam helder licht ontbrak, naar de zaal der *tapadas* terug te keeren, die nog allen in dezelfde houding gezeten waren. — Toen de maaltijd naar gissing ten einde liep, kwamen eenige *cavalleros* met wel voorziene schotels en gevulde flesschen binnen, waarop eene

der *tapadas*, naar hare keuze, voor haren *cavallier* een gering teeken gaf, die dan aan haar het gebragte overreikte, hetwelk zij, met het wezen naar den muur gekeerd, uiterst behoedzaam gebruikte, om niet herkend te worden. Het is natuurlijk, dat ook daar bij eene menigte zonderlinge mistastingen kunnen ontstaan, welke te meer gevaarlijk zijn, wanneer de vrouwen elkander herkennen. — De gespijste gasten kwamen achterevolgens in de danszaal terug, waarop zij, die op de natafel gewacht hadden, zich naar de eetzaal spoedden. Ook ik volgde hun voorbeeld; maar knechts en heeren passeerden ons met hammen, gevogelte, geleijen enz., die zij als roof wegvoerden, waarop men als raven was aangevallen, zoodra de heer president van de tafel oprees. Deze onbeschaamdheid gaat bij zulke gelegenheden zoverre, dat knechts en heeren van den aanzienlijksten stand wedijveren, om den besten buit meester te worden en naar hunne woningen te brengen. Wij vonden de schotels en flesschen allen ledig, en zelfs geene bete broods meer op de tafels, zoodat mijne lotgenooten met een spijtig »*nada!*» (niets!), op hunne hielen omkeerden, en naar de buffetzaal terug wandelden; waarheen ik hen onwillekeurig volgde, met het voornemen, mij aldaar met eene kop chocolade te vergenoegen, welken ik, om mijnen eetlust voor het souper te sparen, in den vooravond niet durfde te gebruiken; maar het scheen, dat alle middelen, om het pijnlijke van onze teleurstelling te verzachten, met het souper verdwenen waren. Het buffet was gesloten, en de zaal bevatte alleen eenige hier

en daar verspreide heeren, die onder het rooken van digestie-sigaren op hun gemak de *tapadas* begluurden, welke, nadat ook zij het aangebodene van den maaltijd gebruikt hadden, achtereenvolgens zich van den muur wederom naar hare bespieders keerden. — In de danszaal vond ik alles in rep en roer; ook langs de gaanderijen ontdekte ik eene opschudding onder de aanschouwers; hier en daar stonden eenige heeren op banken; anderen liepen met de handen tot aan de ellebogen in de pandzakken van hunne rokken; terwijl de menigte, in kleine zamenscholingen verdeeld, elkander influisterde of glimlachte, en ook in stilte raasde, onder dreigende gebaren. Uiterst verwonderd, peinzende wat voor uitlegging ik aan deze, voor mij vreemde, vertooning geven konde, sloop ik, nu en dan nieuwsgierig luisterende, langs de bijeengedronge clubs, toen mij eindelijk de heer SERRUYS in dezelfde houding, ook met de handen in de rokzakken, naderde, en fluisterde: *Pas op uwe zakken! er wordt zilver van de tafel vermist; alle deuren van het paleis zijn gesloten en met militairen bezet, opdat niemand zich verwijderen kan.* Oogenblikkelijk kneep ik mijne rokspanden bij elkander en verwijderde mij uit de menigte, vol verwachting, hoedanig dit bal besloten zoude worden. Intusschen raakten de gasten tot bedaren, doordien weldra in de zalen verspreid werd, dat er nog geen zilver vermist was, maar dat men, wegens vroegere ondervinding, die maatregelen van voorzorg noodig oordeelde. Anderen verhaalden, dat het ontvreemde zilver wederom teregt gebragt was. Hoe het ook moge geweest

zijn, dit bevredigde de gemoederen in zooverre, dat men zich met dansen bleef verlustigen, tot des morgens te vier ure, toen de poorten geopend werden, en ieder vrijheid had, zich te verwijderen. Ik begaf mij naar mijn logement, ten uiterste voldaan, dat ik eene zoodanige bijeenkomst in de hoofdstad van de nieuwe wereld van nabij beschouwd had.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Luchtgesteldheid te Lima. Ziekten. Fabrieken, Lima als handelplaats beschouwd. De krijgsmagt van Peru. Vertrek naar Valparaiso. De eilanden Mas Afuera en Juan Fernandes. Admiraal ANSON op Juan Fernandes. Aankomst te Valparaiso. Treurig geval aan boord van eenen zuidzeevisscher. Beschouwingen dien ten gevolge. Vertrek naar Arica. Gebeurtenis met eenen scheepsjongen. Aankomst te Arica. Reis naar Tacna.

Dewijl men bij het verhandelde nu en dan konde opmerken, dat men te *Lima* en in deszelfs omstreken, gedurende het jaar zomer en winter onderscheidt, is het noodig, hieromtrent eenige opheldering te geven. — De lente neemt in dat gewest haren aanvang met het einde van het jaar, dat is omstreeks het laatst van November of het begin van December; doch dit moet alleen betrekkelijk de lucht verstaan worden, dewijl alsdan de dampen, welke, zoo als ik vroeger verhaalde, in motregen en nevels bestaan, beginnen op te klaren, en eindelijk geheel wegtrekken. Naarmate van die zuivering begint ook

de zon zich helderder aan den hemel te vertoonen; de hitte vermeerdt met het verflaauwen van de zuidewinden, welke nu en dan door noordewindjes worden afgewisseld; de planten herleven en verkrijgen haren wasdom; en ziedaar het tijdperk van den zomer. Tegen Junij wakkeren de zuidewinden weder aan; de noordewinden doen zich niet meer gevoelen, waardoor de koelte zich aldaar meer en meer door den dampkring verspreidt; de nevels en de motregen ontwikkelen zich weder, waardoor de zonnestralen gebroken worden, de koude vermeerdt, zoodat de wintertijd zich doet gevoelen, welke in dit land, dat slechts 12° 2' van den evenaar gelegen is, zoo veel invloed op den mensch kan uitoefenen, dat men gedrongen wordt zich met lakensche kleederen te dekken. De thermometer van FAHRENHEIT staat gedurende de maanden Augustus en September, in den vroegen morgenstond, van 52 tot 58 graden, en op den middag tot 66 à 68 graden. — De hitte kan des zomers te *Lima* zoo ondragelijk zijn als te *Guayaquil*; niettegenstaande zal men dáár, en in de omstreken, geene giftige of schadelijke dieren ontmoeten. Men houdt het daarvoor, dat zulk ge- dierte door de droogte belet wordt aldaar te aarden; met dat al kan men er déerlijk door muskieten, vlooijen en weegluizen geplaagd worden, welke plaag ik over de geheele kust heb gevonden.

Als men te *Lima* eene geregelde leefwijze onder- houdt, kan men er zeer goed wonen. Echter kunnen er gevaarlijke koortsen regeren, als: de derdendaag- sche koorts, *terciana* genaamd; pleuris, zinking-

koortsen, en verstoppingen vooral, zijn er vrij algemeen, en veelal heerschende ziekten; ook tering, cholera morbus enz. zijn daar bekend. —

Voor dat ik mijne mededeelingen van deze voorname hoofdstad besluit, achte ik het noodig, nog iets omtrent den handel aan te halen. — *Lima* heeft reeds eenige fabrieken, welke veel afbreuk doen aan den buitenlandschen handel; want het gouvernement beijvert zich, zoodra een artikel in het land vervaardigd kan worden, de regten op den invoer daarvan zoodanig te verhoogen, dat men dezelve als verboden beschouwen kan; zoo werd, bij voorbeeld, van de meubelen, welke er eertijds in massa aangebragt, en met schitterend voordeel verkocht werden, toen ik aan de kust kwam, 80 pct. betaald, hetwelk men tot 90 pct. vermeerderde, vóór dat ik *Peru* verliet. Op de katoenen staan dezelfde regten, en op nog meer andere artikelen, welke ik hier allen niet aanhalen wil, maar waarvan ik eenige melding zal geven in de assortissemten en prijscouranten, welke achter dit deel volgen zullen, over de goederen en consumptive artikelen, die langs de geheele kust, voor de daaraan gelegene steden en dorpen, en die binnen 's lands gelegen zijn, gevraagd worden.

Er wordt eene soort van vlas gebouwd, waarvan eertijds uitmuntend zeildoek gemaakt werd; evenwel schijnt die fabriek niet veel aanmoediging te genieten. De linnens zijn er nog goed te verkoopen, en de regten daarvoor niet boven de 30 pct. gesteld.

De buitenlanders of vreemdelingen hebben zich voor het grootste gedeelte van den commissiehandel meester

gemaakt; het is aan hen, dat de schepen, die van alle vreemde en Europesche natien komen, geconsigneerd worden; zij hebben ten dien einde hunne havens-agenten te *Callao*, die gewoonlijk aan boord komen, zoodra er een schip op die reede ankert, en, zoo als ik vroeger gelegenheid had te zeggen, de in- en uitklaring, het af- en inschepen der goederen regelen. De commissie, welke zij daarvoor genieten, belooft een half pct. over dezelfde waarde, waarvoor de agenten te *Lima* vijf ten honderd rekenen; daarbij komt te *Lima* nog één pct. pakhuishuur, zoodat men aan provisie zes en een half pct. rekenen moet over den verkoop en inkoop der goederen. Ik geloof niet, dat een supercarga te *Lima* zijne zaken zoude kunnen vereffenen of realiseren, zonder behulp van een aldaar gevestigd handelhuis; want de beschikkingen met de douane (*aduanas*), zijn uiterst ingewikkeld en moeilijk; en er moet maar weinig aan de opgave of het manifest der goederen ontbreken, om niet door het betalen naar buitengewone taxatie, boete of confiscatie, geplaagd te worden.

De artikelen, welke van *Lima* uitgevoerd kunnen worden, bestaan in goud, zilver, (*plata fina*) tin, kina, cacao, katoen, cochenille, schapenwol, idem van de vigogne, de pisco brandewijn en eenige droogerijen; maar de beide eerste artikelen zijn verboden, terwijl men van het zilvergeld vijf ten honderd, en op het goud twee pct. uitgaande regten moet betalen. Het is natuurlijk, dat men bij al deze belastingen, de zoo even gespecificeerde commissiepenningen en de

uitgaande regten op de remisen een bezwaar op den handel ondervindt, waardoor het sluiken des te aanlokender wordt, hetwelk echter met de uiterste behoedzaamheid moet gedreven worden; want niet alleen dat men daarin aan den wal alle mogelijke hinderpalen zal ontmoeten; maar thans had het tolhuis van *Callao* nog eene snelzeilende gewapende schoner bij zich, welke de schepen tot bij *San Lorenzo* naar buiten geleidde, om op te letten, of er gedurende dat traject nog iets aan boord gebragt of uit het schip gelost werd. —

Hoewel de reeds opgenoemde artikelen als producten van uitvoer genoemd kunnen worden, is het geen voordeel, dezelve aldaar bij voorkeur te zoeken, ten zij men eenmaal met het schip voor *Callao* gelegen is, en daarvoor geene andere haven wil aandoen, of remises voor verkochte goederen dient te ontvangen; want van *la Plata*, *Oruro*, *Potosi* en *Cusco* komt de vigogne en schapenwol, welke drie eerste plaatsen in de *Alto Peru* het naast bij *Arica* liggen; terwijl *Cusco* deszelfs naaste haven bij *Pisoo* vindt. Van *Chachapojas* en *Caxamarca* heeft men het katoen en het kijnwaad, ook zeildeek, maroquin of Turksch leder en zeep. Deze twee plaatsen, in het gebergte gelegen, vinden hare naaste haven weder bij *Payta* of *Guanahao*. Het tin zoo wel als het koper wordt meestal van *Coquimbo* aangevoerd; ook te *Arica* heb ik veel tin uit het gebergte zien aanbrengen. Omtrent de cacao, kina en cochenille, heb ik bereids genoegzaam aangetoond, dat die artikelen in andere havens, waarvan dezelve gedeeltelijk oorspronkelijk zijn, verkregen

kunnen worden. — Ten tijde van de onderkoningen was *Lima* van de geheele westkust van *Amerika* de stapelplaats, alwaar alle goederen van dat land, en die, welke men van andere Spaansche koloniën aanbragt, werden opgeslagen. *Callao* was dus de voornaamste haven langs de geheele kust, en werd tot onderscheiding van alle andere, *El Abilitado General* genaamd, wegens dat men daar alleen den handel voeren konde in artikelen van alle koloniën, die onder de kroon van *Spanje* behoorden. Van daar, dat *Lima*, waar destijds alles ter markt kwam, het meest van alle steden in welvaart en rijkdommen schitterde; maar deze stad is thans de plaats op de kust, alwaar, naar evenredigheid van deszelfs groote inwendige bevolking en die der omstreken, het moeilijkste, en de minste zaken kunnen verrigt worden. — Ik voor mij zoude die haven, altijd het laatste aandoen, om er, zoo als men dat noemt, den rommel of het overschot van de lading af te zetten, waartoe men aldaar tot laatste hulpmiddel, om aan den boedel eene opruiming te maken, de publieke verkooping en heeft. — In het eerste deel van dit werk, heb ik den lezer bereids min of meer bekend gemaakt met de wijze, waarop de Noord-Amerikanen, de Engelschen en de Franschen, met hunne oorlogschepen, den handel, en wel vooral het uitvoeren van remisen, ondersteunden en begunstigten, zoodat ik hieromtrent niets meer noodig heb te vermelden.

Het staande leger van *Peru* bestond uit acht ba-
taillons infanterie, ieder van zes honderd en vijftig
man, benevens vier regimenten kavallerie van drie

honderd en vijftig ruiters. De veld-artillerie telde zestien stukken van vier pond, en het geheele korps kanoaniers vier honderd man, zoodat dit geheele heir zeven duizend man sterk was. De navale magt bestond uit het fregat *Montuagudo*, de korvetten *Independencia* en *Libertad*, de brik *El Congreso*, benevens de schoners *Peruana* en *Arequipina*. — De uitgaven van den staat komen jaarlijks op vijf millioenen piasters, terwijl de inkomsten hoogstens op eene groote drie millioen gerekend konden worden; de staatsschuld beliep toen reeds dicht bij de elf millioenen.

Van een groot gedeelte der lading, welke ik te *Lima* verkocht, moest ik mij, zoo als op meer andere plaatsen, de betaling op tijd getroosten. Ik besloot dus, om de reeds bezochte havens eerst weer aan te doen, ten einde de gelden, welke ik aldaar nog te ontvangen had, te incasseren, en dan met hetzelfde doel op *Lima* terug te komen. Ik maakte mij dus gereed, om naar *Valparaiso* te vertrekken.

Zoo als het met mij het geval was te *Guayaquil* en op meer plaatsen, die ik bezocht, ging het mij ook te *Lima* en *Callao*. Ik verliet met weerzin verscheidene goede vrienden, die ik te voren nimmer gekend had. Mijne passagiers, ten getalle van zes, waren sloop, en wij zeilden den veertienden September, in den achtermiddag, de baai uit. — De schoner van de douane vergezelde mij tot buiten het eiland *San Lorenzo*, om het oog op mijn schip te houden, opdat geene vaartuigen van den wal bij mij aan boord kwamen, om verbodene metalen uit te voeren of geldspecien te sluiken; doch deze voorzorg was onnoodig,

dewijl ik zoo wel het een als het ander gelukkig
scheep bragt, voor dat ik de reede verliet. De scho-
ner had mij evenwel eene dergelijke gemeenschap niet
kunnen beletten; want de zeelieden van het vaartui-
schenen allen onbekwame schippers te zijn, te oor-
deelen naar de wijze, waarop zij met hun schip
manoeuvreerden. — Zoodra wij buiten het eiland
Vaart van *San Lorenzo* waren, stuurde ik over stuurboord bij
naar *Valpa-*
raiso. den wind, met volle zeilen om de zuid.

Misgissing
om de west.

Onze koers viel in de eerste dagen meestal z. w.
t. z. en iets westelijker met eene gemiddelde verheid
van drie en negentig minuten of drie en twintig en
een kwart mijl, waarbij ons dagelijks de tijdmet-
eene vermeerdering van misgissing om de west aan-
toonde; welke dagelijksche bevinding den vier en
twintigsten September bevestigd werd met mijne waar-
nemingen door afstand van zon en maan, volgens
welke de middelbare tijd op *Greenwich* slechts vier
seconden met die van het zeehorologie verschilde, en
mijne gegiste lengte 2° 17' te westelijk, of den tien-
den dag na ons uitzeilen op 25° 10' zuiderbreedte,
reeds een en dertig mijlen te oostelijk met ons bestek
stond. Ik haal dit aldus omslagtig aan, om het door
mij reeds verhandelde voor den zeeman op te helde-

Het ruimen
van den wind
naar het oos-
ten.

ren. — Van den zeven en twintigsten graad zuider-
breedte viel onze koers, door het ruimen van den
wind naar het oosten, allengs zuidelijker, en den
acht en twintigsten September op 32½ graad zuider-
breedte, was de wind reeds zoo verre benoorden het
oosten, dat wij ruim nog o. t. z. stevenen konden. —
Over de vier en dertig graden zuiderbreedte, ontmoet-

ten wij den wind bewesten het noorden en stuurden toen ook om de oost. — Den derden October, in den achtermiddag, zagen wij het eiland de *Mas-Afuera*, dat ik des avonds ten tien ure op het misw. k. in het n. t. w. $\frac{1}{4}$ w. peilde, op den afstand van twee en een kwart mijl naar gissing. Des morgens hadden wij door azimuth-peiling 14 graden noordoostering. Onze bevondene lengte volgens gezegde peiling op het land, verschilde met onze gegiste lengte, welke ik naar gewoonte, volgens de laatste observatie, den acht en twintigsten September verbeterd had, 43', welke ons bestek te oostelijk stond, en volgens den tijdmetr dien morgen geobserveerd, waren wij met ons bestek 49 minuten te oostelijk. — Des morgens van den vierden October zagen wij het eiland *Juan Fernando* in het noorden van ons. Dit eiland, zoo zeer bekend door de reisbeschrijving van den Engelschen Admiraal GEORGE ANSON, heeft aan deszelfs noordkust eene vrij goede en veilige reede, *Rada de St. Juan Batista* of *Cumberland's-baai* genaamd, waarin van 47, 38, 27, 17 tot 14 vadem water staat; maar de grond, die uit een los werkend grof zand bestaat, kan als geen goede houdgrond voor ankers geroemd worden. De breedte over de geheele baai strekt zich ten naasten bij n. w. en z. o. en kan op drie achtste mijl geschat worden. De ankerplaats is onder den westwal; terwijl de kust ten oosten eene droogte bevat, die zich nagenoeg op eene kabellengte van den wal strekt, en waarop hoogstens, aan de uiterste punt, zestien tot twintig voeten water gevonden wordt. — Aan den westwal vindt men eene *mouille*, zeer ge-

De wind bewesten het noorden.

Het eiland *Mas Afuera*.

Het eiland *Juan Fernando*.

Cumberland's baai.

schikt om te landen, met eene kleine kom of hoef-ijzer, *heradura* genaamd, groot genoeg om eene sloep te bergen; ook ligt daarbij het dorp of de woningen aan eene uitwatering, die beschermd wordt door een fort. — Aan den oostwal vindt men in eene kleine bogt eene uitwatering, *Arroyos de buen Agua*, of goed-water-beek, genaamd. Dit water moet, even als over het algemeen het water van die beide eilanden geacht wordt, uitmuntend van smaak en zeer versterkend voor de maag zijn, uit hoofde van deszelfs bijzondere mineraaldeelen. De baai is van het noordoosten geheel open, maar van het n. w. door het zuiden tot het oosten, voor alle winden beschut.

Admiraal ANSON ankerde met het schip *Cumberland* in die baai, den twaalfden Junij 1741, en vertoefde er met vier schepen van zijne vloot, gedurende drie maanden, om zijne zieken te herstellen. Den achtsten Januarij van datzelfde jaar, was die vlootvoogd, van het eiland *St. Catharina* op de oostkust gelegen, vertrokken, en had dus, in vijf maanden tijd, geene haven aangedaan; aan alles gebrek hebbende, verloor hij dagelijks volk, met het schip vol zieken, zoodat hij van de vier honderd man equipage niet zoo veel behouden had, om een anker te kunnen ligten. Op de breedte van het eiland *San Fernandez* gekomen zijnde, zeilde hij, in de gedachte, dat hij verre bewesten het eiland stond, om de oost, doch ontdekte weldra, door het oploopen van de kust van *Chili*, dat hij, aanmerkelijk in lengte misgist, van het eiland was afgezeild, en hetzelfde dus in het wes-

ten of te windwaarts moest zoeken , waardoor de rampen van die ongelukkige schepelingen , wier lijden ten allen tijde als een voorbeeld van geduld en moed geroemd kan worden , aanmerkelijk vermeerderden.

San Fernandez moet in vroegere tijden , toen *Amerika* ontdekt werd , aanleiding gegeven hebben tot de welbekende geschiedenis van ROBINSON CRUSOE. Volgens overleveringen strandde een Engelsch schip op dit eiland , en de eenig overgeblevene man werd de held van eenen roman , welke niet weinig de verbeelding der jeugd opwekte , en velen tot die ondernemingen bragt , welke men bij de zeelieden van alle natien heeft moeten bewonderen. Het eiland *Juan Fernandez Afuera* of het westelijkste van beiden , en dat nagenoeg eene mijl in lengte bevat , is aan alle kanten steil , heeft geene anker- of landingsplaats , en wordt daarom nimmer door schepen bezocht. Het grootste , *Juan Fernandez a tierra* genaamd , is nagenoeg vier mijlen in uitgestrektheid , en bevat , buiten de reeds genoemde , nog twee ankerplaatsen , die echter weinig bezocht worden. Dit eiland is mede bergachtig , doch bevat eenige vlakten , welke , zoo als men beweert , zeer vruchtbaar zijn , en een lang gras of bies voortbrengen , waaruit de wilde geiten , die in menigte op dit eiland gevonden worden , derzelver voedsel hebben. Ten tijde dat de zuidzee van zeeroovers kriede , die de Spanjaarden op de westkust van *Zuid-Amerika* gedurig verontrusten , was dit eiland de ververschingsplaats van deze en alle andere vijanden , die hun het goud van de nieuwe wereld kwamen betwisten. De onderkoning

van *Chili* zond eene menigte honden naar die eilanden, om de geiten uit te roeijen, opdat daardoor het hoofdvoedsel, waarom de schepen kwamen, gemist zoude worden; doch de honden konden die dieren in het gebergte niet yervolgen, en geneerden zich, bij voorkeur, met huns gelijken, die den oceaano bewoonden, of anders gezegd, met zeehonden en zeekalven, waarvan deze eilanden krielen. — Men beweert, dat de honden, door dat voedsel, eene zoodanige verbastering ondergingen, dat zij het blaffen ten eenemaal verleerden; zoodat de wilde honden van die eilanden niet eer blaffen zullen, voor dat zij, tam geworden, zulks van de huishonden geleerd hebben, waarbij hun geluid dan nog geheel vreemd is.

Den vijfden November zagen wij een schip vooruit, dat wij verkenden voor de Engelsche brik *Infatigable*, Kapitein H**, te zijn, die drie dagen voor ons, of vroeger, van *Callao* gezeild was. De brik voerde kracht van zeil, om ons voor te blijven, dewijl ook hij ons herkend scheen te hebben; hij stuurde meer om de zuid, dan ik verkoos, dat wij den steven hielden. Zeker was zijn manoeuvre met meerder voorzorg gepaard, om te loefwaart van de haven van *Valparaiso* te blijven; doch ik begreep op niets wijders bedacht te moeten zijn, dan om te zorgen, dat ik niet aan lij verviel, om de baai te kunnen bezeilen. Den volgenden dag, toen wij het land in het gezigt kregen, verkenden wij de hooge kust van *San Antonio* in het oosten van ons. Wij hadden kracht van zeil, hielden af naar den hoek van *Coro-*

milla, en ankerden, des avonds ten acht ure, door stilte genoodzaakt, in den mond van de baai op vijftig vadem diepte, met een zwaar werp en de ligte ketting. Ten tien ure kwam de maan op; wij ligten toen weder anker en boegseerden het schip tot op de binnenreede, alwaar ik het dien nacht nog achter en voor vertuide, zoo als ik bereids op bladz. 199 van het eerste deel beschreven heb. Wij maakten dus in twee en twintig dagen deze reis van *Callao* naar *Valparaiso*, hetwelk als bijzonder voorspoedig beschouwd wordt. — In vroegere tijden, toen men nog geen denkbeeld had, om het van *Peru* of *Colombia* naar *Chili*, bij den wind op, om de zuid te laten loopen, tot dat men de westpassaat of westelijke winden ontmoette, waarmede men oost haalde, en dan de kust van *Chili* konde oploopen, waren de reizen van *Callao* naar *Valparaiso* ongemeen langwijlig, zoodat er voorbeelden bestaan, dat schepen bijna een jaar onderweg bleven. De eerste schipper, die het over eenen hoeg ruim weg om de zuid uit den wal had laten loopen, en daardoor in de westpassaat verviel, welke hem naar de kust van *Chili* bragt, waardoor hij, binnen de veertig dagen, de reis naar *Valparaiso* maakte, werd wegens dezen voorspoed, en het onbegrijpelijke van dit nimmer gekende voorbeeld, door het volk voor eenen toovenaar gehouden, en algemeen geloofd, dat hij met den duivel omging, zoodat hij in de gevangenis geworpen en voor den inquisitierraad geroepen werd, alwaar hij door zijn journaal en andere uitleggingen bewees, dat zijne navigatie op gronden steunde en aldus aangenomen konde worden.

Des morgens vroegtijdig van den zevenden September, werd ik reeds in mijnen slaap gestoord door eenige vrienden, die bij hun ontwaken gezien hadden, dat wij weder in de baai aangekomen waren. Hoewel ous allen eenige uren rust aangenaam waren geweest, dewijl wij den geheelen nacht met het schip gewerkt hadden; was het mij toch genoegelijk, mijne goede bekenden te zien. Men ondervindt dit te meer buiten 's lands, wanneer men aldaar nieuwe vriendschap heeft aangeknoopt. De Engelsche brik *Infatigable* kwam eerst den volgenden dag binnen, met nog eene Fransche oorlogsbrik, *la Baijonnaise*, die juist een dag later dan wij van *Callao* was vertrokken. De kapitein van dat oorlogschip had echter zoo veel vertrouwen in de snelheid van zijn vaartuig gesteld, dat hij mij, toen ik van *Lima* vertrok, gekscherende beloofde, van mijne te verwachten zijnde aankomst kennis te geven. Maar den dag daaraanvolgende, zijnde den negenden, zeilde er een Amerikaansche zuidzeevisscher de baai binnen, die op de reede, bij den *Almendral* ten anker kwam, en kort daarop eene sloep naar den wal zond, met de tijding aan zijnen consul, dat zij waren binnengelopen, wegens eene verschrikkelijke gebeurtenis, welke daar aan boord plaats greep. De kapitein was namelijk door gramschap op zijne stuurlieden, op beiden aangevallen; had den tweeden stuurman vermoord, en den eersten gekwetst, alzo deze hem, door de bijkomende hulp van het volk, nog bij tijds had kunnen ontworstelen; waarop zij den kapitein in de kajuit bragten, alwaar hij op het oogenblik van het aankom-

men nog in bewaring was. Wat de oorzaak geweest zij, welke dien gezagvoerder tot zulke uitersten van woede bragt, is mij onbekend gebleven; alleen heb ik gehoord, dat zijne stuurlieden hem verweten hadden, dat het door zijne verkeerde navigatie en manoeuvres was, dat zij zoo ongelukkig in het ontmoeten en vangen van walvisschen waren, niettegenstaande het schip reeds zoo lang in zee was. — De kapitein, die door dezelfde tegenspoeden reeds tot eene verregaande gemelijkheid vervallen was, kwam door dit verwijt, als tot eene razernij, welke hem gezegd misdrijf deed begaan.

Het is inderdaad te bejammeren, dat men wel eens meermalen schepen aantreft, onverschillig van welke natie, aan wier boord onderlinge twist en oneenigheid bestaat tusschen den gezagvoerder, de scheeps-officieren en de equipage of de passagiers. Zoo als de ondervinding leert, wordt die ongelukkige verwijdering het meest aangetroffen aan boord van zoodanige bodems, die langen tijd op zee zwalkten, en waarvan de schepelingen met vele moeilijkheden en tegenspoeden hadden te worstelen. Bij de Zuidzeevisschers laat zich dit menschkundig verklaren, doordien deze, meestal gedurende drie of vier achtereenvolgende jaren, met hunne schepen over den oceaan zwerven, als mogende gewoonlijk niet eer de tehuisreize aannemen, voor dat hunne vaten met traan gevuld en de lading daarvan volledig is. Meermalen gebeurt het, dat zulke vaartuigen gelukkig visschen, en alsdan binnen de twee jaren de terugreize aanvaarden. Maar zij, die niet in den trek

van de echte soort van visschen vallen, kruisen soms langen tijd zonder iets te vangen. Als men daarbij in aanmerking neemt, dat de verdiensten van deze walvischvangers, na gedane reis, bestaan in een aandeel, voor ieder naar zijnen rang aan boord, van den tehuis gebragten traan, zal men het begrijpelijk achten, dat deze lieden, bij hunne eentoonige leefwijze, waardoor zij geheel zijn afgezonderd van andere menschen, in wier verkeerling zij anderzins van tijd tot tijd afleiding zouden vinden, door langdurige vergeefsche inspanning, ten laatste tot eene moedeloosheid vervallen, die slechts weinigen weten te overwinnen en welke vooral toeneemt, zoo zij niet eenen vriend nevens zich hebben, die hen door betoon van deelneming en vertroostende toespraak opbeurt en hunne geestkracht sterkt. Ik heb op de Sandwicheilanden eenen scheepsbevelhebber van eenen zuidzeevisscher gekend, die door neerslagtigheid als geheel versuft was, doordien hij reeds zoo lang met zijn schip in zee kruiste, en niet meer dan twee visschen gevangen had; terwijl er een ander kapitein binnen kwam, die veel korteren tijd van *Noord-Amerika* was, en reeds drie kwart van eene volle lading traan had. Wij zagen dit schip uitzeilen naar het eiland *Atooi*, om zich aldaar van ververschingen te voorzien, voor dat hij zich andermaal tot den vischvangst op zee begaf, om het ontbrekende van zijne lading aan te vullen; en hij trof het geluk, dienzelfden dag één visch en des anderen daags twee visschen te vangen, waardoor hij in eens zoo veel spek aan boord kreeg hetwelk gekookt moest worden, dat hij

besloot, zulks gemakshalve in de baai van *Wahoe* te bewerkstelligen, en dus, tot aller verwondering, den vierden dag na zijn uitzeilen weder binnen kwam. Ik zal in de gelegenheid komen, om over de zuidzeevisscherij nog iets naders te zeggen.

Mijne bezigheden te *Valparaiso* waren ditmaal in achttien dagen tijds afgeloopen; mijne gelden voor verkochte goederen van vorige reis had ik ontvangen; ik was met alles gereed om zee te kiezen; er kwamen wederom eene menigte passagiers sloop, en wij vertrokken des avonds van den vier en twintigsten October de baai uit, maar hadden, bij het onder zeil gaan, een ongeval, dat echter gelukkiger afliep, dan wij ons in den beginne voorstelden. Een van de drie kweekelingen, die bij mij aan boord waren, viel met het losgooijen van het kruiszeil voor over van de ra op het dek, als levenloos, voor mijne voeten. Het anker was juist geligt, toen dit gebeurde en het schip aan het vallen voor den wind, waarop ik een ter reede liggend Fransch oorlogsfregat achteromliep, en hetzelfde om eenen chirurgijn verzocht, die men de beleefdheid had, dadelijk aan boord te zenden, en die den knaap weder tot zich zelve bragt, met de verklaring, dat hij, uitwendig te zien, niets gekwetst had. Zijn val was gelukkig gebroken door de opgerolde zonnetent, welke tusschen de masten hing, en waarop hij belandde, voor dat hij op het dek stortte. Nadat de beleefde chirurgijn majoor (want deze was zelf gekomen) al ver- rigt had, wat hij tot behoud van den jongeling doen konde, vertrok hij wederom van boord, en zette ik

koers de baai uit, met het plan om naar *Arica* te zeilen, in de verwachting, dat ik te *Tacna*, bij den heer REJO, al mijne nog te ontvangene gelden gereed zoude vinden, om aan boord te kunnen nemen.

Wij vervolgden ditmaal weder onzen koers, zoo na mogelijk langs de kust, en kwamen, even als de vorige keer, na eene reis van negen dagen, van *Valparaiso*, op de reede van *Arica* ten anker. Wij vonden alhier ter reede liggen het Engelsche oorlogsfregat *the Doris*. de Fransche oorlogsbrik *le Cigne* en de meergemelde Peruaansche oorlogschoner *Arequipina*, kapitein SYMONS. — Bij mijne aankomst te *Arica* vond ik reeds eenen brief van mijnen correspondent, die over de *Cordilleras* naar *la Paz* vertrokken was, mij echter kennis gevende, dat hij de gelden van het gouvernement voor het overbrengen van de militairen, zoo wel als die voor verkochte goederen, van onderscheidene debiteuren, geïncasseerd had, maar mij aanried de mangles of balken, die ik te *Guayaquil* geladen had, eerst naar derzelver bestemde plaats te brengen, en dan op *Arica* terug te komen, om de provenuen van het een zoo wel als van het andere te ontvangen. Ik konde mij echter met dit denkbeeld niet vereenigen, te minder, dewijl ik nog eenen supercarga sloop had, die om dezelfde reden als die, welke mij naar *Arica* bragt, namelijk, om bij dien correspondent de gelden voor verkochte goederen te ontvangen, met mij zeilde, en er zich nog twee supercarga's te *Tacna* bevonden, die aldaar voor gelijke belangen wachtende waren. — Toevallig was mijn schip de

eenigste koopvaarder, die er toen ter reede van *Arica* lag, en zeilde het fregat *the Doris*, de Fransche brik en Peruaansche schoner den volgenden dag, zoodat geen der supercarga's, indien zij hunne gelden ook ontvangen konden, eene andere gelegenheid dan mijn schip had, om specien te vervoeren. Ik besloot om mij deze omstandigheid ten nutte te maken, met op de uitkeering van mijne gelden aan te dringen; terwijl geen ander belanghebbende mij deswege konde hinderlijk zijn, en vertrok daarom den vierden Augustus 's morgens vroeg naar *Tacna*. De zaakgelastigde van den heer REJO was verwonderd mij te zien, dewijl men vertrouwde, dat ik naar *Ilay* gezeild was; maar ik gaf te kennen, dat het mij niet schikte, om van daar met mijn schip andermaal in de passaat op te werken, en liefst tot *Callao* mijne reis wilde blijven vervolgen, waarom ik hoopte, dat men mijne rekeningen voor deze reis wilde sluiten en de gelden zoude uitbetalen. Doch de groote zaak, waarom men mij het liefst op een anderen tijd bij het kantoor zag, bestond daarin, dat er gebrek aan specien was. De kooplieden, die van de oostzijde der *Cordilleras* gekomen waren, om de Europeesche goederen te koopen, hadden grootendeels niet aan hunne verplichtingen voldaan, waarop de drie supercarga's reeds een geruimen tijd wachtende waren, en door hunne ontevredenheid deswege den heer REJO gedrongen hadden, in persoon den weg over de *Cordilleras* aan te nemen. Het is niet zeldzaam, dat men bij eenigen een finaal bankroet zal ondervinden, waarover ik mij echter nimmer, en ook toen niet,

te beklagen had, dewijl allen, ten mijnen opzichte, aan hunne verbindtenissen voldeden. Mijne gelden waren dus natuurlijk binnengekomen, en daarom verzocht ik dan ook den eerste bediende, met de uitkeering daarvan mij, zoo kort mogelijk, tot het vervolgen mijner reis op te houden. Het hooge woord moest er echter uit, dat er geene specien, maar wel goud- en zilverbaren, en *plata pìna*, voorhanden was. »Goed,” antwoordde ik, »sla dan uw boek open, » en laat mij uwen inkoop daarvan zien, en tegen » dien prijs wil ik het goud ook in betaling nemen.” Het was op deze wijze, dat ik te *Tacna* mijne zaken voor deze reis ten einde bragt.

ACHTTIENDE HOOFDSTUK.

De rijkdom van Peru. Groeikracht van het goud en zilver. De goudmijnen van Spaansch Zuid-Amerika. Het capot goud. Het goud bij de rivier Tumbes. Waarde van het goud in Zuid-Amerika. Zilvermijnen. Kwik, koper, tin en meer andere voortbrengselen der mijnen. Het bewerken der goudmijnen. Prijs van het goud. Het bewerken der zilvermijnen. De Plata Piña. Bedrog met het zilver. Verschil in waarde der zilvermijnen. Verval der mijnen. Onderneming dien ten gevolge der vreemdelingen. Handel in goudbaren ten behoeve der expeditie van het schip. De omstreken van Tacna. Gereedheid tot vertrek. Haringvangst.

Voor dat ik met het verslag mijner reize en van mijne verrigtingen op deze kust verder ga, zal het, hoop ik, eenige mijner lezers niet onwelkom zijn, dat ik hier eerst eenige nadere aanhalingen laat volgen, betreffende de mijnen van Spaansch *Zuid-Amerika*, en wel hoofdzakelijk omtrent die, welke de edele metalen bevatten; want in *Peru* geweest te zijn, zonder zich onderrigt te hebben waar dan toch eigenlijk het goud en zilver, waarvan bijna de ge-

heele wereld droomt, te vinden is, zou tot bewijs kunnen strekken, dat men vroeger in *Europa* dat onder-koninkrijk nimmer had hooren noemen, dewijl de woorden: *schatten van Peru* bijna even zoo onafscheidelijk worden uitgesproken, als het ontegenzeggelijk is, dat dit land van deszelfs onuitputbare rijkdommen nimmer af te zonderen is. Wat ook de Spanjaarden aan goud en zilver wegvoerden, en hoe zij ook de Indianen dwongen, om de voortbrengselen van hunne mijnen af te staan, (*) zoo blijft niettemin de schoot der aarde van *Zuid-Amerika* eene zoo onberekenbare waarde aan edele metalen bevatten, dat, wanneer men dezelve altemaal ontgraven konde, het goud en zilver, door deszelfs overvloed, mogelijk den eersten rang in kostbaarheid met de thans minst geachte metalen zou verwisselen. Over geheel Spaansch en Portugeesch *Zuid-Amerika* zijn deze mijnen verspreid, en het is bewezen, dat de meeste eene voortdurende vruchtbaarheid behouden; want mijnen, die reeds ingestort zijn, en later weder opgegraven werden, toonden aan, dat nieuwe goudaderen zich daarin sedert ontwikkeld hadden; zelfs vond men in de schedels van ongelukkigen, die als slagtoffers in de mijnen gebleven waren, dat de goudaderen ook daarin groeikracht hadden verkregen.

(*) Tot een staaltje daarvan strekt de geschiedenis van den Inca *ATAHUALPA*, die eene kamer met goud gevuld, zoo hoog als zijne hand reiken konde, aanbood, voor zijne vrijheid uit de gevangenis; waarbij de Spanjaarden, toen de vervulling daarvan nog niet volledig was, reeds over de vier en zestig millioenen *Hollandsche* guldens wegsleepten.

Het fijne goud, dat men op drie en twintig karaat alooi berekent, wordt over het algemeen gevonden in de republiek van *Bolivia* of hoog *Peru*, en wel bij *la Paz*; de berg *Illimani*, waarvan ik reeds gesproken heb, moet onnoemelijke schatten aan goud in zich bevatten. Omtrent het laatst van de zeventiende eeuw, werd door eenen donderslag eene rots van denzelfden naar beneden geslagen, die zoo veel goud uit deszelfs boezem voerde, dat daardoor de waarde van dat metaal in de stad *la Paz* vijftig ten honderd daalde, en het ons, dat zestien piasters gold, voor acht piasters zilvergeld verkocht werd. De geheele provincie van *Cuzco* bevat rijke goudmijnen, en die van *Juan de Oro*, bij het meer van *Titicaca*, zijn in het bijzonder beroemd omtrent het alooi van het goud. Het is daar, waar men ook de voornaamste waschkuipen tot zuivering van dat metaal vindt, waarop ik nader terugkomen zal. Ook de rivieren voeren in die provincie eene menigte goud aan, dat men gewoonlijk vergadert, vooral nadat dezelve door de gesmoltene sneeuw van het gebergte gezwollen geweest zijn. In het oostnoordoosten van *Truxillo*, aan de oostzijde van de eerste of wester keten der *Cordilleras*, ligt de stad *Caxamarquilla*, vermaard door hare goudmijnen, die eertijds zulk eenen overvloed van dat metaal opleverde, dat er het zilvergeld als het ware door schaarschheid meer geacht werd.

Caxamarca, dat nagenoeg noordoost van *Truxillo* in de *Cordilleras*, en niet verre van *Caxamarquilla* gelegen is, bevat mede aanzienlijke mijnen. Vele derzelve zijn echter door aardbevingen en stormwin-

den gedempt en dermate verloren gëraakt, dat men derzelve plaats, om ze andermaal te bewerken, niet wedervinden kan. Onder deze behooren de voornaamste van de provincie *Juan de Bracamores*, welke ten oosten van die van *Truxillo* gelegen is, en de mijnen van *Oruro* (eene stad in de provincie *Potosi*, zuidoost ten oosten van *Arica*,) welke vol water geloopt zijn, terwijl in het land van *Colombia* de rijke beroemde mijnen in de provincie *Macas*, dicht bij *Quito*, door het overrompelen der Indianen verloren raakten en men anderen uit het geheugen verloor, wegens gebrek aan kennis om dezelve te bewerken; evenwel is de overvloed van bekende mijnen nog buitenmate groot. In *Colombia* worden die van *Popaijan* als de meest voordeelige gerekend; het goud, dat uit dezelve getrokken wordt, heeft tot drie en twintig karaat alooi; dat van de provincie *Darië* bij het land van *Panama*, welke mede vele paarden oplevert, wordt als nog fijner goud geacht; terwijl echter het beste en fijnste goud, gelijk ik reeds in het eerste deel, bladz. 276, gezegd heb, gevonden wordt in de nabijheid van de stad *Huasco*, gelegen in *Chili*, op nagenoeg dertig graden zuiderbreedte, dat bekend is onder den naam van *Oro de Capot*. — Het goud van *Chili* is over het algemeen een superieur soort, zoo als dat van *Coquimbo* en *Copiapo* in het bijzonder bekend staat. — Aan de rivier *Tumbez*, in de golf van *Guayaquil*, tusschen de steden *Tumbez* en *Loxa*, bij de stad *Zaruma*, wordt het meeste goud gevonden, hetwelk echter het minste alooi van zestien tot achttien karaat bevat. Om die redenen moet men

daar wel weten, wat men ontvangt, ook wanneer men te *Guayaquil* goudbaren in betaling neemt; de oncas of gouden dubloenen van dat land gelden er hoofdzakelijk daarom niet meer dan zestien piasters, terwijl die van *Chili* op zeventien en een achtste tot zeventien en een kwart komen. — De geheele zuidelijke provincie van *Colombia*, als *Juan de Bracamores*, bevat eenen overvloed van mijnen, welke het naaste bij *Peru* of omstreeks de stad *Juan* zijn gelegen, en welker goud het beste in alooi geacht wordt. — De provincie *Potosi* bevat mede eene menigte goudmijnen, en is daarbij het meeste beroemd in deszelfs zilverbijmijnen. In 1638 berekende men, dat de mijnen van den berg, waaraan de stad *Potosi* gelegen is, sedert dezelve voor de Spaansche kroon bewerkt werden, of in den tijd van drie en negentig jaren, aan zilver uitleverden de waarde van drie honderd vijf en negentig millioen zes maal honderd en negentien duizend piasters, hetwelk in Hollandsch geld bedraagt negen honderd en negen en tachtig millioen zeven en veertig duizend vijf honderd gulden. Wat de zilverbijmijnen in die verhouding, tot het laatste oogenblik dat dezelve voor de Spaansche kroon bewerkt werden, opbragten, heb ik niet kunnen opsporen, maar wel, dat de laatste vier en dertig jaren, dus van 1786 tot 1820, al de ontvangst van dat metaal, volgens de douaneregisters van *Peru* alleen, genoteerd stond op vijftien millioen twee honderd twee en dertig duizend zes honderd negen en zeventig mark; daarenboven rekende men, dat de mijnen nog uitgeleverd hadden aan particulieren, circa twee millioenen mark, zoo-

dat de geheele waarde aan geld op honderd vier en vijftig millioenen piasters geschat werd, hetwelk drie honderd vijf en tachtig millioen Hollandsche guldens bedraagt.

Bij *San Ant. de Lipes*, eene stad gelegen in de *Cordilleras*, tusschen *Atacama* en *Cotagayta*, wordt eigenlijk het fijnste zilver gegraven; terwijl het zilver uit de mijnen van *Turco*, eene plaats iets noorde-lijker dan *Lipes*, en nagenoeg op $20\frac{1}{2}^{\circ}$ zuiderbreedte gelegen, niet mindet geacht is, en onderscheiden wordt, door de benaming *metal machacado*, omdat dit metaal zich in de rotsen hecht. — Te *Oruro* en *la Plata*, in de provincie *Potosi*, wordt veel goud en zilver gevonden. Behalve de mijnen leveren de woestijnen zilver, dat men uit het zand in stukken, door de inwoners *Papas* genaamd, opgraaft; (*) de lezer hebbe dit echter niet zóó te verstaan, alsof men zich met opzet in die onafzienbare woestijnen begave, om de *papas* op te delven; integendeel is het alleen als bij toeval, dat dezelve daar gevonden worden. Ook de geheele provincie *Cuzco* bevat eene menigte zilverbijlen; die van *Guamarga*, eene provincie, die ten westen onmiddellijk aan die van *Cuzco* grenst, moeten onberekenbare schatten aan *Peru* opgebracht hebben. In het begin van de achttiende eeuw ontdekte men op den berg *Ucumtaji*, gelegen in de provincie *Cuzco*, eene ertslaag van het fijnste zilver, die eenige millioenen piasters uitleverde. — Bij *Caillomas*, eene plaats benoorden

---

(*) Zie eerste deel, bl. 277.

Arequipa, aan den oostkant der *Cordilleras*, worden mede rijke zilvermijnen bewerkt, en wel voornamelijk uit eenen berg, die, naar den naam van de stad, de *Monte Caillomas* geheeten is. Er zijn overigens nog eene menigte goud- en zilvermijnen; terwijl buitendien de schoot der aarde van geheel Spaansch en Portugeesch *Zuid-Amerika* eene rijkheid van alle andere metalen, ertsen, delfstoffen en edelgesteenten bevat, waarvan geen denkbeeld te maken is. Er moet daarbij ook genoemd worden het kwik, eene vloeistof zoo noodig tot het bewerken der mijnen, vooral tot het zuiveren van het zilver. De berg van *Potosi* bevat aanzienlijke kwikmijnen, terwijl *Colombia* omstreeks het land van *Quito*, en wel in het bijzonder bij *Cunca*, de kwikmijnen inhoudt, welke het meest aan den staat opleveren. De mijnen van dit land bevatten bovendien nog bergkristal, robijnen enz.; die van *la Paz* tin, talk, muscovisch glas, marmer en koper. *Chili* levert hoofdzakelijk veel koper; dat van *Coquimbo* wordt het meest vervoerd naar *China* en *Europa*; de prijs voor hetzelfde is van twaalf tot dertien piasters per quintaal; maar het komt op verre na niet in waarde gelijk aan het Oostindische koper, en vooral dat van *Japan*. Men beweert evenwel, dat het koper, hetwelk op de kust van *Chocó* (*Colombia*,) gevonden wordt, daarmede gelijk komt, en door de vermenging van goud gehalte voor geene aangroeiing vatbaar, en tegen het zuur bestand is. Lood en ijzer, zwavel en vitriool zijn mede producten uit de mijnen van *Zuid-Amerika*, doch wel het meeste uit die van *Chili*; terwijl door

de natuur de magneetsteen tot het scheiden der metalen, even zoo min vergeten schijnt, als het kwik, om dezelve te zuiveren, waaromtrent het volgende eenige opheldering zal geven.

Het goud bevindt zich gemeenlijk in eene harde kleiachtige bedding, welke *laxa* genaamd en onder een geelen of oranje-kleurigen grond gevonden wordt, ter diepte van niet meer dan vijf à zes voeten. Bij de plaats, waar men de graving wil beginnen, wordt eene kom of vijver aangelegd, die men met water vult; of, wanneer de gelegenheid zulks toelaat, leidt men, door een kanaal of buis, het water van eene rivier of beek naar den vijver, waardoor dezelve gestadig gevuld blijft. — De grond, onder welchen men het goud wil opdelven, wordt vervolgens los gewerkt, en eenen kuil, *cocha* genaamd, maakt; de bovenspecie voert men weg, tot dat men aan de aarde komt, welke reeds eenige gouddeeltjes bevat; dan laat men het water uit den vijver door eene daartoe geplaatste buis tot leiding, gestadig aan in de *cocha* loopen; terwijl de grond in denzelfden tot eene pap gewerkt wordt, die men zorgvuldig blijft mengen, en eindelijk, door het water, dat gestadig aan door de buizen blijft loopen, zoo week maakt, dat de gouddeeltjes kunnen zinken; wanneer men begint om het water door een buis in eene tweede *cocha*, en van daar in eene derde tot zelfs vierde *cocha* af te tappen; waarbij men gestadig mengende blijft, opdat de slijk- en zanddeelen zich mede ontlasten en de gouddeeltjes blijven liggen. Met dit werk vervolgt men, tot dat men aan de eigenlijke

goudbedding of *laxa* komt, die gemeenlijk een week slijk onder zich bevat, dat tot zekere diepte in den grond gevonden wordt, waarom men zorgvuldig acht geven moet, dat de *laxa* niet gebroken wordt, opdat er door die gaten of spleten geen goud verloren raakt. Intusschen blijft men voortgaan met het water uit den vijver in de *cochas* te laten loopen, dat zich onder gestadig mengen ook wederom door de bulzen ontlast, medevoerende alle slijk, tot dat de *laxa* gereinigd is, en men de voornaamste stukjes goud, *pepitas* genaamd, kan inzamelen. Vervolgens maakt men eenige geulen langs de kanten der *cochas*, die gemeenschap hebben met de buis, waardoor het water naar de buis loopt, om daar ontlast te worden. Hiermede gereed zijnde, komen de werklieden met kleine tobbetjes in de *cochas*, om de *laxa* te vergaderen en te zuiveren; terwijl het loopende water zoo veel mogelijk de onzuivere deelen wegvoert, en het verzamelde metaal alleen naar de woning van den eigenaar wordt gebracht, die het op eene tafel spreidt en laat droogen, en dan begint te scheiden van ijzerdeeltjes, door den magneetsteen, en van koperdeeltjes door vitriool; de platina moet hij er uitzoeken door eene penneveer of ander spits gereedschap, zoo mede het grove en andere zand, dat door deszelfs zwaarte onder het wasschen niet wegspoelde. Wanneer hij nu het stofgoud zoo veel mogelijk uitgezocht heeft, wordt het gewoonlijk in lederen zakjes bewaard, of ook wel tot koeken, of anders gezegd *lingotten*, aldaar *pastos* genaamd, gegoten. Het goud wordt ook gewasschen uit het zand der beddingen van

eenige rivieren, welke bewerking zeer eenvoudig is en niet meer dan eene afscheiding genoemd kan worden. Het goud, dat men aan stukjes vindt, is wel het beste, en altijd te verkiezen boven de *pastos*, die uit stofgoud gegoten zijn. Men heeft eenige van die stukken goud gevonden, die ongehooflijk veel waarde hadden; ik heb te *Lima* een stuk gevonden goud van 24 karaat gehalte gezien, dat bij de zeven duizend piasters waarde had.

Het verdient allezins opmerking, hoe vele gouddeeltjes de gewone klei of potaarde aldaar bevat, zoodat kruiken, kannen of andere voorwerpen, daarvan gebakken, altijd gestippeld zijn met gouddeeltjes. Ik kocht te *Lima*, voor de equipagie, een paar groote kannen met brandewijn van *pisco*, en heb, na het gebruik van dien drank, de kruiken, om derzelve bijzonderheid, wegens de menigvuldige gouddeeltjes, die daarin gebakken zijn, bewaard. —

Het goud, dat ik aan *lingotten*, of, zoo als men het op de kust noemde, *pastos* of *tejas* kocht, betaalde ik tegen piast. 16, 25 of *f* 40, 62 in Nederlandsch geld het ons; de gehalte kwam op 23 karaat. En wanneer men nu het 22 karaats goud op *f* 45, 65 in *Holland* stelt, zal men daarmede eene goede remise kunnen maken, dewijl hierop geene andere onkosten, dan die van assurantie en courtagie vallen. — In *Holland* verdeelt men het oude goud- en zilver-gewigt in marken, à 8 oncen, à 20 engels, à 32 azen; of naar het decimale stelsel, in het pond à 10 oncen, à 10 looden, à 10 wigjes. Deze verdeling is op de kust niet bekend, alwaar men het ons

gewoonlijk verdeelt in 16 adarmen. — Bij het *essai* reket men per *castillano*, à 24 *quilate*, à 24 greinen, à 8 deeltjes. Vijftig *castillanos* maken een *marchesp*, een *marchesp* 229 *grames* en 816 *millegrames*. Eene *quilate* goud wordt naar derzelve gehalte tegen 5, 5½ à 6 *realen*, de *reaal* tegen 31, 2 cents van een *Hollandschen gulden* betaald.

De oncen van <i>Chili</i> houden	18, 19 à 19½	<i>quilaten</i> .
die van <i>Spanje</i>	20 à 21	»
die van <i>Mexico</i>	21	»
het goud van <i>la Paz</i>	23	»
en dat van <i>Couzco</i> boven de	25	»

Door geheel *Spaansch Amerika* reket men den *piaster* op acht *realen*, welke *reaal* men in 34 *maravèdis de plata* verdeelt. De *doublon* heeft gewoonlijk acht *escudos* goud, en die, welke vóór 1772 geslagen zijn, gelden zestien en een zeventiende *piasters*; die, welke na dien tijd geslagen zijn, gelden zestien *piasters*. Omtrent den koers van de gouden *dublons* heb ik reeds iets gezegd.

Over alle eilanden in *Oostindie* is men gewoon, het goud te verkoopen naar de *Spaansche* - mat of *Carolus*-*piaster* zwaarte. Op de noordoostkust van het eiland *Celebes* kocht ik het 22 à 23 karaats goud tegen twaalf en zes achtste à dertien *piasters* voor het gewigt van ieder *piaster*, en het stofgoud tegen twaalf en drie achtste *piaster*.

Ik konde te *Tacna* ook *zilverbaren* in betaling ontvangen; maar de zwaarte der *lingotten* was mij tot het vervoer naar *Arica* te groot, en de massa te moeilijk om aan boord te krijgen; ook moet men bij

het ontvangen van zilverstaven uiterst voorzigtig onderzoeken, of daarbij ook bedrog schuilt, hoewel men met het inkoopen van dezulken, die uit fijn zilver gegoten zijn, dat weleer tot huisgereedschap of ander einde behoorde, dikwijls goede rekening kan maken; het mark daarvan werd mij te *Tacna* tegen acht à negen piasters aangeboden. Het bereide zilver, dat tot baren of staven gegoten wordt, en natuurlijk onderscheiden in gehalte zijn kan, wordt *plata piña* genaamd; het is echter zaak, om bij den inkoop van dat metaal uiterst behoedzaam te zijn omtrent het bedrog, dat daarmede gepleegd kan worden, als zijnde de staven somtijds inwendig met kwik, steenen, lood of op de meest bedriegelijkste wijze met vervalscht zilver gevuld, hetwelk men niet ontdekken zal, dan nadat men de baren doorbreekt of aan stukken hakt. — De bergstof, welke dit metaal bevat, wordt dieper dan het goud uit de mijnen gegraven, en in lederen zakken, *capochos* genaamd, weggedragen naar eenen molen, *taona* genaamd, welke, even als een kruidmolen, uit één of twee regtopstaande steenen bestaat, die door muilezels of ossen gedraaid worden. Deze steenen rollen over eenen bodem, die naar de kanten afloopt en eene goot bevat. Wanneer de bergspecie onder de steenen ligt, laat men, gedurende het drukken of malen, water langs dezelve, onder de steenen loopen; dit water voert het zand en de klei langs de goot, naar eene kom of kuip, waarin men de ontlaste deelen kan onderzoeken, of er nog metalen bij aanwezig zijn. Hiermede blijft men voortgaan, tot dat het

metaal genoegzaam van alle vreemde deelen gezuiverd is, en eene verbinding door het water verkrijgt; — wanneer men het met eene genoegzame hoeveelheid kwik vermengt en aldus eenige dagen laat rusten, dan keert men het met schoppen, en mengt het op nieuw met kwik; en dit herhaalt men totdat het metaal een weekachtig, tezenhangend deeg uitmaakt. Vervolgens wordt die deeg in eenen bak met stokken, zoo sterk mogelijk, geroerd, terwijl ook daarin het water in gestadigen loop blijft, totdat alle onnoodige bestanddeelen zoo veel mogelijk verwijderd zijn; dan wordt de massa in haren of grof linnen kleeden gewrongen, om er de kwik uit te drukken, en vervolgens op gemetselde platen gelegd, waaronder gestookt wordt, om daardoor het kwik, dat er nog aanwezig is, te doen uitdampen. Het metaal daarvan gezuiverd zijnde, vormt zich tot eene porieuse koek, welke *pignes* genaamd wordt. De *pignes* koopt men even als alle andere metalen; maar dezelve is moeilijk te taxeren. Wanneer nu de *pigne* tot baren of blokken gegoten is, wordt dit de *plata pina* genaamd.

De rijkheid of vruchtbaarheid van de mijn wordt gewaardeerd naar de hoeveelheid zilver, welke ieder kist (*caxon*), die meestal vijfzig quintalen bergstoffen bevatten kan, opbrengt. Zoo heeft men, bij voorbeeld, kisten, die twintig tot dertig mark zilver uitleveren; anderen uit dezelfde mijnen, die zestien tot achttien mark opleveren. De mijnen van *Potosi* en *Lipes* leverden zestig tot tachtig mark zilver uit eene kist. Het is natuurlijk, dat daarin het grootste voordeel

bestaat, dewijl arbeidsloon en transport van zulk eene kist even zoo veel kost als van die, welke slechts tien tot zes mark uitleveren; en het dus op kisten, die maar drie mark uitleveren, zoo als dezelve somtijds gevuld zijn, hard werk vereischt om er bij te winnen. De bergspecie, welke vele zilverdeelen bevat, heeft nog dit voor, dat zij in den molen te spoediger en gemakkelijker gezuiverd wordt. — De particulieren, die de mijnen bewerken, moeten aan het gouvernement een vijfde gedeelte van hunne opgraving in metaal uitkeeren, benevens de onkosten van vervoer en stempelen hunner goud- en zilverbaren, die allen naar het *tribunal de mineria* in de *callana* (muntkamer) moeten gebracht worden. Wanneer iemand eene mijn ontdekt, doet hij daarvan aangiften bij gezegde tribunaal; en aan hem wordt dan door den *subdelegado* of districts-commissaris eene ruimte van honderd en zestig vierkante roeden afgestaan, welke hij mag bewerken, echter altijd loodregt naar beneden. Anderen kunnen eene ruimte van het gouvernement koopen, doch dezelve mag niet boven de tachtig vierkante roeden bedragen. — De eigenaar neemt bezit van zulk eene mijn, onder de volgende ceremonie, welke hij daarbij betracht. Hij perkt zijn gebied af door teekens, gaten of steenen, rolt zich over zijnen grond, en roept drie malen: *posesion!* (bezitting!) De meeste mijnen gaan echter ten achteren, doordien de eigenaars gene fondsen hebben, om de onkosten te betalen. Sommigen zijn daarom verplicht, de werklieden te voldoen door hun eenen dag in de week toe te staan, op

welken zij voor zich de mijnen kunnen bewerken; maar zulks loopt meestal dubbel ten nadeele van den eigenaar, dewijl de werklieden dan wel zorgen, dat de beste metaal-aderen tot dien dag onaangeroerd blijven. Dit bedrog kan het grofste gepleegd worden in de zilvermijnen, alzoo er zulk een onderscheid is in de merken zilver, die de kist (*caxon*) uit dezelfde mijn kan opleveren. Vele vreemdelingen, en wel hoofdzakelijk Engelschen, zijn daardoor uitgelokt, om aan het gouvernement van *Peru* voorstellingen te doen, op welke hetzelfde aan hen zoude toestaan de mijnen te laten bewerken; en door overeenkomsten, welke er dientengevolge van beide kanten gesloten zijn, hebben zich in *Engeland* mijn-compagniën voor *Zuid-Amerika*, en wel hoofdzakelijk voor *Peru*, vereenigd, die hare commissarissen of agenten met noodige volmagt en crediet hebben overgezonden. Ik ben met verscheidene van die heeren in kennis geraakt, en heb daardoor gelegenheid gehad, iets nader daarvan te leeren; maar ik ontmoette bijna geene, die mij niet verzekerde, dat het gouvernement van *Peru* hun vele moeilijkheden in den weg leide, waardoor hoofdzakelijk de resultaten hunner ondernemingen zoo nadeelig voor de compagnie waren. En inderdaad valt zulks niet moeilijk te begrijpen, als men in aanmerking neemt, dat het ongemunt goud en zilver volstrekt niet uitgevoerd mag worden, en dus alleen bij het gouvernement ter markt moet komen, terwijl de eigenaar, buiten de schatting, welke hij van beide metalen moet afstaan, nog betalen moet de kosten van vervoer, het stempelen en

natuurlijk het bewerken der mijnen, waarmede men vele tegenspoeden kan treffen, niet alleen door het bedrog, dat de werklieden weten te plegen, maar ook wegens gebrek aan bekwame en goede handen, en door de onheilen, waarvoor eenige mijnen blootstaan, zoo als ik bereids aangetoond heb. — De *aviadores*, zoo als diegenen genaamd worden, welke de mijnwerkers-gelden op intrest voorschieten, maken meestal de beste rekening, en zijn veel ten nadeele van de mijn-compagniën, dewijl onder hen de eerste staatsbeambten kunnen schuilen, die natuurlijk den mijnwerker weten te bevoorregten, en wel zoodanig, dat de *pastos de oro* en *plata pīna* uitgesmokkeld kunnen worden. Ik heb omtrent het waarschijnlijke van zoodanige overeenkomst, een sprekend bewijs gehad. Toen ik te *Taçna* bezig was, met het goud af te wégen, trad onverwacht de *tasador* of schatter van de douane in het kantoor, zoodat hij alle stukken goud, die op eene tafel lagen, duidelijk gewaar werd, en mij zelfs aan het wegen zag. Ik wil niet ontkennen, dat zijne verschijning mij op dat oogenblik onwelkom was, ofschoon ik bijzonder bevriend met hem was; hij riep mij met een' glimlach toe: » *Caramba! hombre Capitan que oro!* » (verbazend! kapitein wat een goud!) waarop ik hem vrolijk antwoordde: » Nu weet gij al, dat ik gevaarlijke zaken » zal ondernemen, en pas nu maar op! » Hij begon hierop te lagchen en vertrok.

Voor dat ik hiermede eindig, heb ik er nog bij te voegen, dat, wanneer men om handelszaken naar de kust van *Zuid-Amerika* vertrekt, men indachtig zijn

moet, met zich van goede goudschaaltjes en gewigten te voorzien, alsmede van een' toetssteen, sterk water, proefgoud en zilverstaafjes van onderscheidene penningen gehalte; want hoe veel fijn goud en zilver de mijnen ook opleveren, zoo wordt hierin, zoo als ik reeds gezegd heb, veel bedrog gepleegd; en dit bedrog zal men niet alleen bij de ongemunte metalen, maar ook bij de muntspecien vinden. Ik heb dikwijls, als ik aan boord de gelden ontving voor verkochte goederen, verscheidene valsche gouden oncen of dublonen uitgeschoten; en het is ongelooflijk, hoe veel valsch zilvergeld er op de kust, en vooral te *Guayaquil*, in omloop is; maar men kan het aldaar, te *Tumbez*, *Machala* en somtijds ook nog te *Payta*, veelal weder kwijt raken. De munten bestaan uit de onderscheidene stempels, die de verschillende republieken van *Zuid-Amerika* hebben. De piasters van *Mexico* en *Buenos Ayres* zijn klein, en bevatten op verre na niet dezelfde grootte of zwaarte, welke aan de Spaansche piasters gegeven wordt, die ten getalle van 912, juist honderd mark zilver houden. Het gehalte van het zilvergeld van *Buenos Ayres* en *Chili* is mindet dan dat van *Peru*; echter zijn de piasters van *Mexico* de beste. — De piasters, gestempeld *Carolus den derden*, zijn de meest gezochte in *China*; ook die van *Ferdinand den zevenden* worden op de eilanden in de Zuidzee, en wel bijzonder op de *Sandwichs*-eilanden, geacht, omdat daarop het beeld van eenen man geslagen is; maar de Zuid-Amerikanen hebben in de razernij van hunne omwenteling zich op alles willen wreken, wat eenig

bewijs van de Spaansche kroon opleverde, zoodat de Spaansche piasters altemaal dermate doorboord en mishandeld zijn, dat derzelve waarde ten minste tot op tien ten honderd verminderd is.

Zoo als ik reeds gezegd heb, ontving ik te *Tacna* de provenuen voor verkochte goederen, vracht enz. gedeeltelijk in haar goud; ook werd mij tin aangeboden tegen dertien piasters per quintaal, dat aldaar meestal in blokken van vijftig pond oud gewigt verkocht wordt; doch het alooi van dat metaal beviel mij niet, en was oneindig minder in qualiteit dan dat, welk ik in *Oostindie* meermalen van het eiland *Banca* had gekocht. Het overige gedeelte van mijn saldo nam ik in zilveren en gouden specien; voor het eerste betaalde ik vijf pct. en voor het tweede twee pct. uitgaande regten.

Ditmaal vertoefde ik twaalf dagen te *Tacna*, die ik aangenaam doorbragt, in het gezelschap van de aldaar zich nog bevindende drie Fransche supercarga's, die allen reeds meer reizen op deze kust gedaan hadden, en die mij zeer nuttige inlichtingen omtrent het een en ander mededeelden. Wij waren des morgens vroegtijdig reeds aan het ronddolen in de valleijen; maakten een uitstapje naar de *cuesta* (hoogte,) welke men den weg op naar *la Paz* beklimmen moet, en bezigtigden van daar eene *guacha* of Indiaanschen grafheuvel, waarvan ik bereids iets gezegd heb.

Den veertienden was ik met alles gereed, om naar *Arica* te kunnen vertrekken. Aan een vertrouwden *Chasquero*, zoo als men die noemt, welke op zich

nemen, met muildieren de goederen van de eene naar de andere plaats te brengen, was het goud en geld ter bezorging gegeven, en ik vertrok den volgenden dag in gezelschap van eenige goede vrienden, waaronder ook eenige beambten der douane waren, naar *Arica*. Wij hadden eene allergenoegelijkste reis, doordien wij op goede muildieren reden, en mijne reisgezellen altemaal vrolijke menschen waren. Des avonds kwamen wij te *Arica*. — Den volgenden dag des morgens, zagen wij onze vlag, tot teken dat ik het schip uitgeklaard wilde hebben; de tolbeambten kwamen aan boord; het schip werd ten naauwkeurigste onderzocht; de administrador en de havenmeester teekenden de uitklaring, en wij vertrokken ditmaal wederom met eene menigte passagiers naar zee.

Gedurende mijne afwezigheid had mijn volk zich met visschen bezig gehouden, en in twee dagen tijds over de drie honderd haringen gevangen. Er waren bij mij aan boord twee matrozen, visschers van hun bedrijf, die vroeger altijd op de haringvangst gevaren hadden. Toen ik van *Tacna* terugkwam, was die visch altemaal reeds naar eisch gezouten en behoorlijk in botervaatjes gekuipt; en ik kan zeggen, dat dit Zuid-Amerikaansch product in smaak niet minder was, dan de welbekende haring van ons vaderland. Men vong dien visch met een vierkant net, van twintig vadem lengte en vier vadem breedte; het boveneind met kurk en het onder eind met lood voorzien, dus eene eenvoudige schakel. Wij hadden somtijds, en vooral des morgens vroeg, zoo veel visch bij het schip, dat het was, als of de bodem

daardoor ingesloten werd. Men wierp dan onze schakel uit, welke wij van den zeekant met twee sloepen naar den wal boegseerden en dan de einden tot elkander bragten. — Wij hebben die haring langen tijd goed gehouden, en toen ik met het schip voor *Ilay* lag, maakte ik daarmede nog eenige welkome geschenken aan den kapitein en de officieren van een Engelsch oorlogsfregat en aan meer goede vrienden van koopvaarders, waarmede men, in mijne betrekking zijnde, gaarne in kennis geraakt.

Tijdens ons verblijf op de reede van *Arica*, hadden wij meermalen het genoegen de walvischvangst van nabij te kunnen beschouwen. Dikwijls speelden die zeemonsters in geheele scholen tot dicht bij de ten anker gelegene schepen, en werden dan in dezen hunnen trek ook door de zuidzeevisschers achtervolgd.

NEGENTIENDE HOOFDSTUK.

Vertrek van Arica. Vaart langs de kust. Verwoesting door aardbeving, vermeld door het Amsterdamsch Handelsblad. Vervolg van de vaart langs de kust. Ilo. Moquegua. Derselver voortbrengselen. Mollendo. Aankomst te Ilay. Het bezeilen van die haven. Ilay als puerto Abilitado. Beschrijving van Ilay. Inwoners. Tolbeambten. Beschrijving van de haven van Ilay. Wat Guano is. Guany-vogel. Mest der Guano. Wordt in menigte op de eilanden langs de kust gevonden. Beweegredenen tot de reis naar Arequipa. Vuictor. Pampa adentro. Chorrera. Las Lomas. Cactussen. Giganton. Twee bergkloven in de bergengte. Medanos. Aankomst te Vuictor. Don ANDREA. Altos. Segundo. Altos primero. Reizigers naar de zeebaden te Ilay. Indiaansche hut in de woestijn. Weg naar Arequipa. Aankomst aldaar.

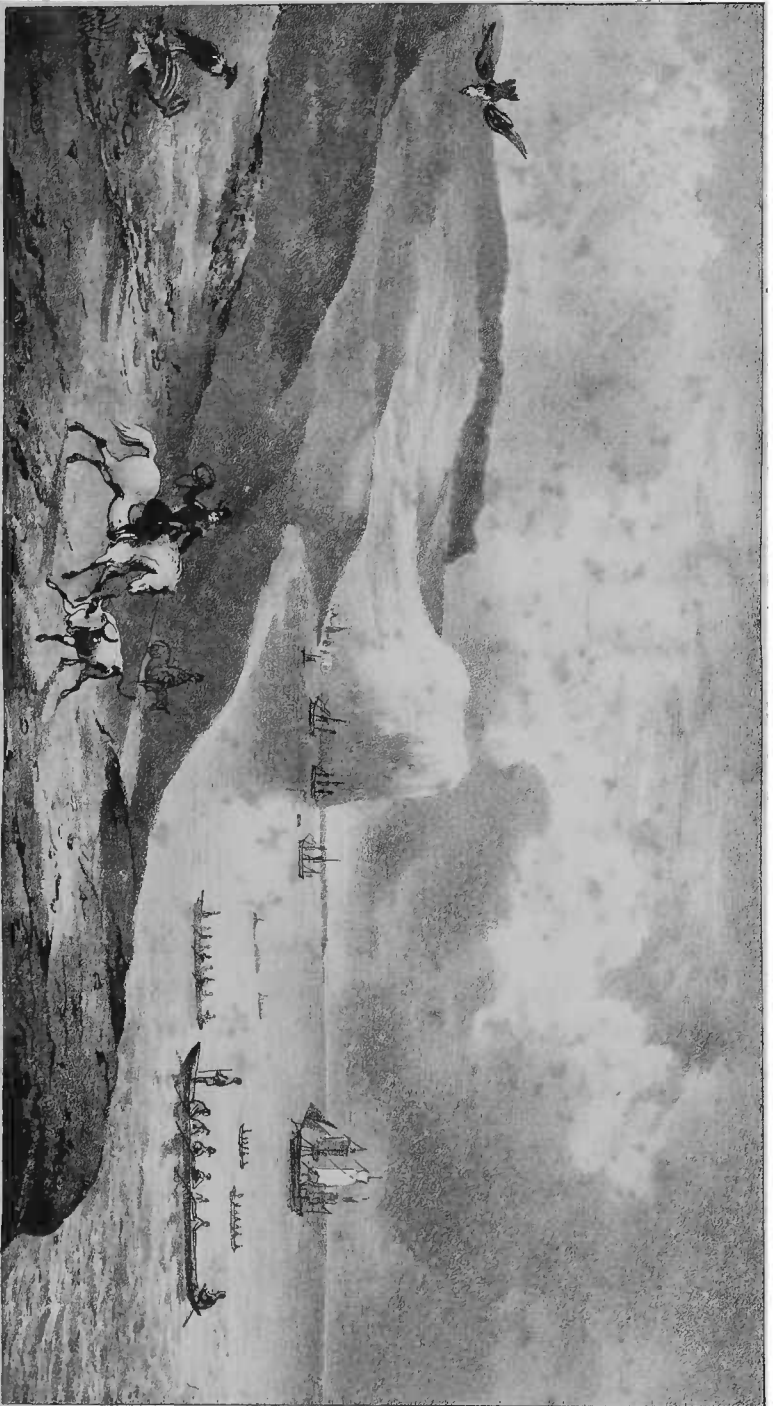
Ik stelde ditmaal mijnen koers, zoo na mogelijk, langs den wal, ten einde de kust te leeren kennen, ^{Vaart langs de kust.} dewijl ik het de vorige reis met de troepen aan

Klippen en
getij bij het
land van Sa-
ma.

Morro de
Juan Diaz.

boord verre op zee bragt, om te meer de kracht van de passaat te ondervinden. Ook moet ik over het algemeen dezen weg aanraden; want men kan het treffen, dat er gedurende eenige dagen achtereen flauwe winden langs de kust waaijen, en men den landwind te baat moet nemen, om uit de bogt van *Arica* boven het land van *Sama* te komen, waaromstreeks verscheidene klippen op eenigen afstand van den wal in zee liggen; het getij kan bij zulke stilte met kracht in de bogt van *Arica* zetten, zoodat men, eer men reeds bij *Morro de Sama* gevorderd is, wel genoodzaakt kan worden, om bij den inham van *Quiaca* ten anker te gaan, wegens het inzetten van den stroom naar die kust. Gelukkig, dat daaromstreeks goede houdgrond is, in zeven tot vijf vadem, op donker groene slijk met zand vermengd. Des avonds ten zes ure peilden wij de meergemelde *Monte Gordo* o. z. o. en de *Morro de Juan Diaz* n. n. w. $\frac{1}{2}$ w. Wij waren ditmaal zoo nabij het land van de *Valle de Arica*, dat wij de stad *Tacna* in de verte duidelijk konden onderscheiden; en het witte van de gezamenlijke gebouwen met de vruchtbare groene omliggende landen leverde, uit zee gezien, eene vreemde doch belangwekkende vertooning, over die breede uitgestrekte zandvallei van *Tacna*, welke ik vroeger beschreven heb, en waarvan tegenwoordig, door de verschrikkelijke verwoestingen, welke de aardbevingen in *Zuid-Amerika* kunnen te weeg brengen, even zoo min iets zichtbaar is, als van de kolossale en duidelijk te verkennene *Monte Gordo*, welke met zijne witte *guano* - kruin een onmisbaar baken in zee

C. A. Lamb

The route from Quica on the long Monte Gordo, across some of the mountains, by Rio Salado.

View of the mountains on the

opleverde voor schepen , die de reede van *Arica* wilden aandoen. — Het Amsterdamsche Handelsblad van den vierden Februarij 1834 gaf deswege eene allertreurigste mededeeling, welke ik hier woordelijk zal laten volgen.

» Voor een paar weken hebben wij berigt gegeven
» van eene aardbeving op de westkust van *Zuid-*
» *Amerika* , waardoor de steden *Arica* en *Tacna*
» waren verwoest geworden. Naar luid van eenen
» brief van een' persoon aan boord van de *Potomac* ,
» fregat der Vereenigde Staten, zijn te *Arica* niet
» meer dan dertien of veertien huizen staande geble-
» ven, en het getal omgekome menschen wordt op
» zes à zeven honderd begroot. *Tacna* wordt ge-
» zegd geheel en al vernield te zijn; de schoone
» vallei van *Zapa* ligt woest en ledig. De vermaarde
» berg *de Witte Bluff*, (*) van ongeveer twee hon-
» derd voet hoogte, regts van de haven van *Arica* ,
» ligt thans bijna vlak met den oceaen, en twee
» kleine eilanden, (†) aan denzelfden kant gelegen,
» zijn zoo diep gezonken, dat er een fregat over
» heen kan zeilen. De eerste schok der aardbeving
» werd gevoeld te half elf ure des morgens van den
» achttienden September, en werd gevolgd door drie
» anderen, met tusschenpoozing van twee, drie, of
» vijf minuten. De laatste schok was de hevigste.
» De zee steeg ongeveer dertig voet hooger dan
» gewoonlijk.”

(*) *Monto Gordo*.

(†) Onder de twee kleine eilanden zal moeten verstaan worden het eilandje *Alacran* of *Guano*, en de klippen bij de *mouille* gelegen.

Ik kan niet verzwijgen, dat dit berigt mij diep getroffen heeft; ik had te *Arica* zoo wel als te *Tacna* eene menigte menschen gekend; bij velen had ik beleefteden genoten en met eenigen was ik hartelijk bevriend geworden, en God weet, welk lot hun bij dien afgrijsselijken ramp wedervaren is! —

Terwijl wij langs den wal onzen koers vervolgden, liepen wij, in den achtermiddag van den zeventienden November, dicht om het eilandje, bij den uitstekenden hoek, *Punta de Colis* genaamd, welke met den volgende hoek, *Punta y Rio Yerbabuena*, eene bogt vormt, de reede uitmakende van de stad *Ilo*. De hoek van *Colis* is gelegen op $17^{\circ} 42'$ zuiderbreedte; het land, waaraan *Punta de Colis* gelegen is, ver- toont zich, op vier mijlen afstand uit zee gezien, als een eiland, dat zich, bij het rijzen uit de zee, meer en meer aan den vasten wal sluit, waarbij zich, naar evenredigheid het eilandje op den hoek gelegen, ook uit het water verheft. De reede is niets meer dan eene bogt, en dus weinig voor de deining beschut. De beste ankerplaats vindt men ten noorden van gezegd eilandje, (op den hoek van *Colis*) met de stad in het o. t. n. of o. n. o. te brengen in twaalf tot vijftien vadem water of fijnen zandgrond, die eenigzins met slijk vermengd is. — De landingsplaats voor sloepen, vindt men aan den zuidkant van de rivier om een uitstekenden hoek, waarbij eene bank ligt, welke men vermijden kan, door de klip, die daarbij gelegen is, juist in een rooden zandgrond te brengen. Iets zuidelijker om eene punt, is eene tweede landingsplaats in eene kreek, doch meer geschikt

voor eene enkele sloep; het is dáár, waar de *Guaneros*, de *Guano*, waarvan ik nader spreken zal, lossen. — De vallei van *Ilo* kan niet meer dan eene *quebrada* of kloof in het gebergte genoemd worden, door welker midden eene rivier loopt, welke echter maar al te dikwijls droog valt, wanneer er in den regentijd, als de zon om de zuid is, geen water op het gebergte gevallen is. De boorden van die rivier zijn vruchtbaar en liefelijk met bosschaadjen begroeid, welke eene menigte brandhout voor scheden opleverden, dat men eertijds nabij de stad hakken konde, doch hetwelk men, uit hoofde dit door de menigvuldige consumtie, daar ter plaatse is afgenomen, thans verder landwaarts in de vallei zoeken moet. Overigens levert deze vruchtbare vallei, die zeer lang maar smal is, eene menigte olijfolie, die als de beste van geheel *Peru* geschat wordt, benevens plantanas, bananen, oranjeappels, *guavas*, *lucumas* enz., alle welke vruchten men er goedkoop kan verkrijgen. — De stad of het dorp *Ilo* ligt op eene zandvlakte aan zee; het riviertje van dien naam loopt door het midden van die plaats, welke, uit zee gezien, eene vertooning oplevert, waardoor men zich voorstelt, dat *Ilo* een alleraangenaamst en schoon gelegen oord moet zijn, ofschoon het slechts een armoedig plaatsje is, even als *Payta*. De daarachter gelegene groene vallei, in welker verschiet het oog zich verliest, vormt eene zonderlinge afwisseling met het hooge barre land, hetwelk daar omheen gelegen is, en niets anders dan eene woeste onvruchtbare natuur vertoont. Bij het omzeilen van den hoek van

Colis naar de reede, zal men de vallei meer en meer open krijgen, die men in den beginne niet gewaar wordt, doordien zich de steile hœken van het hooge land der wœstijn aan elkander gesloten vertoonen. — *Ilo* is de haven van *Moquegua*, eene stad of een vlek, dat achttien *leguas* landwaarts in gelegen is, en hoofdzakelijk bestaat van den handel in wijn, die van dáár naar alle streken van *Zuid-Amerika* verzonden wordt, als ook in eene soort van brandewijn, welke daar gestookt wordt, en waaraan men mede den naam van *Pisco* geeft. Deze brandewijn, en vooral die van de muscaatdruif, is eene likeur, en bekend onder den naam van *Aguardiente de Italia*. Ik heb twee kruiken, ieder van acht flesschen, wegens derzelve bijzonderheid, naar *Europa* gebragt; maar de likeur, welke zoo dik als stroop was geworden, had het aangename van den smaak verloren; zij was echter nog even zoo bleek als ik dezelve te *Lima* kocht. De gewone *pisco*-brandewijn wordt in kruiken vervoerd, die achttien gallons inhouden; twee zulke kruiken is de vracht voor een muilnier. *Moquegua* levert ook eenige olijfolie, en de luchtgesteldheid moet er zeer gezond zijn.

Zoo als ik reeds gezegd heb, liepen wij om den hoek van *Colis* en tot op de reede van *Ilo*, zoodat wij met het bloote oog de menschen, allen in hun beste pak, (want het was zondag) aan den oever bij het stadje, duidelijk konden onderscheiden; er lagen geene andere vaartuigen op de reede als eenige *Guarneros*, die zekere mest, *guano* genaamd, aanbrengeu,

waarmede de bouwlanden, en vooral de maïsvelden, gemest worden; ik zal zoo straks nog iets meer hiervan zeggen. — Wij vervolgden onzen koers langs de kust, passeerden dien nacht de haven of *Puerto de Mollendo*, en maakten zoo veel vaart met het schip, dat ik genoodzaakt was klein zeil te voeren, om de eilandjes bij *Ilay* niet te na aan te loopen. De beste koers van *Ilo* naar *Ilay* is n. w. t. w. regt-wijzend; en de afstand is vijf en twintig mijlen. — Des morgens van den achttienden, met den dage- raad, maakten wij wederom zeil, en ontwaarden vooruit eenen hoek met daarvan afgelegene eilandjes, welke zich door de *guano*, waarmede dezelve bedekt zijn, even als krijtklippen vertoonden, en die ik, volgens mijn bestek, voor de eilanden bij *Puerta de Ilay* hield. Het buitenste van dezelve hadden wij in het n. w. t. n. op eene mijl afstand van ons. Indien men, van de zuid komende, de reede wil aandoen, moet men trachten, het buitenste eiland zoo na mogelijk te passeren; want de wind waait er ten allen tijde regt de baai uit, zoodat men verplicht zijn zal, wanneer men bij *Punta de Cornejo* gevorderd is, aldaar over stag te gaan, en men somtijds niet eer ankergrond zal vinden, voor dat men andermaal gewend is; want de grond loopt van de reede steil af; het is daarom niet zeldzaam, dat schepen, die aldaar driftig raken, spoedig het anker regt op en neder voor den boeg hebben hangen, en verplicht zijn zeil te maken, om weder naar de baai te kunnen opwerken.

Vervolg van de vaart langs de kust.

Het aandoen van de reede van *Ilay*.

Punta de Cornejo.

Wij zagen weldra de schepen, waaronder zich

onderscheidde het Engelsche fregat *Volage* en de oorlogschoner *Arequipina*; verder lagen er eenige koopvaarders en *guaneros*. Ten tien ure ankerden wij in negentien vadem water op zandklipachtigen grond, met vijftig vadem ketting. Wij hadden ook ditmaal weder eene bijzonder voorspoedige reis langs de kust gemaakt, alzoo wij in acht en veertig uren eenen weg van bijna vijf en veertig Hollandsehe zee-mijlen aflegden. FRESIER beschrijft, dat hij acht dagen werk had, om van *Arica* tot *Ilo* te komen, en door stilte naar den inham van *Quiaca* gedreven werd.

Ilay was eerst sedert eenige maanden als *Puerto Abilitado* of haven erkend, waarin vreemde schepen ankeren mogten, om handel met *Peru* te drijven; en voornamelijk de stad *Arequipa*, waarvoor tot dien tijd de reede van *Quilca* gediend had, welke in het w. n. w. negen en eene halve mijl van *Ilay* gelegen is; doch deze haven had men verlaten, omdat de schepen aldaar zoo slecht geankerd lagen, om goederen te lossen en aan land te brengen, uit hoofde van de gedurige zware deining of rolling, waardoor aan de goederen veel schade werd toegebracht.

Reede van
Quilca.

Het dorpje *Ilay*, dat nog dagelijks meer aangebouwd werd, ligt aan eene hooge steile kust, op eene ongelijke vlakte, welker diepten zulk fijn zand bevatten, als of het asch ware, en waarin men tot aan de knieën zinken kan. — De geheele bevolking, die ik op vijf honderd zielen schatte, woonde altemaal in zoogenaamde *tambos* of hutten, waarvan de tolbeambten, burgerlijke autoriteiten en de haven-

agenten van *Arequipa* niet uitgezonderd waren. — Evenwel was men druk bezig met een aanzienlijk groot gebouw, altemaal van hout, dat door schepen was aangebragt, voor de douane te timmeren; welk gebouw, naar mijne gissing, over de twee honderd voeten lang en honderd voeten breed was, met eene gaanderij rondom de geheele bovenverdieping, welke tot woningen voor de tolbeambten en havenmeester zoude verstrekken, terwijl de benedenverdieping alleen tot magazijnen of het zoogenaamde *deposito* zoude dienen. — Dit gebouw werd zoo na aan eene diepe steilte gezet, dat het met de geringste aardbeving, waaraan deze plaats veel onderhevig is, gemakkelijk naar beneden kan storten. Het is zonderling, dat, toen ik aldaar voor de eerste maal met mijne passagiers aan wal stapte, bij het oploopen van de helling, welke langs eene klip naar die hoogte gemaakt is, en welks loodregte steilte zich over de twee honderd voeten boven de oppervlakte der zee, die daartegen aanbreekt, verheft, mij de ligging van het huis zoo treffend in het oog viel, dat ik een mijner passagiers, den Kolonel MORRANG, aantoonde, dat, wanneer die klip bij eene aardbeving geschokt werd, het huis der douane in den afgrond zoude storten. Deze mijne opmerking had bij de tolbeambten en anderen, die in het gebouw moesten wonen, in het vervolg zoo veel zorg verwekt, dat mij de *Resguardo* menigmaal verzekerde, dat hij sedert met geene gerustheid meer in het gebouw logeerde. — Mijn Haven-agent, M. WORTH, was ook bezig een huis te bouwen, waarvoor hem de kapitein

van het Engelsche oorlogsfregat de timmerlieden van het schip leende. In het kort, alles was nog zoo nieuw en weinig bebouwd, dat wij, gedurende ons verblijf, verscheidene huizen zagen verrijzen, waaronder ook dat van den *administrador* was. Overigens is het dorp gelegen in een onvruchtbaar, dor oord, waar, evenmin als te *Payta*, het geringste struikje of groene plantje gevonden wordt, en veel minder water om te drinken.

De haven van *Ilay* is eene baai, die gevormd wordt door eenen hoek, waaraan de eilandjes liggen, en welken men ten opzichte van de reede den zuidwal zoude kunnen noemen. Het land strekt zich van daar noordelijk en oostelijk, op welke hoogte het dorp gelegen is. Regt onder dat gedeelte, waar het gebouw der douane staat, is de kust niet alleen het steilste, maar heeft aldaar eene scheur, welke van boven naar beneden allengs breeder wordt, en zich op vijf en twintig à dertig voeten afstands van het water, tot eene diepe spelonk vormt, waarin de branding der zee als eeuwigdurend in- en uitrolt, zoodat het aanzienlijke gebouw der tolbeambten, aldus reeds op een verwulfd en getimmerd, door een krachtigen en onvermoeiden vijand, als het ware, meer en meer ondermijnd werd. — Op eenige voeten afstands van die spelonk, vormen de klippen een regten hoek; en het is dat gedeelte, hetwelk men tot eene schuine helling afgehouden heeft, om van daar, door eene brug naar eene afgelegene klip, den weg tot aan het water te vervolgen, zijnde aan het einde het hoofd of de landingsplaats voor sloepen en kleine vaartui-

gen, bestaande in eene kade, welke uit de klippen gehouwen is, en die van het einde der omschrevene helling naar de spelonk strekt, waarbij men zeer geschikt aan wal komen kan, door middel van eene optrede. De vaartuigen kunnen op zijde van die kade gemakkelijk genoeg de goederen lossen, mits men zorge, dat zulke vaartuigen behoorlijk met wrijf-houten of willen voorzien zijn, tot afwering tegen de steile klippen, en men de sloepen niet langer naast de monille liggen laat, dan noodig is.

Noordelijk van beschrevene mouille, verheft zich eene hooge tafelachtige, groote, vierkante klip, of een eilandje, dat met de kust een kanaal vormt, en aan den noordkant eene reede maakt, waar kleine vaartuigen, en vooral de *guaneros*, goed liggen kunnen, welke hunnen mest gewoonlijk lossen aan het zandige strand van eene vallei, waarin men eenig groen gewas, *alfalfa*, ziet, en waar langs zich eene beek in zee ontlast, van uitnemend zoet water, dat van de hoogte, *Chorrera* genaamd, afstroomt. — Het land neemt van daar eene meer westelijke rigting; heeft nog een eilandje onder den wal, en strekt zich naar den hoek of *Punta de Cornejo*, waaraan een eiland of groote klip ligt. — Al die eilandjes of klippen langs de geheele kust van *Peru*, en zoo ook die van *Ilay*, hebben meestal bleek bruine of wit graauwe vlekken, hetwelk niets anders is dan de drek van zekeren vogel, *guanay* genaamd, die zich langs dat gedeelte van de westkust van *Zuid-Amerika* ophoudt, en op de eilandjes en klippen nestelt. De menigte dezer vogels is zoo groot, dat de drek, welken zij

uitwerpen, die eilanden met beddingen van hunnen mest bedekt, welke op sommige plaatsen, zoo als mij verzekerd is, ter dikte van veertig à vijftig voeten gepakt ligt; het bovenste gedeelte droogt de zon tot eene korst, die zoo hard is, dat men daarover loopen kan; het is alsof men op een leder kussen staat. — De bovenkleur van dien mest, *guano* genaamd, ver- toont zich meestal aan de klippen, in witte en bruine vlekken. De groei-kracht, welke deze mest te weeg brengt, is bijna ongelooflijk; als men, gelijk beweerd wordt, bij reeds verdorde planten een gat met den vinger steekt, daarin eenige *guano* werpt en hetzelfde begiet, zal het gewas spoedig allen bloei herkrijgen en ongemeen in vruchtbaarheid toenemen.

De *guanaijs* vogels maken hunne nesten in dien mest, doch zij graven voor ieder ei een afzonderlijk gat, zoodat men de eijeren en de jongen allen afge- scheiden vindt; waarbij men als het zonderlingste zal opmerken, dat er in alle tijden van het jaar en op denzelfden oogenblik eijeren, naauwelijks uitgebroeide vogels en andere, die reeds vederen hebben, of eenigzins kunnen vliegen, zijn, waaruit blijkt, dat de voortteling van dat gedierte altijd in dezelfde ver- houding voortgaat. De Indianen vangen de jonge *guanaijs*, zouten dezelve in, en maken daarvan eene door hen geliefkoosde spijs. De menigte *guano*, welke dan ook de eilanden en klippen opleveren, is nimmer te vervoeren, niettegenstaande er dagelijks zoo vele vaartuigen (en dezulken worden *guaneros* genaamd) met dien mest geladen, naar alle havens en kreeken van de kust varen, als men met mogelijkheid

kan afzenden, want de vogels vullen andere plaatsen weder even zoo spoedig met hunnen drek aan, als men die van elders weghaalt. Velen zijn daarom van meening, dat de *guano* ook eene groeikracht op den grond verwekt, waardoor de aarde op zulke diepte tot zoodanige mest vervalt, maar de reuk, welke het bovengedeelte der *guano* afgeeft, is bij de diepste graving even sterk, en op de eilanden, alwaar men die stoffen uitwerkt, ondragelijk; deze lucht blijven de vaartuigen (*guaneros*) ten allen tijde behouden, zoodat de reede van *Arica*, wegens de aldaar gedurigt en anker liggende vaartuigen, welke *guano* aanbragten, altijd door die sterke lucht omgeven was. Op de eilanden voor de reede van *Pisco*, en vooral dat van *Sangallan*, nestelen zich over het geheele jaar zoo veel *guanaijs* vogels, dat de drek, welken die dieren daar uitwerpen, voor een groot gedeelte den landerijen van de kust tot mest verstrekt. — De *guano* wordt, aan den wal gebragt zijnde, in mandjes op ezels geladen, welke dien mest naar alle velden brengen, en wel bijzonder naar de maïsvelden, die dan, door den bijkomenden stofregen of vochtigen dauw, een overvloedigen oogst opleveren. Overigens is de *guano* voor al het veld- en tuingewas, behalve voor de tarwe en de garst. De Indianen brengen deze *guano* tot zeer verre het land in, en ik heb in de woestijnen menigmaal een aanzienlijk getal ezels gezien, met zulke geladene manden bevracht, welke naar alle rigtingen trokken.

Kort nadat wij ten anker lagen, kregen wij een bezoek van den havenmeester, PEARSON genaamd.

Het is voor het vervolg van de geschiedenis mijner reis niet ongepast, den lezer met dien heer eenigzins bekend te maken. Hij was een Engelschman, en diende in vroegere tijden als officier op het eskader van Lord COCHRANE, om de Zuid-Amerikaansche staten van de Spaansche kroon te helpen vrijvechten. Hij verloor bij zulk eene gelegenheid het regteroog, en bekleedde, tot eene retraits bij het Peruaansche gouvernement, thans den post als *capitan del puerto* of havenmeester. Hij scheen mij toe een ondernemend, maar wraakzuchtig man te zijn, waarbij hij het gebrek had, waaraan vele zeelieden van zijne natie verslaafd zijn, namelijk van sterk te drinken. Eenige oogenblikken later kwam ook de sloep der douane aan boord, om het schip in te klaren. De *Resguardo* gaf mij te kennen, dat *Don ANTONIO RIVEIRO*, die te *Arequipa* woonachtig was, en voor wiens rekening ik de geladen *manglos*, te *Ilay*, volgens cognossement, op zijde van het schip (*acostado del buque*) moest uitleveren, mij verzocht, den bodem naar de reede van *Quilca* te brengen, en aldaar in de *caleta* (kreek) de bewuste *manglos* te landen. Ik was niet ligtzinnig genoeg, om op zulk eene onvolledige boodschap met het schip te vertrekken naar eene reede, die negen en eene halve mijl meer benedenwinds lag, en waarvoor ik wederom eenige dagen noodig zoude hebben, om het naar *Ilay* op te werken, indien de *manglos* aldaar niet ontscheept konden worden, waarvoor ik redenen had te vreezen, wegens de zware deining daar ter reede, welke tot achter in de *caleta* rolt,

waarbij nog kwam, dat aldaar geene vaartuigen om de *manglos* over te laden waren, en ik dus met mijne gróote boot al die zware balken zonde moeten laden, dewijl men van dezelve geen vlot konde maken, om naar den wal te boegseren, uit hoofde dit hout, door deszelfs specifieke zwaarte, in het water onmiddellijk zinkt. Ik begreep, dat het, ten gevolge van dit alles, noodzakelijk was, *Don ANTONIO RIVEIRO* omtrent zijne meening opheldering te vragen; en daar mijne passagiers, waaronder de Kolonel *MORRANG* was, den volgenden dag vroegtijdig op reis zouden gaan naar *Arequipa*, trof ik uitmuntende gelegenheid, om in gezelschap den weg af te leggen. De kolonel nam op zich, om voor mij een goed muildier te bezorgen.

Den volgenden morgen was ik reeds, bij het aanbreken van den dag, aan den wal, met mijn zadel en reiscostuum, zoo als ik dit vroeger beschreven heb; onze muildieren waren altemaal reeds van *Las Lomas*, alwaar zij gegraasd hadden, aangebragt; mijne reisgezellen vergaderden, en wij aanvaardden, onder geleide van eenen gids (*peon*), onze reis, allen wel voorzien van de noodige spijs en drank in onze *alforgas*, om ons, gedurende den togt, te verfrissen.

Men kan langs twee onderscheidene wegen de reis naar *Arequipa* afleggen. De weg, welke meestal met de geladene muildieren genomen wordt, is, zoo als men dien noemt, *Pampas adentro*. *Pampas* beteekent vlakke, zoo als ik bij het beschrijven van den wind, *pampera* genaamd, die van over de vlakke bij *Buenos Ayres* afkomt, aantoonde, en het Spaansche

woord *adentro* beteekent *binnen*, dus *pampa adentro*, *binnenvlakte*. dewijl bijna de helft van den weg langs de woestijn tusschen barre rots- en zandbergen loopt, die echter door de geladene muildieren gemakkelijker afgelegd wordt, dan den anderen weg, of zoo als men die noemt, over *Vuictor*. Men moet niet verre van *Vuictor* eene steile hoogte afdalen en ook weder beklimmen, hetwelke de geladene muildieren uitermate vermoeit, en ongemakkelijk valt. Ik heb langs beide wegen gereisd, en zal dus, met onzen weg te beschrijven, zoo ik hoop, een meer duidelijk denkbeeld daaromtrent kunnen geven.

Dewijl het dorp *Ilay* aan de kust op eene dorre onvruchtbare vlakte ligt, zoo bevindt men zich buiten hetzelfde onmiddellijk in de woestijn. Wij begaven ons in de sporen van de muildieren, die op harde zandgronden te kennen zijn, door eenige aan elkander evenwijdige groeven, even als de voetpaden in eene weide; de sporen op de losse zandgronden zijn niet zoo duidelijk, en worden dikwijls geheel onzichtbaar door het zand, wanneer de wind hetzelfde over de vlakte drijft, waardoor zelfs de kennelijkste plaatsen zoodanig bedekt worden, dat de muilezeldrijvers den weg verliezen. Wij rigtten onzen tred naar den kant van de *Cordilleras*, die met stille majesteit voor ons lagen, en waarvan de aanblik vol verhevenheid hem, die deze bergreuzen wilde beklimmen, als het ware tot ontzag en nadenken over zijne onderneming noopt. Aan de linkerzijde zagen wij de opgaande hoogte met tusschengelegene valleijen, en in de verte het geboomte van *Chorrera*, hetwelk aldaar eene

fraaije allée vormt, en alwaar de bodem besproeid wordt door eene menigte beekjes, die derzelve uitwatering hebben in de vallei aan het zandstrand, waarvan ik bereids iets gezegd heb. Het is van daar, dat de inwoners van *Ilay* hun drinkwater halen, en waarheen zij ook hunne muildieren zenden om te drinken. Aan de regterzijde hadden wij eene kloof, welke langs onzen weg meer en meer verbreedde en zich eindelijk tot eene diepe, dorre en zandige vallei vormde, in welke wij afdaalden, waarna wij een spoor volgden en toen de hoogte weder bestegen. — Wij vervolgden toen een pad tusschen hoog dortheestergewas, en daalden andermaal in eene breedere en diepere vallei neder, welker grond echter eenige vruchtbaarheid scheen te bezitten, dewijl wij horenvee zagen grazen op een biesachtig gras, *pajon* genaamd; ook trokken wij langs en over verscheidene beken, die, naarmate wij onzen weg vervolgden, de velden meer vruchtbaar maakten. Eindelijk kwamen wij bij het geboomte van *las Lomas*, en zagen tusschen het hooge gebergte een Indiaansch gehucht, alwaar de *arrieros* met hunne muildieren halt houden, dezen de vracht afladen en hen eenige uren laten grazen; meestal komen de geladene muildieren aldaar tegen zonsondergang, en blijven er de *arrieros* tot den volgende dag rusten. Wij hielden ons hier niet langer op, dan dat wij onze muildieren drenkten, namen afscheid van die goede en gelukkige luidjes en vervolgden onzen weg. Wij bevonden ons toen in eene bergengte, welker wanden nu nog met struik- en heestergewas begroeid waren, doch die, hoe meer wij

onzen weg vervolgden, allengs onvruchtbaarder en dorder werden. Deze geheele bergengte werd op vier *leguas* lengte gerekend. Derzelve steile wanden bestaan grootendeels uit granietrotzen, welke veel glinsterenden steen bevatten; de kruinen der bergen zijn bedekt door eene witte thonaarde, welke ook van daar en van de rotswanden in zoodanig eene massa op den bodem der bergkloof gebragt is, dat men op sommige plaatsen tot diep in dezelve waden moet. Hier zagen wij eene menigte wild horendvee, en ook wilde paarden; dit waren de eerste, die ik in hunnen vrijen staat loopen zag, en het was inderdaad iets vreemds te zien, met welk eene snelheid en gemak die dieren, toen wij hen verontrust hadden, langs het steile gebergte over de klippen galoppeerden en sprongen. Onze *peon* zeide, dat zij nu naar eene waterplaats gingen om te drinken, en dat men dezelve bezwaarlijk vangen konde, omdat die paarden nimmer zoo laag bij begaanbare wegen kwamen, dat men hen met de *lazo* bereiken konde. — Wij zagen hier en daar *arrieros* met hunne ontladene muil dieren rusten. Terwijl die lieden zich door het gebruik hunner spijzen of den slaap verkwikken, houden de honden de wacht bij hunne goederen, en vooral bij de muil dieren, opdat de laatste niet te hoog op het gebergte loopen, waardoor het dan ook zelden gebeurt, dat een dezer vrachtdieren vermist raakt of iets van de goederen ontvreemd wordt. — Terwijl wij onzen weg door de bergengte, al klimmende, vervolgden, werden de omstreken allengs barder; eindelijk zagen wij niets anders dan de steile

naakte rotsen en het dorre zand; de eenigste planten, die zich alsnog vertoonden, waren eene soort van *cactus*, welke eene groenkleurige vrucht voortbrengen, *caimto* genaamd. — De tweede soort van *cactus*, *tunas* genaamd, welke wij ontmoetten, is eene hoogere plant, die geene takken of bladen, maar alleen uitwassen heeft, met lange sterke buigzame stekels, welke gebruikt worden om te knopen en te breijen. Geene ijzeren of koperen breinaalden kunnen gelijk en meer gepolijst zijn dan die pennen, welke met een zwarten harden punt voorzien zijn. Ook dit heestergewas verliest men eindelijk, en ontwaart, door niets meer eenige groeikracht van den grond, dan door eene hier en daar op rotsen verspreide soort van plant, gelijk aan de laatstgenoemde, doch die veel hooger is, en welke men altijd alleen ziet staan; deze plant wordt *giganton* (reus) genaamd, eene inderdaad eigenaardige benaming, dewijl dit heestergewas, hetwelk tot dertig voeten hoogte groeit en geene takken of bladen heeft, met deszelfs begroeide uitwassen, die meerdere stekels bevatten, op de rotsen eene vertooning maakt, alsof er een onbewegelijke reus geplaatst was, die den reiziger, bij het naderen van de woestijn, het akelige en onvriendelijke van de dorre natuur, reeds door zijne houding en gestalte, wilde verkondigen. — Terwijl wij in de bergengte meer en meer klommen, werden ook de hoogten aan beide kanten minder verheven en de grond meer zandachtig. Eindelijk, circa een uur voor den middag, waren wij aan de vlakke van eene groote, onafzienbare woestijn; doch

eer dat wij gezegde ruimte zagen open liggen, reeds wij door een hollen weg tusschen het gebergte, eenigzins meer steil naar boven. Nu hadden wij, reeds in de woestijn, nog alleen eene smalle scheur, *quebrada*, aan onze rechterhand; aan den anderen kant van dezelve zagen wij de sporen van de muil dieren, die den weg door *Pampa adentro* namen, ook deze sporen begonnen bij een gelijksoortigen hollen weg in de bergengte, en welke wij regts hadden laten liggen. Wij waren door de kloof op het spoor naar de vallei van *Victor* gekomen. Het is niet onnatuurlijk, dat de vreemdeling, bij het verlaten van *Ilay*, zich allerlei moeilijke voorstellingen zak maken, omtrent den weg over die schrikwekkende, steile bergmuren, welke hij voor zich heeft; ook waren wij sedert zeven uren van de laatste vallei altijd klimmende geweest, doch niet zoo merkbaar, dat men zich verbeelden kan, aan het begin dier woestijn reeds tien duizend voeten boven de oppervlakte der zee verheven te zijn. Ik beschouwde dan ook met aandacht den gezigteinder van deze zandvlakte, welke in het oosten en noordoosten door het gebergte van *Tambo* beperkt werd, welke de zoogenaamde *Pampa adentro* formeert. Toen ik naar den westkant mijnen blik vestigde, was het, alsof ik in mijne verbeelding de poorten van de bewoonde wereld achter mij liet, en mij thans in het rijk der eenzaamheid ging verliezen.

Zoodra wij uit de bergengte, door de beschrevene holte, op de *pampas* gekomen waren, hielden wij halt, en stegen van onze muil dieren, die wij

zorgvuldig bij elkander bonden , opdat geen derzelve ons ontsnappen mogt. — Wij legerden ons op onze *ponchons* bij elkander in het zand, en gebruikten het middagmaal, dat ons overheerlijk smaakte. Onze gids of *peon*, die niets anders bij zich had, dan zijne *coca*, waarop hij kaauwde, voer niet minder wel bij den maaltijd, dan wij; en eenige teugen wijns, welke wij hem mededeelden, maakten den Indiaan regt tevreden met zijne passagiers.

Wij hadden nog eene karavaan ezels bij ons, die allen met mandjes, gevuld met *guano*, geladen waren, welke naar de vallei van *Vuictor* gebragt werd. De ezeldrijver, een arme Indiaan, rustte ook hier eenen oogenblik met zijne lastdieren, welke ontladen stonden, totdat hij den weg door de woestijn vervolgde. Zijn maaltijd bestond in de meergemelde *coca*. — Het is intusschen opmerkelijk, dat al die lastdieren niet het geringste voedsel genoten, en zonder daaraan groote behoefte te hebben, eenen weg van twintig tot dertig *legua's* kunnen afleggen, terwijl onze paarden, op zulk een langen weg, gestald, gevoerd en gedrenkt moeten worden, waarbij men dan nog de uiterste behoedzaamheid besteedt, om die dieren niet te verkoelen of te verhitten. Daarentegen zijn de paarden, zoowel als de muildieren en ezels van *Zuid-Amerika*, grootendeels minder aan kwalen onderhevig, en worden, voor het meerendeel, alleen afgesleten, omdat de lichamen dezer dieren, door het altijd dragen van zware lasten, dermate gewond raken, dat zij verzweeringen enz. krijgen, die hen

dermate uitteren, dat zij meestal in de woestijn den geest geven, om tot prooi voor de roofvogels te strekken.

Na ongeveer een groot kwartier uurs gerust te hebben, stegen wij allen verkwikt en op nieuw versterkt, op onze muildieren, om den weg te vervolgen. Hoewel ik, tot mijne spijt, geen zakkompas bij mij had, iets, waarop ik bij eene volgende reis ook bedacht zoude zijn, giste ik naar den stand van de zon, dat wij, om de noordoost trokken. Het spoor bleef nu nog duidelijk, doch, naarmate wij ons meer en meer van het gebergte verwijderden, konden men over deze ruime vlakke de vaste winden gevoelen. Eindelijk hadden wij eene allerzonderlingste vertooning voor ons; de woestijn deed zich voor ons op, zoo ver als het oog zien konde, als eene zandzee. Ik heb altijd geloofd, dat die benaming ontleend was van wege de uitgestrekte zandvlakten in *Afrika* en *Azië*, en dat de hitte van de zon op het zand, welke eene vlamme of golvende vertooning van den grond over de woestijn te weeg brengt, aanleiding gaf, om dezelve bij eenen zandoceaan te vergelijken; doch deze vertooning bestond hier niet alleen in eene begoocheling van de zinnen, maar wij naderden inderdaad bij zandgolven (om die maar zoo te noemen,) welke, ofschoon zij bij geene vergelijking, zoo snel als die der zee voortrolden, echter ook door den wind van hare plaats bewogen werden. De vorm van deze zandheuvelen, — want dat waren altemaal de menigte voorwerpen, die zich als eene woeste zee voor ons opdeden, — is altijd volmaakt kegelachtig,

met dat onderscheid, dat de kant, waar de wind van daan komt, en welken ik toen van het n. t. w. giste, bol- en de tegenovergestelde holrond is. — Het is intusschen opmerkelijk, dat de *convexe* zijde dezer kegels, eenen veel scherper hoek met de basis maakte, dan het vlak der *concave* zijde, welker hoek, zoo als mij voorkwam, niet veel van de 75 à 80 graden verschillen zal, terwijl dan nog de binnenwand, effen is, en de buitenwand daarentegen eene golvende oppervlakte heeft. — Deze zandheuvelen, van onderscheidene hoogten, zelfs tot 20 voeten verheven, en door den *peon*, *medanos* genaamd, blijven geenen oogenblik in hun geheel op dezelfde plaats liggen, wanneer de wind over de ruime vlakte der woestijn zich doet gevoelen; men kan dan duidelijk zien, dat het zand uit den hollen kant werkt, en aan den bollen kant weer ophoopt, waardoor natuurlijk de heuvel gestadig voor den wind wegraakt. Verandert de wind van streek, dan is het merkwaardig te zien, hoe spoedig zich de holle en bolle vlakken van al die heuvels in rigting, ten opzichte van den windstreek, herstellen, en dan mogelijk ook afslechten, gelijk men zulks gewoon is van de golven op zee te zeggen, hoewel ik geene heuvelen zag, die minder dan 6 à 7 voeten hoogte schenen te hebben. — Het zonderlingste dat mij in deze werking der natuur toescheen, was, dat wij aan eene plaats kwamen, van omstreeks tachtig vierkante roeden omtrek, waar deze kegels zich allengs meer en meer zoodanig gedraaid vertoonden, dat hunne *concave* zijde zich eindelijk geheel naar het westen opende,

en naarmate dat wij van daar verder kwamen, ook weder hunne vorige stelling aannamen. Opmerkingswaardig is het tevens, dat deze *medanos* altijd dezelfde gedaante blijven behouden, tot aan het gebergte, hetwelk de woestijn aldaar omringt, en zich dan eerst in regelmatige vormen, op korten afstand van elkander scheiden. — Het is te begrijpen, dat zulke *medanos* altijd hoogst gevaarlijk zijn voor reizigers, die daardoor dikwijls de sporen der wegen verliezen, en dat het zand, hetwelk van die hooge kegels afwaait, te meer onaangenaam is voor de gidsen, die zich, met het oog op het gebergte te houden, moeten verkennen; want niet zelden gebeurt het, dat zich met de harde winden wolken stof verheffen, die, zoo als mij verzekerd is, zelfs tot de honderd voeten hoogte boven den grond kunnen zweven. — Omtrent het ontstaan van deze ontelbare zandheuvelen liet bijna ieder mijner medgezellen een verschillend gevoelen hooren; de Kolonel MORRANG zeide, dat eenigen geloofden, dat al deze zandheuvels gedenkteekenen van de magt en het vermogen der Indiaansche vorsten waren, welke van onheugelijke tijden over dat gedeelte van *Peru* regeerden. Als dit waar is, dan komen, dunkt mij, de zoogenaamde zeven wonderen der wereld al te zamen nog niet in aanmerking bij het wonder, dat hier verrigt is; van waar, en op welke wijze, moet ik vragen, heeft men dan al dat fijne zand daarheen gebracht? vermits de grond, waarop wij reden, een grover en als aan elkander gebakken zandspecie bevatte. — Mijns bedunkens is het de wind, die een-

maal het fijne zand uit de woestijn tot zulke heuvels opgehoogd heeft; doch waarom, kan men ook wederom vragen, vindt men van alle woestijnen van *Zuid-Amerika* alleen op de *pampas*, tusschen *Vuictor* en *Ilay*, en op de *pampas* tusschen *Piura* en *Payta*, zulke zandheuvelen? Hoewel ik in geenen deele den lezer in het denkbeeld wil brengen, dat deze zandkegels werkelijk door menschenhanden daargesteld zijn, zoo verdient het echter bij deze gelegenheid aangehaald te worden, dat de als nog sprekende overblijfsels van de, door menschen vervaardigde, gedenkteekens in *Peru*, eene magt van de *Incas* en *Casiquen* over hunne onderdanen, en eene onbepaalde gehoorzaamheid en geduld van deze aan hunne gebieders kenschetsen, die zeker nimmer bij eenig volk overtroffen werd. Het is onbegrijpelijk, hoe zij de zandbergen voor hunne begraafplaatsen (*gunchas*) tot zulk eene verhevenheid bragten, zonder dat men de middelen en den weg kan gewaar worden, welke zij gebruikten om het zand naar zulk een hoogte te brengen. Zijn de pyramiden en andere merkwaardigheden, welke de Egyptische koningen vervaardigden, als wonderwerken beschouwd, dan moet men niet minder verbaasd staan over den militairen weg, dien de *Incas* hebben aangelegd, van *Cuzco* naar *Quito*, (eenen afstand van zeven honderd *leguas* of vijf honderd vijf en twintig Hollandsche zeemijlen), welke over berg en dal, tot zelfs in de woestijn op twaalf duizend vijf honderd voeten boven de zee, vervolgd wordt, met dezelfde orde en naauwkeurigheid, als in de vlakten bij bewoonde streken. Deze

weg heeft overal eene breedte van zeven honderd en vijftig voeten , en is aan beide kanten tusschen hooge muren van gehouwen steen gesloten. Niet minder te bewonderen zijn de tempels , paleizen en badplaatsen der *Incas* , dewijl de overblijfselen daarvan getuigen , dat de Indianen niet alleen reeds verre in bouwkunde gevorderd waren , maar bovendien met een onbegrijpelijk geduld , en altijd met dezelfde naauwkeurigheid , zulke reuzenwerken voltooiden ; daar de steenen , tot die kolossale gebouwen gebruikt , altemaal zoo fijn en gelijk geslepen zijn , als men in *Europa* gewoon is , het fraaiste marmer te polijsten. Hunne geschiedenissen vermelden , dat deze werken grootendeels verrigt werden door de overwonnene Indianen , die alsdan meestal teerden op hunne *coca* , welke zij met limoensap en asch in eenen zak op den rug droegen ; in dezen zak hadden zij zoo veel tot levens - onderhoud , dat zij , bovendien met bouwstoffen beladen , den grooten weg door de woestijn konden afleggen , en hunne werктаak verrigten. Het overbrengen der brieven , dat door de Indiaansche postloopers (*chasquis*) werd waargenomen , ging met ongelooflijke snelheid ; in den tijd van zes dagen had men tijding van *Cuzco* te *Quito* , en men zal zich van zoodanige orde en ijver bij zulke renboden , die over berg en dal , door woestijn en vruchtbare vlakten , den weg nemen moesten , een denkbeeld kunnen vormen , als men in aanmerking neemt , dat de *Inca* , die te *Cuzco* resideerde , versche zeevisch bij zijnen maaltijd had , die te *Quilca* gevangen was. Deze afstand van meer dan honderd *leguas* of vijf en zeventig

zeemijlen, was van post tot post met Indianen afgezet, die van het zeestrand den visch, in bladeren gepakt, met zoo vele snelheid overbragten, dat het niet zelden gebeurde, dat dezelve nog levend aan de hoofdstad in het kasteel van den *Inca* aankwam. — Dan het wordt tijd, dat wij onze reize door de woestijn vervolgen. Gedurende den dag ondervonden wij eene bijna ondragelijke hitte, welke van het zand met zulk eenen gloed op het aangezicht valt, dat dengenen, die niet aan het reizen over de *pampas* gewoon is, de huid van het gezicht en de handen zal verbranden. De lippen vooral waren bij mij het meeste verschroeid, ofschoon ik, even als alle anderen, een breeden doek om den hals gebonden had, waarmede ik, zoo veel mogelijk, den mond bedekt hield. De vrouwen hebben daarom, wanneer zij door de *pampas* reizen, het geheele aangezicht, even als eene non, met een witten doek gesluijerd. Des nachts daarentegen kan het in de woestijn gevoelig koud zijn.

Wij reden tot negen ure des avonds aanhoudend over de vlakke, allen met het vertrouwen op onzen gids, die met een onafgebroken tred vooruit ging. Eindelijk daalden wij naar de diepte langs een steilen, slingerenden zandweg, tot in de vallei van *Vuictor*. Het was te duister, om mij een duidelijk denkbeeld van den weg te kunnen vormen, die ons zeer ongemakkelijk en gevaarlijk voorkwam. Ik liet mijnen muilezel aan zich zelve over, vertrouwend, dat deze den weg wel kennen zoude, en meer dan ik gewoon was, den tred naar het pad te rigten. —

Naar den tijd, dien wij besteedden om neder te dalen, konde ik nagaan, dat wij van eene aanzienlijke hoogte naar de diepte gingen; eindelijk bemerkte ik, dat wij tusschen vruchtbare en bebouwde landen kwamen, en weldra daarna liepen onze muildieren op het gras. Onze gids bragt ons tot bij eene beek, waarvan ik echter niets zien konde, wegens de duisternis en het lommer der boomen; maar ik kan zeggen, dat het geluid van het stroomende water mij reeds verkwikte, dewijl ik, even als al de anderen, zeer vermoeid was. Wij stapten voor eenen oogenblik van onze muildieren, die met verdubbelden tred naar de beek snelden, om zich eens regt aan het overheerlijke water, waaraan ook wij onzen dorst leschten, te vergasten. Toen stegen wij weder op, en vervolgden onzen weg langs de beek, door vruchtbare en groene velden; nu en dan kwamen wij woningen voorbij; en eindelijk, ten elf ure des avonds, reden wij eene heining binnen en op een plein, waarop eenige muildieren stonden, die afgeladen werden voor een groot geboûw, om daar te vernachten. — Hier stegen wij af en gaven onze muildieren aan slaven over; terwijl ik door den Kolonel MORRANG aan *Don ANDREA* werd voorgesteld, die mij met vele beleefdheid ontving.

In de maand Augustus 1822 was ik bijna drie weken te paard op reis in de binnenlanden, omstreeks de kaap *de Goede Hoop*, als: naar *Stellenbosch*, *de Parel*, *de Wagenmakers vallei* en terug over *Hottentots Holland*, en heb toen ondervonden, dat men niet zonder reden de gastvrijheid der Hollandsche

Afrikanen in die omstreken roemt; doch thans kan ik zeggen, dat *Don ANDREO* ons bewees, dat er in Spaansch *Zuid-Amerika* niet minder gulle herbergzaamheid te vinden is. De avondmaaltijd, waarbij wij ons met graagte lieten vinden, werd ons zoo smakelijk en in ruime mate voorgediend, dat wij na het gebruik daarvan versterkt en verkwikt waren. — De Kolonel *MORRANG* kreeg een slaapvertrek, doch ik legerde mij op eene bank in de gaanderij, ingewikkeld in mijne *ponchon*, en tot matras mijne *pellon*; en ik kan zeggen, dat ik des morgens zoo verkwikt ontwaakte, alsof ik op het beste bed geslapen had.

Des anderen daags, den twintigsten November, met het aanbreken van den dag, maakten wij ons weder tot de reis gereed; onze hospes gaf ons een zeer goed ontbijt, en wij vertrokken tegen zonsopgang met de andere reizigers, die zich weder bij ons gevoegd hadden, niet weinig erkentelijk wegens het gastvrij onthaal, dat wij genoten hadden. Onze weg leidde nog een eind wegs door de vallei; toen beklommen wij aan de rechterhand weder de hoogte naar de *pampas*. De weg van die hoogte, welke uitermate steil is, en in een slingerend pad loopt, wordt op zeven *millas* of één en drie kwart zeemijl geschat, hetwelk men, over een gelijkgaanden weg, op twee groote uren gaans rekenen kan. — Wij bevonden ons toen wederom op de *pampas*, en hadden eenen keten van zandbergen op nagenoeg drie *leguas* afstand voor ons, zijnde de keten van het gebergte, dat tot de *pampa adentro* behoort, en onder den naam van *altos segundo* (tweede hoogte) aangeduid

wordt. Wij trokken toen eerst over eenige zandhevelen, die ons allengs tot een meer rotsachtig granietgebergte bragten, waardoor wij tot eene aanzienlijke hoogte boven de zee kwamen. Wij daalden daarna weder neder in eene diepe dorre zandvallei, welke, omgeven door steile bassaltrotsen, een verlaten en afschrikkend verblijf aan den wandelaar vertoonde. Tot deze vallei daalden wij langs een smal pad aan eene diepe steilte, keerden toen regts af, en beklommen vervolgens weder, langs een niet minder gevaarlijken weg, eene klipachtige hoogte langs rotsbergen; het pad was uitermate moeilijk, en men moest zijn lot geheel aan de vastheid van den tred des muildiers vertrouwen. Het is menigmaal gebeurd, dat reizigers aldaar den dood vonden, door van den weg op de rotsen te storten, die voor geen ander wezen genaakbaar zijn dan voor de roofvogels, en wel voornamelijk den *condor*, die het misvormde overschot van den ongelukkige komt verslinden. Hier vertoonde zich weder op eenige plaatsen de *giganton*, als willende dezelve door het sombere aanzien van zijne dorre reusachtige gestalte, de voorzigtigheid in deze gevaarlijke en onvriendelijke streken overal herinneren. Wij beklommen langs gezegde steilte meer en meer de hoogte, welke wij passeren moesten, tot wij eindelijk aan den weg kwamen, die in slingerende gedaante naar boven, naar de zoogenaamde *altos primero* (eerste hoogten) brengt. De muil dieren namen hier een voorzigtigen tred aan, en liepen langs het opgaande slingerende pad, uit zich zelve, van den eenen naar den anderen kant, naar boven. —

Het schijnt, dat deze dieren zich langs steile schuine paden beter in eene zijdelingsche stelling vertrouwen, om zich dan bij het afglijden met hunne hoeven zekerder te kunnen vangen; want zij gaan ook zoodanig wederom naar beneden. Onze weg liep heden over het algemeen door valleijen en over hoogten langs afzigtelijke steilten; zóó toch mag ik dezelve wel noemen, vermits geene mijner reisgezellen, den gids uitgezonderd, niet met huivering in de diepten, welke wij somwijlen nevens ons hadden, nederzagen. Het was bij het opklimmen langs een zoodanigen afgrond, dat ik met den zadel achteruit van het muildier zakte; en wanneer ik niet tijdig naar den kant van de rotsen aan mijne linkerhand was overgesprongen, zoude ik, zonder dat men mij ter hulp had kunnen komen, in den afgrond gestort zijn. Ik was toen genoodzaakt den singel, waarmede ik mijnen *pellon* aan den zadel gespte, tot eenen borstriem om het muildier te nemen, waardoor de zadel niet meer achteruit glijden konde; ik heb reeds beschreven hoedanig men zich bij het costuum voor zulke landreizen ten dien opzigte uitrusten moet. — Wij passeerden langs die hoogte nog eenige reizigers, die van *Arequipa* naar *Ilay* gingen, om aldaar de zeebaden te gebruiken, en waarvan ik nader spreken zal. Onder deze vrienden, die wij met *buen viage!* (goede reis!) salueerden, bevonden zich twee dames; zij namen hunnen weg naar *Vuictor*.

Het gebergte was hier op sommige plaatsen met het fijne bies of dor gras, *ichu* genaamd, bewassen, waarop wij eenige *guanacos* en *vicunas* zagen, welke

diersoorten ik vroeger reeds beschreven heb; deze dieren waren uitermate schuw, en sprongen over de klippen, even als de steenbokken bij de kaap *de Goede Hoop*. Eindelijk daalden wij neder op eene vlakte, welke door derzelver onderscheidene gekleurde zand- en aschbergen een allerwoest aanzien had. Onze *peon* verhaalde ons, dat die plaats weleer door eene verschrikkelijke aardbeving eene dusdanige verandering had ondergaan, dat men de omstreken van vroegere tijden thans niet meer herkennen konde; de hier en daar verspreide steenen, rotsklompen en verweerde lava's toonden duidelijk aan, met welke kracht bij zulke omwentelingen berg en dal, die hier grootendeels uit geele en roodachtige *trachyt* bestonden, bewogen worden. Toen wij eenige *millas* op die vlakte vervolgd hadden, zagen wij, in de verte, dat een troep geladene muildieren halt hield bij eene zoogenaamde *tambo de chao*, zijnde eene Indiaansche woning, welke aldaar als eene pleisterplaats voor de reizigers gevestigd scheen te zijn. Deze hut was, om zoo te zeggen, in het hartje van de woestijn gebouwd, doch op eenige honderd schreden afstands van eene *quebrada* of kloof, die eenige duizend voeten diepte had, en op welker bodem eene bron ontsproot. De Indianen, welke die *tambo* bewoonden, getroostten zich, het drinkwater uit de diepte naar boven te brengen, zoodat de reizigers bij hen zich verkwikken konden; ook verkochten deze woestijnbewoners brandewijn, gebakkene maïs of andere spijzen, waarmede de muildierdrijvers en andere reizigers hunnen maaltijd doen. Het huis-

gezin van die *tambo* bestond, naar mijne gissing, uit zeven personen, vier mannen en drie vrouwen, en ik zag de jonge meisjes juist met de gevulde aarden kannen op het hoofd van de *quebrada* huiswaarts keeren. — Wij trokken van de vlakke door eene zware, zandige kloof, en kwamen eindelijk bij de *Valle de Omale*. Toen hadden wij het treffendst gezien, dat ik immer ontmoette, ten opzichte van eene verbazende diepte; want het was eensklaps, en zonder dat ik het verwachtte, dat wij de woestijn voor ons geopend zagen; er lag een afgrond tusschen ons en de onafzienbare zandvlakte, die den reiziger met eerbied voor de ontzagelijke werken der natuur moet vervullen; de diepte, welke wij voor ons hadden, en welker bodem voor ons niet eer zichtbaar was, dan toen wij aan den rand van dien afgrond stonden, was klaarblijkelijk, door eene onbegrijpelijke beweging, op dat gedeelte van den aardbol ontstaan. — Ik heb, op mijne reis naar *Tacna*, eene beschrijving van eene dergelijke kloof of *quebrada* gegeven, welke echter op verre na niet in vergelijking kwam met deze, die wij thans voor ons hadden; doch ook hier scheen het, dat de aardbol was opengebusten tot eenige duizenden voeten diepte, dewijl de wanden meestal zoo steil als een muur, van beide zijden, naar mijne gissing, niet meer dan eene groote zeemijl van elkander verwijderd waren. Het was hier belangrijk voor den natuurkenner, en vooral den *geoloog*, om het hart der aarde gedeeltelijk te kunnen aanschouwen, en hoedanig de beddingen van de verschillende grondstoffen bijna

evenwijdig op elkander gepakt lagen. — Toen wij aan het slingerpad langs den steilen muur kwamen, waarmede wij naar beneden daalden, zagen wij de rivier van *Arequipa*, ook wel de *Juchocajo* genaamd, die zich circa eene halve mijl hooger op, zoo als men zien kan, met die van *Cocovaija* vereenigt, even als een zilveren band over een kleed van verschillend groen stroomen, bepalende dezelve, als het ware, de scheiding van het vruchtbare gedeelte, waarop de naakte bergwanden, ieder voor zijnen kant, aanspraak konden maken. Hoe diep wij ook nederzagen, was het echter duidelijk te onderscheiden, dat het plantenrijk, hetwelk zich het naaste bij de *Juchocajo* bevond, ook den meesten zegen in groei-kracht genoot; want de boorden van die rivier waren als gezoomd met een welig en elkander verdringend groen; terwijl die rijkheid in groei allengs schaarscher bedeed was aan het land, dat meer en meer de wanden van de scheuring naderde. Het opgedrongene geboomte kreeg eerst ruimer veld, stond eindelijk, ongezellig verspreid van elkander op afgescheidene vlakten, en ten laatste zag men hier en daar nog maar een enkelen boom als verlaten en buiten het bereik van de weldaden, die de natuur slechts op een geringen afstand van dit min bedeede oord zoo ruimschoots verspreidde. Wanneer men vervolgens het oog meer verhief, ontwaarde men alleen de beelden, die de verschillende bergstoffen in veelverwige figuren op den wand van die aardkloof vormden, totdat zich hooger het gezigt weder verloor over de vlakke der woestijn. Wij konden in dezen

oogenblik geene huizen onderscheiden, hoewel wij duidelijk zagen, dat de rivier dáár, waar de bouwlanden de uitgestrekteste breedte hadden, een eilandje formeerde, waaromstreeks het bruingeel ons het dorp *Omale* aantoonde. — Wij daalden langs het hellende slingerpad, over zand en langs afgronden, tot in de vallei; en reden langs eenige verspreide huizen over eene fraaije steenen brug, die over de rivier ligt, welke met een schuimenden, harden val door het dorp stroomt. Wij waadden door een anderen tak dier rivier, waarin wij onze muil dieren drenkten; hielden eenen oogenblik stil, om ons te verkwikken, en vervolgden toen onzen weg. Dit plaatsje was alleen door Indianen bewoond, die ongemeen lui en vuil schenen te zijn, zelfs zóó, dat de Kolonel MORRANG niet in gebreke konde blijven, die lieden in het voorbijgaan hunne morsigheid onder het oog te brengen.

Omdat, zoo als ik gezegd heb, de vallei niet breed was, reden wij in eenige minuten van de eene helling naar de andere, en beklommen toen wederom met moed de *pampas*, verdiepten ons andermaal in de woestijn, *pampa grande* genaamd, totdat wij tegen zonsondergang, in eene vallei, de stad *Arequipa* in het verschieft voor ons zagen. Dit gaf allen nieuwe krachten, en wel vooral mij, vermits ik zeer vermoeid was, te meer, doordien het muildier, dat ik bereed, wel goed stapte, maar een zwaren draf had. De goede kolonel, die zich met regt als een meer geoefend ruiter beschouwde, had te *Omale* de beleeftheid, mij zijn muildier aan te bieden, dat zeer

gemakkelijk in een kleinen galop bleef, wanneer de andere reizigers draafden, waardoor ik mij, als het ware, met meer krachten versterkt gevoelde. — Wij reden, langs eene geleidelijk afhellende vlakke, naar de vallei van *Arequipa*. De avond begon reeds te vallen, toen wij aan de voorstad kwamen, die mij vrij uitgestrekt voorkwam; wij vervolgden onzen weg, door eene menigte zindelijke, smalle straten, die veelal lang waren, tusschen de muren van de uitgestrekte tuinen, waarboven zich hier en daar boomen verhieven; eindelijk trokken wij door eene poort, in den vorm als die bij de voorstad *Lazaro* te *Lima*, en toen over eene brug, die gelegen is over de rivier *Juchocajo*. Aan den anderen kant van de brug, vervolgden wij onzen weg door eene opgaande hoofdstraat, welke ons aan de groote markt brengt. Hier verlieten ons de reisgezellen; de kolonel en ik volgden den *peon*, die ons bij den kommandant van de stad bracht, een vriend van den Kolonel *MORRANG*, die mij niet alleen zeer beleefd ontving, maar ook een verblijf in zijn huis aanbood; hetwelk ik echter met alle pligtplegingen afsloeg. Hij gaf mij eenen geleider naar het huis van den heer *S***, die mij beleefdelijk de gastvrijheid aanbood. Ik vond hier zijnen compagnon, den heer *P***, met wien ik te *Valparaiso* reeds zaken gedaan had, en die mij ter reede van *Arica* nog een bezoek aan boord had gegeven. Ik zal genoodzaakt worden, om meer van dien heer te spreken.

TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Stichting van Arequipa. Deszelfs ligging. Beschrijving van de stad. Vermakelijkheden. Onlusten. Willekeur dien ten gevolge. Dolle honden. De honden van Zuid-Amerika. Vertrek naar Ilay, met den Kolonel ALTHAUSE. De reizigers verdwalen in de woestijn. Hoedanig dezelve te regt komen. Ontmoeting van badgasten. Aanleiding tot des kapiteins tweede reis naar Arequipa. Ontvangst bij Indianen. Men keert van Vuictor terug. Aanleiding tot des kapiteins derde reis naar Arequipa. Reis door Pampa adentro. Mist in de woestijn. Aankomst te Arequipa. Misleiding. Terugreis. Dooltocht naar het dorp Mollendo. Aankomst te Ilay. De heer P***. Uitklaring van het schip. Hetzelve wordt aangehouden. Men komt door toedoen van eenen passagier in bedenkelijke ongelegenheden. Vlucht met het schip uit de haven van Ilay.

Volgens ULLAO werd *Arequipa* oorspronkelijk gesticht door MAITA CAPAC, de vierde der *Incas*, die er de luchtsgesteldheid zoo gezond en den grond zoo

vruchtbaar vond, dat hij meer dan drie duizend Indiaansche gezinnen derwaarts deed verhuizen, en alzoo den grond leide van deze schoone stad, die eene der grootste steden van *Zuid-Amerika* is. Dezelve werd echter meermalen door allerverschrikkelijkste aardbevingen omvergeworpen; de gewigtigste derzelve vielen voor in 1582, 1600, 1604 en 1725. Omtrent de eerste herbouwing van *Arequipa* is men het niet eens; sommigen willen, dat FRANCISCO PIZARRO in 1539, anderen in 1536 van deze Indiaansche stad bezit nam, en dezelve tot vestiging voor de Spanjaarden liet aanleggen. Het schijnt tevens, dat *Arequipa*, naar de eerste herbouwing, op eene andere plaats gesticht is, hetwelk, volgens eenigen, in 1509 zoude geweest zijn; dit kon dus niet het werk der Spanjaarden zijn, vermits deze eerst in September 1532 bezit van *Peru* namen. Met dat al wordt algemeen aan *Don PEDRO ANCHURES CAMPO REDONDO* de eer gelaten, dat hij de bouwmeester van het hedendaagsch *Arequipa* was. De stad is gelegen in eene kom, welke men geene vallei kan noemen, omdat derzelve diepte van geene beduidenis is, ten opzichte van de gestadige rijzing naar de hoogte der *pampas*. Het is daarom te meer, dat de ligging van *Arequipa* eene belangrijke vertooning voor den vreemdeling oplevert, daar men over eene uitgebreide vruchtbare vallei, in welker midden de stad pronkt, de woestijn van *Uchumajja* aan alle kanten ontwaart. Door het midden van deze vallei stroomt de *Rio del Volcan*, ook *Rio Chila* genaamd, waaraan de stad gelegen is; deze rivier neemt haren oorsprong aan

de *Altos de Toledo*, loopt ten noorden langs den vulkaan, tusschen het gebergte *Charcani*, en vereenigt zich ongeveer twee *leguas* beneden de stad, met de *Rio de Socovaija*, ook *Juchocajo* genaamd, van waar deze twee rivieren den naam van *Rio Arequipa* aannemen, en door de vallei van *Vuictor*, langs het plaatsje van dien naam, eindelijk in de *Rio Siguas* storten, die haren oorsprong van de *Nevado de Chuquibamba* heeft, en dan den naam van *Rio de Quilea* behoudt, bij welk dorp zich deze drie in elkander vlietende stroomen in zee ontlasten. — Zoo als ik reeds gezegd heb, ligt er over de *Rio Chila* eene steenen brug, welke voor eene der fraaiste van *Zuid-Amerika* gehouden wordt, en die de beide gedeeltens van de stad vereenigt. Men heeft naar den benedenkant het gezigt over de vruchtbare velden, waartusschen de rivier kronkelt; aan den bovenkant ziet men dezen vulkaanstroom zich tusschen steile oevers verliezen. Aan het einde van de brug, bij het inkomen van de poort, heeft men aan de regterhand eene *alameda* op eene hoogte langs de *Rio Chila*; deze wandeling is met de sierlijkste boomen van het land, min of meer labyrinthsgewijze, aangelegd met bloemperken, welke als tuinen voor de fraaije huizen, die aan de regterhand gelegen zijn, een niet onaardigen plek langs de rivier vormen. Des avonds wordt deze wandeling door den gegoeden stand algemeen bezocht. Men heeft van daar naar het oosten het gezigt op de *Cordilleras* waarvan eenige kruinen onder eeuwigen sneeuw bedekt liggen. Tusschen dezen bergketen verheft zich in het

n. n. o. van de stad, met de meest schilderachtige pracht, de vulkaan van *Arequipa*, of ook de vulkaan *Sama* genaamd, welks kruin zich, volgens opgave van de Parijsche *Annuaire* van 1833, vijf duizend zes honderd meters boven de oppervlakte der zee, drie duizend meters boven de vallei van *Arequipa* en vijftien honderd meters boven hare basis op de *pampa Uchumaija* verheft. Aan den zuidkant van dien vulkaan heeft men de bergengte *Altos de los Huesses*. Hoewel deze vulkaan zeker negen honderd meters meer verheven ligt, dan de hoogsten, die hem omringen, zoo ontwaart men echter op zijnen kruin veel minder sneeuw, dan op die zijner bureu; en het is alleen aan de zuidwestzijde, dat deszelfs top enkele malen onder dit witte tooisel bedekt ligt. De krater van dezen vulkaan, welke groot, doch niet zeer diep schijnt, is altijd nog in een dampenden staat, en werpt van tijd tot tijd ook nog eenige asch uit. Sedert echter, dat de Spanjaarden bezit van *Arequipa* hebben, heeft dezelve geene andere uitbraking gehad. In het o. z. o. van de *Sama* verheft zich de vulkaan *Urinas*, welks onmetelijk grooten krater tegenwoordig geheel schijnt uitgewerkt te hebben; doch in de zeventiende eeuw die verbazende menigte asch uitwierp, waaronder bijna geheel *Arequipa* bedolven werd. — Noordwestelijk van den vulkaan *Sama* volgt de *Nevados de Charcani*, terwijl de *pampa Uchumaija* in het westen en zuiden opgesloten wordt door het gebergte *Alto Primero*. Ofschoon de stad *Arequipa* zelfs twee duizend drie honderd zeven en zeventig meters of Nederlandsche ellen

boven de oppervlakte van de zee verheven ligt, is er niettemin voor Europeanen de luchtsgesteldheid zacht en aangenaam; des avonds is het er, zoo als in alle hoog gelegen landen, vrij koel, doch gedurende den dag zoo warm, als bij een heeten zomer in *Holland*. Ook te *Arequipa*, even als op het hooge gebergte, regent het in den zomer, en wel in het bijzonder in de maanden December, Januarij en Februarij. In de maanden Junij, Julij en Augustus gevoelt men er den winter, wanneer het soms gevoelig koud zijn kan. Ik heb in *Arequipa* vreemdelingen gesproken, die er volstrekt niet konden aarden, wegens den invloed van de drooge lucht op de borst; ook geloof ik, dat teringachtige menschen er niet komen moeten. De meest gewone ziekte onder de inboorlingen is het koliek, waaraan vele inwoners bezwijken.

Als men door de poort over de brug in de stad komt, klimt de straat naar boven, en leidt regtuit naar de *Plaza Maijor*, zijnde weder een groot en fraai vierkant plein, te midden van hetwelk ook eene prachtige fontein prijkt, welke in deszelfs vergaârbak een metalen kolom bevat, met een ronden bak op drie onderscheidene hoogten, waaruit het water koepeelvormig naar beneden in den vergaârbak stort, en dan door goten van de *Plaza* snelvlietend langs de kanten der straten naar de benedenstad stroomt, terwijl vele straten op de hoeken nog bronnen hebben, die uit overeindstaande steenen ontspringen. Aan de noordzijde van het plein prijkt de cathedrale met hare beide torens, — eene kerk, die zeker onder de

meest kostbare en sierlijkste gebouwen van Spaansch *Zuid-Amerika* kan geroemd worden. In den voor-gevel van dezen tempel vindt men eenen zerksteen, waarin met groote letters vermeld staat, dat eenmaal de beroemde MALASPINA de stad met zijne tegenwoordigheid vereerde. De andere drie zijden van het plein bevatten de fraaiste huizen van de stad, die van twee verdiepingen zijn, en welker bovenste vertrekken allen op steenen kolommen rusten, zoodat men daar, even als te *Lima*, onder een overdekten zuilen-gang kan wandelen; de overige huizen van de stad zijn slechts van ééne verdieping; en wat te verwonderen is, in een land aan zoo vele aardbevingen onderhevig, is, dat alle van steen gebouwd en vele zelfs ronde steenen verwulfsels of kluisen hebben; ik schrijf dit toe aan de schaarschheid van hout tot bouwstoffen, te meer, omdat ik zelf van *Guayaquil* naar *Ilay* balken aanvoerde voor *Arequipa*; terwijl de anders zoo vruchtbare vallei, waarin deze stad gelegen is, weinig geboomte of boschaadjen bevat. Alle huizen hebben, even als die van *Montevideo* platte daken of *asoteas* waarop zich ook alhier des avonds de inwoners vertoonen, en er gedeeltelijk hunne *paseos* van maken.

Onder de *corridors* van de *Plaza Maijor* vindt men wederom winkels, welke alle soorten van voortbrengselen van *Zuid-Amerika* en ook van *Europa* ten toon spreiden. Men heeft er de magazijnen der voornaamste handelshuizen. Overigens levert dit plein een belangwekkend schouwspel voor den vreemdeling, door de gestadige karavanen van *Llamas*, *pacos* enz.,

welke aldaar met koopwaren van over het gebergte aankomen en heentrekken, terwijl de markt eene niet minder belangrijke beschouwing oplevert, door de menigvuldige soorten van voor den Europeaan vreemde groenten en andere levensmiddelen, die daar aangebragt worden. Men treft ook hier aan de *yucas*, de *tomates*, de *camotes*, maïs en de *agi*, eene uitmuntende soort van aardappelen, uijen, charlotten, knoflook, benevens druiven, vijgen, oranges, appelen, granaatappelen, mispelen en overheerlijke olijven, alsmede meer andere vruchten en groenten, die mij niet bekend zijn. Behalve deze producten van het land, wordt echter de *coca*, waarvan ik in het eerste deel reeds eene beschrijving gaf, nog wel het meest te koop en in volle balen aangeboden, zoodat men hier ontwaren kan, welk eene behoefte de inboorlingen van dit gedeelte van *Zuid-Amerika* aan deze heilzame plant hebben. Het gevogelte, dat men er bekomen kan, bestaat meestal in hoenders, die men ook gedroogd aan de markt brengt; visch, welke zeer smakelijk is, wordt er mede gevonden, zelfs zeevisch, die van *Quilca* wordt aangebragt.

Arequipa is de residentie van den prefect over het district van dien naam, en mede de zetel van eenen bisschop. Behalve de cathedrale, bevat de stad nog vijftien kerken, welke versiersels en rijkdommen, even als die van de hoofdstad van *Peru*, alle denkbeeld te boven gaan; en, zoo mij verzekerd is, over het algemeen nog meer in kostbaarheid en pracht zouden uitmunten. Ik heb mij den tijd niet vergund, om

anders dan de hoofdkerk en de parochiekerk van *Segrario* te zien; doch na de beschrijving der tempels van *Lima*, zou ik thans grootendeels in herhalingen vervallen, met van deze verder te gewagen.

Er bestaan nog vijf monnikenkloosters, als die van *San Domingo*, *San Francisco*, *la Merced*, *San Juan de Dios*, *Recollecion Franciscana*, welke al te zamen nagenoeg twee honderd monniken bevatten. Ook zijn er drie nonnenkloosters, als die van *Santa Catalina*, *Carmelitas Descalzadas* en *Santa Rosa*, waarin zich circa honderd geestelijke zusters ophouden, terwijl buitendien de stad nog wel honderd en zestig priesters telt. Men vindt te *Arequipa* eene school naar de wijze van LANCASTER. Vroeger was er een collegie der Jesuïten. — Het getal inwoners van deze stad wordt op dertig duizend gerekend. De gebouwen tot vermakelijkheden bestaan wederom in eene circus voor het houden van stierengevechten en een huis voor de hanengevechten. Men heeft er eene vrij goede *casino*, welke eene ruime zaal bevat; ook eenen schouwburg, dien ik bezocht heb; dit is een tamelijk groot en ruim gebouw, maar de schouwplaats is uitermate zonderling lang en smal, zoodat diegenen, die op den achtergrond van het parterre staan, de tooneelspelers bezwaarlijk verstaan kunnen; de loges zijn door kleeden van elkander gescheiden en ook zoo gesloten. Ik wandelde achter de gaanderij der loges; en toen men bemerkte, dat ik een vreemdeling was, werd mij met veel beleefdheid in een der lokalen plaats aangeboden. Met dat al kwam het mij voor, dat er de directie zeer geregeld was,

en er bij de aanschouwers een decente en aangename toon heerschte, waardoor men in den schouwburg eene genoegelijke uitspanning kan vinden; bezwaarlijk zal men zich hierbij dan voorstellen, dat *Arequipa* eene plaats is, welke zoo verre in de woestijn en op zoo vele honderd mijlen van het beschaafde *Europa* verwijderd ligt. — Hoewel ik slechts kort in de stad vertoefde, kan ik zeggen, aldaar den tijd aangenamer doorgebracht te hebben, dan te *Lima*. De Kolonel MORRANG, de andere passagier en de heer s*** bragten mij met vele familiën in kennis, zoodat ik den derden dag in de *Alameda* reeds eene menigte goede vrienden aantrof, die mij beleeftde uitnoodigingen deden, waarvan ik gebruik maakte.

De leefwijze schijnt te *Arequipa* minder gedwongen dan te *Lima*; de kleeding der *tapadas* is aldaar niet bekend; de vrouwen zijn er blanker dan te *Lima*, en wezenlijk schoon en beminnelijk. Er is geene plaats in *Zuid-Amerika*, waar zich de vreemdelingen zoo veel met de schoonen van het land in den echt begeven, als te *Arequipa*. Ik heb er Engelschen, Noord-Amerikanen, en nog wel het meest Duitschers, aangetroffen, die met *Arequipenas* gehuwd waren; hetwelk mede een gunstig denkbeeld geeft van de beminnelijkheid der sekse aldaar.

De huizen van *Arequipa* zijn in vele opzigten naar die van *Lima* gebouwd, en inwendig zoo wel als uitwendig wit gepleisterd. Ook is hier het gebruik, de zaal in het front van de poort voor de receptie in te rigten; de eene kant is de spijszaal, terwijl die daar

tegenover tot magazijn en kantoor gebruikt wordt; de vertrekken bij de poort zijn meestal de slaapkamers; in eenen hoek aan den regter- of linkerkant van het vierkante binnenplein vindt men gemeenlijk eenen gang, welke naar de keukens, stal enz. leidt, die als bijgebouwen tot het woonhuis behooren. — De pracht en weelde aan goud en zilver, die hier als nog ten toon gespreid wordt, bewijst genoegzaam, welke rijkdom aan edele metalen weleer in die stad bestond. Bij vele ouderwetsche bewoners vindt men in de kamers, en vooral in de receptiezaal, alle soorten van lof- en paneelwerk, dat zwaar verguld is. De receptiezaal van den kommandant, welke ik als een der meest rijke vertrekken in de stad beschouwde, trok in het bijzonder mijne aandacht; de muur of het reeds beschrevene pleisterwerk was allerfraaist in fresco beschilderd, en met paneelen in gouden randen omzet, waarvan het verguldsel zeker wel zoo dik als kaartblad was. De prefect heeft een prachtig groot paleis in de stad, en een niet minder schoon gelegen buitenverblijf. Zijn gebied strekt zich buiten het district van *Arequipa* nog uit over dat van *Camana*, eene stad ten westen gelegen, vervolgens dat van *Cayllonas*, *Moquegua*, *Tacna* en *Arica*, welke allen eenen intendant hebben.

Toen ik te *Arequipa* was, heerschte er eene algemeene onrust wegens oneenigheid, welke die provincie met een van derzelver onderhoorige districten had. Wat de reden van die wederspanning geweest is, weet ik niet, maar er werden in *Arequipa* groote toebereidselen gemaakt tot het bijeenbrengen

van een leger ; tot welk einde men eene algemeene oproeping aan alle burgers uitvaardigde , en de nog aanwezige Spanjaarden , die als bedienden of ambachtslieden hun bestaan hadden , altemaal tot den militaire stand dwong ; zoo werden bij den heer s*** twee knechts het huis uitgehaald. Toen ik ten tweedemale te *Arequipa* kwam , had men bij alle burgers paarden geprest , en , ten behoeve van den staat , bij de gegoede , vreemde ingezetenen , geldvorderingen gedaan. — Ik was juist bij den heer s*** aan huis , toen men zijn rijdpaard kwam eischen , waarover die Duitscher zich dermate ergerde , dat hij liet boodschappen , het paard dan liever eerst voor den kop te zullen schieten. Hoe verder die zaak geloopt is , weet ik niet. — De paarden en muildieren van *Arequipa* zijn in *Peru* bijzonder geroemd , en wel vooral de laatsten , wegens derzelve geschiktheid voor zware togten door de woestijn. De *macho* of hengsten der muildieren zijn de meest geschiktsten voor den ruiter ; de *mula* of merrie-muildieren zijn over het algemeen beter om lasten te dragen. De hengsten en merrien der paarden worden dáár als in *Spanje* onderscheiden in *caballos* en *llegas* ; de laatsten zijn voor den reiziger op lange togten het gemakkelijkste te berijden , maar kunnen niet , gelijk de muildieren , zoo vele uren achtereen zonder voedsel blijven. Vroeger was de droesziekte onder de paarden in *Zuid-Amerika* niet bekend , maar is sedert dat de vreemdelingen die kust bevaren , naar dat gewest overgeplant , en tegenwoordig zoo algemeen onder de paarden en muildieren geworden , dat men deswege groote voor-

zigtigheid gebruiken moet. Ook heeft men nimmer geweten van honden, die dol werden, terwijl die ziekte thans zeer dikwijls bij deze dieren bespeurd wordt. Bij het eerste ontstaan der hondsdolheid hier te lande, toen nog niemand het doodelijk gevaar derzelve kende, werd eene menigte mēnschen het slagtoffer daarvan. Toen ik te *Arequipa* was, werden alle honden in de stad doodgeslagen, wegens dolheid, welke zich op nieuw met kracht onder deze dieren geopenbaard had. De Indianen van *Zuid-Amerika* zijn bijzonder op honden gesteld, en de zoogenaamde *alco* is hun gestadige bewaker. Deze hond is middelmatig groot, met wollig haar op het lijf, en een langen staart met ruig haar; zij zijn meestal zwartkleurig, en blaffen bij het geringste onraad of vreemd geluid. — Ook heb ik in *Peru* eene soort van honden gezien, die aldaar veel geacht schijnen, maar zeer lelijk zijn, dewijl hun huid kaal en rimpelachtig is. De meeste dezer dieren zijn blaauw zwart; ook heeft men er wit geele, en eenige, die zwart en geel gevlekt zijn. Zij hebben groote, steile en dunne of fijne ooren, een spitsen snoet, en echter een breedden kop; hunne oogen puilen ver naar buiten, en zij hebben een langen dunnen staart. Deze soort van honden is echter bijzonder waakzaam; ook heeft men in *Zuid-Amerika* een ras van honden, dat niet, of zeer zelden, blaft. — De muilberijders hebben altijd hunne honden bij zich; en het is onbegrijpelijk, dat deze dieren zich, even als de lastdieren, zoo lang van voedsel en drinkwater kunnen spenen; die hon-

den generen zich veel van de doode muildieren, welke op weg blijven liggen. De herders-honden blijven altijd bij de kudde, zelfs wanneer de Indiaan zich in zijne woning begeeft; de hond zal alleen bij herhaling, voor eenen oogenblik, van de kudde naar het huis van zijnen meester loopen en blaffen, om te herinneren, dat men hem zijn voedsel geeft, en zich dadelijk weder naar de aan hem vertrouwde *llamas*, schapen of andere dieren begeven, waarna hij zich niet meer van zijnen post verwijdert.

De honden, en zoo ook de varkens, kunnen bij aardbevingen een allertreurigst gehuil maken; en dikwijls kan men reeds eenigen tijd te voren, door dit geluid, zich eene onderaardsche beweging voorspellen. Men veronderstelt, dat zij, door met den kop laag bij den grond te loopen, reeds vroegtijdig eenig geraas gewaar worden; anderen zeggen, dat zij zulks ruiken kunnen.

Met *Don ANTONIO RIVEIRO* was ik tot schikkingen gekomen omtrent het lossen der *manglos*, en dewijl ik zoo veel van *Arequipa* gezien en opgenomen had, als ik noodig achtte, om een denkbeeld van die voorname stad te vormen, maakte ik mij weder tot het vertrek naar *Ilay* gereed. Den heer s*** had ik inmiddels verzocht, ten spoedigste de uitklaring van mijn schip te willen regelen, opdat ik, zonder eenigen tijd te verliezen, naar *Callao* konde vertrekken, om mijne zaken op de kust af te doen. De heer p** verzocht mij, als passagier met mijn schip mede te gaan, en ik bood hem, tot bewijs mijner erkentelijkheid voor den heuschen ont-

vangst, dien ik van de heeren s***, p** en c°. genoten had, gastvrij met mijn schip de passage tot *Valparaiso* aan. — Ik had te *Arequipa* kennis gemaakt met den heer ALTHAUSE, een Duitscher, die als kolonel van de genie bij het gouvernement van *Peru* diende; hij woonde te *Arequipa*, en was getrouwd met eene *Arequipeña* of vrouw van dat land. Dewijl hij naar *Ilay* op reis moest, noodigde hij mij, onder zijn geleide mede te gaan, alzoo hij voorgaf als een gids den weg te kennen.

Des morgens van den vijf en twintigsten was ik reeds vroegtijdig, in vol reisgewaad, met mijn muil- dier bij den kolonel aan huis; wij vertrokken van *Arequipa* en namen den weg over *Vuictor*. In de vallei van *Omale* hielden wij voor eenen oogenblik stil, drenkten onze muildieren en vervolgden onzen weg, die daar niet zeer moeilijk te vinden is, uit- hoofde dat de sporen der muildieren zich nog al duidelijk over de *alto primero* en *alto segundo* en door de valleijen aanwijzen; echter kan men dien weg alleen bij dag afleggen, wegens de gevaarlijke paden langs de hooge steilten. Het was reeds laat in den achtermiddag, toen wij van over een zan- digen heuvel op de *pampas* kwamen, die aan de vallei van *Vuictor* grenst. — Ik deelde den kolonel toen reeds de opmerking mede, dat ik mij niet konde herinneren, dat wij op de heenreis, toen wij van *Vuictor* op de *pampas* kwamen, alvorens aan de *alto segundo* te komen, zulk bergachtig zand met groote steenen hadden doorkruist; doch de heer ALTHAUSE verzekerde mij, dat wij op den regten weg waren.

en hij niet verdwalen konde, wegens zijne kennis ten aanzien der ligging van het gebergte. Het zand werd te veel door den wind bewogen, dan dat er een kennelijk spoor in had kunnen blijven. Wij reden intusschen voort, en kwamen op de *pampas*, maar ontdekten nergens eenig spoor of gelijkenis daarvan; ik verbeeldde mij, dat wij nader bij het gebergte waren, hetwelk wij den twintigsten aan onze linkerhand hadden laten liggen, waardoor wij, naar mijne gissing, in de woestijn op de *pampas* noordelijker te lande kwamen, dan wij wezen moesten. Wij konden toen wel vermoeden, dat het vervolg van de *Quebrada* of de vallei van *Vuictor* tussehen ons en het gebergte, dat wij natuurlijk thans aan de rechterhand hadden, liggen moest. De kolonel wilde daarom naar dien kant de rigting nemen, in de hoop, dat wij aldaar de *Quebrada* van *Vuictor* vinden zouden; doch dit keurde ik af, hem in overweging gevende, dat, wanneer wij dáár voor takken van de *Quebrada* kwamen, waarvan de overkant door steile diepten nimmer te genaken was, wij nog meer zouden verdwalen, indien wij niet op het spoor onzer muildieren, naar onze tegenwoordige plaats konden terugkeeren. Ik durfde bovendien stellig verzekeren, dat, wanneer wij den weg wilden terug vinden, onze tred volstrekt niet naar den kant van het gebergte gerigt moest worden. Het is natuurlijk, dat wij, bij die redenering, inmiddels geenen voetstap verder gegaan waren, en het was alsof onze muildieren begrepen, dat zij zich niet bevonden, waar zij behoorden, zoo stil en verwezen stonden deze dieren hun lot af te wachten.

De zon stond in den horizon; wij vestigden onzen blik in het rond, doch werden niet het geringste gewaar, waaraan wij een spoor herkennen konden. Hoe gevaarlijk nu onze toestand was, welke ons naderhand meer dan toen met afgrijzen vervulde, zoo kan ik zeggen, dat ik geen den minsten angst gevoelde, door het vertrouwen, dat wij dezelfde bergen thans aan onze rechterhand hadden, welke wij den twintigsten ter linkerzijde lieten, maar dat wij er nader bij stonden, en dienvolgens het spoor gezocht moet worden door die bergen regt van achteren te houden. Wij beraamden intusschen, dat ik op mijne plaats zou blijven staan, en de kolonel zich zoo verre naar de rigting van het gebergte verwijderden zoude, als wij elkander zien konden, om te zoeken, of men iets van de *Quebrada* ontdekken konde; doch van dien kant keerde hij spoedig terug, wegens de meer oneffene zandvlakte, waarin men gevaar loopt, tusschen diepe gróeven te zakken, en rigtte nu naar den anderen kant zijnen tred. Het werd inmiddels reeds donker, en, zoo als men in de woestijn zich altijd met het gezicht verliest, verloor ik den kolonel uit het oog. Dat ik mij nu verlaten gevoelde, zal men ligtelijk begrijpen. Ik bond den toom van mijn muildier aan den arm, en leide mij in mijne *ponchon* op den grond; er was bijna geen wind aan de lucht; hoewel de nachtkoude zich reeds deed gevoelen, en het avondrood het graauwe van den nacht aannam. Ik maakte mijn plan, en nam het besluit, om den volgenden morgen mijnen weg om de zuid te nemen, zoo veel ik naar den stand

der zou mijnen koers houden konde. Ik was bijna zeker, dat ik dan een spoor van muildieren kruisen zoude; ik nam mij voor, spaarzaam met mijne provisie en water te zijn, doch gevoelde den meesten angst; toen ik bedacht, dat mijn muildier weldra weigeren zoude, mij te dragen. Terwijl ik hierover peinzende, mij eindelijk in angstige voorstellingen verdiepte, en in mijne verbeelding de *condor*-vogels reeds om mij heen zag vliegen, als ik afgemat in de woestijn zoude liggen en mij niet meer verroeren konde, zag ik, dat mijn muildier den kop oprigtte, naar het zuiden draaide, zijne ooren spitste, en eindelijk begon te hinneken. In navolging van hetgene ik van de karavaandrijvers had hooren vertellen, plaatste ik mij met een oor op den grond, om te luisteren of ook eenig geluid in die rigting hem daartoe aanleiding gaf; ik hoorde wel niets, maar verbeeldde mij, van dien kant eenige dreuning te gevoelen; wat er ook van ware, ik besloot mij geheel en al aan mijn muildier te vertrouwen, steeg op, en liet hem zijnen weg nemen, welken hij ook naar het zuidwesten rigtte, in eenen galop, zonder dat ik het dier het geringste daartoe aanspoorde, zoodat mij den adem bijna te kort schoot; weldra verbeeldde ik mij, iets, dat naar het luiden van eenē klok geleek, en kort daarop, menschenstemmen te hooren. Spoedig werd ik inderdaad door het duidelijk gelui van een klokje verheugd, hetwelk het muildier, de *llama* of ander lastdragend gedierte gewoonlijk aan den hals heeft, dat, naar vroegere beschrijving in het eerste deel bladz. 360, als voorganger de karavaan moet

aanmoedigen. Eindelijk ontdekte ik eene groote karavaan muildieren met verscheidene *arrieros*; ook kwam de kolonel bijna gelijktijdig met mij aanrjden, die door zijne *matcho*, even als ik, van het naderen der karavaan gewaarschuwd was. Wij voegden ons bij de karavaan; zij moest naar de vallei van *Vuictor*. Ik dankte God, dat wij van dezen dwaalweg zoo gelukkig, en boven verwachting zoo spoedig terecht gekomen waren; echter was het laat, en na middernacht, toen wij in de vallei van *Vuictor* bij *Don ANDREA* aankwamen, waar wij weder even welkom ontvangen werden. Wij verpoosden hier niet langer, dan dat onze muildieren gevoerd werden, en vertrokken toen met de *chasquero* of brievenpost, die juist voor zijnen weg naar *Ilay* gereed was. Het scheen, dat de kolonel, na hetgene ons wedervaren was, zich zelven niet meer zoo veel als gids vertrouwde; ik was blijde, dat hij hieromtrent zoo verstandig dacht. Wij vertrokken ten half twee ure na middernacht, en kwamen zonder eenig voorval op de *pampas*. Naauwelijks eenige honderd schreden gevorderd zijnde, ontmoetten wij drie tenten, waarbij verscheidene muildieren stonden. Zoo als ik reeds gezegd heb, was het juist in den badtijd, terwijl zich de aanzienlijke familiën van *Arequipa* naar *Ilay* begeven, om daar de zeebaden te gebruiken; dit was de familie *INDELA*, die zich met een dergelijk voornemen op reis bevond, en heden van de vallei van *Omale* gekomen was, voor den nacht aldaar uitrustte, dan tot *las Lomas* trok, en den volgenden dag naar *Ilay*. De lastdieren, welke bij de tenten

stonden, waren allen bevracht met levensmiddelen, koffers en beddegoed; tot het laatste heeft men een lederen zak, *almaufre* genaamd; voor de levensmiddelen heeft men een muildier, geladen met twee vierkante kisten van onbereid leder, dat hard gedroogd is, en *petaca* genaamd wordt. Eindelijk heeft men een muildier, dat twee potten met water draagt. — Dewijl deze badgasten bekenden van den kolonel waren, werden wij met te meer gulhartigheid in de heerentent genoodigd. Hoewel het reeds laat in den nacht was, waren wij verplicht, bij hen af te stappen en eenige teugen wijn te gebruiken. Het was eene zonderlinge ontmoeting voor mij, in eene woestijn die lieden zoo geheel op hun gemak te zien. Zulke reizigers legeren zich gewoonlijk, met zonsondergang, met hunne tenten ter neder, verkwikken zich, en vermaken zich dan met gezang en hunne guitarren. Onze *chasquero* drong ons den weg te vervolgen; wij namen afscheid van die vrienden, begaven ons weder op reis, en rustten niet eer, voor dat wij in *las Lomas* kwamen, alwaar wij ons tegen één ure na den middag bevonden; des avonds kwamen wij, zonder verdere voorvallen, te *Ilay*. De familie INDELA kwam den volgende dag aan deze badplaats, alwaar, gedurende mijne afwezigheid, reeds verscheidene anderen aangekomen waren, zoodat *Ilay* thans een vrolijk aanzien had. Het ontbrak mij aan boord niet aan bezoek; zelfs zoo, dat wij ten laatste verplicht waren, de staatsietrap gereed te maken, om de dames te kunnen ontvangen, dewijl de stoel, om dezelve over te hijschen, bijna geen oogenblik van den dag stil

was. Zij kwamen in groote gezelschappen aan boord, en bragten altijd guitarren mede, zetten zich op het dek neder, speelden, dansten en zongen, alsof zij altijd met ons bekend geweest waren. Men kan zich geen denkbeeld maken van de ongekunstelde vrijmoedigheid, welke die lieden aan den dag leiden, en ik heb geene redenen gehad, om mij bij die drukten, wegens andere hindernis te beklagen, dan dat het schip reeds van des morgens tot des avonds door hen bezocht werd. Daarentegen werden wij door hen allen even hartelijk aan den wal ontvangen; wij konden niet voorbijgaan, of men noodigde ons binnen in hunne slechts kleine, opgeslagene hutten, waarin jong en oud bij elkander leefde; hunne koffers waren de zittingen; over het beddegoed werd een kleed of mat gespreid, en diende dus voor de dames tot sofa's. Des morgens vroeg ging men zich baden, achter het hooge eiland in de baai; en dadelijk na het ontbijt begon reeds de muziek, het gezang en de dans, welke tot één ure duurde, wanneer er gespijsd werd, en men vervolgens de *chesta* gebruikte; na dit middagslaapje, zag men de gezelschappen rondwandelen; de muziek en het gezang begonnen met het vallen van den avond, en duurden, onder het dansen van den *fandango*, voort tot middernacht.

De *manglos* waren intusschen uit mijn schip gelost, en ik wachtte tot den twaalfden December, dus reeds zeventien dagen te vergeefs, op mijne uitklaring, hoewel ik den heer s*** geschreven had, dat de geladene *manglos* geland waren, en ik met het schip gereed lag, om op de uitklaringspapieren te

wachten. Ik verbeeldde mij dus, dat de heer p** nog niet geregeld zoude zijn, om met mij te kunnen vertrekken, te meer, dewijl ik te *Arequipa* reeds merkte, dat hij gaarne met mijn schip wilde reizen, maar daarbij wenschte, dat ik eenige dagen langer bleef liggen; hierop had ik reeds te kennen gegeven, dat hij mij als passagier bijzonder welkom zoude zijn, maar dat ik mij voor niemand konde ophouden, zoodra wij zeilreê lagen. Dit deed mij besluiten, om andermaal zelf naar *Arequipa* te gaan, dewijl ik alsdan aan het wachten een einde konde maken. Ik nam een' *peon* of *propio*, — eene aldaar meer bekende benaming van muildiverhuurders, — en vertrok tegen den middag, met het plan, om ditmaal over *Pampa adentro* en des nachts naar *Arequipa*, door te reizen.

Wij kwamen tegen zonsondergang in de vallei van *las Lomas*, en vervolgden onzen weg door de bergengte; doch het werd met de duisternis zoo mistig, dat wij het spoor naar de *pampas* niet durfden vervolgen, en dus, ofschoon reeds een eind wegs gevorderd, weder terugkeerden naar het gehucht in *las Lomas*. Wij vertoefden dien nacht in eene Indiaansche woning, *rancho* genaamd, en ofschoon die lieden alles aanwendden, om mij aan te moedigen, dat ik van hunne legerstede, die uit gespreide matten bestond, gebruik zoude maken, zoo verkoos ik echter, bij voorkeur, in mijne *ponchon* gewikkeld, onder den blooten hemel, den dag af te wachten, waarover zij zich beleedigd schenen te gevoelen; om hen evenwel te vreden te stellen, gebruikte ik van hunne

chochoka, gedroogde maïs en eene soort van meelpap, *cahua* genaamd. Zij waren regt vrolijk, en schenen onder elkander zeer toegevend te leven.

De mist klaarde niet eer op, dan tegen den dageraad, en dewijl ik begreep, dat het na dezen vermoeijenden nacht eene te groote onderneming voor mij was, om den geheelen weg over *Pampa adentro* tot *Arequipa* af te leggen, besloot ik, om andermaal over *Vuictor* te gaan, en aldaar bij *Don ANDREO* te vernachten. Wij begaven ons met den dageraad op reis, en kwamen met zonsondergang te *Vuictor*; ik ontmoette aldaar den *chasquero* met een' Engelsch' heer, die bij de mijnen geëmploijeerd was, en die mij berigtte, zeker te weten, dat de heer s***, dien hij den vorigen dag gesproken had, mijne uitklaringspapieren met den post verzenden zoude, of verzonden had, en dat de heer p** gereed was, om nog heden van *Arequipa* af te reizen. Ik begreep toen, dat het onnoodig was, verder te gaan, en vertrok weder, den veertienden, met den *chasquero* naar *Ilay*.

Van *las Lomas* nam ik ditmaal den weg over *Chorrera*, dien de muilriedrijvers verkiezen, wanneer zij met de muilieren eenigen tijd te *Ilay* moeten vertoeven, en dezelve naar *las Lomas* gezonden worden, om te grazen, waarom zij deze dieren eerst laten drinken aan de reeds gemelde beekjes, onder het geboomte. De weg is iets langer maar vrolijker, door de menigte horenvee, dat men ontmoet, en hetwelk vrij wild is. Wij zagen eenen stier, die ons niet genegen scheen, en met geweld op ons aanrende, doch plotseling keeren moest,

wegens eenen afgrond, welke tusschen hem en ons was. Men behoeft echter geene vrees voor zulke dieren te hebben, wanneer men de *laso* weet te draaijen, zoo als ik vroeger beschreven heb.

Toen ik te *Ilay* terugkwam, was ik verplicht, dadelijk den vrede te stichten tusschen den havenmeester en het schip *Wilhelmina en Maria*, dewijl mijn eerste stuurman met dezen heer, dien ik reeds met een woord aan den lezer bekend maakte, een geschil gehad had, hetwelk tot zulk eene hoogte gerezen was, dat *Master PEARSON* mij reeds te gemoet kwam met zijne klagt en eisch om voldoening. Er was, namelijk, een vaartuig op de reede gekomen, geladen met gouvernements-goederen, die gelost moesten worden. Hij had aan mijnen stuurman de groote boot gevraagd, om daarmede die goederen van het schip naar den wal te brengen, hetwelk de stuurman geweigerd had, omdat er dien dag te veel dijning tegen de mouille stond. De havenmeester, die aan zoo iets niet gewoon scheen, zwoer, zulk eene belediging niet ongestraft te laten. Ik trachtte den, als naar gewoonte half beschonkenen, Engelschman tot bedaren te brengen, met hem te beduiden, dat die weigering geschied zoude zijn op grond, dat de stuurman zoo iets buiten mijne toestemming niet had durven op zich nemen, maar dat de boot den volgenden morgen tot zijne dienst was, en verzocht hem, bij mij aan boord een glas *grog* te komen drinken, en die zaak verder te vergeten. *PEARSON* liet zich hiermede maar half tevreden stellen, dewijl hij nu de goederen reeds aan den wal

had; evenwel wist ik het ontstane geschil niet beter teregt te brengen; terwijl ik, aan boord komende, den stuurman dankbaar was, dat hij het goed der reeders zoo getrouw gespaard had.

Des zaturdags den vijftienden December kwamen, des morgens, ook werkelijk de uitklaringspapieren te *Ilay* aan het kantoor der douane, zoodat ik mijnen stuurman onmiddellijk klarigheid liet maken, om onder zeil te kunnen gaan, en ik mij tot de passagiers begaf,* waaronder ook eenige vrouwen met kinderen waren, om hun te verzoeken, zich naar boord te spoeden; doch terwijl wij ons allen naar de sloepen begaven, kwam de *Administrador*, *Don MARCUS REGULUS*, mij te gemoet, die te kennen gaf, dat wel de scheepspapieren gekomen waren, doch dat men het *registro* (manifest) vergeten had, en hij mijn schip, zonder dat document, niet vermogt uit te klaren. De meeste passagiers werden over dit oponthoud zoo ontevreden, dat zij, die hunne passage nog niet betaald hadden, besloten, met een ter reede liggenden schoner te vertrekken, die mede naar *Lima* bestemd was; terwijl de anderen begeerden, dat ik hunne betaalde gelden zoude teruggeven, waartegen ik mij niet verzetten wilde, wegens de billijkheid hunner vordering.

Men zal ligt begrijpen, dat ik niet minder verdrietig was, door deze teleurstelling; en om nu op de zekerste wijze een einde aan die langdurige misleiding te maken, besloot ik op staanden voet nogmaals naar *Arequipa* op reis te gaan; ik huurde eenen *propio* en een goed muilnier, en vertrok voor den

middag naar *las Lomas*. Wij zouden ditmaal over *Pampa adentro* gaan, omdat die weg korter is dan over *Vuictor*, en kwamen, tegen elf ure des avonds, op de *Pampas*, en dus ditmaal door de regterkloof uit de bergengte op de vlakte. Wij hadden, tot des nachts twee ure, met helder, doch koel weder gereden, toen er een dikke mist kwam opzetten, waardoor de *propio*, van tijd tot tijd, van het spoor geraakte, zoodat hij met de hand den grond betastte, en dien soms onder den neus hield, om zich te verkennen. Zij kunnen namelijk aan het zand ruiken, of daarover ook karavanen getrokken zijn, dewijl de drek, en vooral de pis, van de lastdieren daarin eene genoegzaam merkbare lucht achterlaat. —

De mist begon inmiddels zoodanig te verdikken, dat wij op de hoogte van de *medanos* verdwaalden, zóó zelfs, dat de *propio* het raadzaam oordeelde, halt te houden tot de dag aankwam; wij stegen af, ik gaf mijnen gids eene teug wijns met eenige scheepsbeschuit, en wij legerden ons naast onze muildieren, met den toom aan den arm in onze *ponchon* gewikkeld, op de *pampas*. Wij hoorden, gedurende den nacht, bij tusschenpoozen, een zonderling geluid, waarvan mijn gids even min een denkbeeld konde maken, als ik zelf; doch toen wij des morgens met den dag van ons af zien konden, ontdekten wij twee Indianen, die eenen troep schapen door de woestijn dreven, en dien nacht bezig geweest waren, met dezelve door hun fluiten tusschen de tanden bij elkander te houden, omdat zij, even als wij, door den mist van den weg waren afgedwaald. Het duurde

niet lang, of mijn *peon* vond het spoor van de muil-
dieren terug, dat wij op meer dan honderd roeden
waren misgelopen. Wij vervolgden nu onzen weg,
en kwamen, tegen den middag, tusschen de zand-
en rotsbergen van de *altos de Tambo*, welke *pampa*
adentro genaamd zijn. Ook trokken wij door die
bergengte langs vele hooge steilten, doch dezelve kwa-
men mij, over het algemeen, niet zoo gevaarlijk voor,
als die men tusschen *Vuictor* en *Omale* moet pas-
seren. — Tegen zonsondergang kwamen wij in de
prachtige en vruchtbare vallei van *Poesi*, hebbende
een dorp, dat iets meer beteekent, dan dat van
Omale; ook is die vruchtbare vlakte niet tusschen
zulke hooge bergmuren gelegen. Door deze vallei
stroomt de meer gemelde rivier van *Arequipa*; hier
hielden wij eenen oogenblik stil, bij eene Indiaansche
taberna, die allerschilderachtigst aan de rivier ge-
legen was. Van uit die vallei van *Poesi* beklommen
wij wederom de *alto primero*, en daarna de *Pampas*.
Wij trokken nogmaals door eene vruchtbare vlakte;
moesten andermaal een eind wegs over de *pampa*
granda, en kwamen eindelijk reeds laat in den
avond te *Arequipa* aan.

Ik begaf mij onmiddellijk naar de woning van den
heer s***; hij was afwezig, en kwam niet voor laat
in den nacht te huis. Zijne bedienden verwittigden
mij, dat de heer p**, dien zelfden morgen, over
Vuictor, naar *Ilay* was vertrokken. — Ik legerde mij
in de eetzaal op eene rustbank, en ontwaakte den
volgenden morgen, volkomen uitgerust en verkwikt
van deze landreis. De heer s*** hield zich verwon-

dèrd, dat de douane van *Arequipa* het *registro* nog niet afgezonden had, en verzekerde mij, met vele verontschuldiging, daarvan dadelijk werk te zullen maken. Maar de fout lag niet aan de douane; het *registro* of manifest was zelfs nog niet ingediend, en ik konde duidelijk bemerken, dat de oorsprong van dit verzuim gelegen was in het moedwillig ophouden mijner scheepspapieren, opdat de heer P** tijd zoude winnen, zich gereed te kunnen maken, om met mijn schip mede te gaan. Hoe dit alles ook ware, het *registro* werd door de douane verzegeld en mij ter hand gesteld; en ik vertrok, na den maaltijd, met mijnen *propio* naar *Ilay*.

Wij namen onzen weg andermaal over *Pampa adentro*, en ontmoetten, gedurende dezen togt, niets bijzonders, als des anderen daags morgens, een los muilnier met zadel en toom op de *Pampas*, zonder dat wij ergens iemand gewaar werden. Men konde duidelijk zien, dat het dier niet tot eene karavaan behoorde, dewijl het zadel en verder tuig veel te kostbaar was. — Ik heb den volgenden dag te *Ilay* gehoord, dat men nog twee muilnieren gevonden had, welke men vermoedde, alle van vreemdelingen geweest te zijn, die zich des nachts in de woestijn gelegerd en niet op hunne muilnieren gepast hadden. Wat er eigenlijk van was, heb ik nimmer te weten kunnen komen. Mijn *propio* jaagde het muilnier voor ons uit, om het tot *las Lomas* te brengen; dit maakte, dat wij niet zoo hard voortreden; en dewijl ik een goeden *macho* had, en mij verbeeldde, het spoor tot de kloof van de bergengte wel te kennen, verliet ik mijnen

gids, en reed vooruit. Ik kwam prompt bij de kloof, van waar de weg door de bergengte naar *las Lomas* onmisbaar is; toen ik echter, van daar, den weg naar *Ilay* vervolgde, nam ik op de berghoogte, bij het kreupeelgewas, een spoor, dat naar het dorp *Mollendo* leidt.

Het duurde niet lang, of ik zag, dat ik van den regten weg was; en dewijl ik op verren afstand eene karavaan muildieren ontwaarde, die zich op den weg naar *Ilay* bevond, zoo wilde ik daarop aantrekken; doch kwam weldra voor eene diepe kloof; dezelve vermijden willende, kreeg ik wederom eene andere voor mij; naar deze wilde ik afdalen; en hoewel mijn muildier zich weigerachtig toonde, met daarin neder te gaan, kwam ik echter op den bodem, die met fijn zand als asch bedekt was, en waar ik dermate met het muildier inzakte, dat mij, bij het eerste gevoel, van schrik eene rilling door alle leden ging. Gelukkig, dat het muildier zich verzette om verder te gaan; ik keerde dus naar dien weg, waar langs ik afgedaald was, naar de hoogte, welke ik met moeite bereikte, en volgde mijn spoor in het zand, naar het heestergewas terug. Het was ten tweeden male, dat ik mijn behoud aan het muildier te danken had, hetwelk nu ook gewillig op zijnen weg voortstapte.

Ik kwam eindelijk op het goede spoor, bereikte zonder verdere ontmoetingen *Ilay*, en stapte tegen den middag voor het huis van den *administrador* der douane af, aan wien ik mijn *registro* overhandigde, met verzoek, — en dit ook aan den havenmeester PEARSON, die bij hem was, — mijn schip

ten spoedigste te willen uitklaren, dewijl ik nog heden met den zeewind vertrekken wilde, hetwelk zij mij dan ook beloofden. Toen begaf ik mij naar de *mouille*, en deed mijnen stuurman aan boord het afgesproken sein, om het anker op en neer te winden, en klarigheden tot het vertrek te maken, waarna ik mijne nog aan den wal zijnde passagiers opzocht, om hun te verzoeken, zich zoodra mogelijk naar boord te begeven. Onder deze was ook de heer P**, dien ik, zoo als ik aanhaalde, de vrije passage naar *Lima* en *Valparaiso* had aangeboden. Ik vond dien heer aan het huis van den heer WARD, haven-agent.

Nadat de heer P** zijn leedwezen betuigd had, wegens het onaangename voor mij, dat het schip, door verzuim van het medezenden van het *registro*, zoo lang opgehouden was, gaf Zijn Ed. mij te kennen, dat hij nog heden in mijn schip eenig geld en goudbaren wilde laden. Ofschoon ik, zoo als men ligt begrijpen zal, hoogst ontevreden was, wegens het oponthoud, de moeite en kosten, die de heeren S***, P** en c^o. mij veroorzaakt hadden, zoo wilde ik echter mijn woord niet terughalen, met den heer P** als mijnen vriend vrije passage te verleen; maar om nog heden eenige lading aan boord te nemen, dit weigerde ik stellig, ook was ik zoo beleefd niet, om voor iemand eenen sluikhandel, ten risico van mijn schip, te wagen, en vooral niet in oogenblikken, die het gevaarlijkste waren, als hebbende de douane, nu wij zeilreê lagen, den meesten argwaan op alles, wat naar boord ging.

Voor den heer P** was ik dan tot zoo iets wel het minste gereed, zoodat ik mij wegens zijne vraag hoogst verwonderd en beleedigd gevoelde, en hem antwoordde: » *Uw geld neem ik thans voor geene* » *vijf duizend piasters aan boord, en uw goud voor* » *geene aanbieding hoegenaamd; al was het ook mijn* » *eigen goud, dan wilde ik het nu niet inschepen.*»

Het voortvarend dringend aanhouden van den heer P**, om toch zijn geld en goud aan boord te nemen, met de herhaling, dat ik daardoor eene vracht genieten zoude, bragt mij, die zulks hardnekkig had blijven weigeren, ten laatste tot scherpe woorden. Ik herhaalde, dat ik nu eenmaal weg wilde, en thans, na al die teleurstellingen en misleidingen, naar niets meer verkoos te wachten. Ook had ik mij eenmaal voorgenomen, om in deze haven voorzigtig te zijn, dewijl de *resguardo* der douane mij onlangs in vertrouwen gezegd had, geheime orders tot het onderzoeken der schepen te hebben, daar het gouvernement bewust was, dat er *plata pîna* verscheept zoude worden. — Ik wist, dat de heeren S**, P** en C^o. te *Arequipa*, aangaande het willen inschepen van *plata pîna* verraden waren, en had Hun Eds., per *post scriptum* in mijne missive van den tienden dezer, nog gewaarschuwd, om in gedachten te houden, dat men te *Ilay* nog altijd op de *plata pîna* loerende was.

De heer P** bleef, ondanks al deze mijne weigeringen, op de alleronbescheidenste wijze met zijne bede, of eigenlijk met aandringen, voortvaren, tot dat ik hem eindelijk verliet, met het gezegde: » ik » ga nu naar boord, en hijsch de vlag ten teeken

» van zeilen; wilt gij mede, dan moet gij voort-
» maken.” — Bij het uitgaan ontmoette ik den heer
WEYMAR, die met de sloep voor de passagiers aan land
kwam; mijn ernstige toon deed hem de vraag doen
wat mij scheelde? Ik antwoordde: » Daar wil
» P** mij thans dwingen, om zijn geld en goud aan
» boord te nemen, en dat wil ik nu eenmaal niet;
» want ik wil weg, en mij naar niets meer ophou-
» den.” De heer WEYMAR verhaalde mij toen, dat de
heer P** hem den vorigen avond ook dringend ge-
vraagd had, om goud aan boord te brengen; dat hij
herhaalde malen daarop geantwoord had: » Ik wil
» daarmede niets te doen hebben, en als de kapitein
» van *Arequipa* komt, vraag het dan aan hem zelve.”

Ik werd dus meer overtuigd, dat die heeren te *Arequipa*, moedwillig het *registro* teruggehouden hadden, zelfs na het afreizen van den heer P** naar *Ilay*, opdat die dan ook nog daar den tijd zoude hebben, om op zijn gemak het goud in te schepen, hetwelk hem echter nu ten eenen male uit de gis viel, dewijl ik, bij zijne aankomst te *Ilay*, naar *Arequipa* was, en ieder bij mij aan boord te verstandig dacht, om buiten mijn bijzonderen last, iets van dien aard te onderne-
men. Intusschen spoedde ik mij naar boord; de heer WEYMAR bleef aan den wal, om de passagiers naar het schip te geleiden. Aan boord gekomen, werd dadelijk de vlag geheschen en het anker staagsgewijs gewonden, waarop de *administrador* der douane met zijne sloep kwam, die, na de gewone onderzoekingen te hebben gedaan, mij de scheepspapieren en *licence* om te zeilen overhandigde, en alstoen van boord ging,

met de wacht van de douane. — Kort daarna kwam mijn eerste stuurman mij zeggen, dat er middelerwijl een Engelschman aan boord geweest was, zijnde Kapitein YOUNG, van den kleinen Peruaansche schoener *Isabella*, die voor den heer P** drie stukken goud gebragt had. Met verontwaardiging vernam ik, dat die heer, welken ik zoo dringend verzocht had, om mij van die vracht te verschoonen, evenwel mijn schip op het allerongeschiktste oogenblik in gevaar bragt. — Wat konde ik nu anders doen, dan den stuurman te zeggen, dat, wanneer Kapitein YOUNG terugkwam, hem dan af te wijzen.

Inmiddels bleef de kleine sloep en de gig aan den wal; en daar ik gaarne zeilen wilde, en voor het flauwen van den zeewind bang was, zoo zond ik den eersten stuurman in de groote sloep naar de *mouille* met de order, om al mijne vaartuigen naar boord te zenden, en degenen, die van de passagiers niet sloop waren, achter te laten; tegelijk zeide ik hem, om den heer WEYMAR te verzoeken, dat deze den heer P** zoude verwittigen, dat ik zijn goud niet meer ontvangen wilde, en het zoude terugzenden; doch ook de groote sloep bleef weg. De havenmeester was toen met zijne gig op de reede, om schepen uit te klaren, en toevallig langs mijn schip roeiende, riep hij mij toe, dat er iets met een der passagiers aan de douane gaande was. Ik konde dadelijk begrijpen, dat zulks met P** zijn zoude; en niet veel goeds vermoedende, wagens het wegblijven van al mijne sloepen, verzocht ik den havenmeester, met zijne boot passage naar den wal. —

Toen ik het land naderde, vond ik mijn eersten stuurman op het hoofd, die mij verhaalde, dat zoodra hij aan den wal kwam, de douaniers hem met de groote sloep hadden aangehouden; dat de kleine sloep en gig reeds met al het volk in arrest lagen, uit hoofde dat men YOUNG, aangehouden had met stukken goud, welke hij aan boord van mijn schip brengen wilde. Oogenblikkelijk begaf ik mij naar het huis der tolbeambten, om het echte van deze zaak te weten; men had den heer P** reeds in arrest genomen, alsmede Kapitein YOUNG. Te vergeefs verklaarde ik niets met deze zaak gemeen te hebben, en vroeg mijn volk en sloepen terug. Alle boten, waarover men beschikken konde, vertrokken volgeladen met tolbeambten, kaaidragers, enz. naar mijn schip; alles werd overhaald en ten naauwkeurigste onderzocht, alle banken en kasten ledig gehaald, en mijne aan boord zijnde specie nageteld.

Hierbij bleef het echter niet, dewijl de *arriero*, die het goed van den heer P** van *Arequipa* naar *Ilay* gebracht had, duidelijk aan de zakken had kunnen bemerken, dat er stukken goud in geborgen waren; een bewijs, dat die heeren of patronen van het huis van S***, P** en c°. tot het ondernemen van gewigtige zaken nog niet berekend waren, en in dit geval als ligtzinnige jonge lieden behandeld hadden. Dewijl nu de *arriero* bij de douane verraden had, dat hij voor den heer P** met zijne muil dieren ook goud aanbragt, werd het onderzoek aan den wal met alle aandacht voortgezet; en kwam de havenmeester gewapend aan boord, met den last, om andermaal

het schip te overhalen en ten naauwkeurigste te doorzoeken. — Kapitein YOUNG was met hem, en had bekend, dat hij reeds drie stukken goud aan boord gebragt, en aan mijn eersten stuurman overhandigd had. Ik kon dus niets beters verrigten dan den stuurman te zeggen, om dit goud ten eerste af te geven, welke die stukken metaal van tusschen de twillen of *transoms* in de piek uithaalde, alwaar dezelve door den kajuitsjongen geborgen waren. Hierop werd de eerste stuurman aan land gebragt, alwaar hij verklaring van het gebeurde moest afleggen; de heer P** werd ook aangaande deze zaak verhoord, waarna ook mijne verklaring werd afgevraagd.

Men erkende algemeen, dat men mij in deze zaak onschuldig hield; men beloofde mij dan ook, dat ik, nog dezen dag, indien het mogelijk ware, of morgen vroeg, zoude mogen zeilen, en gelastte, om alle aan boord zijnde douaniers, officieren, kaai-dragers enz. te ontschepen. Twee tolbeambten bleven als wacht aan boord. Ook werd mij gevraagd, of ik de vijf duizend piasters van den heer P**, welke, sedert den morgen, nog altijd in de sloep lagen, en waarvoor de regten betaald waren, aan boord ontvangen wilde, waar ik niet op tegen had. — Men veroorloofde mijne sloepen en mij zelve, om wederom naar boord te gaan, met de belofte, van het schip morgen tijdig te zullen laten zeilen.

Ik had intusschen op een gezegeld papier een voorloopig protest opgemaakt, invoege als hiernevens is gemeld, en hetwelk ik aan den havenmeester overgaf, als zijnde deze de persoon, voor wien men, —

vermits er te *Ilay* geen notaris resideert, dergelijke acten passeren moet. — Ik heb echter van den Heer PEARSON niet kunnen verkrijgen, dat hij aan dit stuk, voor het vervolg in mijn belang, de noodigē kracht gaf, door hetzelfde slechts voor gezien te teekenen.

» Op heden den achttienden December des jaars
» achttien honderd zeven en twintig zijn in de ha-
» ven van *Ilay*, op last van den *administrador* der
» douane, herhaalde nazoekingē gedaan in mijn
» schip *Wilhelmina en Maria*, wegens dat de heer
» P**, die als passagier zoude medegaan, uitge-
» smokkeld heeft staaf-goud; waarom ik onderge-
» teekende protestere, dat ik nimmer geweten heb,
» zoodanig goud aan boord zoude gebragt worden,
» en verders protestere tegen de verantwoordelijkheid
» van alle bedrijven van zoodanigen aard, welke
» passagiers buiten mijn weten begaan, en mij voor-
» behoude, zoodra mogelijk, of na aankomst te
» *Lima*, bij den Nederlandschen consul, dit voorloo-
» pig protest in den vereischten vorm op te maken.»

Den negentienden des morgens ten negen ure, vertrok ik naar den wal, om te vragen, of men het schip mogt uitklaren; doch de havenmeester antwoordde mij hierop, dat er gisteren avond omtrent mijne zaak rijpelijk gedelibereerd was; dat men besloten had, het schip niet eer te laten zeilen, voor dat daartoe verlof kwam van den prefect van *Arequipa*, dewijl men aan dien chef alle rapporten en verklaringen wilde opzenden. Te vergeefs verzocht ik dien man, met aanbieding van eene opoffering van honderd gouden dublonen, om de zaak, betreffende mijn schip in

deze haven, te beslissen; doch niets bewoog dien heer, die mij, gedurende den tijd, dat ik met het schip hier gelegen had, vijandig geweest was, en den heer WEYMAR en mij onaangename bedreigingen gedaan had, omdat mijn stuurman, toen ik ten tweeden male naar *Arequipa* op reis was, op zijne order de groote boot tot het lossen van goederen niet had willen leenen. — Ook trachtte ik, den *Commandante de Resguardo* te bewegen, om mijn schip te laten zeilen; doch deze verklaarde, dat hij wegens mijne zaak, gisteren avond, met den havenmeester en *administrador* in geschil gekomen zijnde, ten gevolge daarvan zijnen post nedergelegd had, en thans met niets meer te doen konde hebben. De *administrador* gaf mede te kennen, dat het niet anders zijn konde, of de prefect moest ten tweedenmale gedogen, dat mijn schip vertrekken konde. Hij en ook de havenmeester vermaanden mij, om zelf naar *Arequipa* te gaan; en beloofden mij eenen recommandatie-brief aan den prefect, waarin beide mijne onschuld in deze zaak wilden verdedigen. Ik bestelde dus een muilnier; liet zadel en verder reisgewaad aan den wal brengen, en hield mij tot opstijgen gereed, om met den heer P** naar *Arequipa* te vertrekken.

Terwijl ik intusschen op den brief van den *Administrador* moest wachten, had *Master PEARSON*, kwanswijs, de beleefdheid, mij zijnen, aan den prefect in het Spaansch geschreven, brief in het Engelsch voor te lezen. Bij toeval stond ik aan zijne linkerzijde, over welks verloren oog hij een groenen lap had, zoodat ik, zonder dat hij het bemerkte,

met mijne oogen op zijnen brief te vestigen, duidelijk konde lezen, dat mijn eerste stuurman en het volk in deze zaak als medepligtig werden aangeklaagd. Ik gedroeg mij echter, alsof ik zijn schoon voorlezen voor den echten inhoud van den brief aannam; bedankte hem zeer beleefdelyk voor zijne hartelyke deelneming in het ongeval, dat mij getroffen had; maar dacht niettemin: » deze wil mij in den val » hebben.”

Toen ik bij den heer WARD terug kwam, bij wien ik de heeren P* en WEYMAR aantrof, en hun den fraaijen inhoud van den brief van *Master PEARSON* aan den prefect van *Arequipa* mededeelde, waren alle drie, met mij, van gevoelen, dat deze *lettre de grâce* mij even zoo veel goeds zoude aanbrengeu, als zeker reiziger ondervond, die eenen brief medekreeg, waarin eene aanbeveling voorkwam, eindigende met de drie letters h. h. h.; » *help hem haastig!*” zeide zijn protecteur: » heb ik er nog ten overvloede » bijgevoegd;” *houd hem hier!* was echter de uitlegging, welke men daaraan gaf, toen de gepaaide vreemdeling ter bestemder plaatse aankwam.

De brief van den heer PEARSON was, in het Spaansche, van den volgenden inhoud.

» Capitanía del Puerte.

Ilav Dec. 19do 1827.

Al Sr Genral Prefecto!

Sin embargo que el Capitan de la Fragata Olandeza *Guilhermina*, no ha resultado, complice en las declaracones, que se han tomado, sobre la sorpresa que se hizo en las diez, del dia de ayer, de cioto

tejos de oro, tres en tierra, y quatro en este buque, cuya operacion, solamente la habia practicado, con el piloto y marineros de el, el interesado; he detenido el que de la vela. Mientras non ponga este acontecimiento en noticia de V.S. para que lo resuelta como fuere de su superior agrado, &c. &c.”

Een ieder van ons zag klaar in, dat, wanneer de stuurman en het volk als schuldig wierden aangeklaagd, de kapitein en het schip dit zouden moeten misgelden. Alle drie gaven mij dus den raad, om met het schip zoo spoedig mogelijk den wijk te nemen; zijnde de woorden van den heer WARD: »vertrouw dit gouvernement niet; en vertrek voor dat het te laat is!” — en die van den heer P* » Ja, kapitein, ga weg met het schip! doe dat!”

Dewijl ik dan zelf ook begreep, dat deze zaak na-deelige gevolgen voor mij konde hebben; en schip en lading groot gevaar liepen, om, zoo niet geconfiskeerd, dan toch voor langeu tijd aangehouden te worden, hetwelk met geene geringe kosten gepaard zoude gaan; en ik ook nog mijne bekomst had van het proces te *Montevideo* met het Braziliaansche gouvernement, — zoo besloot ik, kort en goed, om nog dienzelfden nacht ketting te ontsluiten en weg te zeilen. De heer WEYMAR was mede van dit advijs.

Wij wisten bovendien, in welke schaarsche geldomstandigheden het district van *Arequipa* was, wegens den ophande zijnden oorlog met eene der andere provincien. Ook vreesde ik voor den prefect. Deze namelijk, kennis gekregen hebbende van het contract, door mij met den intendant van *Arica* wegens

het overbrengen van Columbiaansche troepen, gesloten, was uiterst misnoegd geweest over de hem te hoog voorkomende vracht, welke ik bedongen had. Hij had daarom last gegeven, dat die gelden niet uitbetaald moesten worden; gelukkig echter kwam deze order nadat de heer REJO reeds de volle vracht, ten bedrage van twaalf duizend vier honderd achttien piasters, voor mijne rekening ontvangen had.

De *administrador* der douane had inmiddels zoo vele bezigheden, met het overschrijven van alle verklaringen en het stellen van zijne rapporten betreffende deze smokkelgeschiedenis, dat ik, tot des avonds te acht ure, op den beloofden recomandatief brief moest blijven wachten. Ik moet echter zeggen, dat de heer P* die zich, wegens het verlies van zijne veertien duizend piasters aan goud, evenmin op zijn gemak bevond als ik, wegens het aanhouden van mijn schip, nogtans alle blijken van deelneming gaf in mijne omstandigheden. Hij vertrok met zijn muildier, mij, bij het afscheid nemen, toeroepende: » nu, kapitein! ik wacht u dan te *Arequipa*.”

Opdat echter te *Ilay*, niemand op het denkbeeld mogt komen wat eigenlijk mijn plan was voor den volgenden nacht, maakte ik, in het bijzijn van den *administrador* en havenmeester, accoord met den *chasquero* of postrijder, omtrent een goed muildier, hetwelk hij, tegen elf ure des avonds voor mij gereed zoude houden, als wanneer ik, zoo als ik het deed voorkomen, met hem naar *Arequipa* zoude vertrekken.

Thans echter hadden wij nog eene andere zwaarigheid te overwinnen. Het was, zoo als ik zeide,

reeds na acht ure, toen ik de recommandatie brieven ontving, na welken tijd alle gemeenschap tusschen de ter reede liggende schepen en den wal was opgeheven. Wij moesten ons dus tot den *resguardo* wenden, tot bekoming van eene order, ten einde de wacht aan de *mouille* ons doorliet, om met de sloep naar boord te varen. Dan, deze heer was niet gemakkelijk te verschalken, zoodat ik waarlijk nog niet weet hoe het ons gelukte, hem te belezen, mij toe te staan, dat ik mij, voor mijne afreis naar *Arequipa*, aan boord begave, om zoo als wij voorgaven, het souper te gebruiken en nog eenige oogenblikken rust te genieten. Het spreekt van zelve, dat ik bij die gelegenheid mijn Peruaansch reisgewaad in den loop moest laten, hetwelk mij naderhand te meer leed was, toen ik ontdekte, dat in hetzelfde mijn zakboekje met eenige belangrijke aantekeningen, was gebleven, waardoor ik nu vele namen mis, welke aan mijn geheugen ontsnapt zijn. Ik heb dit reisgewaad ten geschenke gelaten aan den heer **WARD**, van wien ik zoo vele bewijzen van hartelijke deelneming en vriendschap had ontvangen.

Toen ik aan boord kwam, vond ik de boot van het ter reede liggende Amerikaansche schip *the Factor* op zijde liggen; de matrozen daarvan waren eenigen van mijn volk, als oude maats, komen bezoeken.

Ik riep nu mijne equipagie in het volkslogies; gaf aan dezelve eene beschrijving van het gevaar, waarin schip en lading zich bevonden; en vroeg ieders gevoelen omtrent mijn voornemen, om dezen nacht met het schip te ontsnappen. Al mijne schepelingen

betoonden zich even bereid, om daartoe de hand te leenen.

Ten elf ure nodigde ik den wachter van de douane in de kajuit, om een glas wijn te drinken; volgens afspraak beduidde de heer WEYMAR hem, wat mijn voornemen was, en dat het hem geraden werd, zich stil en lijdzaam te gedragen. Ik gaf hem twee dublonen tot eene vergoeding. — Wij ontsloten en slipten toen den ketting, waarvoor het schip ten anker lag, maakten kracht van zeil, en stuurden west, om zoo spoedig mogelijk van de kust te geraken.

Ik betaalde aan den heer LUCAS MATHEOS, een Engelschen zendeling voor de kust van *Peru*, die met mij als passagier naar *Lima* zoude reizen, alle gelden, die ik bereids van passagiers voor de reis naar *Callao* ontvangen had. De matrozen, die met de Amerikaansche sloep op zijde lagen, namen de wacht der douane en den heer MATHEOS mede, waarvoor ik hen rijkelijk beloonde; terwijl ik van nu aan mijne denkbeelden vestigde op het verder voortzetten van mijne reize; zullende de lezer in het volgende deel vinden, werwaards toen mijne bestemming was.

Approximative waarde, gesteld naar de marktprijzen tijdens mijn verblijf in *Zuid-Amerika*, van goederen, die het meeste gewild waren, op dat gedeelte van de kust van *Peru*, waarvan *Arica* en *Ilay* de havens, of *Tacna* en *Arequipa* de stapelplaatsen zijn; benevens eene daarop, voor een schip, gebaseerde lading.

Van No.	Linnens, onder derzelver benaming aan gemelde kust.	Piasters.
35 tot 39.	20 Kist: van 16 stuks ieder Platillas, finas, (royales)	à 12 tot 13 pr. stuk.
31 » 34.	20 — » 16 — » — mas ord. tusschensoort	- 9 10 » —
	20 — » 16. — » Choletas, finas, 1ste soort	- 8 9 » —
	20 — » 10 — » Ruanes, finos, 1ste soort, à 55 var: per stuk	22 - 24 » —
	20 — » 10 — » Bramantes, finos 1ste soort	à 5 tot 6 per vara. <i>Realen.</i>
	20 — « 5 — » Creas, à $\frac{4}{4}$ var: Spaansehe à 75 var: per st.	2 - 2½ » —
	20 — » 6 — » Grehulas à $\frac{7}{8}$ var: breed en 50 var: per id:	<i>Piasters.</i> à 16 tot 17 per stuk.
	4 — » 20 pakjes » Estopillas, finas, 1ste soort, van 8 var: lang NB. de pakjes van No. 45 en No. 50	- 14 15 » stukje van 2 pakjes.
	4 — » 50 stuks » Bretañas, br. nagem. 1 ^e soort.	<i>Realen.</i> à 20 tot 22 per id.
	8 — » 50 — » — smalle	- 18 19 » »
	10 — » 15 — » Caserillos, à 36 var: per stuk	<i>Piasters.</i> à 6 tot 8 per id.
	4 — » 10 — » Yrlandas, tusschensoort, 30 var: per stuk	16 - 18 » » <i>Realen.</i>
	10 Vaten met 50 dozijn flamengo Messen, middels.	à 14 tot 16 per douz.
	5 — » 50 — — — minder soort	12 14 » »
	5 — » 50 — — — grootste soort	16 - 18 » »
	6 Kisten, inh. ieder het navolg. assortiment als:	
	10 dozijn beste dames Scharen	} in } <i>Piasters.</i> à 8 tot 9 per douz. door elkander gerekend.
	20 — middels. voor hetzelfde gebr. } schietj.	
	40 — minste soort voor idem	

10 douz. Tafelmessen en Vorken, met witte en zwarte heften	}	<i>Piasters.</i> à 8 tot 9 per douz. door elkander gerekend.
5 — Messen van 12 duim lang, witbeenen heften.		
6 — Pennemesen, best soort, met 4 Lemmetten		
12 — idem middelsoort, met 2 idem		
4 — Zakmessen, best soort, met 1 lemmet.		
4 — idem tusschensoort, met 2 lemmetten		
4 — idem met kurketrekker, fretboor en zaag		

10 Kisten, inhoudende, ieder het navolgende assortiment van geslepen Glas of Kristal, als:

6 Waterkaraffen	}	= 170 - 180 per kist.
6 Wijn dito		
6 Likeur dito		
6 dozijn Wijnglazen		
6 — Likeur dito		
6 Compotes, voor confijt, met deksel en soucoupe.		
4 dozijn Waterglazen van 4 duim hoog		
2 — Bierglazen		

20 Kisten, inhoudende, ieder het navolgende assortiment van geslepen Glas of Kristal; tusschensoort en verguld, als:

6 Waterkaraffen	}	= 160 - 170 » »
6 Wijn dito		
6 Likeur dito		
4 dozijn Waterglazen, van 5 duim hoog.		
4 — Bierglazen		
4 — Wijnglazen of Kelkjes		
4 — Waterglazen op voetstukken		
2 — Waterkannen met 1 oor		

10 Kisten Glaswerk; ordinaire soort en inhoudende het zelfde assortiment als bij de vorige is aangegeven = 100 - 110 » »

100 Quintalen Kwik, in ijzeren flesschen, is tot 110 piasters per quintal verkocht geweest = 70 - 80 » quint.

400 — Zweedsch Plaatijzer van 2 à 3 duim breed en 4 lijnen dik, de baren van 6 voeten lengte = 5 = 6 » »

8 Kisten, inh: 25 dozijn ieder, kartonnen Spiegels, in dito kastjes, en van 8 duim hoog en 5 duim breed *Realen.*
à 16 tot 18 per douz.

8 — inh: 25 dozijn ieder, dito dito, van 6 duim hoog en 4 duim breed = 14 - 16 » »

10 Balen, inh: 5 stukken Laken, ieder tusshensoort in de volgende orde gesorteerd, als:		} <i>Piasters.</i> à 4 tot 4½ per var.
1 stuk Verd de dragon	Bruin Groen	
1 — Negra	Zwart	
1 — Azul Clare	Licht Blaauw	
1 — Azul turqui	Koren Blaauw	
1 — Gris Clara	Licht Grijs	

10 Balen, inh: 5 stukken Laken minder soort en in dezelfde orde als de voorgaande, omtrent de kleur	<i>Realen.</i> - 24 26 » »
---	-------------------------------

25 Kisten, inh: 2 Tafelserviesen compleet, ieder voor 12 personen geschikt, en van blaauw en wit aardewerk	<i>Piasters.</i> 50 - 60 ieder.
--	------------------------------------

10 — inh: ieder 12 dozijn platte Borden	} - 20 - 22 per kist.
6 — Dessertbordjes	
6 — Soepborden	

10 Kisten, inh: ied. 3 dozijn Schotels à 15 duim	} ovale.	} - 70 - 80 » »
2 — id: à 12 dito		
2 — id: à 10 dito		
2 — id: à 8 dito		
2 — id: vierkante met deksels		
2 — id: ovale met dito		

10 Kisten, inh: ied. 2 dozijn Scheerbekken en Waskommen	} - 100 - 110 » »
2 — Kannen met een oor of Lampetkann:	
6 — Bouillonkommen	
12 — Theekopjes met een oor	
12 — dito Schoteltjes	

2000 Riem Papier half florete Catalan .	3 4 per riem.
---	---------------

4 Kisten dito, best soort post papier; de kist inh: 30 riem ieder	- 6 - 7 » »
---	-------------

6 Kisten inhebbende ieder 10 stukjes effen Satijn, à 30 var: per stukje, en geassorteerd in de navolgende orde omtrent de kleuren.

2 stukjes Celeste,	Hemelsblaauw	} <i>Realen.</i> - 12 - 14 per var.
2 — Verde,	Groen	
2 — Blanco,	Wit	
2 — Turqui,	Turksch of korenblaauw	
2 — Negro,	Zwart	

2 Kisten, inhebbende ieder 10 stukjes Taf à 40 yard ieder stukje en $\frac{1}{2}$ breed, en geassortéerd in de navolgende orde

4 stukjes Verde,	Groene
2 — Carmesie,	Karmozijnrood
2 — Roza,	Rozerood
2 — Celeste,	Hemelsblauw

Realen.
à 10 tot 12 pr. vara.

5 Kisten, inhebbende ieder 100 ff glanzige naaijzide, en in de navolgende orde omtrent de kleuren geassortéerd, als:

15 ff Celeste,	Hemelsblauw
15 » Blanca Perla,	Parelskleur
10 » Negra,	Zwart
10 » Turqui,	Turksch of Korenblauw
5 » Rosa,	Rozerood
5 » Nanking,	Nankingkleur
5 » Lacre,	Cire d'Espagne of Lakkleur
10 » Verde,	Groen
5 » Carmesie,	Karmozijnrood
5 » Lana,	Stroogeel
5 » Plomo,	Loodkleur
5 » Canela,	Kaneelkleur
5 « Oro,	Goudgeel

Piasters.
à 11 tot 12 per ff .

2 Kisten, inhebbende ieder 10 stukjes zwarte Sergie à 30 ellen lang en $\frac{7}{8}$ ellen breed

Realen.
à 18 tot 19 pr. vara.

2 — inhebbende ieder 10 stukjes zwart Levantine à 30 ellen lang en $\frac{7}{12}$ ellen breed

12 - 14 » id:

4 — inhebbende ieder 10 stukjes gewerkte Satijn van dezelfde kleuren, geassortéerd als de effen Satijnen

= 12 - 14 » id:

4 — inhebbende ieder 100 stuks zijde Doeken, van $\frac{6}{4}$ ellen dubbeld, van dezelfde kleuren en in dezelfde evenredigheid geassortéerd als de Naaijzide, uitgenomen het zwart, waarvoor men naar evenredigheid meer rozenrood neemt

Piasters.
à 7 tot 8 ieder.

2 Kisten, inhebbende ieder 100 stukjes satijn Lint, en in kleuren naar dezelfde evenredigheid geassorteerd, als bij het effen Satijn is opgegeven, en in hoeveelheid als volgt:

25 stukjes $\frac{6}{4}$ à 24 ellen dubbelde stukken,					
	dus 2 van 12 ellen				
25 — $\frac{5}{12}$ — — — — —	—	—	—	—	}
25 — $\frac{4}{9}$ — — — — —	—	—	—	—	
25 — $\frac{7}{16}$ — — — — —	—	—	—	—	

Piasters.
à 5 tot 6 pr: dub. stukje.

2 Kisten, inhebbende 400 stukjes Lint, *vivete* de *BOLONIA* voor hoeden, zwart, gewerkt à 40 vara ieder stukje *Realen.*
à 12 tot 14 pr. stukje.

2 — inhebbende ieder 10 stukjes zijd Fluweel, à 18 ellen lang en in de kleuren geassorteerd in navolgende orde, als:

4 Verde,	Groen	}	<i>Piasters.</i> à 5 tot 5½ pr: vara.
2 Turqui,	Turksch of Korenblauw		
1 Negra,	Zwart		
1 Verde botella,	Zeegroen		
1 Cafée,	Koffijkleur		
1 Morado,	Moerbeziënkleur		

2 Kisten, inhebbende ieder 100 stukjes gewerkt zwart fluweel Lint, van N°. 60 tot N°. 110, ieder 24 ellen lang - 6 - 7 pr: stukje.

2 — inhebbende ieder 100 stukjes zwart fluweel Lint, met figuren, van N°. 6 tot N°. 120, ieder 24 ellen lang 4 5 » id:

1 — inhebbende 10 stukjes gestreept Fluweel, in kleine vlammetjes gekleurd, het stukje à 20 ellen lang - 4 - 5 pr: vara.

2 — inhebbende ieder 30 dozijn zwarte zijden Mutsen - 12 - 14 pr: doz:

50 Vaten van 6 in eene pijp, Wijn *Aeres dulce* (eene zachte zoete wijn) 25 - 30 pr: vat.

50 — » 6 — id: dito *Malaga* . . - 25 30 » id:

25 — » 6 — id: dito *Malbasia* . - 25 - 30 » id:

25 — » 6 — id: dito *Tinto* (Tintwijn) . - 20 - 24 » id:

Van al deze goederen betaalde men aan de *Adouana* 30 pct. van de taxatie die 25 pCt. minder was, dan de reële waarde aan den wal.

Is het waar, zoo als men toen algemeen geloofde, dat de inkomende regten tot 12 à 15 pCt. verminderd gesteld zouden worden, dan kan ik bij deze opgave nog aanprijzen 3 à 400 kelders genever, 100 vaatjes van 6 in eene pijp, witte brandewijn van 18 à 20 graad. Eenige ijzerwaren zullen doorgaans goede markt vinden; vooral spijkers van $\frac{1}{2}$ tot twee duim lang, en wel van de kleine soort het meeste aan te brengen. Slot- en hengselwerk zijn mede artikelen, welke op de kust gevraagd werden, als mede timmermans, kuipers, smids en zadelmakers gereedschap. Men moet een assortiment van al die werktuigen in iedere kist hebben. Dat echter de kisten niet meer dan 75 pond zwaarte wegen, en vooral compact zijn ingerigt. Het zware gereedschap, zoo als voor mijnwerkers enz. kan men los aanbrengeu, doch wederom in matten of graauw papier geëmballeerd; hetzelfde wordt aldus op de muil dieren geladen. Schoenen en laarzen van goed leder kunnen dikwijls goede koopers vinden; ook gemaakte kleederen. Meubelen zijn altijd gewild, doch betaalden 80 à 90 pCt. inkomende regten. Men betaalde mede 80 pCt. regten voor alle likeuren en geestrijke dranken; het gewast leder, maroquin, mans schoenen en laarzen, maroquine schoenen voor vrouwen, hoeden, smeerkaarsen, sigaren Havannah-Virginie- of andere vreemden tabak; voor het zadelwerk en de zeep. — Bordeaux wijn betaalde 43 pCt. Het meel is mede een belangrijk artikel van handel op de geheele kust van *Peru*; de prijs van hetzelfde kan van 6, 8 tot 14, à 16 piasters variëeren; de regten op hetzelfde zijn 6 piasters per vat. De Noord-Amerikanen hebben als bij uitsluiting den handel in meel op deze kust, en wel natuurlijk wegens de goede qualiteit en de geringe prijzen, waarvoor zij het uit hun land kunnen aanbrengeu. Er wordt dikwijls een aanzienlijk kapitaal op dit artikel gewonnen; ook soms verloren, doch dit laatste zal men niet ligt treffen, indien men zich voortdurend met den loop van de marktprijzen bekend houdt.

De transitoregten van overschepen waren 1 pCt., en die van uit het magazijn der douane 2 pCt. De uitgaande regten op de zilveren specie of piasters is 5 pCt., op de gouden munt of quadrupels, ook *onzas* genaamd, $2\frac{1}{2}$ pCt., en op alle andere producten van het land; waren de uitgaande regten 4 pCt. De haven- en andere kosten te *Arica* op een schip van 200 ton of 100 lasten beliepen op 127 piasters, waaronder dan begrepen zijn, de 4 realen lasten voor ieder ton, waarvoor het schip volgens den meetbrief bekend staat.

De artikelen van uitvoer van *Arica* zijn:

De Wol	per quintal	12 à 14	piasters	aan den wal.
» Tin	» id:	14 à »	—	aan boord.
» Kina kalisaya	» pond	3 à 3½	reaalen	aan den wal.
» Katoen	» quintal	4 à 5	piasters	aan den wal.

Belangrijk voorzeker is de handel in zijden stoffen op de geheele kust van *Zuid-Amerika*, doch nog wel het meeste op *Peru*. De Noord-Amerikanen voeren veelal de zijden stoffen aan van *China*, en de Franschen die van *Lyon*. Hoewel deze laatsten met de fabriekgoederen van hun land, gewoonlijk beter rekening maakten, dan de Noord-Amerikanen, die de zijden stoffen van *Canton* aanbragten, gedeeltelijk, wegens de hooge onkosten, welke een in *China* binnenvallend schip moet betalen, zoo is het niettemin zeker, dat in al de Zuid-Amerikaansche staten, de Chinesche zijden stoffen nog altijd veel geacht worden.

Het zal dus, voor hen, die geheel onbekend zijn met deze artikelen van *China*, en zich, om handels-ondernemingen naar *Zuid-Amerika* begeven, hoop ik, niet onbelangrijk zijn, dat ik hier bijvoege, de aan mij medegedeelde vereischten, waarop de kooplieden van de kust van *Zuid-Amerika* bij den handel in Chinesche stoffen hoofdzakelijk hunnen aandacht vestigen. En vermits het eene der eerste vereischten is, dat men bij zoodanige assortimenten, de eigenlijk gevraagde kleuren aanbrengt, zoo zal ik de benamingen daarvan hierbij voegen, waaronder dezelve bij de Spaansche Amerikanen, de Fransche supercargas, en bij de Noord-Amerikanen te *Canton*, bekend zijn.

Het is langs de geheele westkust van Zuid-Amerika bij dezen handel tevens van belang, dat men bekend is met de eigenlijke benamingen, waarin de onderscheidene kleuren aldaar in het Engelsch bekend zijn, vermits de meeste correspondenten op die kust Engelschen, Noord-Amerikanen of Duitschers zijn, welke laatste zich in den handel gewoonlijk in het Engelsch uitdrukken.

Nota der Chinesche Zijden Stoffen, welke doorgaans het meeste geschikt zijn voor dat gedeelte van *Peru*, waarvan *Arica* en *Ilay* de Havens of *Tacna* en *Arequipa* de Stapelplaatzen zijn.

- No. 1. Levantine (Pauelos de Sarga) van $\frac{7}{4}$ en $\frac{8}{4}$ vara, de rand van dezelfde kleuren als de grond; deze Shawls worden veel gedragen, zoodat men somtijds tot 400 stuks daarvan afzetten kan; een assortiment van 100 stuks moet men in onderscheiden kleuren als volgt verdeelen:
15 stuks Rosa bajo.	Rose tendre.	Zacht rood.
30 — Cardenilla.	Bleu de ciel.	Hemelsblaauw.
13 — Azul turqui.	Bleu Marie Louise.	Koren- of Turkschblaauw.
12 — Blancá perla.	Blanc de perle.	Parelkleur.
10 — Paja y mahon.	Paille et nankin.	Stroo-en Nankingkleur.
- No. 2. Levantine $\frac{7}{4}$ en $\frac{8}{4}$ vara, hetzelfde assortiment als de vorige, maar met breede randen, en levendige kleuren en randen als die van den grond der Shawls; gewoonlijk kan men daarvan 500 stuks aanbrengen.
- No. 3. Chinesche Krip van $\frac{7}{4}$ en $\frac{8}{4}$ vara, de grond met bloemen, rand van bloemen, damastwerk, de 100 stuks naar de volgende orde geassorteerd:
40 Punzon.	Ponceau.	Ponçon of Coquilocot.
20 Rosa bajo.	Rose tendre.	Zacht rood.
5 Romero ò plomo.	Rosmarin ou couleur de plomb.	Loodkleur.
30 Cardenilla.	Bleu de ciel.	Hemelsblaauw.
5 Azul turqui.	Bleu Marie Louise	Koorn- of Turkschblaauw.
- No. 4. Chinesche Krip $\frac{7}{4}$ en $\frac{8}{4}$ vara, hetzelfde assortiment als die hier boven vermeld omtrent de kleuren, maar effen grond, en de randen geborduurd met vloszijde, in groot dessins wijngaardbladen en druiventrossen, met eene guirlande van rozen; de meeste dezer Shawls moeten met onderscheiden kleuren om den rand ten opzichte van den grond geborduurd zijn, als ponceau, ponçon of klapprozenkleur, geborduurd met witte verzilverde zijden of gouden knopjes, hemelsblaauw, geborduurd in zijden goudkleur, of witte zilverzijde. Men kan hiervan een assortiment van 200 stuks aan-

brengen; de evenredigheid is bij voorbeeld 8 Shawls Chinesche krip $\frac{7}{4}$ en $\frac{3}{4}$ vara; daarvan 4 ponçon geborduurd in goud, 2 in zilver en 2 hemelsblauw, geborduurd in goud.

No. 5.
Kleedjes.

Chineesch Krip, gedamaseerd, de grond met bloemen en een breeden rand à fleurs; het assortiment in dezelfde kleuren als die bij de Shawls N. 3 vermeld; de kwaliteit moet zwaarder of dubbelde krip zijn; 100 stuks kan men daarvan aanbrengeu.

No. 6.
Kleedjes.

Chinesche Krip, hetzelfde assortiment in kleuren, gedamaseerd, doch minder soot, 100 stuks.

No. 7.
Kleedjes.

Chinesche Krip, effen grond; hetzelfde assortiment in kleuren als de Shawls N. 3 breede randen van vloszijde, geborduurd in denzelfden smaak als de Shawls N. 4. Men kan daarvan aanbrengeu 50 stuks, benevens vier Kleedjes; de grond ponçonrood effen, de rand in goud, fraai en rijk dessin.

No. 8.
Echarpes
of
zoogenaam-
de halve
Shawls.

Chinesche Krip, effen; breede rand, van 10 à 12 duim; dezelfde kleuren als die van de Shawls N. 3; geborduurd als de Shawls N. 4 in vloszijde en slechts aan de beide einden. De lengte derzelve van $2\frac{1}{4}$ à $2\frac{1}{2}$ vare.

Het borduursel in de Shawls moet groot zijn; in de Kleedjes ten naastenbij van 10 tot 12 duim hoogte; de Shawls moeten bovendien nog in de vier punten geborduurd zijn. De Shawls en Kleedjes, welke met gesponnen zijde geborduurd zijn, worden weinig of niet geacht, men wil ze alle in vloszijde geborduurd, en noemt dezelve in *Zuid-Amerika*, *brodados de realse con seda flasa*.

No. 9.
Satijn.

Effen van $\frac{7}{8}$ vare breed, per stuk van 18 yards; en bij kistjes van 25 stukjes. Men kan daarvan aanbrengeu 20 kistjes, geassorteerd in de navolgende orde betreffende de kleuren:

6 Blanca perla.	Blanc perle.	Parelkleur.
2 Blanco jasmin.	Dito lait.	Melkkleur.
10 Cardenilla.	Bleu de ciel.	Hemelsblauw.
2 Punzon.	Ponceau.	Klaprozenkleur, Co- quelicot of Ponçon.
4 Azul turqui.	Bleu Marie Louise.	Koren- of Turksch- blauw.
1 Romero ó plomo.	Rosmarin ou couleur plomb.	Loodkleur.

De Satijnen moeten vooral van goede kwaliteit zijn; de kleuren levendig met veel glans.

No. 10.
Sergie.

Zwart $\frac{3}{4}$ vara breed, de stukjes 30 yards lang, beste kwaliteit. Men kan daarvan aanbrengeu circa 100 stuks.

No. 11. Sergie. Zwarte van $1\frac{1}{4}$ vara breed, 30 yards lang. Men kan daarvan aanbrengen circa 200 stuks, maar dezelve moeten van qualiteit dubbeld zijn.

No. 12. Dito. Gekleurde van $\frac{3}{4}$ vara, breed en 30 yards lang, in kistjes van 25 stukjes, en geassorteerd als volgt:

8 Cardenilla.	Bleu de ciel.	Hemelsblauw.
4 Azul turqui.	Bleu Marie Louise.	Koorn- of Turkschblauw.
1 Flor de romero.	Rosmarin.	Loodkleur.
4 Punzon.	Ponceau.	Klaprozenkleur, Coquelicot of Ponçon.
1 Carmeleta.	Carmilite.	Chocoladekleur.
5 Blanca perla.	Blanc perle.	Parelkleur.
2 Dito jasin.	Dito lait.	Melkkleur.

Twee kistjes van 25 stuks zijn meestal goed af te zetten, zelfs tot 200 stuks kan men aanbrengen.

No. 13. Taffen. Van dezelfde breedte en in dezelfde kleuren als de Sergie van N. 12, de stukjes 30 yards, 50 stuks kan men daarvan aanbrengen.

No. 14. Dito. Zwarte, de stukjes $\frac{3}{4}$ breed en 30 yards lang, beste qualiteit, 25 st.

No. 15. Dito. Van $1\frac{1}{4}$ vara breed, 30 yards lang van superieure qualiteit in kleuren. Hiervan kan men 25 à 50 stuks aanbrengen; deze Taffen zijn veel gevraagd.

No. 16. Pekins. Van $\frac{7}{8}$ vara breed en 18 yards lang; in kistjes van 25 stukken, en in de kleuren geassorteerd als volgt:

15 stuks Azul obscuro.	Bleu foncé.	Donkerblauw.
6 — Negra.	Noir.	Zwart.
4 — Plomo.	Plomb.	Loodkleur.

Dit artikel is veel gezocht; men kan daarvan aanbrengen 10 kistjes à 25 stuks.

No. 17. Zijden. Naaizijde, nagemaakte Spaansche, welke men, in Peru, *madejou* noemt, in kleuren geassorteerd als volgt voor ieder 100 Pond.

5 ff Punzon.	Ponceau.	Klaprozenkleur, Coquelicot of Ponçon.
15 » Azul turqui.	Azul turqui.	Koren- of Turkschblauw.
8 » Rosa.	Rose.	Rozenrood.
5 » Lana baxa.	Paille.	Strookleur.
20 » Cardenilla.	Bleu de ciel.	Hemelsblauw.
5 » Oro.	Bouton d'or.	Goudgeel.
15 » Verde Esmeralda.	Vert emeraude.	Smaragdgroen.
15 » Blanco Jasmin.	Blanc lait.	Melkkleur.
2 » Blanca Perla.	Dito Perle.	Parelkleur.
5 » Nanquin.	Nanking.	Nankingkleur.

Van dit artikel kan men ongeveer 200 stuks in kisten van 25 aanbrengeu.

No. 18. Beste qualiteit, worden veel gebruikt. Men kan daarvan het Nankings. volgende assortiment aanbrengeu, als:

4000 geele	smalle,	ieder van	8 varas lang.
1000 id:	breede,	— „ 6	— —
2000 blaauwe	id:	— „ 11	— —

No. 19. Van 17 yards lang en $1\frac{1}{2}$ vare breed, qualiteit dubbeld en ge- Garras. sloten. Daarvan kan men aanbrengeu 400 stuks.

No. 20. Katoen fluweel, van 20 yards, dezelfde breedte als de garras, Panas. qualiteit fijne. Daarvan 400 stuks.

No. 21. Van Indië; ieder stukje van 7 Zakdoeken, eene vara breed, Foulards. beste soort, in kleuren, rood, geel en gemengd zwart; hiervan wordt veel gevraagd en kan men aanbrengeu, omstreeks 1000 stuks van 7 doeken.

No. 22. Van $\frac{7}{8}$ vara breed, zeer fijne, 1000 stuks van 7 Doeken. Dito.

No. 23. Van $\frac{7}{8}$ dito, zeer fijne, in kleur erwtingeel (*jaune a' pois blancs*) Dito. groen en erwtenblaauw, (*bleu a pois blancs*) of geel. Hiervan kan men aanbrengeu ongeveer 500 stukjes van 7 Doeken.

No. 24. Levantine of Sarga, $\frac{7}{4}$ en $\frac{8}{4}$ van dezelfde kleur als die der Shawls. Krippen in No. 3 gemeld; de grond effen en om en omgeborduurd met vloszijde, even als de Shawls in No. 4 gemeld. Hiervan kan men ongeveer 300 stuks aanbrengeu.

Men kan bij zoodanig factuur nog voegen :

500 g *Canela*, kaneel of *Cassia*, beste soort.

25 tot 30 kisten geassorteerde Chinesche Vuurwerken.

Nota van goederen, welke voor de markten van *Lima*, *Guayaquil* en die van de tusschen beide gelegene havens, of zoogenaamde *Entremedios*, geschikt zijn; gebaseerd op de aanvraag, die daarvan was in Junij van het jaar 1827, en dienvolgens voor een schip, eene geassorteerde lading.

250 stukjes Satijn, de kleuren met veel glans en naar de volgende orde verdeeld:

	Kleuren, waaronder dezelve in <i>Zuid-Amerika</i> gevraagd worden.	Kleuren, waaronder dezelve te <i>Canton</i> worden aangeduid.	Kleuren, onder <i>Hollandsche</i> bekende benamingen.	
N. 1.	Lires.	Deep purple.	Donker purper.	22 stuks.
» 2.	Jacinto	Hyacinth.	Hyacintbl., ook <i>Lila</i> .	22 »
» 3.	Flor de Romero.	Rose mary.	Rosemarijn.	22 »
» 4.	Aurora subido.	Bright sky blue.	Hemels blaauw.	18 »
» 5.	Id: bajo.	Light dito.	Licht groen.	8 »
» 6.	Aplomara.	Lead colour.	Loodkleur.	10 »
» 7.	Punzon.	Crimson.	Karmozijnrood.	12 »
» 8.	Carmelita.	Chocolate.	Chocoladekleur.	22 »
» 9.	Malva.	Flower of Mallows.	Paars.	12 »
» 10.	Blanco jasmin	White.	Melk kleur.	18 »
»	Id: perla.	Pearl.	Parel kleur.	12 »
» 11.	Caña subida.	Bright gold.	Goud geel.	10 »
» 12.	Morado.	Purple.	Moerbeziën kleur.	16 »
» 13.	Caña baja.	Straw colour.	Stroo of Wol kleur.	6 »
» 14.	Negro.	Black.	Zwart.	16 »
» 15.	Id: de Venas.	Stuped Black.	Dof zwart.	16 »
» 16.	Verde Botella.	Bottle green.	Donker groen.	4 »
» 17.	Id: Esmeralda.	Bright dito.	Licht groen.	4 »

250 stuks.

Assortiment van 250 stuks *Sargas* of *Levantine*s.

N. 1.	Stukjes in dezelfde kleuren verdeeld als de Satijnen	150 stuks.
» 2.	Idem effen zwart	60 »
» 3.	Idem gewerkt zwart met kleine figuren	40 »

Assortiment van 200 stuks Tassen, de kleuren als bij de Satijnen aangegeven en in de volgende orde verdeeld, als:

N. 1.	Perla.	Pearl colour.	Parelkleur.	26 stuks.
» 2.	Rosa Bajo.	Bright rose.	Rozen rood.	24 »
» 3.	Aurora subido.	Bright sky blue.	Hemels blaauw.	35 »
» 4.	Punzon.	Id: Cremson.	Ponçon.	13 »
» 5.	Caña baja.	Id: Straw.	Stroo geel.	25 »
» 6.	Aplomara.	Lead colour.	Lood kleur.	8 »
» 7.	Verde esmeralda.	Emerald.	Smaragd groen.	13 »
» 8.	Morado.	Purple.	Moerbeziën kleur.	7 »
» 9.	Blanco jasmin.	Jasmin.	Melk kleur.	12 »
» 10.	Morade hermosa.	Light purple.	Licht purper.	13 »
» 11.	Cardenilla.	Deep sky blue.	Donker blaauw.	12 »
» 12.	Naranja.	Orange.	Oranje geel.	12 »

---

200 stuks.

Assortiment van 45 stuks zijd Fluweel:

N. 1.	Carmesie.	Deep scarlet.	Donker scharlaken.	10 stuks.
» 2.	Azul.	Blue.	Blaauw.	10 »
» 3.	Negro.	Black.	Zwart.	5 »
» 4.	Verde Botella.	Bottle green.	Donker groen, ook vert de Bouteille.	5 »
» 5.				
» 6.	Esmeralda.	Bright green.	Licht groen.	5 »
» 7.	Café.	Coffée colour.	Koffij kleur.	5 »
	Azul hermosa.	Bright blue.	Licht blaauw.	5 »

---

45 stuks.

Assortiment van 134 stukjes zijden Kant, van $\frac{1}{2}$ vare breed, bestemd voor guarnituur aan de *Sayas*, welke de dames te *Lima* dragen, en daarna in verschillende kleuren verdeeld:

N. 1.	Lires.	Deep purple.	Donker purper.	20 stuks.
» 2.	Jacinto.	Hyacinth.	Hiacintkl., of Lila.	20 »
» 3.	Flor de romero.	Rose mary.	Rozemarijn.	20 »
» 4.	Aplomara.	Lead colour.	Lood kleur.	10 »
» 5.	Morado.	Purple.	Moerbeziën kleur.	16 »
» 6.	Carmileta.	Chocolate.	Chocolade kleur.	20 »
» 7.	Negro	Black.	Zwart	20 »
» 8.	Verde Botella.	Bottle green.	Vert de bouteille	4 »
» 9.	Id: Esmeralda.	Ismerald green.	Smaragd groen.	4 »

---

134 stuks.

Assortiment voor satijnen Shawls.

N. 1. Shawls van $1\frac{1}{2}$ anas vierkant; de kleuren naar dezelfde evenredigheid geassorteerd als de Satijnen; dezelve moeten echter eclatant zijn, en de patronen van den meest gezocht en laatsten smaak.

60 douz.

No. 2.	Pluis Shawls, de pluis zeer fijn en kort imiterende het Fluweel; sierlijke patronen, gewerkt in wit satijn; de kleuren als die der voorgaande . . .			60 dozijn
» 3.	Stukjes zijden Fluweel			30 »
	Assortiment van satijn Lint, met gewerkte patronen.			
No. 1.	200 Dozen N ^o . 3 of 4 tot N ^o . 9 van alle kleuren; de laatst bekende patronen, ieder stukje Lint 34 varas lang; hetzelfde is bekend onder den naam van <i>guanicones</i> .			
» 2.	300 — satijn Lint, met randen, gewerkt van N ^o . 1 $\frac{1}{2}$, 2, 3, 4, 5, 6, ieder stukje 34 varas lang, de kleuren als die der Satijnen; men moet opletten dat het lint van de meest schitterende kleuren zij, en de vereischte lengte hebbe, dewijl aan dezelve menigmalen eenige yards te kort komt.			
	Verders kan men nog aanbrengen:			
No. 1.	10 Kisten, ieder inhoudende 10 stuks Satijnen met figuren; de patronen gekozen naar den laatsten smaak, en de kleuren verdeeld als bij de effen Satijnen, in de laatste jaren is het debiet van dit artikel merkelyk toegenomen. Dus . . .			100 stuks
» 2.	2 — ieder inhoud: 20 dozijn effen zwarte zijden Halsdoeken, groot soort, zijn het meeste gewild			40 dozijn
» 3.	4 — ieder inhoud: 20 dozijn zijden Zakdoeken, van eene yard in het vierkant, met smaakvolle figuren en levendige kleuren			80 »
	Een Assortiment van zijden en fluweel Band, (<i>Listoneria</i>) en verdeeld in de navolgende evenredigheid, als: $\frac{1}{4}$ van N ^o . 40, $\frac{1}{2}$ van N ^o . 20 en $\frac{1}{4}$ van N ^o . 15, ongeveer			1000 stuks
	Een idem van zijden Lint, de kleuren daarvan verdeeld in navolgende orde, als:			
No. 1.	Cana subida.	Bright gold.	Goud geel.	80 »
» 2.	Rosa bajo.	Id: rose.	Rozen rood.	80 »
» 3.	Morado.	Purple.	Purper.	80 »
» 4.	Aplomara.	Lead colour.	Lood kleur.	80 »
» 5.	Blanco perla.	Pearl.	Parel kleur.	100 »
» 6.	Id: Jasmin.	Jasmin.	Melk kleur.	100 »
» 7.	Blanco.	White.	Wit	100 »
» 8.	Negro.	Black.	Zwart.	200 »
» 9.	Verde.	Green.	Groen.	50 »
» 10.	Lana ò Paja.	Straw colour.	Stroo of Wol kleur.	200 »
				1070 stuks
	NB. Dit Lint moet altermaal van Spaansche manufacturen of nagmaakt Spaansch zijn.			
	Een assortiment van Lint, genaamd <i>cintas de Tapis griseta</i>			200 stuks
	Een idem Zakdoeken voor het hoofd van het soort genaamd <i>Pánuelos de maureza</i>			800 »

Een idem van Naaizijde, *Seda yoyante*, de kleuren verdeeld als die der Satijnen

400 88

Alle de hier aangegevene stoffen en goederen, moeten zoo veel mogelijk het Spaansche fabrikaat evenaren, doch mogen evenwel geene Spaansche fabrikaten zijn. Verders zijn de navolgende artikelen nog als geschikt tot eene lading naar boven gezegde marktplaatsen aan te prijzen.

100 stuks Linnens, van het soort aldaar bekend onder de benaming van Bramantes, Platillas, Bretañas, Rouanes en Creas.

6 Balen Fransche Casimire, 8 stukken in ieder baal en in kleuren geassorteed.

8 — inhoudende ieder een assortiment van fijne kort geschoren Lakens, van de gewone kleuren, als blaauw, zwart enz., twee tegens een, van de ongemeene kleuren, als groen, grijs, scharlaken enz.

Een assortiment van dames Kleederen, voor alle soorten van kostumen, alles naar den laatsten smaak en zoo elegant mogelijk opgemaakt.

Een idem van andere modewaren, als Bloemen, Vederen enz., voor dames kapsels.

Een idem van dames Handschoenen, zijden Kousen, satijnen en andere soorten van dames Schoenen, doch voor kleine voeten.

Een idem van Bijouterien, Quincallerien en Parfumerien.

De handel in Katoenen Stoffen is, voor ons, naar die kusten of havens niet te ondernemen, wegens den aanmerkelijken aanvoer welken de Engelschen daarvan onderhouden, die schier alle die plaatsen, met die fabriekwaren als opgepropt hebben.

Ook de Amerikanen hebben zich den handel van eenige zoodanige artikelen, als het ware toegeëigend door hunnen gestadigen aanvoer, als bij voorbeeld van de *Domestic's cotons*, breed 32 à 36 inches (duim), waarvan zij bij 100,000 ellen te gelijk aanbrengen. De Zeep, Spermacetiëkaarsen, Reuzel in kleine vaatjes, Hammen, en vooral het Meel, zijn mede artikelen, welke door ons aangebragt, een zeer twijfelachtig benefit beloven, ten zij dat de Supercarga met den loop van de marktprijzen omtrent die artikelen zoodanig bekend, en daarvan zeker is, dat hij daarnaar met eenig vertrouwen kan handelen; doch daarvoor moet men dan ook in eene gestadige vaart op die kust blijven, en wanneer er dan aan zulke soort van provisiën gebrek is, kan men dezelve met voordeel afzetten.

Scheepsbehoefden, als Touwwerk, Zeildoek, Verw, Lijnolij, Pomplender en Zeilgaren vooral, zijn mede voor die havens gevraagde artikelen.

Meubelen zal men gewoonlijk te *Guayaquil* beter kunnen verkoopen dan te *Lima*, zoo mede alle soorten van geestrijke Dranken

vooral de Hollandsche Genever, zijn in *West-Columbia* en in de havens langs de kust van *Peru* gevraagd.

Het voorafgaande volgens bladzijde 434 tot 437 kan tevens dienen ter bazering voor een assortiment van *Canton* zijden stoffen, welke doorgaans te *Guayaquil* voor *Columbia*, als te *Lima* en tusschen beide gelegene havens voor *Peru*, eene zeer goede markt vinden.

Voor *Guayaquil*, lette men in het bijzonder op de *Canton* krippen *Shawls*, met smaakvol van zijde gewerkte figuren in den rand, welken men gewoonlijk van 18 duim breedte verlangt, zijden *Shawls* met zijd-draad gewerkte figuren, die zich gewoonlijk zeer goed laten verkoopen.

Alsmede een assortiment van *Krippen* in kistjes van 25 stuks, ieder in de kleuren naar de volgende evenredigheid verdeeld, als:

Rosa.	Rose.	Rozen rood.	2 stuks.
Carmesi.	Scarlet.	Scharlaken.	1 »
Azul.	Light blue.	Licht blaauw.	3 »
Flor de Romero.	Rose mary.	Rozemarijn.	2 »
Paje ò Lana.	Straw colour.	Stroo geel.	2 »
Blanco jasmin.	White.	Melk kleur.	2 »
Aplomara.	Lead.	Lood kleur.	2 »
Negro de Venas.	Deep Black.	Dof zwart.	2 »
Jacinto.	Hyacinth, or lilac.	Lila.	2 »
Azul china.	Cina blue.	Chineesch blaauw.	3 »
Gana subida.	Bright gold.	Goud geel.	2 »
Verde esmeralda.	Light green.	Licht groen.	1 »

Alle producten en manufacturen als Spaansch bekend waren er als nog langs de geheele kust verboden.

Mans Hoeden worden er tegenwoordig op de kust, en vooral te *Lima*, gemaakt van de *Vicuna* wol, welke een superieur fabrikaat kan opleveren. Evenwel zal men somtijds eenige zeer fijne nienwmodische Hoeden kunnen verkoopen.

Ook is de witte Was voor *Guayaquil* een belangrijk artikel, doch mede zeer wisselvallig voor den handel.

Van de Wijnen zal men kunnen aanbrengen :

250 doz. roode Bordeaux beste Wijn,	in kistjes van 1 doz. ieder.
100 id: Champagne.	in id: à id: id:
300 id: Frontignac Muscat.	in id: à id: id:

Verders nog

150 keldertjes met onderscheidene Zuren, ook geestrijke Medicijnen.

Gemiddelde Prijzen van onderstaande Goederen en Artikelen voor *Columbia* en *Peru*, opgemaakt naar prijscouranten van Junij en October van het jaar 1827.

Artikelen.	Per	van tot		Aanmerkingen.
		Piast. Re.	Piast. Re.	
<i>Zijden Stoffen.</i>				
Krippen, van Canton	stuk	9, -	10, -	} Daarvan niet te veel aanbrengeu.
» Nankins				
Kameloten, van China, stukjes van 30 yd.		24, -	28, -	} Is een gevraagd artikel.
Halsdoeken, zwarte $\frac{4}{4}$ — van 20 yd.			9, -	
Zakdoeken, bird's eye, — id:		4, -	5, -	} Is een gewild artikel. Zijn niet veel gevraagd.
» cross, barred, — id:		14, -	16, -	
» Foulards, — van 7 st:		5, -	7, -	
Levantine, stukjes van 18 yards	stuk	22, -	24, -	} Levendige kleuren en zwarte, gevraagd.
Tulekant, geassorteerd . . .	elle	- 2.	- 3.	
Lint, van $\frac{1}{2}$ tot 6 zijde / . . .	stukje	7.	1, 4.	} Zware Stoffen en met levendige kleuren, dit artikel is veelal gevraagd.
» Satijn	id:			
Satijnen, van Canton	yard	2, -	2, 4.	
» Fransche	id:	2, 4.	3, -	
Serge	id:	1, 6.	2, -	
Naaizijde, geassorteerd, . . .	pond	5, -	6, -	} Levendige kleuren veel gevraagd.
Taft, stukjes van 18 yards	stuk	19, -	20, -	
Shawls, Krippen $\frac{7}{4}$	een	6, -	7, -	
» Satijnen $\frac{8}{4}$	een	9, -	10, -	} Witte met smaakvolle breede randen.
Fluweel, China	yard	2, -	2, 4.	
» Fransche	id:	3, -	3, 6.	} $\frac{1}{3}$ zwart, $\frac{1}{3}$ blaauw, $\frac{1}{3}$ Carmoensijn, doch weinig daarvan aanbrengeu.
Kousen, Fransche	dozijn	5, -	6, -	
» Engelsche	id:			} Worden niet geacht. Veel geacht en zijn daarom hoog in prijs.
<i>Katoenen.</i>				
Calico, Engelsch, het stuk	28 yard	9: -	10, -	} Deze artikelen zijn veelal gevraagd.
» Fransch	yard	- 7 $\frac{1}{2}$.	1, -	
» N: Amerikaansch		- 3 $\frac{1}{2}$.		
Batist, het stukje	van 12 yd.	3, 6.	4, -	} Een gewild artikel.
Dimeten	yard			
Ginghams, het stuk	van 20 yd.	6, -	7, -	

Artikelen.

Halsdoeken, $\frac{4}{8}$ Fransche
 » Madras
 » Batist
 Madrapolames, het stuk
 Moesselines, —
 Nankins, blaauwe, het stuk
 » Komagnie, geele
 » smal —
 Shawls, $\frac{8}{8}$ Fransche
 » Engelsche
 Koussen, voor mans, best soort
 » voor vrouwen, —
 Schirtings N: A: , 28 a 32 duim
 » 34 a 36 —
 » gebleekt

Linnens.

Bretagnes, breede
 » smal
 Bramantes
 Casarillas
 Creas à la Morlaix
 Dowlas, stukken
 Burlaps
 Zeildoek, Russisch
 » Ravens
 Estopillas
 Hessians
 Linnen, Irsch
 Listados, rood gestr. of geruit
 » blaauw id:
 Platillas
 Rouanes
 Osnabrugs

Wollen Stoffen.

Lakens, eerste qualiteit
 » tweede —
 Cachemire
 Baises, van eilanden in de Z.Zee
 Bayetas de Pellon, stuk

		van		tot
		Piastr. Re.		Piastr. Re.
dozijn		5, -		5, 2.
id:		2, 4.		2, 6.
id:		6, -		8, -
van 24 y:		7, -		8, -
van 10 y:		3, -		3, 6.
van 11 y:		2, 4.		3, -
7 yard		1, 2.		1, 4.
5 yard		- 6 $\frac{1}{2}$.		- 7.
dozijn		50, -		
id:		10, -		12, -
id:		10, -		12, -
id:		18, -		19, -
yard				
		- 2 $\frac{1}{2}$.		
stuk		5, -		6, 2.
id:		3, 4.		4, -
id:		20, -		22, -
id:		2, 6.		3, 4.
van 35 y:		21, -		23, -
yard		10, -		11, -
stuk		- 1.		- 1 $\frac{1}{4}$.
id:		19, -		20, -
id:		6, -		6, 4.
id:		7, -		8, 4.
yard		- 1 $\frac{1}{2}$.		- 1 $\frac{3}{4}$.
stuk		20, -		25, -
id:		20, -		21, -
id:		16, -		17, -
id:		14, -		16, -
id:		24, -		25, -
yard		- 1 $\frac{1}{2}$.		- 1 $\frac{3}{4}$.
yard		7, -		8, -
		3, -		4, 4.
		2, 4.		3, -
		- 6.		- 6 $\frac{1}{2}$.
45 yard	100, -			110, -

Aanmerkingen.

} Deze art. zijn zeer gewild.

} De consumptie van dit goed is buitengemeen groot, 40,000 yards, een derde smal en twee derde breed, laten zich dikwijls gereedelijk verkoopen.

} Deze artikelen vinden langs de geheele kust in alle havens van handel doorgaans veel vraag.

} Over het algemeen is dit een zeer wisselvallig art. doorgaans gewild.

} Een goed artikel voor Guayaquil.

} Altijd goed te verkoopen.

Artikelen.	Per	van tot		Aanmerkingen.
		Piast. Re.	Piast. Re.	
<i>Provisie of Victualie.</i>				
Leesch, gezouten	vat	14, -	16, -	De Provisiën zijn aan eene zeer wisselval- lige markt onder- worpen.
sheeps Beschuit	kwintaal	14, -	16, -	
Boter .				
Meel, beste soort	vat	20, -	22, -	
Kaas	pond			
Hammen	id:	- 4.	- 5.	
Beuzel	id:	- 2.	- 3.	
Spek, gezouten	vat	19, -	20, -	
<i>Likeuren, of geestrijke Dranken.</i>				
Brandewijn, Fransche in fless:	gallon	1, 2.	1, 4.	Artikelen welke door- gaans gewild zijn.
„ „ „ —	dozijn	6, -	8, -	
Genever, in fless:, N: Americ.	gallon	1, 2.	1, 6.	
„ in kelders, Holl.		3. 6.	4, -	
Rum .	gallon	1, -	1, 2.	
Zuuren, in kelders	dozijn	10, -	12, -	
<i>Wijnen.</i>				
Goede Wijn of Claret, de flesch	dozijn	6, -	7, -	Deze artikelen zijn over het algemeen zeer wisselvallig.
„ „ „ het vat	vat	55, -	60, -	
Madera	gallon	2, -	2, 4.	
Carlon .	Pijp	80, -	90, -	
„	vat	22, -	24, -	
Sherry, vat van 28 gallons		40, -	50, -	
Frontignac .	dozijn	7, -	7, 4.	
Champagne	id:	20, -	25, -	
Porter en Ale	id:	6, -	7, -	
<i>Onderscheidene Artikelen.</i>				
Cassia .	pond	- 3.	- 4.	
Stoelen, houten en geschilderd	dozijn	80, -	100, -	
Koper, bij bladen	pond	- 3 $\frac{1}{2}$.	- 4.	
Touwwerk .	kwintaal	22, -	25, -	
Bierglazen, pints :	dozijn	3, -		
„ $\frac{1}{2}$ pints	id:	2, -		
„ Wijn	id:	2, 4.	3, -	
Genua Olij, bij de fles	dozijn	6, -	7, -	
Lijn Olij	gallon	2, -	2, -	
Blik, bij het kistje		16, -	19, -	

Artikelen.	Per	van		tot		Aanmerkingen.
		Piast. Re.	Piast. Re.	Piast. Re.	Piast. Re.	
Spermacetie Kaarsen	pond.	-	4.	-	4.	
Eau de Cologne, het kisje	kistje	1,	4.	1,	6.	
Verw, witte	pond.	-	2.	-	3.	
» groene	id:	-	3½.	-	4.	
Zeep, geele N. Americaansche	kwintaal	14,	-	15,	-	
» in doosjes van 6 dozijn	doos	2,	-	2,	4.	
Thee, Imperial en Hysan	pond	1,	2.	1,	4.	
Staal, van Milaan	kwintaal	17,	-	18,	-	
IJzer, in staven	id:	5,	-	6,	-	
Papier, florette	riem	4,	-	4,	2.	
» medio floret	id:	3,	-	4,	-	
Schrijfpapier	id:	4,	-	5,	-	
Postpapier	id:	5,	-	8,	-	het Hollandsehe zeer gewild.

Op alle soorten van Aardewerk, Neurenberger-waar en Glaswerk kan men gewoonlijk 150 % op het factuur rekenen, Kwikzilver is geen artikel voor *Guyaquil*, maar te *Lima* en *Guanchaco* zeer gewild, hetzelfde werd toen verkocht voor 100 piasters per quintal.

Katoen van Payta, per pond 13 cents van eene piaster.

Cacao, per carga van 81 Spaansche ponden 18 realen, hetwelk gelijk staat met het quintal of 100 pond tegen 3 piasters en 70 cent.

Kina, Loxa per pond 2 a 2½ piaster }
 » roode 2¼ a 3 » } Er wordt van dit artikel
 » geele 2 a 3 » } veel aan de markt gebragt.

Huiden, 14 a 16 realen per stuk, zijn over het algemeen van slechte kwaliteit.

Goud van 19 tot 22 caraat, 16 a 18 real de castillano.

Stelsel van Inkomende Regten te *Guayaquil*, tijdens mijn verblijf aldaar.

Artikelen.

Eerste Klasse.

Bladen Tin, Papier van alle soort, Genees-
of Heelkundige Instrumenten, Touwwek,
Teer en Pik

Vreemde Bodems
van
Europa of Noord - Amerika. | andere vreemde
Plaatsen.

15 pCt. | 20 pCt.

Tweede Klasse.

Alle Manufacturen van Katden, Wol,
Vlas, Hennep, uitgezonderd die, welke an-
ders getituleerd zijn . . . .

17 $\frac{1}{2}$ pCt. | 22 $\frac{1}{2}$ pCt.

Derde Klasse.

Hoeden van alle fatsoenen, Was, Sperm
in koeken, of gefabriceerd, Oliën, Horolo-
giën, Zadelwerk, Glás- en Aardewerk.

20 pCt. | 25 pCt.

Vierde Klasse.

Zijde, en zijden Goederen van *Europa*,
Edelgesteenten, Kant en kanten Shawls,
Waaijers en Pluimvederen . . . .

22 $\frac{1}{2}$ pCt. | 27 $\frac{1}{2}$ pCt.

Vijfde Klasse.

Manufacturen van Plated, Tin en Staal,
gedroogde en ingelegde Vruchten, alle soor-
ten van Provisiën

25 pCt. | 30 pCt.

Zesde Klasse.

Verrekijkers, Spiegels, Rijtuigen, Speel-
kaarten, Parapluies, Schoenen en Laarsen,
Meubelen, Kleedingstukken, gemaakte Bloe-
men, Parfumerien en Byouteriën . . . .

30 pCt. | 35 pCt.

Zevende Klasse.

Alle goederen hier niet aangeduid of be-
talende bijzonder aangeduide Regten

25 pCt. | 30 pCt.

Achtste Klasse.

Chineesche Goederen . . . .

van China 20 pCt. | van andere
Plaatsen 25 pCt.

Bovengenoemde gespecificeerde Regten zijn bepaald op artikelen, die met Columbiaansche Schepen van *Europa* of *Noord-Amerika* worden aangebragt, daarop komt 5 pCt. indien dezelve van andere plaatsen komen; $7\frac{1}{2}$ pCt. als dezelve door vreemde Schepen van *Europa* of *Noord-Amerika* worden aangebragt; en 15 pCt. indien die goederen door vreemde Schepen, van andere plaatsen worden aangebragt.

IJzer, 2 piasters per quintal.

» gewerkt, 6 piasters per quintal.

Koper, blokken, 4 » » »

» in bladen, $4\frac{1}{2}$ » » »

Gemaakt Koper, 5 » » »

Wijnen, *Madera*, *Champagne*, 3 piasters per dozijn.

» *Madera*, in vaten 18 reaal per arroba.

» roode, 5 reaal, per dozijn of 6 per arroba.

» fijne, 12 » » » of 10 » »

» Dry, 10 » » » of 8 » »

Rum, 3 piasters per arroba.

Brandewijn, $2\frac{1}{2}$ piasters per dozijn flesschen of 2 per arroba.

Azijn, 8 reaal » » of 6 » »

Genever, in vaten, 3 piasters per dozijn flesschen.

Zuren, 3 » » » »

Cider, 6 realen per dozijn of 8 reaal per arroba.

Gezouten Vleesch, 2 piasters per quintal.

» Spek, 3 » » »

Gerookt Vleesch, 12 reaal per quintal.

» Spek, 20 » » »

Hammen, 5 piasters per quintal.

Gezouten Visch, 12 reaal per vat.

Meel, 3 piasters per vat.

Beschuit, 3 » » »

Talk, 2 » » » bereide, 5 piasters.

Buskruid, 10 piasters per quintal.

Zout, 12 reaal per fanega.

Snuif, 4 » » fles.

NB. De Noord-Amerikaansche Schepen, betalen thans niet meer Regten, dan de Columbiaansche Schepen.

De haven-onkosten te *Guayaquil* met de loodsgelden, beloo­pen voor een schip van 200 ton op 214 Piasters, waaronder dan be­grepen is de 4 Realen voor ieder ton, waarvoor het schip volgens den meetbrief of wel volgens den zeebrief bekend staat.

Te *Lima* of voor *Callao*, beloo­pen deze onkosten voor een schip van dezelfde grootte op 133 Piasters, waaronder weder begrepen zijn de 4 Realen voor ieder ton.

De hoofdartikelen van uitvoer langs de kust tusschen *Guayaquil* en *Lima*, of uit die havens *Entremedios* ge­naamd, zijn

het Brasiliaansche Verwhout	4 Piast. per quintal.
Indigo N ^o . 2 à 7	2 — » pond.
Stroo­hoeden, groot soort	28 — » dozijn.
Idem tusschens. } beste qualiteit 18 à 24	— » —
Idem klein soort }	
Sarsaparilla	28 à 30 — » quintal.
Suiker in brooden	5 à 6 — » aroba.
Chancaque (zwarte suiker) in koeken.	6 à 8 Real. » het stuk.
Pita-draad	3 à 4 — het pond.
Id: torsido ò tordu (draad)	2½ à 3 — » —

Einde van de aanhalingen voor den handel
op de westkust van *Zuid-Amerika*.

In het eerste deel bladz. 207, reg. 3 van ond. heeft het fout gedrukte woord, bevaren, eene onduidelijkheid aan den zin gegeven, lees: doorwaden.

~~~~~

DRUKFOUTEN EN VERBETERINGEN
VOOR HET TWEEDE DEEL.

Bl. 121.	reg. 1 van bov. staat:	<i>lonqouar</i>	lees:	<i>Couqouar</i>
— 121.	— 7 ——— —	<i>Urca</i>	—	<i>Urcu</i>
— 140.	— 2 ——— —	<i>piastal</i>	—	<i>piaster</i>
— 142.	— 16 ——— —	<i>pocal</i>	—	<i>copal</i>
— 145.	— 19 ——— —	<i>Elina</i>	—	<i>Elena</i>
— 145.	— 4 van ond. —	<i>Elina</i>	—	<i>Elena</i>
— 158.	— 11 van bov. —	<i>Taena</i>	—	<i>Tacna.</i>
— 159.	— 5 ——— —	<i>Tanca</i>	—	<i>Tacna.</i>
— 203.	— 14 van ond. —	<i>locuyos</i>	—	<i>tocuijos.</i>
— 219.	— 5 van bov. —	voortgezeild—	—	vastgezeild
— 261.	— 6 van ond. —	<i>Urca</i>	—	<i>Urcu</i>
— 301.	Onderste reg. laatste woord staat:	eene	lees:	eenige
— 302.	reg. 2 van bov. staat:	gaf	lees:	gaven
— 307.	— 12 van ond. —	assortissement	—	assortiment

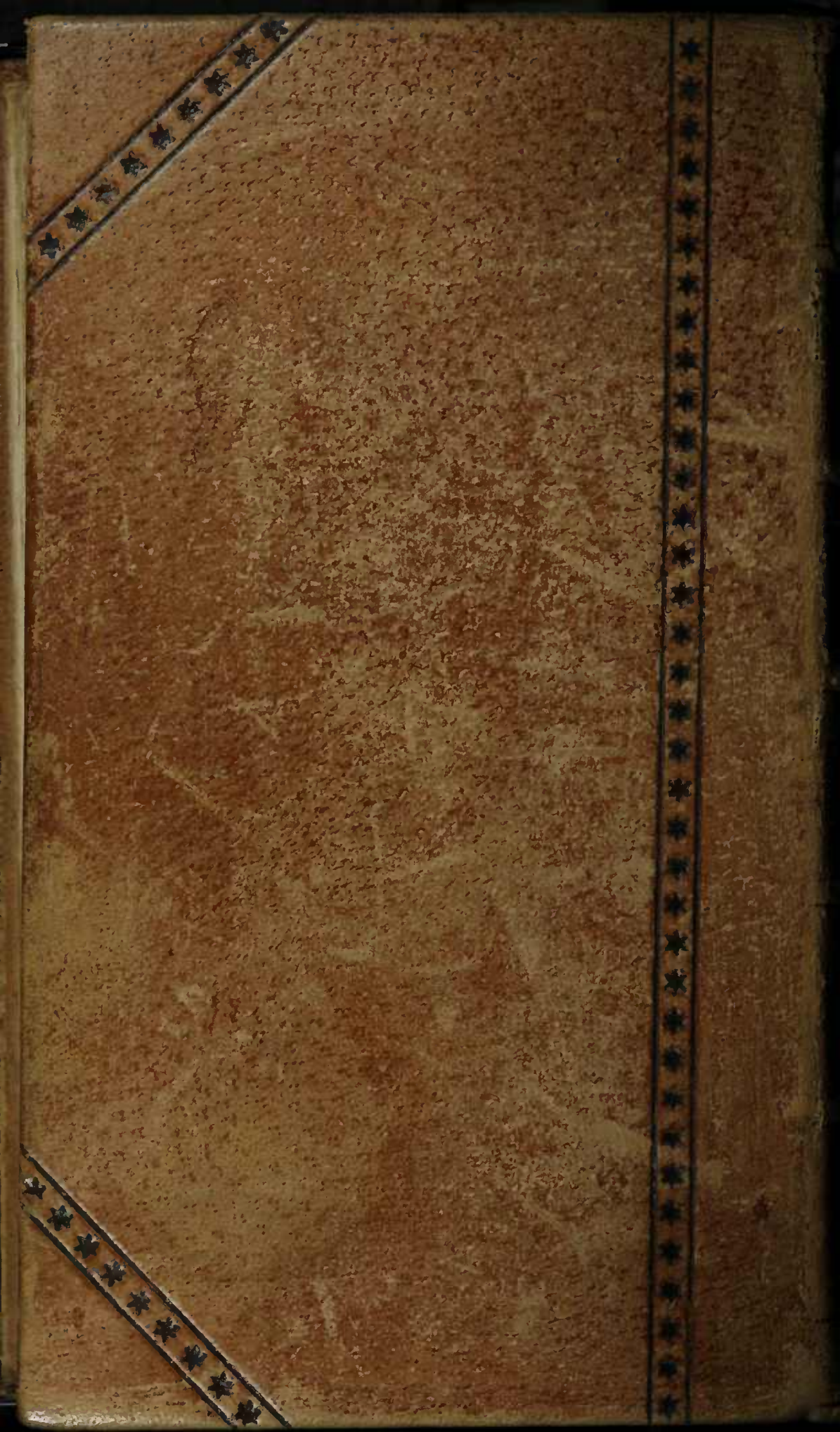
Tevens dien ik hierbij aan te halen, dat de Hoog Eerwaarde Heer J. DEKKER ZIMMERMAN, zich met de correctie van dit deel niet heeft kunnen bezig houden.

VOOR DEN BINDER.

De Platen en Kaart te plaatsen:

INDIAAN van <i>Zuid - Amerika.</i>	Tegenover	bladz. 154.
TAPADA, of gesluijerde Vrouw van <i>Lima.</i>	—	284.
DESTAPADA, of gesluijerde Vrouw van <i>Lima.</i>	—	286.
De Reede van <i>Arica</i> , enz.	—	346.
De KAART	achter	— 421.

BRASILIANA DIGITAL

ORIENTAÇÕES PARA O USO

Esta é uma cópia digital de um documento (ou parte dele) que pertence a um dos acervos que participam do projeto BRASILIANA USP. Trata-se de uma referência, a mais fiel possível, a um documento original. Neste sentido, procuramos manter a integridade e a autenticidade da fonte, não realizando alterações no ambiente digital – com exceção de ajustes de cor, contraste e definição.

1. Você apenas deve utilizar esta obra para fins não comerciais. Os livros, textos e imagens que publicamos na Brasiliiana Digital são todos de domínio público, no entanto, é proibido o uso comercial das nossas imagens.

2. Atribuição. Quando utilizar este documento em outro contexto, você deve dar crédito ao autor (ou autores), à Brasiliiana Digital e ao acervo original, da forma como aparece na ficha catalográfica (metadados) do repositório digital. Pedimos que você não republique este conteúdo na rede mundial de computadores (internet) sem a nossa expressa autorização.

3. Direitos do autor. No Brasil, os direitos do autor são regulados pela Lei n.º 9.610, de 19 de Fevereiro de 1998. Os direitos do autor estão também respaldados na Convenção de Berna, de 1971. Sabemos das dificuldades existentes para a verificação se um obra realmente encontra-se em domínio público. Neste sentido, se você acreditar que algum documento publicado na Brasiliiana Digital esteja violando direitos autorais de tradução, versão, exibição, reprodução ou quaisquer outros, solicitamos que nos informe imediatamente (brasiliiana@usp.br).